א. ד. רוזנטל

מְגִלַּת הַטֶּבַח

חומר לדברי ימי הפרעות והטבח ביהודים
באוקראינה, ברוסיה הגדולה וברוסיה הלבנה.

אִיךְ יֶעֱרַב לִי אֲכל וִשְׁתוֹת בְּעֵת אֲחֲוָה
כִּי יִסָּחֲבוּ הַכָּלָבִים אֶת־כְּפִירָיִךְ!?
(ר׳ יהודה הלוי).

ספר שני: ג—ז

ירושלים — תל־אביב

תרפ״ט

Digitized by Touro College Libraries
For Project Zikaron
www.zikaron.tourolib.org
2019

Copyright by Mr. L. Rosental,
Tel-Aviv 1927

דפוס י. א. זיס

על אלה אני בוכה:

על מות בתי חמדת חיי, כלילת המעלות

דוקטור שרה רוזנטל

נולדה בבעלץ, בסרביה, ומתה באודיסה באביב ימיה.

אחרי מחלה ממושכה

אור ליום עשירי באלול תרפ"ז

ת נ צ ב "ה

ועל מות ידידי מחמד נפשי, אוהב יקר מאד, הסופר

ישעיהו ב"ר חיים לרנר

נולד בקמיניץ־פודולסק ומת בוויגה, במדינת ספרד,

ביום 22 לחודש מרחשון שנת תרפ"ו,

ת נ צ ב "ה

נפשי מאנה להנחם

המתאבל אליעזר דוד רוזנטל

מְגִלַּת הַטַּבָּח

בית המדרש

גולובניבסק, פלך פודוליה.

מאורעותיה ופגעיה.

המודיע יוסף דינרשטיין, הבר פועד החגנח—על פי רשימותיו של ל. יאכנוביטש.

גם המאורעות בימי ההתנפלויות של הדינקונים נמסרו על ידי מנדל שענקערטאן.
בן ס״ח שנים מפליטי גולובניבסק.

I

בגולובניבסק גרו כאלף ושתי מאות משפחות יהודים. רכם, בנהוג, התעסקו במסחר או בחנעות. אך נמצאו ביניהם גם מספר הגון של בעלי מלאכות, פועלים, עגלונים וסבלים. הפרנסה היתה מצויה, כי העיר מוקפת כפרים מרֻבי איכלסין, שמשפיעים פרנסה לעיר. גבירים אדירים לא נמצאו בתוכה, אך גם אביונים מרֻכאים רעבים ללחם לא היו. אכרי הסביבה חיו בשלום עם היהודים וכבדו אותם בשביל אומץ רוחם. הם ידעו שיהודי גולובניבסק לא יפחדו מפני כל גוי קטן כרוב אחיהם היושבים בערים הקטנות. וכשמרימים יד להכותם הם משיבים נמוּל למכיהם במרבית, ולכן התיחסו אליהם ביראת־הכבוד.

הנַּם היהודי נוסד בגולובניבסק עוד בשנת 1905. כאשר משברי הפרעות, על פי פקודה מגבוה, שטפו ועברו בהרבה מקומות והחריבו ערים ויושביהן, אז סבלה גם העיר גולטה הסמוכה מהפרעות. הרבה יהודים, שנמלטו משם בעור שיניהם, באו אל עירנו עירומים ויחפים ויספרו את אשר עבר עליהם. אז נוכחו יהודי גולובניבסק באמת המרה: „אם אין אנו לנו — מי לנו?״—ונמרו לְנַּם את הצעירים וליסד בעיר הגנה עצמית. יהודי גולובניבסק התיחסו לזה בכובד ראש וַיָּזילו כסף מכיסיהם ביד נדיבה. במשך של איזו שעות נאסף סך מסוים. חלק מהכסף הנאסף נשלח לבלטה, שוחד להאיספראוויניק, ובשאר הכסף קנו בעשרים אקדוחים, גם מסרו לחרשי ברזל להבין מקלות של ברזל ולהפחחים — להכין מזרקים, לזרוק על הפורעים בחומצה גפריתית, כשיהיה צורך בכך.

גם הפוליציה המקומית והאורדניק קבלו מתנות בכסף, שיביטו „דרך חרכי האצבעות״ על כל הנעשה בעיר. וכך נתיסדה ההגנה והפילה את חתיתה על אכרי הסביבה, ועל ידה נצולה גולובניבסק מפרעות.

II

באו ימי המהפכה. הצאר הודח מכסאו. העם לקח את רסן הממשלה בידיו. הפריניציפ של „הפרד ומשול״ נתבטל. שלום ושלוה בעולם, אחוה ורעות

בין היהודים והנוצרים. הכל קרואים אדם — אפילו היהודים. ממש, רואים בחוש, שהגיעו הימים הטובים, שנבא עליהם הנביא: „וכתתו חרבותיהם לאתים וחניתותיהם— למזמרות", „גר זאב עם כבש... ואריה כבקר יאכל תבן". אך, במובן, חיש מהר עברו „שבעת ימי השמחה". השכרות התפכחה. הקרעים בין העמים השונים, שהתאחו ברוק תפל, עד מהרה התפרדו. השמים הבהירים התחילו שוב מתכסים בענים. יצר לב האדם, הרע מנעוריו, שוב הקיץ מתרדמתו. השנאה להיהודים התחילה מבצבצת, ההבערה ללהב יצאה, ועוד הפעם התנפלויות, הרג וטבח ביהודים.

אז הוציאו יהודי גולובניבסק את הרובים החלודים והאקדוחים ממחבואיהם, האיש הגלבב והגבור חיים אריסטרו נפח רוח חיים בזוק הכבה. היא אסף את חרשי הברזל, הפחחים, בעלי־העגלות, הפועלים, הסבלים ושאר הצעירים, שכחם׳במתנם לדבר את האויב בשער, ויעירם ויעוררם ברברים חמים ויזכירם את חובתם לעמם, לעירם, לכבודם. וההגנה העצמית חדשה כנשר את נעוריה. הגיס היהודי הסתדר והתארגן נכון להגן על העיר מכל צר ואויב.

כאשר נוסדה בגולובניבסק רשות המועצה, לא מצאה לה לאפשרות להשאיר ארגנוציה מזוינת בעיר, שהיא כממשלה בתוך ממשלה, והוציאה את הנשק מידי היהודים: עשרים וחמשה אקדוחים וחמשה עשר רובים. הרובות היו סועות. בעיר הסביבה היו כפעם בפעם התנפלויות על ידי הפרטיזנים. או באו החנונים בקוניה עם הפקיד של המאה האוקרינית שנמצאה בעיר, והבטיחו לשלם לו סכום ידוע בעד כל יום־השוק כדי שיגן עליהם. הרשות התיחסה להמאה האוקרינית באי־אמן, והיהודים — טינא בלבם על הרשות, שהוציאה מידם את הנשק. אך גם במאה האוקרינית לא בטחו הרבה.

III

היה יום־השוק הראשון אחר חורת הנשק. יום ב׳ בשבוע, 1917. היהודים פתחו רק הדלתות של החנויות. התריסים והחלונות נשארו סגורים. הרשות שלחה פקודה ביד מילציונר, שיהיהודים יפתחו גם התריסים.

בשעה האחת עשרה בבקר, כבר היו כל החנויות פתוחות. רק חנות אחת, שנמצאה מן הצד, נשארה סגורה. המילציונר שנשלח להשגיח על החנויות הפתוחות, שרק בשפתיו, עד מהרה התאספו ביונים אחדים, התפרצו אל החנות והתחילו חומסים את הסחורות. אחר כך עברו אל החנות השניה. אליהם נלוו אכרי הסביבה שבאו אל השוק.

החילים האוקרינים גרשו את האכרים. ההגנה היהודית התאספה. בידי אחדים מהם נמצאו אקדוחים חבויים. הם ירו פעמים כדי לפזר את ההמון, והחילים האוקרינים הקיפו את החנויות „בשלשלת", כדי להגן עליהן מפני השודדים.

אז קמו אחדים, רישי־בריוני, מבני המאה השחורה של האינטליגנציה העירונית, והתחילו להלהיב ההמון לפרעות. גם בין החילים האוקריינים עשו אניטציה, עד שהללו עזבו את החנויות ושבו לבתיהם. או שבו האכרים, שעמדו בקצה העיר, בדרך העולה לאומן, חזרה אל העיר. בידי ההגנה היהודית נמצא נשק אך מעט. ראשי הגיס היהודי צוו על המגינים רק לירות באויר, כדי להתרחק משפיכות דמים. כשראו חוליגנים שהיהודים אינם יורדים לחייהם וחפצים רק להפחידם, התאוו עז, התפרצו

אל החנויות והתחילו לחמוס את הסחורות, לנפץ ולשבר. או כונן אחד מבעלי ההגנה את אקדוחו על המסן אחד, קלע בו והשודד נפל שדוד. החומסים התחילו לברוח ולהסתתר תחת הספות שמובדים בהן מי סודה. או התחילו המילציונרים, הנמצאים על הכבר, לירות בניסי ההגנה. הניסים התחילו להתפזר. אך עד מהרה התאספו יהודים מהסמטאות והמבואות עם נזרי עצים בידיהם והתחילו לגרש את הפורעים. אבל הללו שבו כל פעם חזרה אל השוק והתפרצו אל החנויות. או הצליח בידי אחדים מהנפחים להוציא מידי המילציונרים שני רובים. נמצא עוד רובה בידי אחד. בין ניסי ההגנה נמצא יהודי שעבד בצבא ונפצע ונעשה פסח ברגל אחת. הוא היה רובה מצוין, קולע אל השערה ולא יחטיא. הוא בקש שיתנו לו רובה, כי נמצאים בידו כדורים די והותר. נתנו לו רובה. או רבץ על הקרקע, התחיל לירות אל השוק, אך היה נזהר לבלי המית איש. והנה ראה סיעה של המסנים נהוגה על ידי נערה ניצרית קרבה אל חנות של כלי כסף וזהב. הם עקרו את הדלתות והתחילו לחמוס את השעונים והתכשיטים. כשראה הפסח את הנערה יוצאת מהחנות, מסבלה בכלי כסף וזהב מרכוש היהודים, התחמץ לבו בקרבו וירה בה. היא נפלה מתבוססת בדמה, הפורעים התפזרו. היה שקט בלפני הסער. בין כך פנה היום. היהודים פחדו מאד, שמא ישובו הפורעים תחת מכסה הלילה וישמידו אותם.

כעבור שעה, שבו הפורעים והתחילו עוד הפעם שודדים את החנויות ומתנפלים על היהודים. או זרק אחד מההגנה פצצה אל אחד הגגות. חצי גג נהרס. הפחים התרוממו באויר ונפלו על הארץ בסאון ורעש. פחד אלהים נפל על השודדים וברחו. היהודים רדפו אחריהם, הוציאו מהעגלות את החפצים השדודים. האכרים התרחקו מעט ועמדו תחת הדר.

IV

בא לילה.

האכרים לא שבו לבתיהם. אניטטורים הסיתו אותם לשוב העירה ולהתנקם בהיהודים. נודע ששנים נהרגו. יש גם בין הפורעים נפצעים אחדים. היהודים נמוגו מפחד. כלם התאספו לבית הכנסת. רבים מתאוננים על נגעי ההגנה, שבשלהם באה עליהם כל הצרה הזו. „הלואי—נוהמים היהודים—נתנו להפורעים לבזו את חצי העיר ולא היינו עתה בכל רע".

ראשי ההגנה ביחד עם נכבדי הקהלה התחילו לטכס עצה מה לעשות; לקבור את ההרוגים בסתר—אי אפשר. ולמסור אותם להכומר להביאם לקבורה, או תהיה הלויה פומבית ובעלי המאה השחורה יעשו את שלהם וילהיבו את ההמון, שגם עתה הוא בים נגרש, ואז אין שום ספק שישמידו את כל היהודים.

או הציע ראש ההגנה, חיים אויסטרו, א) לאסוף בו בלילה סך מסוים של כסף. ב) לפנות אל הגוי היהודי באדיסה בבקשה לשלוח לגולובניבסק פלוגת עזרה. ג) לשלח ציר מיוחד לאשטשיבטה הקרובה, לבקש מאת הפלונה האודיסאית, הנמצאה שם, לבוא תכף הנה. ד) לפנות לאומאל הפקיד של חיל המצב, שישלח לגולובניבסק גדוד חילים. כל ההצעות נתקבלו.

כסף נאסף די והותר. בו בלילה יצאו שלוחים לאשטשיבטה ולאומן, בסבנת־נפשות סללו להם הצוירים דרך. השודדים עמדו על הדרכים ולא נתנו לאיש לצאת

ולבא. גם להאכרות של הסביבה, המביאות למכירה חלב, ביצים, עופות וירקות, לא נתנו להכנס העירה.

בין כך עבר עוד יום. את הנעשה מחוץ לעיר מעבר לנשר – אין יודע. בלילה באה פלוגה של קוזקים מאומן. גם עלתה בידי עסקני הקהלה לפעול על הכומר שיקבר את ההרוגים לפנות בקר או עם חשכה, בלי שום לויה פומבית. ההרוגים הוכאו לבית־החולים ומשם הובילו אותם לקבורה. גם נקראה בוולוסט אספה של אכרים, עם דלגציה יהודית, כדי שיוכלו לבוא לידי הסכם. הוולוסט נמצא בעיר. את הדלגציה לוו אל האספה שני הכומרים המקומיים, גם שני נוצרים נכבדים.

הדלגציה שלחה לפניה אל האספה את הכומרים והנוצרים לבאר שם, כי אין היהודים אשמים בהריגתם של הפורעים.

הכומרים מלאו את הבטחתם והמליצו על היהודים. הדלגציה באה אל האספה בלבות נשברים.

האספה עוד לא קרבה לעבודתה. עמדו כנופיות ועסקו בשיחה.

—ומה בכך אם צעירי האכרים „צחקו" מעט, האם כשביל זה כבר צריכים להרוג?

האטמוספירה הרת חזיזים. הרוחות מתחממים. חיי הדלגציה בסכנה. נראה כי אין כל אפשרות להשלים בין היהודים והאכרים. הכומרים משתדלים לקרר את הרוחות, אך הדבר הזה לא עלה בידם. האספים סוערים. הדלגציה חושבת לעזוב את האספה, אך הרבה עינים נטויות אליה ושומרות את צעדיה. עוד מעט יתנפלו עליהם הרתחנים שבין האספים ויתנקמו בהם נקמת הדם השפוך.

פתאם באה ההצלה ממקום שלא קוו כלל.

קצב צעיר בא אל הוולוסט לקנות שור לשחיטה מאכר שנמצא באספה. הוא שמע את השיחות הסוערות על דבר היורים הארורים, הרודים בנוצרים ומרשים לעצמם גם לשפוך דמם—וחמתו התלקחה בקרבו. הקצב הצעיר קרב אל המשוחחים ויאמר בכעס:

—ומה אתם חושבים, שהיהודים שבימינו הם פחדנים ומוני לב כאבותיהם לפנים: אתם תביזו את רכושנו ואנחנו נחשה? אתם תשלחו באש את בתינו ואנחנו נדום, אתם תענו את נשינו ובנותינו ואנחנו ננשק את ידיכם, אתם תשפכו את דמינו ואנחנו נושיט לכם את צואריגו לשחיטה? טועים אתם, חביבי! הימים המטובים הללו כבר חלפו! אנחנו נקח נקם בעד כל גזל וחמס, בעד כל חלול כבוד ובעד כל טפה של דם שפוכה. באש ובדם נדון עמכם! את כפריכם נשלח באש, ובעד כל ראש יהודי כרות נכרות עשרה ראשים! זכרו זאת!

דבריו, שנאמרו באומץ לב ובחמה עזה, פעלו את פעולתם. פחד אלהים נפל על האכרים, הם התחילו לדבר תחנונים:

—האם אנחנו חמסנו את חנויותיכם? הלא אנחנו לא עשינו לכם כל רעה.

פג כעסם של האכרים. הדלגציה עזבה את האספה בלי שום תוצאות.

V

כאשר הדלגציה ערכה לפני הקהלה, שנתאספה בבית הכנסת, את התוצאה של האספה בוולוסט, באו לידי הכרה שצריכים ליסד הגנה תמידית, מילטרית. כן כך הגינו על העיר הקוזקים שבאו מאומן. גם מאודיסה נשלחו עשרים חילים עם אופיצר.

אך החילים מאימן נשלחו חזרה כעבור ימים אחדים. גם אלה שבאו מאודיסה עזבו את העיר בעבור שבוע ימים. יהודי גולובניבסק לא חפצו שהגוים יאמרו, כי פחדם נפל על היהודים ולכן הם שוברים להם חילים לשמור עליהם.

כשנרגעו מעט הרוחות קרב חיים אויסטרו ועודיו ליסד הגנה תמידית, מאורגנה ומסדרה בכל פרטיה. עשרים וחמשה איש נמצאו תמיד ברשותו של השטב, ועליהם הנחה החובה לשמור על העיר. כל חברי ההגנה היו מזוינים. מאודיסה הביאו עשרים רובים, מקריבו־אוירה—שמונה עשר רובים. גם מברדיטשוב ומערים אחרות הביאו נשק. מלבד זה הוצאו הרבה רובים מידי החילים, ששבו מהפרונט עם כלי נשקם בידיהם, באמתלא שאסור לעבור דרך הטריטוריה הגולובניבסקית, מזוין בנשק. רק כשהביא החיל תעודה מכפרו שהוא איש ישר, או השיבו לו את נשקו. באופן כזה התאסף ביתי ההגנה נשק למכביר. קנו גם תותח במחיר אלף רובל, גם פצצות הכינו במספר רב.

המנוחה שבה אל העיר. הלילות עברו שליט ושקטים. איש לא העיז להפריע את המנוחה מפחד החיל היהודי. אין פרץ ואין צווחה. החנויות פתוחות לרווחה כל יום. רק בימי־השוק טילה ההגנה ברחובות.

עברו כשני שבועות. מגולוסקוב, הנמצאה במרחק עשרים ווירסטאות מגולובניבסק, נשלחה דלגציה בבקשה לשלח אליהם פלוגה של ניסי ההגנה לימי השוק, שחלים שם ביום ד', ה'. כי מרגנים, שאברי הסביבה מתכוננים לערוך או פרעות. תיכף נקראה אספה. אחר שקלא־וטריא ארוכה באו לידי הסכם, כי אי אפשר לעזוב את אחינו בשעה שהסכנה מרחפת על ראשם. נשלחו עשרה חילים של צבא־המועצה ושנים עשר איש של ההגנה. כשראו האכרים, שנאספו אל השוק, שברחובות מטילים להם חילים מזויינים, עזבו את העירה. פרעות לא נעשו.

כאשר התפשטה השמועה בהסביבה על אדות ההגנה הגולובניבסקית, וכי האכרים מתיחסים אליה ביראת הכבוד, התחילו בעלי האחוזות של הסביבה להעתיק את מושבם אל העיר. אחדים רכשו להם בתים בעיר והתישבו בה.

VI

בימים ההם סרו אל העיר סיעה של סיקרים בעשרים איש, אחדים נסעו במרכבה והנשארים רכבו על סוסים. הדבר נודע לניסי ההגנה. שלשה מהם סרו אל האכסניה. שם מצאו שני סיקרים. אחד מהם נמלט מידם ואת השני אסרו בחבלים, נזלי ממנו את נשקו, וגם את המרכבה והסוסים לקחו. כאשר אלצו את הסיקר לגלות להם איפוא הסיקרים מתחבאים, הראה להם על בית אחד, אך כוב להם. השודדים נמצאו באותו הרחוב, אך מהעבר השני, מול אותו הבית שהראה הסיקר. כשראו השודדים שחילי ההגנה הולכים לתפשם, התחילו לירות עליהם. ענו להם ביריה. השודדים הספיקו לברוח. בשודד הנאסר לא ידעו מה לעשות. או אמר להם הסיקר:

—מדוע אסרתם אותי, הלא בעירכם לא חמסנו איש, מנמת פנינו בעלי האחוזות שבכפרים. הֲנה סרנו אך לנוח, ומה אכפת לכם?

ההגנה שלחה את הסיקר לנפשו.

בין היהודים ובעלי האחוזות הפולנים, שגרו בעיר, פרץ סכסוך. אדוני האחוזות חשבו להם לפחיתת הכבוד להמצא תחת חסותם של היהודים, ודרשו, כיון שנושאים ביחד עמם בעול ההוצאה של ההגנה, שגם אחד מהם יכנס אל ועד ההגנה. אך היהודים

לא חפצו להסכים לזה. ידעו היהודים מתוך המאורעות של שנת ת"ח, שהפולנים בכל עת מצוא בנדו בבני בריתם היהודים ומסרו אותם בידי רוצחיהם. ויהודי גולובניבסק חשבו למשפט, שבני בניהם של אלה מפירי ברית אינם טובים מאבותיהם. ובמה יתרצו אלה הפנים אל הסיקרים אם לא בראשי היהודים? הפולנים נשכו את בשרם בשניהם והחשו, אך עברתם היתה שמורה ליהודים והכו לשעת־הכשר.

ועד ההגנה ירע שבין עקרבים יושבים יהודי גולובניבסק. בעלי המאה השחורה מעבר אחד, הפולנים מעבר השני, ואכרי הסביבה, שעוד לא שכחו את „הלקח" שנתנו להם יהודי גולובניבסק, כלם מחכים ליום נקם. ומה כוחם של איזו עשרות צעירים נלהבים לעמוד בקשרי המלחמה עם גדודים מאורגנים של הפרטיזנים שמספרם רב ועצום, ונמרו להשתדל בדבר שתוסד הגנה גלילית.

למטרה זו נשלח אחד מחברי הועד לבלטה. הוא בא שם בדברים עם עסקני הקהלה. גם הקומיסר המחוזי נתן אונים קשובות להצעתו, נשלחו הזמנות אל ערי הסביבה, שישלחו דלגטים לבלטה, להועץ בדבר יסד ההגנה.

באספה זו הוחלט, שבכל מקום צריכה להיוסד הגנה עצמית. ומתוך ניסי ההגנה צריך לסדר סיעות קטנות, מן עשרה עד עשרים וחמשה איש, לפי מספר התושבים היהודים של העירה. הסיעות הללו הן נחשבות לניסי הגליל, וצריכות להיות תמיד מוכנות ומזומנות להמציא עזר לכל המקומות שידרשו עזרתן.

עם תמורת השלטון נתבטלה ההגנה הגלילית. אך בהרבה ערים נשארו הגיסות של היהודים.

VII

בימים הם נגפו הפטלוריים לפני חיל המיעצה ותבוסתם היתה שלמה. כאשר ראו ה„פאמוסטיניקים", שאי־אפשר להם לעמוד בקשרי מלחמה נגד חיל המועצה, התפלגו לפלוגות ולסיעות קטנות, התפרקו ונבלעו בין הכפרים. אז החלה המלחמה הפרטיזנית. פעם בפעם התגודדו גדודים קטנים, התנפלו בחתף על הנחשלים של חילי המועצה, או על סיעות בודדות, והגירו אותם על ידי חרב.

אך בהיות הסכנה כרוכה בעקב ההתנפלויות הללו, כי בכל אופן יש להם עסק עם אנשים מזויינים, למודי מלחמה, לכן נמרו שיותר טוב לפניהם להתנפל על הערים הפרוזות ששם היהודים נתיתים. שם יוכלו לבזז את רכוש היהודים באין פוצה פה ומצפצף כנגדם; שם יוכלו לשפוך גם את דמי היהודים כדם צבי ואיל, באין מפריע.

וסוכני פטלורי, בני המאה השחורה והפנים הפולנים עוזרים על ידם, סובבים בכפרים, נואמים נאמים, מעלילים עלילות ובדותות על היהודים, מלהיבים את רוח ההמון ומעוררים איתו להתנקם בהיהודים.

וההבערה ללהב יצאה. כשוט שוטף עוברים כנופיות סיקרים במושבות היהודים ודמים נשפכים כמים מוגרים.

יודעים הם יהודי גולובניבסק שגם הם אל עקרבים הם יושבים ואין להם על מי לסמוך, אלא על כחם ואמץ ידם, ונמרו להיות זהירים מפני התנפלויות פתאומיות. הגבירו את השמירה. ניסי ההגנה שמרו על העיר חליפות ביום ובלילה. בתחומה של עיר עמדו צופים, גם תגרה של פרשים יצאה פעם בפעם לתור את הסביבה, ותמיד הם מזומנים ומוכנים לקרב, לדבר את האויב בשער, אך גם שונאיהם לא יישנו ולא

ינומו. בני המאה השחורה של האינטלנציה העירונית והפילנים באים במגע ומשא עם האכרים של הסביבה ומסיתים אותם להתנפל על היהודים.

באותו זמן בגד גריגוריוב ואחוזת מרעיו בחיל המועצה. הם עזבו את אודיסה ונסעו עם גדודיהם לארך מסלת הברזל, וברדכם החריבו הרבה ערים והשמידו את יושביהם היהודים. בגורלו של קוזקוב נפלו הערים: אנניוב, קריבויה־אוזורה, סבדן וגולוסקוב, ובכל מקום בואו הרג ואבדן לרגליו.

כאשר נתקבלה בגולובניבסק הידיעה שפני קוזקוב מועדות אל גולוסקוב הקרובה, גמר הועד של ההגנה לבלי לחכות עד בואו לגולובניבסק, שאו יתחברו אתו האכרים של הסביבה, ולקדם את פניו בדרך.

באותו זמן היה הקומנדנט של חיל המצב בהעיר—יַנוֹבֶ. תחת פקודתו נמצא ששים חילים.

ועד ההגנה הציע לפני יַנוֹבֶ, שחיל המצב יתחבר אל גיסי ההגנה וביחד יתנפלו על קוזקוב.

יַנוֹבֶ הסכים.

יותר משתי מאות חילים מזוינים עזבו את העיר והלכו בדרך העולה לגולוסקוב. לפניהם מנפנף דגל אדום. התותחים והרובים הובלו בשתי עגלות. בצעדים מהירים צעדו החילים, ששים לקראת נשק. הם באו קרוב לגולוסקוב. לנגד עיניהם מתנוצץ הגג של בית התפלה לנוצרים. החילים הזדינו. והנה נשב רוח והביא לאפיהם ריח באוש של פגרים. הם הביטו כה וכה, סרו מן הדרך אל המשעולים בשדה והנה שם מתגוללים גופות של חללים, בין שדמות התבואה על שבלים נרמסות ודרוסות.

— כפי הנראה אחרנו — אמרו החילים.

הם ישבו לנוח ובין כך נשלחה פלוגה העירה להודע מכל הנעשה שם.

הפלוגה שבה והודיעה, שעוד אתמול החרים קוזקוב את העיר. הגופות מתגוללים ברחובות, מספרם כשלש מאות. קוזקוב עם הכנופיה שלו עבר בדרך העולה אל הכפר אַבריוֹבֶ.

ניסי ההגנה ביחד עם החילים האדֻמים נמרו ללכת לאבריובה בעקבות קוזקוב. הם באו לא רחוק מהכפר. היה לפנות ערב. האכרים, ששבו לבתיהם אחרי עבודתם בשדה, נתעכבו על ידי חילי המועצה. הם ספרו כי קוזקוב והכנופיה שלו נמצאים בכפר לחג התונתו של אכר עשיר, ממודעיו של קוזקוב.

גם הפלוגה שנשלחה מקימת את דברי האכרים, כי קוזקוב וגדודו שותים שוכרים ומרקדים שם לכבוד החתונה.

ופתאם רעם יריות נשמע. אחד מהאכרים שנתעכבו, עלה בידו להמלט ולהודיע לקוזקוב, שצבא המועצה אורבים לו.

—השתטחו על הארץ ושכבו במנוחה. אל תשמיעו את קולכם!—צוה יַנוֹבֶ.

גדודו של קוזקוב הוסיף לירות; הם יצאו אל השדה.

באפלולית הלילה לא יכול קוזקוב להודע את המקום, ששם נחיתים אויביו. הסיקרים הוסיפו לירות מרובים ותותחים. אך הצד שכנגד לא ענה. קוזקוב והכנופיה שלו נשארו רובצים בשדה וכפעם בפעם הם יורים אל המקום, אשר לפי דעתם מסתתרים שם שונאיהם.

עבר הלילה, בא בקר. גיסי ההגנה וחילי המיעצה שוכבים חבוים בין תלמי התבואה. קולם לא נשמע. איש לא יוזו ממקומו.

כשראה קוזקוב ש„השרה חפשי", עזב את הכפר ושם לדרך פעמיו. הם לא הרחיקו ללכת והנה ברד של יריות מרובים ותותחים הרביקם. הסיקרים ברחו בחפזון. אחדים מהם השליכו את כלי נשקם שנפלו בידי חיל ההגנה. היו בין הסיקרים גם הרוגים. מחיל ההגנה נפצעו רק שנים.

VIII

שבעה עשר בתמוז, 1919, יום ג׳ בבקר השכב, נסעו מגולובניבסק לפוקוטילובה אל היריד חמשה יהודים. בעברם דרך הכפר נאליבקי, הרחוק מהעיר בחמש ווירסטאות, התנפלו עליהם אכרי הכפר, אסרו אותם וכלאום במטמורה.

אלה שאסרו את היהודים היו ימכני בריתן של האטמן סוקולוב, שהתחיל אז את „עבודתו" בהגליל, ובנאליבקי נמצא אז השטב שלו.

והאניטציה בכפרי הסביבה לפרעות הולכת ומתגברת. גם תלמידי הגימנזיה והאוניברסיטה שבאו לימי החפש מתחברים עם בני המאה השחורה, סובבים בכפרים ולוקחים חלק בתעמולה לפרעות. בעיני כלם ההגנה העצמית בגולובניבסק היא בקוץ מונד וחושבים מחשבות לעקרה מן השרש.

אחרי שנאסרו היהודים נתקבל מכתב מנאלבקי אל הקופרטיב של האכרים, בדרישה שיהודי גולובניבסק ימסרו לידיהם את כלי נשקם. ובאם לאו—יעלו על העיר ויחריבוה.

הקופרטיב מסר את המכתב לראש הועד של ההגנה.

ראש הועד הבין, שסכנה גדולה מרחפת על העיר. ודרישתם יש לה על מה לסמוך; בודאי התארגנו הרבה כפרים ביחד ונמרו לעלות על העיר ולגמור את חשבונותיהם עם ההגנה, ולכן מצא לנחוץ להשיב תשובה המשתמעה לתרי אנפין, וענה:

—הלא יהוע שנמצא בידינו כמה מיני נשק. יכתבו בדיוק את דרישתם ואז נדע מה להשיב.

חברי הועד נכנסו תיכף לישיבה ופרשים יצאו דחופים בארחות עקלקלים אל הערים: גולוסקוב, קריביה־אזירה ואחרות, בדרישות אל חיל המצב של המיעצה והגים של ההגנה למהר ולבוא לעזרתם, כי אכרי הסביבה נוסדו יחד לעלות על גולובניבסק ולהשמידה מתחת השמים. גם אל הפקיד של חיל המצב מהתחנה, אל טקאנצ׳ענקה, נשלחה דפוטציה בבקשה שיבוא לעזרת העיר עם גדודו.

טקאנצ׳ענקה ענה, שמספר החילים שעל התחנה הם לא יותר מארבעים איש ולעזוב את התחנה בלי שום הגנה גם כן אי אפשר. אך יש יכלת בידו להמציא להם איזו עשרות רובים, גם חומן של כדורים, ומה שתהיה אפשרות בידו לעשות — בודאי יעשה.

העיר התחילה להכין את עצמה למלחמה. הועד הוציא צו שכל הגברים יזדיינו בכל נשק שנמצא תחת ידם ויהיו נכונים. האופים התחילו לאפות פת ולהכין בשביל העיר ובשביל היוצאים למלחמה. הרופא אסף מספר נערות וצעירים וילמד אותם ראשי פרקים מה שאחות רחמניות וסניטרים צריכים לדעת. גם הוכנו מטות, אלונקיות, מוכין ומכשירי תהבשת.

נשים וזקנים שאבו מים, גם הכינו אכל בשביל החילים.

בלילה באו מגולוסקוב עשרים וחמשה גיסים יהודים. מספר הגים שנמצא בעיר היה מאה ועשרים וחמשה איש, כלם מזוינים ברובים. גם ארבעים חילים של צבא המיעצר, סך הכל מאה ותשעים איש מזוינים ברובים. הנשארים הזדינו בכל מה שנמצא בידם, ונחשבו לחיל המאסף.

IX

ביום השני, בשעה השתים עשרה בצהרים, נתקבל עוד הפעם מכתב מנאליבוקי על ידי הקוֹזַקטיב. בו כתוב, שאבדי נאליבוקי דורשים, שימסרו להם את הנשק הנמצא בידי היהודים: רובים, אקדחים ותותחים, וחוץ מזה גם מנפים, לבנים ולחם.

נכר היה שיד החולינגים של העיר באמצע. יודעים הם את מבוכתם של היהודים ולכן חֻצפתם מתגברת בכל פעם, והדרישותיהם הולכות ומתרבות.

גם הפעם השתמש הועד בדיפלומטיה, כדי להרחיק את הזמן:

— לחם צריכים לאפות, וצריך לדעת כמה להכין. גם בנוגע למנפים, לבנים ושאר הדרישות, נבקש לבאר הכל בדיוק ואז נוכל להשיב לכם תשובה ברורה. אפשר שדרישותיכם עולות על המתכונות הנמצאות בעיר.

ביום ה׳ בבקר בא העירה אכר פשוט. על ראשו היה חבוש כובע של עור כבשים. השמירה עכבה אותו. מצאו אצלו שני מכתבים, אחד אל ועד ההגנה עם דרישה מדֻיקת, גם קבעו את השעה שבה צריך להיות הכל מוכן. והשני „אל האחים שבקוֹזַקטיב", בו כתוב לאמור: „מודיעים אנחנו לכם, שנמצא בידינו שלש מאות רובים ושלשת אלפים פרטיזנים הולכים אתנו. נקוה שהפעם תעלה בידינו להתנקם בהיהודים ובהקומוניה".

אז הוציא חיים אוסטרו כרוז זה:

— „אחים, היו נכונים לקראת המות, האויב לא ידע רחם. אך אם כבר נגזרה עלינו גזרה למות, על כל פנים לא נמות כמוגי לב, הלחמו כארויות. אף שעל אחד לא תסונו אחור. בפניכם נגד האויב תמותו. מכרו את חייכם ביוקר, עמדו על נפשותיכם עד הרגע האחרון".

כל העיר נהפכה לשדה־מערכה. בתחומה של העיר עמדו ציפים שלא נתנו לשום איש לצאת ולבא. אצל התעלות עמדו שלחנות עם מכשירי תחבשת. אלונקיות עמדו סמוכים אל הקירות. הרופא, אחיות רחמניות והסַניטרים עמדו הכן עטופי לבנים. גם חביות מלאות מים לשתיה ושלחנות ערוכים בצרכי אוכל — כל דכפין יֵיתֵי וְיֵכוֹל!

היה יום של התרגשות. מחכים לעזרה מהערים הקרובות ועושים הכנות למלחמה.

לעת ערב נפל הקרבן הראשון. וסיה עושה־מצבות יצא את העיר עם פצצה בידו. הוא פגש בפלונה של פרטיזנים וזרק את הפצצה. אך הזריקה לא עלתה יפה והוא בעצמו נהרג.

הביאו אותו אל בית הכנסת והניחוהו על המטה, בעוצב התפרדו ממנו חבריו. השמש צוה, כי עשרה גיסים ישתתפו בקבורתו.

בית הקברות רחוק מהעיר בשתי פרסאות.

לפני עלות השחר, תחת מכסה הלילה, יצאו נושאי המטה דרך הרחובות

בדומיה וכמתגנבים. ארבעה חילים נשאו את הארון וששה חילים מזויינים הלכו לפניו.

הקוברים התגנבו במשעולים דרך השדות, עד בואם לבית הקברות. שם כרו לו קבר והורידו את המת. עוד לא הספיקו להשליך עליו את הקמץ הראשון של עפר והנה... בית הקברות מוקף סיקרים... חילי ההגנה הספיקו לקפיץ דרך הגדר ולברוח. הסיקרים ירו אחריהם. רעם היריות נשמע בעיר. גיסי ההגנה מהרו לעזרתם. הקוברים הספיקו להגיע עד העיר.

X

הכבר שבין הכפר מזרובקה והעיר, בדרך העולה לאומן, נהפך לשדה־מערכה.

גיסי ההגנה וחילי המועצה שכבו בשורות. בטורים הראשונים גיסי ההגנה ואחריהם — חילי המועצה.

הפרטיזנים רכצו בשדה, חבואים בין תלמי התבואה, והמלחמה החלה.

רעם של יריות מרובים ותותחים בקול אגוזים מדרדרים.

השעה השמינית בבקר. המלחמה הולכת ונמשכת. היריות מבין תלמי התבואה הולכות ומתגברות.

וקנים ועגרים עמוסים כדורים, לחם וכדי מים, מטילים בין טורי החילים. מחלקים להם את הכדורים, את הלחם ונותנים לכל אחד נמיעה של מים—חיל המאסף עומד בשוק הכן עם מיטות ברזל, קרָמִים וגזרי עצים. האבות שולחים את בניהם אל שדה המערכה, לעזור לאחיהם.

צהרים. קרני השמש בוערות כאש. והיריות מבין תלמי התבואה הולכות ומתגברות.

והנה שב מהמערכה אחד מנושאי הכדורים ובשורה רעה בפיו:

—חיל המועצה חפצים לעזוב את המערכה, כי אין ביכלתם לעמוד בקשר מלחמה נגד מחנה גדול ועצום של אכרים, שמספרם הולך ומתרבה כל פעם על ידי אכרי הסביבה הנלווים עליהם.

וחיים אוסטרוי עם אחדים מחברי הועד רצים בין השורות, מעודדים את החילים ומדברים על לבם שלא ינוסו משדה־המערכה כמוגי לב, כי בזה ישימו חרפה על צבא המיעצה.

גיסי ההגנה וחילי המועצה נלחמים בשארית כחותיהם בנואשים, השטב מקבל כל פעם ידיעות משדה־המערכה. ידיעות מעציבות. השטב אובר עצות. אספה כל תקוה.

והנה בא רץ דוהר על סוסו המכֻסה כלו בקצף ומעלה הבל.

—מה קרה אצלכם? הגנו ששים פרשים מזויינים נשלחים מקריבוי־אוזירה לעזרתכם. כנראה, מלחמה כדבעי. אנחנו חונים במרחק שבע ווירסטאות מפה. פקדו מה עלינו לעשות?

—עתה אין עת לדברים. רוץ והבא את חבריך, כל רגע יקר!

הפרש רץ כחץ מקשת.

—לבי יבשרו כי בא חיל עזר מקריבוי־אוזירה במספר ששים חילים.

ומהמערכה הביאו בין כך נפצעים אחרים.

האחיות הרחמניות עם הרופא חובשים אותם. אחדים מחיל המאסף לוקחים את הרובים של הנפצעים ויוצאים אל המערכה למלאות את מקומם.

והאויב הולך וקרוב... כבר עבר את הפלג... הטור הראשון של חיל ההגנה נסוג אחור אל הטור השני.

—הגנו נסוגים אחור—מתקבלת ידיעה בהשטב.

והנה באו ששים פרשים דוהרים על סוסיהם ושואלים:

—מה עלינו לעשות?

—הצילו! — צעק ראש השטב משומק לבו.

וששים פרשים ברודפי סופה, רצים בדרך העילה לאומן, יורים ברוביהם בתוך האבק שהסוסים מעלים בפרסותיהם. הם סואנים, רועשים ומריעים תרועת מלחמה. האדמה מתבקעת לקולם.

— נקמה, חברים! נקמה בער הדם השפוך, נקמת הורינו המעונים, נקמת כבוד אחיותינו המחֻלל!

בסערה הם מסתערים על האויב. מקימים בדרכם את חילי המועצה וההגנה. וכלם בתרועת חדד ובסערות מלחמה מתפרצים אל המחנה של האויב. יורים ברוביהם וחוצבים בסיפיהם.

חיל ורעדה אחז את הפרטיזנים. פחד אלהים נפל עליהם. הפרטיזנים התחילו לעזוב את שדה־המערכה. חיל ההגנה ועזריהם מסתערים על האכרים, מגרשים אותם לפניהם. הללו רצים ונופלים, קמים ונתקלים בחבריהם, המתגוללים על הארץ. הפרשים בוססים אותם בפרסות סוסיהם. מהומה, מבוכה ומבוסה.

חילי ההגנה עם עזריהם שבו העירה עם שבויים אחדים.

ביום השני בא העירה אכר צעיר וביקש מקל ארוך, שקשורה אליו מטלית לבנה ואמר:

—נשלחתי מנאליביקי להציע לפניכם, שאתם תשיבו לנו את השבויים שנפלו בידכם, ואנחנו נבטיח לכם, לשחרר את היהודים הנמצאים אתנו. אם תבטיחו שלא תעשו רעה לאנשינו, אז נשלח אליכם הלנציה.

הועד הבטיח.

הלינציה באה.

הועד הודיע להלנציה כי קודם שיכנס אתם ברברים, חפץ הוא להוָכח אם היהודים הנאסרים חיים עודם. לכן הוא מציע, שהלנציה תשאר בעיר עד שישובו האנשים שילכו אל הכפר להודע.

הנשלחים שבו לפנות ערב והודיעו, שהנאסרים חיים וקימים.

או אמר ראש הועד אל הלנציה:

— האנשים שנפלו בידינו הם התנקשו בנפשותינו ויצאו בחרב לקראתנו ואתם תפשתם אנשים נקיים, שלא עשו לכם כל רעה. אך בכל זאת נשיב לכם את השבויים אם תשחררו את היהודים בראשונה.

הנאסרים שבו שלמים ובריאים.

XI

השכרות של הנצחון פנה במהרה. יודעים הם היהודים שהאכרים של הסביבה חורקים שניהם וחובלים תחבולות להנקם בהם: הם בשום אופן אינם יכולים לסלח להם את נצחונם. גם הפולנים והרוסים בני המאה השתורה, הדרים בעיר, מתנכלים להפילם למשואות, והיאוש מתגבר בלבותיהם. יודעים הם שמספר איביהם גדול אלף מונים ממספרם הם. והאויבים הללו מחכים רק לשעת הכשר להתנפל עליהם ולעשות אתם כלה. ולא בכל יום מתרחש נס. די אי־זהירות כל שהיא ויהודי גולובניבסק הם עדי אובד.

ושמועות מתקבלות, שסוקולוב מארגן את הפרטיזנים להתנפל על העיר.

והיהודים האמידים מתחילים אחד אחד להשחמט ולעזוב את העיר.

אמנם חיל ההגנה ממלאים את חובתם באמונה ובאנרגיה שאין כמוה, הם אינם פושטים את בגדיהם ואינם מניחים את הנשק מידיהם גם בשעת שנתם. גם צופים תמידיים נמצאים, המשגיחים בעין פקוחה על כל הנעשה בקרבת העיר.

והשומרים בודקים בקרונות האכרים הבאים העירה וממשמשים בכל שק וחפץ שנמצא שם.

ובכל מה נוקרת המחשבה:

— האם יוכלו עמוד קמץ קטן מיל עשרות אלפים איבים?

רואים הם היהודים, שאיזה דבר מתרקם. האכרים הבאים העירה, בשעת שיחה עמהם, מורידים את עיניהם ואינם מביטים ישר בעיני היהודים. רואים הם שאיזה דבר צפון בחבם.

והיאוש מכרסם את לבם בעש.

אינטריסי יום־יום, מסחר, פרנסה — מי ישים לב לכך? גם הילדים פסקו מלבקר את החדר. יהודים עומדים ברחוב סיעות־סיעות, מדברים מעט ומתאנחים הרבה, ושאלה מרה מבצבצת ועולה מבין שפתותיהם:

— מה תהיה אחריתנו?

ובתור תשובה על השאלה הזו נוהם יהודי זקן חרש לתוך זקנו:

„מי בחרב ומי ברעב; מי יחיה ומי ימות; מי בקצו ומי לא בקצו!".

עשרים וארבעה ימים עברו מיום המלחמה האחרונה.

הפולנים והרוסים בני המאה השתורה יושבים חבואים בבתיהם. זה כבר לא נראו בחוץ. מה מרקמים הם בחשך בחדרי ביתם?

נוכרים שהקרון האחרון והגדול של אחד מהאצילים הפולנים הגרים בעיר, רתום לשני סוסים אבירים, היה יוצא לעתים תכופות מחצרו של האציל ריק ושב בכל פעם מלא ונדוש בתבן. בקרונו לא בדקו, כי מי יעז לחפש בקרונו של אציל פולני, ובפרט כשהוא בעצמו יושב על הערמה.

אחר כך נודע, שהאציל הזה הביא כל פעם העירה נשק וסיקריים חבואים תחת התבן.

והנה בא היום המר והנמהר.

בשעה השמינית בבקר הודיעו הצופים, כי המון אכרים יורדים מן ההר מצד הרחיים, והולכים וקרבים אל העיר.

עד מהרה בא העירה פרש: הוא נדחק ובא לבין היהודים הנאספים ואמר:
– נשלחתי מהועד של הפרטיזנים, שתמסרו את כל הנשק שנמצא בידכם!
– ברח לך אל השולחים אותך ואמור להם, שבעצמנו הננו יוצאים לקראתם בנשק!

הסיכר נשאר על מקומו, הוציא אקדוח מחיקו וירה באויר. זה היה אות להסיקרים הנמצאים בעיר. ברגע נפתחו שערים ודלתים בבתי הפולנים והרוסים והמון סיקרים מזוינים התפרצו החוצה.

ובאותה שעה פרצו הסיקרים מהכנופיה של סוקולוב העירה. מחנה גדול ועצום. כלם מזוינים ברובים. יש להם גם תותחים. בזאביערב התנפלו על היהודים הנדהמים, הורגים בהם בחמת רצח, טובחים אנשים ונשים, זקנים וילדים. על ידם עזרים גם החולינגים המקומיים. עתה מצאו את שעת הכשר לכלות את חמתם ביהודים. העובדים בקופרטיב עזבו את עבודתם, יצאו מזוינים ברובים ואקדוחים ויורים ביהודים הרצים הנה והנה כמשתוללים.

וסיקר אחר חמוץ בנדים מטיל בין הרוצחים וצועק:
– חבריס, שחטו רק בצואר!

ניסי המלחמה בראותם כי המלחמה להם מפנים ומאחור וכנופיות מרבות באוכלסין הולכות ובאות העירה, התפזרו ונמלטו. חיים אוסטרוי עם עוד אחדים ברחו אל התחנה, ששם נמצא גדוד של חיל המועצה.

והסיקרים מרוים את צמאונם לדם ולנקמה. חולינגים אחדים שלחו באש חנויות אחדות.

והנה חריקתם של הבניינים הבוערים ורעם הירות מתערבים עם צעקותיהן של הנשים האנוסות ועם האנחות האחרונות של הנוספים, ומשתפכים באויר כמו צחוק פרוע של משוגע.

פה ושם מתעוררים צעירים אחדים, אשר בל חפצם הוא למכור את נפשותיהם ביוקר ומתנפלים על סיעה של סיקרים ונלחמים כנואשים. אך עד מהרה מתנפלים עליהם המון גדול ובוססים אותם בטיט חוצות.

בא לילה.

תמרות עשן ולהבות אש מתנשאות ומאדימות את פני השמים. דמית מות שוררת. כל היהודים שלא הספיקו לברח או להתחבא במסתרים, מצאו מרגוע בחיק המות.

ברם ואש נשפטה העיר. שתי מאות וחמשים קרבנות נהרגו, נשחטו, נשרפו ונשמדו.

XII

הדינקינים נכנסו לגולובניבסק ימים אחדים לפני יום כפור 1919. בבואם הלכו לקבל פניהם נכבדי העדה. שאליהם נלוה גם חיים אוסטרוי. הוא קוה שעל ידיהם ייושעו היהודים. אחר כך נודע בעיר, שהדינקינים זוממים לקחת את נפשו. ידידיו ומכריו של חיים אוסטרוי בקשו ממנו שיעזוב את העיר אי, על כל פנים, יתחבא עד יעבור זעם. אך הוא לא האמין להם ויטיל בחוץ.

הדינקינים שלחו שלשה חילים לתפיש את חיים אוסטרוי. אלה לקחו אתם אכר מקומי, שידע אותו פנים אל פנים. בראות האכר את אוסטרוי מטיל בחוץ. הראהו

להחיל‌ים. הם תפשוהו והובילוהו אל בית המשמר. בעת ההיא עברו ארבעה איפיצירים, חיים אוסטרוי התאונן לפניהם שנתפש על לא דבר, גם הראה להם תעודה מאיזה גנרל של הדיניקינים, המנדת תהלתו. האיפיצרים הרגיעו אותו והבטיחוהו, כי לא יעשו לו מאומה. בין כך רץ ניסו הדוקטור לבינסון להגנרל הנמצא בעיר, לקבל ממנו פתקא שתיכף ישחררו אותו. אך הפתקא נתנה רק לפנים. כאשר בא הדוקטור ליבנסון עם הפתקא אל בית המאסר, כבר מצא את ניסו, חיים אוסטרוי, הרוג.

גם את בנו של חיים אוסטרי, יעקב, צעיר בן 17 שנה, עשוי בלי חת כאביו תפסוהו הדיניקינים, הובילוהו אל היער והרגוהו שם. ביער התגולל נופו ימים אחדים. כאשר נודע שהוא נהרג ביער, יצא הסבא שלו להביאהו העירה וכבר מצא את נופו מכסה תולעים.

הדיניקינים במשך הימים שעשו בעיר חמסו את הבתים והחנויות, אנסו הרבה נשים, גם הרגו כעשרים איש. בתוכם את אייזיק טשערטוב בן 50 שנה, שהתנגד להם בחפצם לאנוס את בתו; את קאליקע, בן 46 שנה, ויוזיפ קריין, בן 50 שנה.

גולוכוב, פלך קורסק.

ביום 7 מערץ, 1918, התנפלו האכרים המקומיים ביחד עם אספסוף של חולינים מלכשים בכנדי אנשי צבא על יהודי גולוכוב והתחילו חומסים את רכושם. את היהודים הכו מכות מות, גם הרגו אותם באכזריות נוראה. ראשי הבריונים ציו על הסיקרים „שלא יחיו כל נשמה", והללו מלאו את הפקודה בדיוק. רצחו נפש גם את הנפצעים. השוחט בערקאן נפצע בראשו על ידי כדור. הביאו אותו אל בית־החולים. שם הוציא הרופא את הכדור והניח תחבושת על ראשו. אך עד מהרה התפרצו הסיקרים לבית־החולים וכרתו את ראשו של השוחט ביחד עם התחבושת. את הישיש דראגינסקי סחבו הסיקרים אל בית הועד של האצילים, לשם חקירה ודרישה. שם התנפל עליו הפקיד של הפלוגה הריסלבית וחתך את ראשו. כשמהר בנו אל אביו הנרצח, התנפלו עליו החילים והרגוהו בענויים קשים. מספר ההרוגים ואלה שמתו מפצעיהם — יותר ממאה איש.

גולטה (הולטה), פלך אודיסה

1919/27/XII

I

זה שמונה ימים שאני בגולטה. באתי הנה בשבוע העבר, ביום הששי בערב. השמים היו מכוסים עכים. בחוץ חשך ואפלה. לספר את כל התלאות שעברו על יהודי גולטה ואולביאופול, הגליון יכלה והן לא יכלו. כאשר אוכה ואביא לביתי או אספר לכם כל מה שעבר עלי וכל אשר ראו עיני. היו פרעות, התנפלויות, חמס, שוד, מעשי אונס והרינות מן יום ה׳ שבוע שעבר עד יום השבת הזה — עשרה ימים. היום שקטו הפרעות מעט. כמה הרוגים יש עוד לא ידוע בבירור. חושבים כעשרים וחמש נפשות. באולביאופול — הרבה יותר. ביום ו׳ בבקר השכם, הלכתי להקנדע, אם משפחתו של וואלווזקי עודנה חיה והייתי מוכרח לשוב חזרה. לא יכולתי נשוא את הבכיות, הילולות והיבבות, שמלאו את הרחוב. הבתים הרוסים, החנויות שבורות. פה מבכים אב נרצח, שם מקוננים על בן צעיר שנגזר מידי הסיקרים. והנה אם אומללה

מעזרת תאניה ואניה על בתה היחידה, שנרצחה בדמי ימיה. איום ונורא מצבן של שלש העיים השדודות. ביום ו׳ פגשתי את הרב האוברדיאופולי: הוא הלך לגולטה לקבל רשיון לקבר את ההרוגים. הנרצחים מתגוללים בחוצות עירום. השודדים הפשיטו מעליהם את בגדיהם וחלצו את מנפיהם. כל החנויות התרוקנו. חנותי של גוליאק שודדה כלה. אני לא נזקתי. את סחורתי הסתרתי במקום במוח.

(זולטַבִּיב)

II

היה יום החמשי, 19 דעצעמבר, 1919. השמים התכסו בעבים, ירד גשם. היה חשך וחלקלקות. המתקוממים התפשטו בעיר, עשקו, חמסו, אנסו והרגו את היהודים שנפלו בידיהם בחמת נקם. קולות המעונים התערבו עם רעם הויות ועם הפיקותיהן של פרטות הסוסים. השודדים ענו נשים צעירות וזקנות לעיני קרוביהן. התקלסו בהנוסים, סחבו אותם ממטותיהם, וכלו אותם בעקבי מנפיהם. השודדים הריקו את הבתים. מה שאפשר היה לקחת—לקחו, ואת השאר שברו וגפצו, או שלחו באש.

ההרס גדול מאד. לא נשאר אף מעון אחד שלם בחלונות ושמשות. התנורים נתיצים. גדול מאד החורבן.

(״יעוו. מוצ״)

גולוסקוב, פלך אודיסה

גולוסקוב היא עירה קטנה. מספר היהודים שגרו בתוכה לפני הפרעות היו אלף שבע מאות ותשעים נפשות. אחרי הפרעות נשארו בתוכה רק אלף ועשרים נפשות. הרבה נהרגו והשאר ברחו ונתפזרו בערי הסביבה, בבקשם מפלט להם מפני הסיקרים שתכפו לבוא לגולוסקוב. גם מספר הנוצרים האוקרינים, שגרו בתוכה, נתמעט אחרי הפרעות ומסך 459 נפשות נשארו רק 375. הנשארים, שהרוב מהם היו חנונים, אי שעסקו בפרקמטיה עם היהודים, עזבו את העיר התרבה והשוממה והלכו באשר התהלכו לבקש להם במקומות אחרים מקור לפרנסתם. לפני הפרעות עסקו רוב היהודים במסחר ובחנויות. בעת האחרונה התחילו עסקים בעבודת האדמה, אך מצבם רופף מאד מפני שנות הבצרת.

הנה רשימה קצרה של הרפתקאות, שעברו על יהודי גולוסקוב:

בימי שלטון המיעצה	25/V	1919	ע״י אוכלסי קוזקוב.	הפרעות ארכו	3 ימים
„	15/VII	„	„ צימבאל	„ „	1 „
„	5/VIII	„	„ קוזקוב	„ „	1 „
„ הדיניקים —	20/IX	„	„ הדיניקים	„ „	1 „
„ המועצה	15/XI	„	„ דיאטשענקא	„ „	3 „
„ הדיניקים —	25/XII	1920	„ הדיניקים	„ „	1 „
	13/XI	„	„ דֶרִיבַּיני	„ „	1 „

בכלל התהוללו בהסביבה האַטמנים: קושטיבוי ודיבֶּנקי, שהיה האדיוטנט של זַבולוטני.

בכל הפרעות השתתפו גם התישבים הנוצרים, המיליציה ובראשם האינטליגנציה הרוסית.

האינטליגנציה הרוסית הבשירה את הקרקע לפני קוזקוב עוד לפני בואו. הרבה

מהם סבבו בכפרים, ערכו תעמולה נגד היהודים ועוררו את האכרים להתחבר אל קוזקוב ולהתנקם בהיהודים. כאשר הכל היה מוכן הזמינו את קוזקוב ויחד עם אכרי הסביבה החריבו את העיר.

יהודי גולוסקוב ידעו עוד מיום 24 מאי ע"ד הסכנה האורבת להם. פליטי קריווי־אוזרה שנמלטו מחרב קוזקוב לגולוסקוב, הודיעו להם את ההרג שעשה קוזקוב בעירם. ראשי הקהלה שלחו תיכף לגולובניבסק אל הרשות הצבאית שם, שתשלח להם פלוגת עזר. מגולובניבסק אמנם יצאה פלוגה של חילים, אך הם אחרו את המועד. עוד טרם שבאו החילים התגפל קוזקוב עם הכנופיה שלו וביחד עם אכרי הסביבה החריבו את העיר. תיכף בבואם התפרצו לבתי היהודים, שללו את רכושם, אנסו את בנותיהם ואת נשיהם ויהרגו באכזריות של פראים אנשים ונשים, זקנים ועוברים, גם הציתו אש בכמה בתים. נמלטו רק אלה שהספיקו לברח ביום 24 מאי. האכרים שהסתירו בבתיהם יהודים, גרשו אותם אחר כך על פי פקודתו של קוזקוב. מספר הנרצחים היה יותר משלשת מאות איש.

אחרי הרציחות של קוזקוב, נמרו יהודי גולוסקוב ליסד גם בעירם גַּם יהודי. ששים צעירים, רֻבם מאלה שעבדו בצבא, התארגנו ויסדו את ההגנה. היהודים תושבי גולוסקוב, הוציאו את פרוטתם האחרונה וקנו רובים בשביל ההגנה. אמנם התושבים הנוצרים הביטו על זה בעין רעה, והאינטליגנציה השתמשה במקרה הזה לעורר יותר שנאתם של אכרי הכפרים ליהודים. אך חילי ההגנה הביאו תועלת לא מעטה, והרבה פעמים ביחד עם חילי ההגנה של גולובניבסק ומשאר ערי הסביבה, יצאו לישע אחיהם ויגרשו את הסיקרים.

כעבור שני חדשים, ביום 5 אוגוסט 1919, התפרץ קוזקוב עוד הפעם לגולוסקוב. ההגנה עוד לא היתה מאורגנת כדבעי, ולא יכלה לעמוד בקשרי המלחמה עם איכלסי הרבים של קוזקוב, וגם לדרוש עזר מגולובניבסק ומהסביבה לא היה סָפק בידם, ההגנה הוכרחה לעזוב את העיר. אמנם בפעם השנית לא הרבו הקוזקובים את חללים. הרבה פדו את נפשותיהם בכסף. נהרגו רק ארבעה יהודים. גם בשאר הפרעות שהתחוללו בעיר קנו יהודים רבים את חפשתם בכסף. אך כאשר התגפל השודד ויטֶבֶני, ביום 13 נובמבר 1920, על העירה היתה פקודתו חוקה, לבלי לקבל כפר נפש ולהשמיד ולהרוג את כל היהודים. וכבר נהרגו תשעה יהודים, בתוכם הירש לערנער בן 59 שנה, ובני יוסף 24 שנים, מחיל ההגנה ושבעה מהשומרים הסובבים בעיר. גם יצחק לערנער, ראש ההגנה, נתפש בידי הסיקרים בכפר, וכפשע היה בינו ובין המות. אך ההצלחה עמדה לו: הוא נמלט מיד הרוצחים עם האקדח בידו ויבוא העירה. עד מהרה התאספו סביבו חברי ההגנה ועלתה בידם לגרש את השודדים. אחר כך נודע, שהמיליציה בעצמה עמדה בקנוניה עם הסיקרים ונתנה להם לבוא העירה.

מכל הפרעות סבלו היהודים. הם נזוקו בנופש ובממונם. — הסיקרים הרוקו את הבתים והחנויות, הרבה בתים הציתו באש. הרבה נשים נאנסו, הרבה נרצחו. הסיקרים לא חסו על זקנים וילדים. הרגו, טבחו, לא חמלו.

הנשארים שנמלטו מחרב הרוצחים, נשארו בעירם ובאחר כל, ומחלות מתרבקות שמו בהם שַמות, כך מתו הרבה על ידי מחלות הטיפוס החוזר והחברברי.

(ע. מוזן)

גומל (הומל)

ביום 13 מערץ, 1919, עזבו שני לגיונות של החיל האדום, מאלה שנתגייסו זה לא ככר מאבני הסביבה, את הפרונט המיזרי, לכדו רכֶבֶת ובאו לגומל. הם תפשו שם את השלטון בידם והודיעו שמודים הם בבולשביזם, אך מתנגדים לקומוניזם ולהיהודים. תיכף בבואם התפשטו בעיר, חמסו את הבתים והרגו כשלשים יהודים, גם רוסים אחדים, שהשרו אותם בקומוניזם. אליהם נלוו גם העיבדים במסלת הברזל ופקידים אחדים. פלוגת הענש של החינאים גרשה אותם מהעיר.

נוסטומיל, פלך קוב.

נחודי פטלורי „הסיטשיביקים", שחילי המועצה גרשו אותם מקוב, התפרצו, בחדש פעברואר 1919, לנוסטומיל, ובמשך ימים אחדים רעצו וירוצצו את העירה, עברו מבית לבית, חמסו את הבתים ואת החנויות, הכו את היהודים מכות רצח, התקלסו בהם ויעגו אותם.

תיכף בהכנסם שלחו לקרא את הלוטש שכינים מהרחוב החדש, העמידוהו באמצע הכבר של השוק והביאו לו סוסים לשחוט — גם אימו על היהודים שבלילה תבוא בַּלָּה (אישולון) של חילים והם ישחטו את כל היהודים.

בשעת הפרעות קרו מקרים איפיים באלה:

הסיקרים התפרצו לביתו של בעל־עגלה, שנר בקצה העיר. בעל־העגלה היה אבין מדבא. הסיקרים דרשו ממנו עשרים אלף רובל. בעל־העגלה ואשתו נשבעו שביעי שבועות, שזה כבר לא השתכר אף אגורה. כי הדרכים בחזקת סכנה ואין יוצא את העיר. בידו נמצאו רק מרקאות על סך חמשה רובל. הסיקרים קבלו את המרקאות ובשעת יציאתם הכו את בעל־העגלה מלוח רצח.

שוב התפרצו לבית מנקה ארבות, ודרשו גם ממנו עשרת אלפים רובל. מנקה־הארבות בקש אותם לשבת. הוא יצא והביא החדרה דלי מלא פיח עם מטאטא ואבני משקל ואמר להסיקרים:

— הנה עשרת האלפים רובלים שלי. אם חפצים אתם בזה, קחו לכם.

החילים התגעלו על מנקה־הארבות, הכוהו, פצעוהו, שברו את השמשות וירו שתי פעמים בתקרה.

הסיטשיביקים הריקו ארבעים חנויות. שדדו את כל הסחורות שנמצאו בהן. השאירו רק קדות ריקים. בעזבם את העיר סחבו אתם ארבעים נפשות, שמונה עשרה נשים ועשרים ושנים גברים. שאר היהודים ברחו מן העיר ונמלטו אל העירות הקרובות, שם הסתתרו עד אשר עזבו הרוצחים את העיר. אין איש יודע את גורלם של האמללים שלקחו הסיקרים אתם. חושבים שהרגו אותם בדרך.

(מכתב שמשקיביטש בן ציון דוגלסקי)

נוצנוביטשי, פלך קוב

בכפר נוצנוביטשי גרה משפחה אחת של יהודים, זקן וזקנה עם בתם. בחדש מאי 1919, כאשר האכרים הפרטיזנים התפרצו אל מושבות היהודים, והתרימו ערים שלמות ואת יושביהן רצחו נפש, חפצו גם אכרי נוצנוביטשי לצאת ידי חובתם, לכה"פ במשפחה אחת, ושחטו את הזקן והזקנה ביחד עם בתם.

גורודֶיָה (זאַמירנה), פלך מינסק

העיר גורודֶיָה נמצאת בקרבת התחנה זאמירנה, במסלת מינסק באַראַנאָביטשי.

הפרעות התחילו ביום ו', 9 יולי 1920. עזרבי הפרעות היו הפולנים, החילים של הדיוויזיה השתים עשרה, של מסלת הברזל, שחנו בעירנו בתרף ועכשיו שבי מבוברויסק ואנחנו יודעים ומכירים אותם. ראשי הגדוד היו האחים מאַלינובסקי. רק שלשת האחים מאלינובסקי סדרו את הפרעות. האופיצירים טרייטש ואורבאנוביטש לא השתתפו בהם. המאלינובסקים הכריחו את השבוים הרוסים להוציא מן הבתים והמחסנים את החפצים בבדי המשא ולטענם ברכבות־משא. גם שתי מכוניות־מַכבות עשקו הסיקרים ושעטו אותן על הרכבות. זה היה ביום 15 יולי. הפולנים אימו על המכבים, שיהרגו אותם בתור פרטיזנים, אם לא ישלמו כפר נפשותיהם, והמכבים הכרחו לשלם עשרת אלפים מרק. הרוב הגדול של החפצים הגזולים לקחו להם האופיצירי מאלינובסקי ושגלתי קַלַבָּדָה רוסוֹנָה.

את החפצים השדודים מכרו החילים להאכרים מהכפרים הסמוכים, שבאו לעירה למטרה זו. הגוערים המקומיים, מלבד איזו אינטלגנטים, כמו האינספקטורים של בתי־הספר הגבוהים בשביל העירונים יעוד אחרים, משכו את ידיהם מקנות החפצים השדודים מידי החילים.

אכרי הכפר קרוטי־ברג שלחו לנו פוד ומחצה לחם, פוד קמח שיפון וכד חלב בשביל הילדים. בכפר הסמוך להתחנה החביאו הרבה אכרים את היהודים בבתיהם, והגינו על רכושם ובלי ביתם. האכרים, בתור חברים של אגודת המכבים, באו העירה לכבות את התבערה, שהציתו הפולנים בבתי היהודים. והיו מוכרחים להתגנב העירה בדרכים עקלקלים דרך השדות, כי החילים הפולנים חסמו להם את הדרך ולא נתנום לבוא העירה.

בעיד הרו שתי משפחות פולניות. אחת עזבה את העיר ביום 10 יולי והשניה נשארה בעיר והיו למורי דרך להחילים והראו להם את בתי העשירים והאמידים. אחרי הפרעות נמצאו אצלם הרבה חפצים מביות היהודים.

גם שני יהודים שעברו בצבא, ברוטה השתים עשרה, שרייבר ושלמה, בזזו את בתי היהודים ביחד עם שאר החילים.

השרפה התחילה ב־12 יולי בחצי הלילה. שומר המחסן של המכבים מספר: „החילים אמרו לי: „תיכף נשלח את העיר באש", וכעבור רבע שעה פרצה הבערה. — כאשר באתי למקום השרפה. שם מצאתי אופיציר אחר, שהתבונן מאיזה צד הרוח נושב. כשראה שהרוח נושב בלפי התחנה, ששם היו צבורים כלי תותח וחמרי מפץ, שלח חמשים חילים ומכונה לבתים הקרובים להתחנה. ובאשר האש אחזה בבתים אחרים לא הרשה לי האופיצר להשתמש במכונה. בשעת השרפה שדדו הפולנים את רכושם של היהודים, גם אנחנו נשים".

בשבת, 10 יולי, נמצאו בביתי הרבה בעלי אחוזות פולנים, שחפצו לעזוב את העיר ביחד עם החילים הפולנים. בשעה 11 בערב התפרצה אל ביתי סיעה של חילים ביחד עם האופיצר שלהם. להאופיצר לא היו כתפות, רק כבכ על כובעו. אני הייתי עסוק בחצר להחביא את היהודים שנתאספו, ביחד עם נשיהם וטפיהם, בהמטמורה ועל העליה, בחשבם כי בהפתק לא יבואו לתפשם. גם בעלי האחוזות הפולנים, שיודעים ומכירים אותי זה שלשים שנה, בודאי יהיו למגן להפתק, כשנכנסו החילים

יצא אלי השוליא שבהפתק ואמר אלי: אל תכנס הביתה, כי החילים מבקשים אותך. אך אני לא הפצתי שימצאוני בחצר בין היהודים. נכנסתי הביתה וישבתי בין הפולנים בעלי האחוזות. החילים עשקו את ההפתק, גם את כל בגדי וחפצינו והפצנים הפולנים הביטו על כל זה בקר רוח, שתו את התה שלי בהרחבת הדעת ולא נקפו אף באצבע קטנה, לעשות מה בשבילי.

לאחר שנמרו החילים לבוז את ההפתק, נכנסו החדרה ושאלו: „אי בעל ההפתק? קמתי ויצאתי אליהם. או התנפלו עלי והתחילו מכים אותי בנצבי הרובים ומחרפים ומגדפים אותי.

והאדונים הפולנים אורחי, מיודעי ומכרי, יושבים בביתי במנוחה שלמה, רואים איך מענים אותי, מקטרים בשלוה שלמה את הפַּפִּירוסים שלי, עוסקים בשיחה ואין אחד מהם חולה עלי, או שיוציא על כל פנים מפיו איזו מלה לטובתי. אחר כך הובילוני אל ההפתק ודרשו ממני, שאתן להם יי"ש ויין. הם העמידוני על העמוד ואימו עלי ביריה, אם לא אתן להם עוד כסף. החילים אמרו, שנודע להם, שאני איש עשיר, והכסף שנתתי להם הוא מעט בערך אל עשרי. כאשר עניתי להם שאין לי כסף הכוני פצעוני לעיני אורחי הפולנים.

(מעדותו של יצחק בן שלמה מוכיוכילסקי, רצח סקסלה וחבר של סמכנים)

II

ביום ב, 12 יולי, בשעה האחת עשרה בבקר, סרו שני חילים לבית שכני יהושע והתחילו לחמום את הפציו. השכן היה זקן כבן שבעים, כשראה את החילים פחד מאד ועזב את הבית. החילים רדפו אחריו וצעקו שיעמוד על מקומו. אך הזקן היה חרש ולא שמע. או ירה חיל אחד באויר והשני בנן את הרובה מיל הזקן והמיתהו.

(נחימין בן זאב מלודסק)

III

ביום 12 יולי, 1920, בשעה העשירית בבקר, באתי אל המיליציה לקבל עגלה. פתאום שמעתי צעקות מהרידות. יצאתי החוצה וראיתי חיל פולני בנן את הרובה מול אונו של יהודי וירה בו. היהודי נפל מת מתבוסס בדמיו. נמצא במעמד הזה האכר איגנטי גולוקה והיהודי מאלאָק. בשעת הרציחה נשפך על פניו של הרוצח צחוק של תענוג.

(סופיה בת ולדימיר לצטצאק)

IV

ביום 12 יוני בני יעקב, נער בן ט"ו שנה, היה רועה את הפרה באפר. אני ראיתי מרחוק חילים נוסעים בעגלות טעונות. יראתי שלא יגזלו את הפרה וחפצתי להסתירה. אך אחרתי. בני סגר את הפרה ברפת. החילים שברו את הדלת והוציאו את הפרה. אחר כך אמרו לבני:

—ברח ואנחנו נירה אחריך!

בני ברח. אחר מהחילים ירה, אך הכדור עבר ממנו והלאה. השני ירה ופצע את בני ברגלו. הכרחתי לשאת אותו על שכמי הביתה.

(לייזר בן מרדכי וידעלסון)

נורדישצה (הורדישצה) סחוו פשערקאסי שלך קיוב.

כאשר חיל המועצה אלצו לעזוב את העירה בחדש אויגוסט 1919 מפני הדיניקיים, עזבו בעיר שבעים רובים. תיכף נוסדה בעיר הגנה של שבעים איש, חמשים יהודים ועשרים נוצרים. נתיסד גם כן „ועד של הבטחה כללית" בן תשעה חברים, כשלטון זמני, ביניהם נמצא רק יהודי אחד.

ביום 7 אויגוסט בא העירה מסע השריון הראשון של חיל המתנדבים. חברי הועד נסעו אל התחנה לקבל את פני חילי הדיניקיים. בבקר באו שמנה פרשים העירה. הועד הציע שיקבלו מידם את השלטון. על זה קבלו מענה:

— הנוצרים יכולים להיות בטוחים, שאיש לא יגע בהם לרעה.

— והיהודים?

— ליהודים ישלם על פי פעלם.

תיכף סרו לביתו של העשיר לעטשינסקי במרכז העיר והתחילו לבזו את ביתו. כל ההכנות להפרעות וגם התכנית נערכו ועברו עוד טרם שבאו המתנדבים העירה. מאז הבקר התחילו נוהרים המונים־המונים מאברי הסביבה העירה ושקים ריקים בידיהם. על השאלה: למה באתם? ענו: מחכים אנחנו להגנרל.—איזה גנרל?—גנרל...

ותיכף, בשהתחילו הפרעות. התנפלו על החנויות והתחילו למלאות את השקים בסחורות. מורשי הועד נסעו תיכף אל התחנה ובקשו מאת הקומנדנט, שיתן צו להפסיק את הפרעות. אך הקומנדנט של התחנה, האופיצר סוויטסקי, ענה להם:

— השוסים אינם מחיל המתנדבים; אלה הם המסנים מתחפשים בבגדי קוזקים.

כשראה הועד שהקומנדנט אינו רוצה להפסיק את הפרעות, צוה להגנה לגרש את החומסים. ההגנה ירתה פעם אחת באויר. הקוזקים ואברי הסביבה ברחו.

חברי הועד נסעו עוד הפעם אל התחנה לבקש מאת הקומנדנט שלא יתן לפרעות להתפשט. על זה קבלו מענה:

— צוו להשומרים שיפרקו את נשקם.

— אבל...

— בלי כל אבל. רק בתנאי זה הנני מבטיחכם בהקדכבוד של אופיציר, כי להבא לא ארשה לפרוע פרעות.

הנומרים פרקו את נשקם. הקומנדנט בא תיכף העירה, עם פלוגה של קוזקים, וכבבודו ובעצמו לקח חבל בבזוה... כך קיים האופיציר את הַבְּטַחְתְּכבוד שלו. הוא כחר לו את הבתים של האמידים יבעצם ידו הוציא את החפצים מן המעונות.

ובאותה עת התפשטו התולינים המקומיים בהסמטות הקצוניות וחמסו את הפרורים. כך נמשך עד 9 אויגוסט.

באותו יום פנה הועד עוד הפעם אל הקומנדנט בשאלה:

— מתי יהיה הסוף?

— להקוזקים הרשו לצחק במשך של שתי יממות.

במשך הזמן הזה נהרגו שמונה יהודים והרבה נפצעו. הציתו גם בתים אחדים באש, אך רק שני בתים עלו על המוקד.

הזמן שנתן להקוזקים „לצחק" כלה ביום הראשון, 10 אויגוסט, בשעה 4 בצהרים. באותו יום נבחרו ראש הולוסט וראש המיליציה לראשי העיר והשלטון עבר

לידם. ראש המיליציה אסף תחת דגלו שָׁבָב חדש מבין החוליגנים המקומיים, שעוד אתמול חמסו והרגו את היהודים.

השלטון החדש הוציא פקודה, שהיהודים יקברו את מתיהם. שלשה ימים עברו בשלוה, היו רק מקרים בודדים של שוד וחמס.

הקומנדנט סטבסקי עזב את העיר ואופיציר אחר מלא את מקומו. הקומנדנט החדש דרש תיכף מהיהודים, שיכינו בשביל הקוזקים בשר בקר ועופות שחוטים, גם קונטריבוציה עשרת אלפים רובל. היהודים מלאו את הדרישות.

והנה עוד הפעם נפלה הברה בעיר, שהקוזקים מכינים את עצמם לעריכת פרעות. הרבה יהודים התחבאו בבית הקצב, שהוביל ביום ד' את הבשר בשביל הקוזקים, בחשבם כי בביתו יהיו בטוחים מפחד איוב... אך, כפי הנראה, נודע מקום מחבואם אל הקוזקים. הם התפרצו דוקא לבית הקצב, הרגו שם שני יהודים ואנסו הרבה נשים.

ביום ה' בבקר נודע שהקומנדנט נעלם. קוזקים מסוכאים התפרצו אל הבתים וישדדו את העירה.

II

אותו יום היה 15 אויגוסט, 1919. חיל המתנדבים עזבו את העיר עוד ביום אתמול. נשארו קוזקים מתי מספר, לגמור את הפרעות. והנה התאספו סיעה של קוזקים הלומי יין לפני ביתו של א. פוסטערנאק. קוזק אחד טפס על העליה לחפש הפצים שהטמינו היהודים. כאשר כבר שב עם החפצים וחפץ לרדת, מעדו רגליו על השלבים ונפל ארצה. הָוו (Собачко) של הרובה נאחז בכפתור של הקָנין וירה. הכדור קלע ללב הקוזק ונפל ארצה מת. חבריו של ההרוג, שעמדו סביב הבַּלָם, התחילו צועקים:

– חברים, היהודים הרגו את חברנו!

עד מהרה התאספו עוד קוזקים, תפשו את פ ו ס ט ע ר נ א ק, הכו אותו בעקבי המגפים וצעקו: „ווייזנה קומוניסט"! אחר כך הרגו אותו ורטשו את גופו. גם את אשתו ובתו רצחו נפש. אחר כך התחילו דולקים אחרי היהודים שרצו ברחובות כמשתוללים והרגו בהם. גם מהתחנה באו קוזקים עם תותח, התפשטו בעיר, צדו את היהודים וסחבו אותם לבית הכנסת. אספו שם בשתי מאות אנשים, נשים וטף. מחזה קורע לבבו! שתי מאות יהודים עומדים צפופים בפיק ברכים ומחכים למר המות!

– על ברכים! – נשמעה פקודתו של ראש החילים.

כל היהודים כרעו על ברכיהם ומתבוננים אל לוע התותח הפעור לעמתם, זה מלאך המות, שבא לשים קץ לחייהם. עוד רגעים אחדים – וחסל! כלם נעו בבכיה, שפתותיהם לוחשות את הוידוי ומכינים עצמם למות.

והנה פתאם הופיע מלאך שלא חכו לו כלל.

זה היה הרוסי נריצי, שנר לפנים בגורודישצה. בזמן האחרון הוא היה קומנדנט באיזו עירה ובא לבקר את בני ביתו בגורודישצה. עוד בזמן שהגרמנים כבשו את אוקריָנה, נחשך נריצי באיזה חטא ונגמר דינו למיתה. אך היהודים השתדלו בעדו. הגרמנים הקלו את עונשו ויחליפוהו בעבודת פרך.

עתה, כשנודע לו ששתי מאות יהודים לקוחים למות, זכר את החסד שעשו

אתו היהודים ושהגיע עתה הזמן לשלם את חובו. הוא מהר לבית הכנסת, קרע שם את חלוקו בחמתו ואמר להקוזקים:

— אם נמרתם להרוג אנשים נקיים, ירו בי ראשונה! — ואחר כך פנה אל היהודים:

— לכו לביתכם, הניו מצוה!

הקוזקים הרפו מהיהודים, אך בחרו ששה צעירים, והרגו אותם. גם את היהודי הנכבד בירזעניקוב פגשו בצאתו מבית הכנסת והרגוהו באכזריות נוראה. הפרעות והתריעות ארכו עד בשבוע ימים. אך היו רק הריעות בודדות. רציחות בהמון לא היו. (ב. קרונזוב)

III

האַמַן גוליי היה פרטיזן אדום, מהכפר קרעסטשאטיק, מחוז קאניוב. בגורודישצה גמר את בית־הספר החקלאי. הוא אסף תחת דגלו כחמש מאות פרטיזנים מהכפרים מילאַיוב, סָמַרוֹסעליה והסביבה ועזר לגרש את הדניקיים. אחר כך מרד בשלטון המועצה. תחלת פעוראל התנפל על הריבקו"ם המקומי גם הרג שמונה עשר איש ויהודי אחד משומרי העיר. מהעת ההיא התחיל, ביחד עם הכנופיה שלו להתפרץ אל ערי הסביבה ולרצח את היהודים.

הקומנדנט הצבאי בעת ההיא היה מארטשענקא; הוא התיחס אל היהודים בשָנְאָה. רגנו בעיר, שהוא בן בריתו של גוליי. מארטשענקה הודיע, שקבל מכתב מגוליי שהוא מתכוון להתנפל על העיר.

ובשעה שהיהודים התמוגגו מפחד, ציוה מארטשענקא לעשות חפושים בבתי היהודים ולהוציא מידיהם את הנשק. אמנם ועד הריבולוציוני לא נתן לו לעשות כרצר הזה, לעת בואת בשעה שהסכנה מרחפת על ראש היהודים.

תיכף אחרי ראש השנה 1920, ביום ד' לפנות בקר, פגש הראש של השמירה ביחד עם שני שומרים, לא רחוק מהעיר, בפלוגה של גוליי. השומרים התאספו ורגשו את הפלוגה. ביום ה' בערב אסף מארטשענקה את חיל המצב, כך הכל שמונים חילים, ואמר, שהוא הולך להתנפל על גוליי, החונה בכפר טשערעפיקה. אך הוא רק יצא מן העיר וחנה בשדה.

ביום השבת בא חיל עזר, במספר מאה וחמשים חילים, וביחד עם הפלוגה של מארטשענקה עלו על גוליי. אך הכנופיה של גוליי היתה מרֻבה באוכלסין. חיל המועצה נסוגו אחור לגורודישצה ומשם לצוויטקוב. כשבא חיל האדום לצוויטקוב דרשו מהתחנה בוברינסקָנה מסע־שרין. אבל המסע נעצר בתחנה כשתי שעות.

באיתו זמן התפרץ גוליי ואוכלסיו לגורודישצה ויערכו את הטבח בעיר. הדבר קרה ביום א', בשעה העשירית בבקר. הסיקרים התפשטו בעיר, תפשו את היהודים וסחבו אותם אל הכבר "סָמַרי טורגוביצה" שלפני "התיאטר מוֹדרן". שם עצרו אותם עד שָשָׁב גוליי מבית־החרושת של סוכר שגול שם שלשה מיליונים ומחצה רובל, גם הרבה סוסים. כאשר שב גוליי נגנם לישיבה עם הסיקרים והאכרים שנלוו אליו, וטכסו עצה, מה לעשות עם היהודים.

האספה גמרה להרוג את כל היהודים.

הסיקרים הציעו את היהודים הנאספים על הכבר, את האנשים לבד ואת הנשים

לבד. בתחלה הרגו את האנשים ביריה. אחר כך גמרו שאין כראי לאבד עליהם בדורים והתחילו לחצוב בהם בסיפים. כשגמרו בזכרים התחילו להרוג את הנשים. אז בא מסע השריון אל התחנה והתחיל לירות העירה. הסיקרים ברחו. בלילה המסו החולינגים המקומיים את העיר. ביום ב׳ בבקר באה עוד הפעם העירה כנופיה של גוליי והרגו שלשה יהודים, גם התחילו לצלצל במצלה, להזמין העירה את אכרי הסביבה. אך בין כך שב מסע השריון אל התחנה והתחיל להמטיר בדורים. הסיקרים ברחו. ס״ה נהרגו על ידי הכנופיה של גוליי יותר משתי מאות נפשות ונפצעו בשלש מאות יהודים. על הכבר נאספו כחמש מאות איש. כאשר חצבו הסיקרים ביהודים, נפלו הנפצעים זה על גב זה ערמה גדולה, ולבן נשארו הרבה נפצעים בחיים.

(ת. זוכינזון)

IV

בגורודישצה נמצאו באלף משפחות יהודים.

בשנת 1919, תחלת מאי, נכנסו הגיונריים ביחד עם האכרים המקומיים. הם חמסו את העיר, אנסו הרבה נשים, שלחו באש ארבע חנויות ורצחו שלשה עשר יהודים.

בחדש אויגוסט 1919, נכנסו חיל המתנדבים, גם הם בזזו את העיר. ענו נשים שלחו באש חנויות אחרות והרגו עשרים איש.

לפני עזבם את העיר התפרצו לבית הוביטסקי, הרגו שם שני אנשים ופצעו אנשים אחדים.

שני ימים לפני יום הכפורים, 1920, התפרץ העירה גוליי עם הכנופיה שלו. עוד ימים אחדים לפני בואו, הודיע שישמיד את כל היהודים גרי גורודישצה מבן שנה עד בן שבעים. גוליי ואנשיו נכנסו ביום א׳ בבקר, בשעה האחת עשרה, התפרצו אל מעונות היהודים, סחבו כל מי שמצאו אל הכבר, שלפני התיאטר מוֶרן, אנשים לבד ונשים לבד, לפנות ערב העמידו תותח והרגו את כל אלה שנאספו על הכבר. הרוגים היו שתי מאות ושש עשרה.

הרבה נהרגו גם בעיר על ידי אכרי הסביבה; הם הרגו בקלשונים ובקרדמים קרוב לבית החולים החלקאי, נערמו הרבה חללים. נהרגו כל השוחטים והחזנים, גם רבני העירה.

הסיקרים עשקו את הבתים והחנויות, אנסו הרבה נשים, הרסו בתים אחדים עד היסוד. שלחו באש גם את בית הכנסת ואת ספרי התורות קרעו בחמתם.

לפני השתיטה ברחו הרבה משפחות לסמילה, קאָסא, אלשָנה וטשירקאסי.

גוליי הוא מכפר מיליוב, במרחק חמש ווירסטאות מהעירה. אומרים, שהוא בן אכר עשיר. הוא היה אופיצר בחיל הפטלוריים.

(נח געטצינסקי ניב סנה. לופת ציונים)

גורושינה (הורושינה, מחוז חורול, פלך פולטבה)

בגורושינה גרו כשבעים משפחות יהודים. ההתיחסות של אכרי הסביבה הורעה בימים האחרונים, לרגלי האניטציות של בני המאה השחורה וסוכני פטלורי, שסבבו בהכפרים ועשו תעמולה, והלהיבו את האכרים להתנקם בהיהודים.

בחדש אוקטובר, 1918, סבלו היהודים על ידי פלונות הפטלוריים שעברו דרך העירה; הם מידי עברם חמסו את המיונות והחנויות.

בחדש יולי, 1919, כאשר חיל המועצה היו מובריחים לעזוב את פולטבה מפני הדיניקים, התפרצו העירה חילים אחדים ושלחו בחמס את ידיהם. גם שלחו באש שני בתים וחכו ופצעו הרבה יהודים. בחדש דיצמבר, כאשר הדיניקים עובי את איקריינה, רצחו בגורושינה שני יהודים, את אליהו פרידמאן ובתו רבקה. כל היהודים גרי העירה הספיקו לברוח.

בחדש פעפטעמבר 1920, התפרצה העירה בנופיה של פרטיזנים. הם הרגו את יצחק ברעגמאן, אחד מאלה ששבו חזרה, אחרי ברחם מפני הדיניקים. עתה אין בגורושינה יהודים.

(יעקב פרעגמאן, גן ע"י בניו)

גורטשיק, (מושבה בפלך וואלין)

בהמושבה גורטשיק דרו כמאה משפחות גרמנים וכעשר משפחות יהודים. היהודים היו סוחרים פעוטים ובעלי־מלאכות. עם הגרמנים חיינו בשלום, אך קפץ עלינו רגזם של הפטלוריים, שהתפרצו כל פעם אל תוך המושבה ושדדו וחמסו את רכושנו. הפטלוריים תפסו את אחי והמיתוהו, אף כי הגרמנים העתידו בעדי והעידו על ישרו.

באותה עת נערכה אניטציה גדולה בהכפרים הסמוכים נגד הבולשוביים, הרוצים להכריח את האכרים "שיאכלו כלם מיורה אחת" (קומוניזם). האכרים של הכביכה קמו כלם כאיש אחד, התגודדו נדודים והתעתדו לצאת למלחמה על הבולשוביקים. ביום 11 יולי התפרצו גדודי המתקוממים אל המושבה ומגמת פניהם היתה אל הכביש של מסלת־הברזל, ומשם לקורוסטין, לגרש את החילים האדומים הנמצאים שם. כל הפרטיזנים היו מזויינים ברובים. בערב נכנסה אלינו סיעה של פרטיזנים ודרשה, שהיהודים הגברים יתחברו עמהם, ואתם ביחד יעלו על התחנה, והם לקחו אותי ואת אבא.

בדרך פגשו הפרטיזנים עוד בשני יהודים, שלקחו אותם עמהם. סך הכל היינו חמשה יהודים.

אנחנו התחננו לפניהם, שירפו מאתנו. אמרנו להם, שגם אנחנו הננו אכרים, עובדי אדמה, ואין לנו שום עסק בקומוניזם. אך הם ענו לנו:

—כיון שהנכם יהודים, הרי אתם בלי ספק קומוניים—את בלכם צריכים להרוג.

אנחנו באנו אל התחנה, שהיתה מלאה אכרים עד אפס מקום. בלם הביטו עלינו בשנאה ובאיבה ולטשו עלינו את עיניהם. מכל עבר נשמע:

—מות ליהודים!

בשעה הראשונה בלילה שבו מהמערכה חמשה פרטיזנים; הם הפשיטו מעלינו את בגדינו וחמסו את כל אשר היה אתנו; הם—לפי דבריהם—כבר הרגו שני קומוניסטים (כלומר יהודים).

הגיע התור גם לנו. התיעצו מה לעשות אתנו. להרוג אותנו בירייה לא חפצו, כי יראו להבעית ברעש הוריות את אלה שעוסקים בתריסות הכביש של המסילה, לכן

נמרו לחרוג אותנו בסיפים, אלה חמשה הפרטיזנים, שהפשיטו מעלינו את בגדינו, קבל עליהם את העבודה לעשות אתנו כלה.

באשר היינו חמשה יהודים אחז כל אחד מהפרטיזנים בידי יהודי וסחבו אותנו אל היער. היה ליל חשך ועלטה. במרחק צעדים אחדים אי אפשר היה לראות. הלבנו נהוגים בידי הסיקרים, כשורים למטבח יובלו. בעותי מות בעתוני.

אבא התחנן אל הרוצחים, שיחוסו על כל פנים עלי, המסרנס האחד של היתומים הקטנים שישארו אחרי מותו, וקבל מהם תשובה:

—כל איש בחטאו ימות!

הסיקרים הובילו אותנו אל היער הסמוך.

את אבא ועוד שני יהודים הרגו בפניונים. הסיקרים עשו את מלאכתם „בחריצות" גדולה. הנרצחים אף לא הספיקו להוציא אנחה מפיהם. נשארתי אני עם עוד אחד, נולדים.

הרוצח, שהוביל את נולדים, צוה עליו שישכב פרקדן, כדי שיראה בעיניו בשעה שיתחב את הפניון בלבו. נולדים שכב עם הפנים למטה, אך הסיקר אלצהו לשכב רוקא פרקדן. הרוצח הרים את הפניון למעלה, כדי לתחבו בכל כחו בלבו של נולדים. בשעה שהוריד את הפניון חטפו נולדים בשתי ידיו. הסיקר בחפצו להוציא מידו את הפניון, משך את הרובה בכל מאמצי כחו, וביחד עם הרובה הרים גם את נולדים מן האדמה. האבר התאמץ להוציא את הפניון מידי נולדים. נולדים עזב את הפניון והאבר נפל מלא קומתו ארצה.

באותה שעה ברח נולדים.

האבר שאחז בי לא היה בידו פניון וחפץ להרגני בירוי, ובדי שלא אמלט מידו, אחז אותי סיקר אחר, והשני ירה בי. הכדור חלף על פני, אך לא נגע בי. בפעם השנית נטיתי את ראשי הצדה והכדור עבר. בפעם השלישית פצע הכדור את ידו של הסיקר שהחזיק בי. אני הספקתי בין כך לברח.

המרצחים רדפו אחרינו. היריות תכפו. איזה כח נעלם דחף אותנו. רצנו בכל כחותינו, כנשאים על כנפי רוח. כך רצנו עד כי באנו לביתו של אבר גרמני. שם נשארנו רק רגעים אחדים לשאוף רוח ורצנו הלאה.

משפחותיהם של הרוגים ברחו לאושומיר.

במשך של שני שבועות התגוללו הנרצחים ביער, הגרמנים הפצו לקברם, כדי שלא יעפשו את האויר, אך האכרים לא הרשו להם לבא היערה.

גורנוסטיפול (פלך קיוב).

I

סטרוק וסיעתו.

סטרוק איליא בן טימופי — אכר מכפר גריני, וולוסט גורנוסטיפול. הוא צעיר לימים. בשנת 1917 גמר את בית־הספר החקלאי בגורנוסטיפול. אחר כך שמע לקח בבית־הספר האניטציוני, ובאותה שנה יסד בגורנוסטיפול גדוד קוזקים מתנדבים, והוא היה ראש הגדוד. בזמן כבוש אוקריינה עליידי הגרמנים, עסק סטרוק בספקולציה ובמכירת שטרי מלוכה מזויפים.

בשעת התקוממותו של פּטלורי. עזבה הרשות הנרנוסטיפולית את העיר וגמלטה. סטרוק ביחד עם ברֶדיחין (בעל אחוזה פעוטה בכפר סיטשיבקה), שהיה קומיסר בימי הממשלה הזמנית, ועם חיימי (תושב הכפר וואזדויזשענקא-זולדויבקה), עברו אז אל השטב של פּטלורי, קבלו נשק, ארגנו פלוגה של מתקוממים. אחר כך שבו לנורנוסטיפול, אספו את פקיד הפוסטה, ישכר ספעקטאר, גם את י. נעדירמאן, ת. גרוחובסקי, ז. עפשטיין וכו. קפלן (נאסרו בשעה 12 בלילה). וכאשר קבלו מהם עשרת אלפים רובל קונטריבוציה שחררו אותם. אחר כך עזב סטרוק בנורנוסטיפול פלוגה של שלשים פרטיזנים וחימאי בראשה, והוא עם הנדוד, ביחד עם ברדיחין, עברו לטטשירנובל.

אחרי ימים מועטים דרש חימאי מהתושבים היהודים חמשה עשר אלף רובל קונטריבוציה, לכלכל את הנדוד. דרישתו נתמלאה. עברו שלשה ימים והנה קם חימאי ביחד עם סגנו, אנטון סידורטשיק (בן דודו של סטרוק, אכר מכפר גריניבה) וכנסו את כל היהודים דרי העירה אל בית־הכנסת, אימו עליהם בנשקם ודרשו עשרים וחמשה אלפים קונטריבוציה. בעת שהיהודים נשאו ונתנו עמהם להקטין את הדרישה, הקיפו הקוזקים את בית הכנסת והרעימו ביריותיהם באויר. באשר היהודים הנפעמים שאלו את סידורטשיק: „מה פירושן של היריות?" ענה להם, כי קבל שלנרמה מסטרוק: „הגך יושב בנורנוסטיפל ומגין על היהודים, בשעה שדמנו נשפך על שדה קטל".

ביום 13 ינואר, בלילה, בא לאוניוק עם גדוד של מאתים פרטיזנים לנורנוסטיפול. ביום השני בבקר הדרו פרטיזנים אחדים אל מעונו של פטר שפאק, אינליד, מי שהיה מיליציונר בממשלה הזמנית, עד נפילתו של ההאטמן, סחבוהו ממטתו לאמצע השוק וחצבו בו בסיפיהם. כשבאו הוריו של הדרוג להוביל אותו לקבורה, מצאו את לאוניוק שרקד וגנן על גופו. ביום השני דרש לאוניוק שתי מאות אלף קונטריבוציה. השתוו עמו בסך של מאה וחמשים אלף רובל. ביום הזה נתקבלה ידיעה, כי סטרוק נתפש במאַלין. סידורטשוק נסע למאלין לשחררו. אחרי ימים מועטים שב סטרוק לנורנוסטיפול וההחיל „לעבוד" בחבורה אחת עם לאוניוק.

סטרוק עשה בעיר ימים אחדים ועבר עם גדודו לטשירנובל. לפני עזבם את העיר חמסו וחרסו בתי העבוד של עורות, חניות אריג אחדות ומעונו של שמואל רויטמאן. בעיר נשאר לקומנדנט חימאי.

II

ביום 25 יאנואר, 1919, שב סטרוק לנורנוסטיפול וצוה על החנונים שיכתבו על שלטי החניות באוקריינית. פקודתו נתמלאה, רק שמונה חנונים פעשים פנרו למלאות את הפקודה. סטרוק אסר אותם, שם על כל אחד כסף עגשים ארבעה אלפים רובל. צוה על חימאי לגבות את הסך והוא בעצמו נסע לקיוב. בדרך נודע לו, כי חילי המועצות הולכים וקרבים לקיוב. הוא שב חזרה לנורנוסטיפול ושחרר את הנאסרים, בקבלו מהם רק 12,000 רובל. אחר־כך נסע לטשירנובל ושלח משם ברוז אל הפועלים והאכרים, כי הוא עבר אל הבַּלשטפורמה של המועצות. בשני שבועות אחר־כך שב לנורנוסטיפול עם סיעה של פרשים, ערך עשרים איש. על כובעו נשא קוקרדה בולשיבית. מהיהודים דרש קונטריבוציה סך 65,000 רובל, אך קבל רק עשרה אלפים וגם את הסך ארבעים

וחמשה פודים בר, שמסר הועד ההקלאי לחלק בין עניי היהודים, לקח סטרוק וחלק בעצמו, כמובן, לא בין היהודים. לפני עזבו את נורנוסטיפול נשא נאום נגד הבורואים והיהודים. הוציא כרוז, כי עובר הוא אל החזית, כי זאת דורשת ממנו ממשלת המועצות, גם החרים את חימאי, יען אינני תמים דעים אתו, וצוה על היהודים שלא יתמכו בידו.

ביום 25 מרץ שב סטרוק לנורנוסטיפול מאיבנובקה עם גדוד של חמש מאות פרטיזנים. ביום הראשון הדש שלשים וחמשה אלפים רובל קונטריבוציה. אחרי קבלו את הסך הזה התחילו רקביזיציות וחפושים בבתים. הפרטיזנים נזלו כל מה שמצאו. פקידות על רקביזיציה חלקה לשבת הפקידות של הלנין או הרוטה. מובן, שהקוזק שבא אל המעון לחפש צרכי אוכל, לא תעב גם חפצים יקרי ערך, אם באו לידו. קרו גם התנפלויות, החמסנים הממינים על הרקביזיציה אימו על היהודים בנשקם ומה שלא נתנו להם ברצון קבלו באונס.

בביתי של היהודי פרץ בורודיאנסקי מצאו הבולשים קשוטים תיאטרליים, בתוכם מעילים הדומים למעילי הכומרים. את בורודיאנסקי הלבישו במעיל, אלצוהו לומר נוסח תפלה והכוהו מכות רצח. אחר־כך הושיבוהו בבית־הכלא, ביום השלישי שחרדוהו בערבון של עשרת אלפים רובל. הכומר המקומי העיד, כי המעיל אינו מבית התפלה, כי אם קשוט תיאטרלי בעלמא.

ביום 7 אפריל, 1919, עזב סטרוק עם לגיונו את נורנוסטיפול ושב לשטירנובל. לפני עזבו את העיר דרש קונטריבוציה שלשים אלף רובל, שנתנו לו. בכל זאת הרשה להקוזקים, לפני עזבם את העיר, „לצחק מעט"... הם החריבו חנויות אחדות וחיקו הרבה מעונות. ביום 16 אפריל, יום שני של פסח, באו ארבעה פרשים שלוחי סטרוקוב. הם הדביקו בעיר כרוזים הקוראים את האכרים לערוך פרעות, גם דרשו שיכינו היהודים בשבילם לחם ומוכר. אחדי שעות אחדות בא החלוץ של הכנופיה הפרטיזנית. מכפר פטרובצי, שנגפו לפני הבולשביקים קרוב לקיוב. בערב היום הזה התפרצה כל הכנופיה, עם מנהלם קלימענקא, העירה. בלילה חדרו אל המעונות של היהודים האמידים וחמסו דים.

ביום השני באו לטשערנובל קוזקים אחדים, ששלח אותם—לפי דבריהם, סטרוק להיות למגן, בכיכול, על היהודים מפני כנופיות הפרטיזנים. מובן, שכנופיות הפרטיזנים עמדו בקנוניה עם סטרוק. קלימענקא רעץ את היהודים ונצל אותם. בכל יום קבל עשרה גם חמשה עשר אלף רובל קונטריבוציה. חוץ מזה נצטוו סוחרי־עשרות להכין עור על סך שלש מאות זוג מגפים. והרצענים נצטוו להתפרם במשך שבוע אחד. גם נבחר מבין היהודים ועד, שישבו בבית הפקידות העירוני, בכל יום, מבקר השכם עד שעה מאוחרת בלילה. על הועד היה מוטל למלאות בדיוק את דרישתם של הבנדיטים, ודרישותיהם היו כל־כך מרובות ושונות: הם דרשו לחם, חמאה, טבאק, ספירוסים, גפרורים, חליפות בגדים, כיבעים, לבנים, יי"ש, ארוג, פנבאות, כפות, מולנים, סכינים באלה. מלבד זה נמנה ועד הממונה לריקביזיציה. היבתו של הועד היתה להכנס אל הבתים ולקחת כל מה שימצא. מלבד זה, התנפלויות קרו בכל לילה: הבנדיטים חדרו אל הבתים וגזלו בפה וחפצים.

בלילה נהרגה בזיה העלמה רוזה בֵּילורוסקי, בת 16 שנים. הקוזק, שירה בה, נאסר. אך בי ביום שולח לחפש.

III

בעת ההיא שב סְטרוק משטרנובל. יהודי גרנוסטיפול הגישו לו טרית עם אדריסה של ברכה, גם חלו את פניו, שיהיה למנן להם מפני הפרטיזנים, המתפרצים פעם בפעם העירה. סטרוק ענה להם, שהוא יעניש את אלה היהודים שיהיו לו למורת רוח. הנשארים, לפי שעה, יבולים לחיות בשלוה. ופקודות חדשות תכפו כל פעם בדרישות שונות: צרכי מזון, בגדים, כלי בשול וכסף. סטרוק בא בדברים עם קלימענקא לעלות על קיוב ולהפיל את שלטון המועצות. הם הוציאו הרבה כרוזים ומודעות אל תושבי המחוז, שירשמו את שמותיהם, בתור מתנדבים בגדודי הפרטיזנים של סטרוק וקלימענקא, כדי לעלות על קיוב ולשחרר את העם הפרובוסלבי ואת הכנסיה הפרובוסלבית מידי הזדים והקומוניסטים. נרשמו הרבה מתנדבים. סטרוק קרא אל הצבא את הצעירים מן 19 עד 24 שנה, ואת האיפיצירים וסגני האיפיצירים עד 35 שנה. מכל הכפרים והחוות נהרו הקרואים לגרנוסטיפול.

לכלם נתנו מנפים, גם הרשו להם, להשיג את החפצים הנצרכים להם ע"י מעשה רקכוייציה בבתי היהודים.

התחילו לארגן לגיון שלישי של פרטיזנים, סטרוק מנה את עצמו לאטמן על כל הצבא של הפרטיזנים. המניסים התחילו לחדוש נשק ולחם. כאשר בידי סטרוק לא נמצא מאומה, שבו חלק מהמניסים לבתיהם, אך הרוב נשארו עם סטרוק, בתקותם, כי ימלאו את צרכיהם על ידי חמס וגזל היהודים. באותה שעה נתקבלו ידיעות, כי אל הכפר טולוקונה, העומד על חוף הדניפר, הגיעו שמונה ספינות מלאות חילי המועצות. סטרוק פזר את חילו בין כפרי הסביבה ובעצמו נשאר בגרנוסטיפול עם שתי רוטות מחילו ועם הכנופיה הפטרובצית. הפקודה האחרונה של סטרוק היתה: להבין במשך שני שבועות חמש מאות בחורים בעלי עוקצים חדים, את הברזל לקח בחניות היהודים, והנפחים היהודים היו צריכים להכינם. הכידונים היו מוכנים ליום 3 מאי 1919. ביום הזה התעתד סטרוק לעזוב את גרנוסטיפול, כי שמועה שמע שחיל המועצה עלו על משרנובל. אור ליום הזה עזב סטרוק ומארטינֶנקה את גרנוסטיפול ועברו לאיבנקובה ובגרנוסטיפול עזב את גדודו עם קרבטשענקה בראשו.

בו ביום נודע בעיר, כי גם הגדוד חושב לעזוב את העיר. אך לפני עזבם אותה נכנסו ראשי הפרטיזנים לישיבה חשאית, וטכסו עצה, איך להתנהג עם היהודים. היו באלה אשר חזו את דעתם, כי צריכים להרוג ולהשמיד את כל היהודים. הנשארים— הסתפקו רק בחמס. נמנו וגמרו להרשות להכנופיה לעשות במשך שש שעות ביהודים כטוב בעיניהם. בשעה העשירית בבקר התפזרה כל הכנופיה בעירה, התחילו לשדוד את המעונות ולהכות את היהודים. הפרעות ערכו עד השעה החמשית בערב. הברזיונים רצו ברחובות כחיות פראות, חבו מכות רצח את כל היהודים, שנפלו בידיהם, אלצו אותם לחלץ את מגפיהם מעל רגליהם, הפשיטו מעליהם את אדרותיהם, את מעיליהם, אפילו את המכנסים, והשאירו אותם ערומים, רק בחלוקיהם שעל בשרם.

גם אל תוך המעונות התפרצו, גזלו וחמסו מה שיכלו לקחת, ואת השאר שברו, נפצו והחרימו. אך הם לא הסתפקו רק בגזל ופרעות. היו גם הרוגים: הבדישים הרשו מיצחק סלוצקי שני אלפים רובל. כאשר לא נמצא בידו סך כזה, סחבוהו אל הרחוב, הכו אותו מכות רצח ודקרוהו בכידונים. אחר־כך הוציאוהו אל מחוץ לעיר, אל הבצה ושם גמרו את מיתתו. הקרבן השני היה לוי יצחק בן שלמה שפירא, אשר

שב זה שלשה שבועות משבר. אל מעוז פרצו פורעים, התחילו שודדים ודורשים כסף. באשר לא מלא את דרישתם לקחוהו והובילוהו אל השטב. בדרך הכו אותו מכות אכזריות, אחר־כך הוציאוהו אל הבצה ושם הרגוהו.

בשעה החמישית בערב, נפלה אימה גדולה על הסיקריקים והתחילו נמלטים בדרך העולה לאיבנקובה. במשך שעות אחדות נתדוקנה מהם העירה, ולא נשאר אף אחד. ביום השני, 4 מאי, עברו דרך העירה שני פרשים. הם עשו נסיון לקבל עשרת אלפים קוטריבוצית, אך נסיונם לא הצליח, ועזבו את העיר לעיתת שבאו.

ביום 6 מאי נכנסה לגורנוסטיפול אלוגה של צבא המועצות, וביום 8 מאי נכנס הלגיון הקומוני הראשון הקיובי. נתפשו ששה חילים סטרוקובים ונהרגו בירייה ואחר ימים מועטים שב הלגיון חזרה לקיוב ובגורנוסטיפול עוב לשמירה את הרוטה המוכצת השלישית. ביום 20 מאי עברה הרוטה לפעטשקי, אל הספינה, והעירה נשארה בלי שמירה. הפחד גבר מאד, ובמעט יותר ממחצה התושבים היהודים עזבו גם הם את העיר ועברו, ביחד עם חילי המועצה לפעטשקי, למשערנובל, או לעבר השני של הדניפר.

ביום 22 מאי נכנס העירה גדוד חילים של הלגיון המשירינובי, ורק אז פנ פחדם של היהודים. גם הפלשים התחילו שבים מגלותם. אחריכך שבה בטשירנובל הרוטה השלישית וגדוד הטשירינובי עבר לקיוב.

נמסר על ידי ראשי הקהלה הגורנוסטיפולית

(חותמים).

גורקי (הורקי, מושבה פוסדי פלך מינסק).

החילים הפולנים התחילו לעבור דרך גורקי בלילה, אור ליום 10 יולי. עברו פלוגות מאחדות. לא התעכבו הרבה בהמושבה. תיכף בבואם התחילו שודדים את בתי היהודים; הם בזזו חפצים יקרי ערך וצרכי אכל. מסע החילים דרך המושבה, ארך עד 13 יולי 1919. בהאחוזה גורקי, המשתרעת במרחק וירסטה ומחצה מהמושבה, נאנסה נערה בת י"ד שנה. התהוללו בה יותר מעשרה חילים. בהמושבה התפרצו החילים אל מעונה של המילדת אלקסנדרה שויאנסקובה; הם הוציאו מן הבית את אביה ושאר האנשים, שנמצאו בבית, וחפצו לענותה, אך היא נמלטה מידם, לפי שמספרים נאנסו או נשים אחדות. בכפר גורקי, בביתו של הטוחן שנאנסה בתו הילדה בת ארבע עשרה שנה, חפצו החילים לענות גם את אשתו צביה, אם לחמשה ילדים, אך ילדיה הקיפו את אמן והרימו קול צעקה. החילים עזבו את הבית.

אור ליום 11 יולי התפרצו אל ביתי שני חילים. בבית נמצאה אז אתי גם אחותי יעיר איזו אנשים. חיל אחד סחבני אל הפרוזדור, כנן את האקדח מול פני וחפץ לענותי. החיל השני עמד בפתח ולא נתן לשום איש להכנס. תוי הפנים של החיל, שעמד על הפתח, היו יותר אנושיים. אני ואחותי העתרנו עליו את בקשתנו, לעזוב אותנו לנפשנו. אחותי מסרה לו אלף רובל בשטרי ניקולאי ושתי מאות מרק פולנים. החילים קבלו את הכסף וילכו להם. באשר החילים עזבו את הבית, יצאתי גם אני יאחותי עם מכריני אל השדה והסתתרנו בין השפון, שם נשארנו עד הבקר. באותו זמן שבו החילים, שברו את הדלת, חדרו אל המטמורה ובזזו שם את כל חפצינו. גם לפני זה גזלו ממני מלתחה עם חפצים, גם את הטַלֶסקוֹפ והטירמומטר. כפי שספרו,

שלחו השולנים את הכפרים פרוזנה, פודעריסה וואלוזי באש. יש שם גם הרוגים. אומרים, כי בדרוזנה נהרגו מאה ושלשה אנשים.

בשעה שהתפרצו אל ביתי החילים שחפצו לעניתני, שאלתי אותם: „במה חטאתי נגדכם, שחפצים אתם לעשות לי רעה גדולה כזו?" וקבלתי תשובה, שבהלניון שלהם נמצאו שני רופאים יהודים שהרעילו את החילים: ולכן חפצים הם להתנקם בי, כי גם אני הנני רופאה ויהודיה.

(ד"ר ל. י. פעלזינה).

גושיבה. (פלך וואלין, מחוז אברופש)

סוף דצמבר 1918, נכנסה העירה סיעה של קוזקים פטלוריים, להתנקם בהיהודים, דהיי גושיבה. כל היהודים הספיקו לברח. נשאר שם רק מלמד אחד זקן וחרש.

הקוזקים לקחו אתם את המלמד. בדרך פגשו גם את השוחט של העירה, ששב אל ביתו וסחבוהו אתם. את המלמד והשוחט, שניהם ישישים, תלו הקוזקים על תליה גבוה. את האחד קשרו ברצועה ואת השני בחוטים של התלנרף. בפי שמסדו האכרים שנמצאו באותו מעמד, נתקה כמה פעמים הרצועה, שאמרי בה את השוחט, והוא נפל ארצה. אך הרוצחים הרימוהו כל פעם וחדשו את התליה. אחר כך הורידו את הנצלבים ותלו אותם על עץ נמוך ואל העץ הדביקו פתקא:

„כל מי שיוריד את הנצלבים, יחיה לא יותר מעשרה רגעים!"

האכרים לא הרשו להיהודים להביא את הנרצחים לקבורה. רק כאשר התחיל הרקבון ונתעפש האויר, מסרו את ההרוגים בידי היהודים לקברם בעירה הקרובה.

גייסין (הייסין, פלך פודוילה).

I

ביום 12 מאי 1919, כבש וואלינעץ את גייסין. שני ימים טרם שנכבשה העיר, הודיע הקומיסר פטרוני, שוואלינעץ דבר אתו על ידי הטילפון ואמר לו, שהוא אינו מתנגד לממשלת המועצה, אך כל חפצו הוא להתנקם בהיהודים. הרב"קום הציע, כאשר נמצאים בעיר רק פלוגה של המשים חילים ונשק יש למכביר, כי יזדינו גם התושבים וביחד עם הצבא יצאו למלחמה על וואלינעץ והכנופיה שלו. מובן, שבעלי הבתים הבאים בימים הבינו, שקמץ קטן של יהודים, שאינם למודי מלחמה, לא יוכלו עמוד לפני מתנה גדול של פרטיזנים, שנמצאים ביניהם מספר גדול חילים שעברו בצבא הפטלוריים. אך הצעירים קבלו את ההצעה בנפש חפצה. בערב, איר ליום שבי התפרץ וואלינעץ לגייסין, התאספו איזה עשרות פיעלים וואנטשי היהודים. העיר הריבולוציאני חלק להם נשק ובראשם העמיד את המילציונרים והחילים האדומים ועליהם הקומיסרים וחברי הועד. את העיר הקיפו בשלשלת של מגינים וחכו לבואם של הפרטיזנים.

וואלינעץ עם הכנופיה שלו קרב אל העיר לפנות בקר והתחיל להרעים בריוות על העיר. בשעה השביעית בבקר התחילו נוהרים המונים־המונים אכרים מכפרי הסביבה, מזוינים בנרזנים, קלשינים וחרמשים, גם ברובים ואקדחים. הרב"קום והעומדים בראש ההפגנה ברחו, כשראו גיסי ההגנה, שנשארו בלי מנהיגים, התפזרו גם הם.

או התפרצו הפרטיזנים העירה והשחיטה החלה. כל מי שמצאו ברחוב הגירו לשבת. נהרגו ונשחטו ערך חמש מאות איש. הסיקרים לא הרבו להמתין. הם היו צמאים רק לדם. ובכל זאת היו מקרים, שאחדים פדו את נפשותיהם בכסף. היו גם הרבה מעשי אונס, ואחר מעשה האונס—ענוים קשים, כריתת השדים ועוד כאלה.

הקרבנות הראשונים היו בני ווינשטין, בנו ליביש ובתו העני, צעירים בני עשרים, עשרים ושתים שנה. כשהתפרצו הפרטיזנים העירה עמד ווינשטין הצעיר בחוץ ולא חפץ להתחבא, כי נמצא בידו מכתב הגנה מוואלינעץ. הם היו מכרים עוד מכבר, באשר עבד וואלינעץ בגייסין בתור פקיד המליציה, אחר כך בשנעשה לאטמן של הפרטיזנים, זכר את מכרו ווינשטין ושלח לו מכתב הגנה. כשקרבו הסיקרים אל ווינשטין שלח ידו אל כיסו להוציא את המכתב. הסיקרים חשבו שחפץ להוציא אקדח והקדימו והרגוהו. לקול היריה יצאה גם אחותו וגם אותה הרגו ביריה. הם היו יחידים לאבותיהם, יפים להלל וחביבים לבריות.

הטבח ארך עד השעה השלישית אחר צהרים. הועל לנרדום גם המורה נאסינובריטש, עסקן צבורי. ואף כי היה קרוב לרשות של המועצה, בכל זאת שחררו וואלינעץ, כי הוא היה חביב מאד בעיני האוקרינים. הרבה נוצרים הסתירו יהודים בבתיהם בשכר. מהאינטלגנטים, אלה שנחשבו לאוהבי ישראל, לא חפצו לקבל יהודים לבתיהם. וחבר הדומה מאלי, שנחשב לשונאי היהודים, החביא יהודים בביתו. וכדי שלא יפול עליו שום חשד, הלך ביחד עם הסיקרים מזוין ברובהו.

נהרגו גם רבים מאלה, שחשו להם מפלט בשדות וביערות.

בשעה השלישית אחר צהרים נתן צו לאסוף את כל הגברים אל התיאטרון העירוני. נאספו שם כאלפים איש. בשעה שפחבו הסיקרים את הקרבנות אל התיאטרון, הכו אותם מכות רצח, הריקו את כיסיהם ופשטו מעליהם את בגדיהם. רגעי בעיר, שחפצו לשלח את התיאטרון באש ביחד עם היהודים. אך הודות להשתדלותם של יושב ראש של הדומה, הכהן ניקולי בורעצקי, הד"ר אודושיכובסקי ועוד אחדים מנכבדי הנוצרים, שחרר וואלינעץ את היהודים הנאסרים.

לעת ערב נתן צו, שיהודים יביאו לקבורה את ההרוגים.

נהרגה האלמנה סוני גורודינסקי עם ארבעה ילדים. בביתה נמצאו שני רובים, כי שני בניה שרתו במיליציה.

בשעת הקבורה, התקלסו הסיקרים בהמקברים, הכו אותם ופצעום. אחדים מתו מפצעיהם.

להעלמה ראבינוביטש ברתו את שדיה.

וואלינעץ נולד בבסר קיסליאק. היה מורה לעם, אחר כך ראש המיליציה בגייסין.

(נתמן סינגל מפליטי גייסין).

II

באותו זמן שכבש וואלינעץ את גייסין, נכבשה גם אומן על ידי גיסותיו של קלימענקא. צעירים אחדים, שברחו מאומן מפני הרב היונה, נפלו בידי הפרטיזנים בגייסין. וואלינעץ גזר עליהם, שיקברו חיים ושהם בעצמם יכרו להם קברים.

אחד מאלה היה הסטודנט לערנער. יליד טעפליק.

בשעה שעמד וכרה לו את קברו עבר וואלינעץ ושאלו:

—לאיזו מפלגה אתה מתיחס?

—הנני ציוני.

אמר וואלינעץ: Але це добре жидивски партия

אחר כך שאלהו אם יודע הוא את השפה האוקרינית, לערנער ענה שיודע. וואלינעץ ציה עליו לדקלם לו איזה שיר. לערנער דקלם שיר משירי טשעווטשענקא. אז שלח אותו וואלינעץ להפשי.

(נמסר על ידי הסטודנט לערנער).

III

בהתחלת אוקטובר באו הדיניקיים. פרעות מסודרית לא היו אך התנפלויות בודדות.

סוף פיברואר 1919, שבו חיל המועצה. לראש הועד הפועל נמנה גם הפעם פטרוני, מי שהיה ראש גם אשתקד.

במאי 1920 התפרץ העירה טיטיוניק. אז פרצה מלחמה בינו ובין החיל האדום. מהכנופיה של טיטיוניק נהרג שר מאה וחיל אחד. בלילה עזבו חיל המועצה את העיר. כשנכנס טיטיוניק, יצאו הנוצרים והיהודים לקראתו בלחם ומלח. טיטיוניק לא רצה לקבל את הדילגציה של היהודים. אך הנוצרים המקומיים חלו את פניו. הבטיח שפרעות לא יעשו. היו רק התנפלויות.

אחר זמן־מה בא וואלינעץ עוד הפעם, קבל קונטריבוציה ולקח אתו ג׳ בני תערובות.

(ב. סיגל).

גירמאַנובקה (פלך קיוב).

I

העירה גירמאנובקה נמצאת במרחק חמשים ווירסטאות מקיוב. בסוף אוגוסט 1919 התפרצה אל העירה כנופיה של סיקרים תחת הנהגתו של האטמן דיאקוב. תיכף בבואו אסף את האכרים ודרש לפניהם, שעריכים להשמיד את היהודים. אחר כך פנה אל ואטוטי האכרים והציע לפניהם:

— הבה, נעשה טיול בעירה!

תיכף התפשטו האכרים ביחד עם החוליגנים המקומיים ברחובות העיר, התפרצו אל תוך הבתים וכל מי שמצאו רצחו נפש. גם נשים, טף ויונקי שדים. הם אנסו הרבה נשים ואחר כך הרגו אותן. הרבה נהרגו על ידי כריתת הראש.

אותו „הטיול" ארך ארבעה ימים.

האכרים המקומיים לא יכלו לראות את הרציחות ושפיכות הדמים. אחדים הסתירו בבתיהם יהודים. אך הסיקרים אימו עליהם שיתנקמו בהם, אם ימצאו בבתיהם יהודים, והיו מוכרחים לגרש את היהודים הנחבאים.

אחרי דיאקוב בא גדוד מתנדבים והרציחות וההריגות נמשכו.

היהודים, שנצולו ממות, הפצו לעזוב את העירה. אך הדיניקיים לא נתנו להם לברוח. אכרים אחדים נעשו, כי החביאו יהודים בבתיהם. החילים סבבו בבתי היהודים, עקרו את קרשי הרצפה, הרסו את הקירות ואת התנורים וחפשו בסף ותכשיטים. מספר ההרוגים יותר מארבע מאות נפש.

היהודים האמללים נמלטו אל המערות. התחבאו בגנים ובשדות, תעו כצללים חיים בסביבות העירה, רעבים וצמאים. אך גם שם השיגה אותם יד הרוצחים.

הנה קטע מ„בת קול הקיובית".

„בפי שמודיעים אברי גירמאנובקה, נשמדו כל היהודים גרי העירה. אלה שנמלטו נפלו בדרך בידי גדוד סיקרים והרגו אותם. בעיר נשאר רק ילד אחד, שאבר לקחו לביתו".

II.

על דבר המאורעות בגירמאנובקה לא אוכל להודיע בפרטות, כי ימים אחדים לפני הטבח, נסעתי לקיוב בשביל ענין נחוץ, ולא היה בידי לחזור, כי הסכנה היתה גדולה בדרך. בני־ביתי נשארו בגירמאנובקה ובעת הפרעות נמלטו לבית נכרי, רק בני, בנציון, נער בן שתים עשרה שנה, שהיה חולה, נשאר בבית. אחרי שעות אחדות שלחו בני־ביתי נכרית אחת להביא את הנער לביתה, בשכר ממון הרבה שהבטיחו לה. אך הנכרית כבר מצאה את הנער מת. הרוצחים התכו את שתי ידיו. מאז לא הייתי בגירמאנובקה, כי נתרבה העיר מאין יושב בה מאהב". ורק על פי זכרונותי ושל בני־ביתי ארשום איזו פרטים.

בגירמאנובקה נמצאו בשלוש מאות משפחות מאהב". אך בשעת הטבח נמצאו בה לא יותר משתי מאות משפחות, כי גירמאנובקה עומדת על אם הדרך ובמשך הקיץ שלפני השחיטה, תכפו לבוא לתוכה כמה כנופיות של שודדים ורוצחים. הללו באו על עסקי ממון והללו באו על עסקי נפשות ומי שהיתה היכלת בידו עבר לקיוב או לערי־השדה.

יתם האכרים המקומיים אל היהודים היה במעט טוב, אך אחר כך, להגלי התעמולות השונות, התחילו מראים פנים זועפות להיהודים. גם נמצאה בעירה חבורה של צעירים בריונים, שבמשך כל הקיץ חדרו בלילות לבתי היהודים עם מסווה על פניהם ושדדו וחמסו. אני בעצמי, בתור רב העירה, קבלתי כמה פעמים מכתבים מהבריונים בדרישות. להניח במקומות ידועים סכומי כסף, ובאיומים, שאם לא אמלא את דרישותיהם יהרגו אותי וגם את כל ראשי העיר. ובאין ברירה עשיתי את רצונם.

הטבח הגדול ערך בגירמאנובקה ריש־בריוני דיאקוב, עם הכנופיה שלו, ביום א' דר"ח אלול.

הרוצחים התחוללו בעירה כפראים נמורים, באכזריות שאין כמוה, ספרי תורה קרעו בחמתם ופזרו אותם ברחובות.

הורש ראזינפעלד, שמש של בית־המדרש החדש, נהרג הוא ואשתו ושני בנותיו ונכדו הינוק במיתות משונות. מבית־המדרש עד מעונו של השמש, מהלך אלף וארבע רגל, היו מפוזרים ספרי תורה מלוכלכים בדם והיו מדרס לכל עובר. הכומר המקומי קבץ את הספרים והכניסם לארון־הקדש, אך האכרים הוציאו אותם ועשו מהם כברות ושאר תשמישי בית.

מנחם מנדיל באליאסני, שמש דבית המדרש הגדול, יצאה נשמתו ב„אחד" — קול צעקתו „שמע ישראל" נשמע בכל העיר. מספרים, שגם הנכרים בכו לקול צעקתו, אך הרוצחים לא ידעו רחם.

נהרגו לא רק אלה, שנמצאו בעיר, אלא גם הרוב מהנמלטים שנמלטו אל הכפרים הסמוכים, גם שם הדביקתם חרב הפרטיזנים. הרבה נשמדו בדרכם לקיוב. בני־

ביתי ספרו לי, כאשר לא היתה עוד אפשרות להסתתר בבתי האכרים, עזבו את העיר לילה והלכו ברגל לקיוב, סיעה של עשר נפשות, אנשים נשים וילדים, ואחריהם הלכה שורה של ארבעים איש, וכמעט כולם נהרגו בדרך. נצלו אולי כעשרה איש. ההרוגים התגלגלו ברחובות, בדרכים ובשדות מאין קובר. רק כאשר בהנופות התחיל שולט רקבון והנכרים חששו שלא תפרוץ מגפה. קמו ואספו את ההרוגים וקברו את כלם בקבר כללי.

מספר הקרבנות משערים לערך שתי מאות נפש. אך בידי עלה לערוך רשימה רק של שמונים ותשעה קרבנות, כי לא אוכל לנמור ולדעת את כל ההרוגים.

הדיניקים גמרו את חרבנה של העירה, כל מי שנפל בידיהם הרגו בלי חמלה. כמעט לא נשאר נפש חיה בעיר. חפשו במסתרים, הוציאו את המתחבאים והרגו אותם, גם ארבו על הדרכים והגירו לחרב את הבורחים.

אחרי שנתרוקנה העיר מהיהודים הרסו ושברו את בתי המדרשות, גם את בתי היהודים, והובילו את העצים לבתיהם בעצם היום, ולא ידעו בושת.

עתה העיר הרבה. אין בה יהודים. רק זה כשנה חזרו כשמונה משפחות, שאי אפשר היה להם להתפרנס בקיוב, וישיבתם היא רק ישיבת עראי ולא קבע.

(יצחק מייזיק הכהן ווילפמאן הרב דפאסטוב ולפנים רב בגירמנוצקה יום ד׳, שמיני, תרפ״ז, פאסטוב.

גלוסק (פלך מינסק).

ביום 8 יולי, 1920, עבר דרך גלוסק הלגיון השלשים ושבעה של חיל הפולנים. הלגיונרים בעברם לא בזזו ולא חמסו. אך סיעות אחדות של חיל המאסף, שפנרו בדרך, בבואם העירה התפרצו לבתי היהודים ושדדו דים, גם סוסים אחדים גזלו והרסו את בית הקפלַטיה. את היהודים, שפגשו ברחוב, הכו מכות רצח.

בלילה, אור ליום 9 יולי, נכנס העירה בטליון רגלי של הלגיון הראשון הפוזנאי, מהקומנדה של התותחים, גם בַּטַיֶריה של ארטילריה; הם תקעו את אהליהם במרכז העיר. בשוק בין החנויות, ותיכף התפרצו אל הבתים, שברו את הדלתות ועשקו את המעונות ואת היהודים שמצאו הכו מכות מרדות. כל הלילה הקיפה הצעקה את כל העיר, הפרעות והחמס לא פסקו גם כל היום 9 יולי. סיעות־סיעות של חמשה או ששה חילים עברו מבית לבית עם מקלות בידיהם. שברו את הארונות והארגזים, עשקו כסף, תכשיטים, בגדים וכלי בית. וכל זאת נעשה לעיני האופיצירים, הזנדרמים והמיליציה שלהם.

ובעת ההיא פתחו הארטלריסטים, שחָנו על פני השוק, את החנויות, הריקו מתוכן את הסחורות. כמה שיכלו טענו על עגלות ואת השאר מכרו להנוצרים המקומיים.

ביום החנויות ארכה כל היום. בערב גרשו מן השוק במקלות את ההמון והילדים הנאספים, גם הרחיקו משם את העגלות והתותחים והציתו אש בחנויות. במשך שעה אחת עלו שמונים וחמש חנויות על המוקד. מעבר השני עמד נדוד רגלי בשורה והביט בקרת־רוח על התבערה. אחר חצי שעה עזבו את העיר.

החנויות נשארו בלהבה. החילים עמדו סיעות־סיעות וגרשו את אלה שנגשו לכבות את השרפה. גם עכבו את החביות המלאות מים שהובאו. בעת ההיא חנו לא רחוק מהעיר חלקים של הלגיון ארבעים וארבעה של הפוזנאי. בערב התחילו רבים

מהם, רגלי וארטילריה, להכנס אל העיר. תושבי גלוסק לעולם לא ישכחו את הלילה, אור ל"א יולי.

ביום השבת, 10 יולי, נכנסה העירה הקומנדה הטליפונית של הלגיון הפוונאי הארבעים וארבעה. עליהם היתה מוטלת העבודה לקצץ את חוטי הטלפון והטלגרף. בערב התחילו לחטוף יהודים ולמשכם לעבודה. הוציאו מתוך הבתים את כל מי שמצאו, גם נשים וזקנים. כי כמעט כל הבתים היו ריקים מיושביהם, הרבה יהודים עזבו את בתיהם הפקר וברחו לכל אשר נשאו אותם עיניהם, כדי להנצל מחבלי עניים ומלקות. חילים אחרים הלכו מבית לבית, ואם מצאו בהם יהודים דרשו כסף, בהראותם על החנויות שהציתו באש.

אלה היהודים שנשלחו אל העבודה, נצטוו לקחת עמהם קרדֻמות ומַשׂורים. אחר כך אספו את כלם לבית אחד ועכבו אותם שם עד חצות הלילה. אז שלחו אותם החוצה וחלקו אותם לסיעות (קֶקציות). בכל סיעה ארבעה אנשים, ושלחו אותם לקצץ את העמודים של הטלפון והטלגרף.

המשניחים על הסקציות מצאו לחובה לזרז את העובדים בהכאות. הכו את כל העובדים, גם את הזקנים והחלשים. הכו בשרשרות של דישה, במקלות, ברצועות, בנוזי עצים ובנצבי הרובים על הגב ועל כל הגוף. המשניחים הכריחו את העובדים לזחול תחת העמודים הגזורים, הנוטים לנפול, ותחת פלסאות של זיקי האלקטריה. האמללים הסתבכו בין החוטים. עוד לא הספיקו להפיל עמוד אחד והנוגשים אצים בהם, למהר את מעשיהם ולהפיל את השני, גם את השלישי, ואצים בהם בהכאות ובפלסאות, ואינם נותנים להם אפילו לנוח רגע ולשאוף רוח.

האנחות והיללות של המוכים, הצעקות והגדופים של הנוגשים מלאו את האויר. בשעה הרביעית בבקר נגמרה העבודה. אך את העובדים לא נתנו לשוב לביתם. העמידו את כלם בשורה והמשניח הראשי מנה את כלם על ידי הכאות במגלב על ראשיהם ורגליהם ונרש אותם העירה. צוה עליהם ללכת רגל ישרה ובקומה וקופה כחילים. הזקנים שלא יכלו לפסוע ברגל ישרה, או הלכו כפופים, הֻכו במקלות ובנצבי הרובים. בדרך נצטוו כלם להשתטח על הקרקע וכל אחד לקה מכות חדרי בטן. הפולנים צוו על היהודים לחפור בורות ואחר כך לסתמם. גם צוו עליהם לנגן, אף כי היו עיפים ונהלאים. והאמללים האלה היו מובראים לנגן ולהוציא מגרונם איזו שברי קולות צרודים ומעורבים בדמעות. אלה שלא נגנו הֻכו מכות מרדות.

החילים לא הובילו את היהודים ישר לבתיהם, אלא הוגו אותם מן הדרך והעמידו אותם בשדה. בעת ההיא עברו בדרך גדודים אחדים מחיל הפולנים. תקותם של היהודים כי מיד־שהוא מהאופיצידים ירחם עליהם וישלחם לבתיהם— נשארה מעל, החילים העוברים לא פנו אליהם. קפיטן אחד הכה אשה אחת על ראשה, על שנועזה לפנות אליו בבקשה. אלה מהחילים העוברים שמצאו ענין בהיהודים, עשו זאת במחשבה תחלה כדי לגזול מהם את כספם, לפשוט מהם את בגדיהם ואת מגפיהם. לבסוף דרשו מהם כופר פדיון נפשותיהם ואימו עליהם לקחת אותם בשביה, אם לא ימציאו להם את הסכום הדרוש. היהודים הכרחו לשלח שני אנשים העירה להביא כסף, פדיון נפשותיהם, ורק אז הרפו מהם.

(תכר סדלגליה רייכמאן, עדי ראיה: מחיר צוועלמאן, מ. זאלינטסקי, מ. מלרינוב).

נֶנֶבִיטשִי (כפר, טחוז בוריסוב, פלך מינסק).

בנֶנבִיטש גרו שש משפחות יהודים. בחדש אויגוסט, 1919, כבשו הפולנים את הכפר. תיכף בהכנסם התחילו לחמוס את הבתים ולענות את היהודים. אל מענינו התפרצו שנים עשר פרשים, התחילו מכים אותנו, את כל חפצינו ורכושנו טענו על עגלות, אחר כך סחבו אתם את אבא עם אחי ועוד יהודי אחד. על השאלה: „אנה הם מובילים את היהודים?" ענו: „הכדור יהיה להם למורה דרך".

בעברם לפני ביתו של הכומר הקטולי, יצאה אחותו והתחילה מתחננת אל החילים הפולנים שישחררו את היהודים. הפולנים מלאו את בקשתה. אך לפני שלחם את היהודים לחופש הכו אותם מכות חדרי בטן.

פעם אחת בלילה פרצו הלגיונרים הפולנים לנאות דשא של היהודי יהושע בוֹרָה וצוו שיכינו להם אכל. אחרי אכלם ואחרי שתותם הוציא אחד מהלגיונרים חבל עב מכיסו והתחיל מכה את בעל־הבית (הוא הלה אחר כך זמן רב). בני ביתו הרימו קול צעקה, הציעו להפולנים, שיקחו את כל הכסף שנמצא בבית, רק להרפות מבעל הבית. הפולנים שדדו את כל הכסף, התכשיטים והחפצים יקרי־הערך, ורק אז עזבו את היהודי לנפשו ופסקו מלהכותו.

לפני עזבם את הכפר, התפרצו שוב לבתי היהודים, שסו את יתר הפלטה, שברו את החלונות, גם את הדלתות והמסגרות וכל מה שלא יכלו לקחת עמהם החרימו.

(במולֶ קיפילעוויטש, כן 25 שנה).

גראנוב (מחוז חיסין, פלך פודוליה).

בגראנוב נמצאו כמאה וחמשים נפשות. בסוף פעברואר 1919 התנפלו הפטלוריים על העירה, שדדו את הבתים והחנויות, אחר כך שלחו את העירה באש והרגו חמשה יהודים. חיל המועצה עזבו את העיר, לקחו אתם את היהודים. נשארו בעיר רק מתי מעט. אחר כך שבו. כאשר התפרץ וואלינעץ עם הכנופיה שלו לגראנוב, הרג שם שלשים נפש. (טויבֶ גלויטמאן).

גרוסולובה (מחוז טירספול, פלך אודיסה).

ביום 4 פעברואר, 1919, התפרץ אל גרוסולובה האַטמן פּוֹפּוב עם הכנופיה שלו. כפי שרגנו בעיר, היתה קנוניה בינו ובין ראש המיליציה ומי שהיה ראש האיספולקום של הוולוסט. הסיקרים התחוללו בעיר במשך של שני ימים. תיכף בהכנסם העירה התחילו להריק את החנויות והמחסנים, הוציאו מהם כל מיני מכולת, מנופקטורה ושאר סחורות וטענו על עגלות. אחר כך דרשו מיליון רובל קינטריבוציה. אחר משא ומתן ארוך עם ראשי הקהלה, המעיטו את הסכום עד מאה וחמשים אלף רובל. כאשר מסרו להם את הכסף, באו החוליגנים המקומיים מהפרֶך מעסטשאַנקה ודרשו גם הם את חלקם בקונטריבוציה. בתחלה פרצה תגרה בין החוליגנים המקומיים והכנופיה של פּוֹפּוב ואחר מהכנופיה נהרג. אך אחר כך עשו שלום ביניהם וביחד התנפלו על היהודים. הם הקיפו את העיר מכל עבריה והתחילו יורים מהרובים, אחר כך התפרצו אל הבתים, סחבו את היהודים החוצה והרגו אותם באכזריות נוראה. ואת הבתים, אחרי שהוריקו אותם, שרפו באש. בין ההרוגים היו: בעל ההפטק ווילדערמאן, ח. גורוכובסקי, אויערבאך ומ. וואלודרסקי. סך הכל נהרגו עשרים ושנים יהודים. גם

חמשה נוצרים נהרגו. הנשארים הספיקו לברוח. בעירה נשארו רק הרוצחים והנרצחים, שהתגוללו ברחובות וקובר אין להם.

לפני חג הפסח, 1919, התנפל על העירה קוזובין וסעיתו מתלמידי פטלורי; הם שמו את יתר הפלטה, אנסו נשים, עברו מבית לבית וכל מי שמצאו—הרגו. נהרגו או כעשרים איש.

לפני חג השבועות נכנס העירה קוקוב וגרודו וגם הם רצחו כעשרים איש.

(יהושע זלינגר, בן 30 בניס).

גריגוריופול (מחוז טירספול, פלך אודיסה).

I

צבא הדיניקיים נכנס לעירנו בפעם הראשונה, ביום 30 ינואר, 1920. הפלוגה הראשונה נכנסה העירה בדגל אדום ובצעקה: „הכו את היהודים, הצילו את רוסיה!". אלה עסקו רק בביזה. התפשטו סיעות־סיעות ברחובות, התפרצו אל בתי היהודים, בזזו וחמסו כסף, תכשיטים וחפצים. גם האכרים המקומיים גלוו אליהם ושדדו את אשר השאירו הדיניקיים. גם האינטליגנטים בני המאה השחורה והארמינים השתתפו בפרעות. הארמינים חברו גם את הרשימה של היהודים האמידים והיו להדיניקיים למורה דרך. המתנדבים הגנו על הבתים שהתאכסנו בהם ולא נתנו לבזזם.

אלה עזבו את העיר, וביום 12 פעברואר נכנסה פלוגה אחרת. היהודים חשבו שגם אלה יגנו על הבתים שיתארחו בהם, והתחילו לחזר אחרי החילים להכניסם לבתיהם. אך „האורחים" הללו כבר לא הבדילו בין הבתים שהתאכסנו בהם ובין שאר הבתים. הם חמסו את כל הבתים וגם מהעוברים ושבים פשטו את הבגדים.

ביום 13 פעברואר, 1919, נכנסה הדיביזיה הפראית. הפראים הללו התנפלו על היהודים, הכו אותם מכות רצח, ענו אותם בכל מיני עניים, קצצו את האצבעות של הידים והרגלים, אנסו צעירות וזקנות ואחר כך ענו אותן בענוים נוראים והתהוללו בהן. הם אמנם לא הרבו לרצח, אך ההתקלסות בקרבנות. הענוים והאכזריות הנוראות היו הרבה יותר מרים ונוראים מהמות. עד עתה עודם חיים הקרבנות האמללים, שיצאו מידי הרוצחים הפראים מקורטטים, עורים בעינים מדוקרות, בעלי מומים שרגליהם וידיהם שבורות ומעוקמות. כל אלה עדים חיים הם על „מעשי תקפם וגבורתם", שנצחו נשים וקנות וצעירות. זקן אחד, בן ס"ה שנה, קָרָה, תלו אותו הרוצחים על עץ, ואחר כך, כשראו, שהוא קרוב למיתה, הורידוהו מן התליה והכו אותו בסיפים.

הקרובים, שחפצו להנן על נשותיהם ובנותיהם, הכו מכות רצח, תלשו בזקניהם או הדליקו את השערות בנפרורים. העלמות שהתקוממו למעניהן, נאנסו בעל־כרחן, ואחר כך התענו בכל מיני ענוים. אחדים מתו תחת ידי מעניהם.

גם הקור והשלג היו להם לאמצעים, לענות על ידם את קרבנותיהם. כך פשטו מהיהודים את מלבושיהם, הציגו אותם ערומים וגלגלו אותם בשלג. שנים מתו בסבת הצנה, שאחזה אותם על ידי הגלגול בשלג, בלילה שלחו בתים אחדים וחנויות באש.

כדי לגלות את המקומות, ששם הסתירו היהודים את כספם ותכשיטיהם, תפשו הרוצחים משפחות שלמות וענו אותן: תלו את הנשים והילדים, חנקו אותם מעט־מעט

ואלצו אותם לגלות להם את המחבואים. גם באש נדונו עם היהודים. ערכו מדורות וצלו מעט־מעט את היהודים.

באותה עת שהפורעים היו טרודים ביהודים, נתקבלה ידיעה מטירספול שחיל המתנדבים נורשו משם. אז עזבה גם הריביזיה הפורעת את היהודים וברחו על נפשם. אך היהודים לא האמינו, שבא הקץ לצרותיהם. כל יום 14 סבריואר עבר עליהם במורא ובפחד. איש לא העיז לעזוב את מחבואו ולצאת החוצה, כדי להודע אם קרוביו ומיודעיו עודם חיים. בפחד היהודים השתמשו ההולנים המקומיים ובזזו את יתר הפלטה. מן מאה ושבעים וחמש משפחות יהודים, רק עשרים וחמש לא נזקו. מאה וחמשים בעלי משפחות נשארו ערומים ויחפים ובלי שום אמצעים לפרנס את בני־ביתם. נהרגו חמש עשרה נפש.

ביום 15 פיברואר נכנס החיל האדום והסדר בעיר הוקם.

(חיים גליקנג; י. זמוליוויטש).

II

בתו היחידה של מיכל באקמאן. פרודל, בת י"ט שנה, היתה יפת תואר מאד. כאשר החילים התפרצו אל הבית, הספיקו הוריה לברח, נשארה רק העלמה בבית. החילים חפצו לענותה, אך היא נמלטה מידם וברחה. הם דלקו אחריה, פעמים אחדות הצליח לה להמלט מידיהם. בפעם האחרונה הסתתרה במרתף. הרוצחים הדביקוה. אך היא התקוממה להם ונלחמה עמהם בכל כחותיה. אז התלקחה חמת הסיקרים והכו אותה מכות רצח, עד כי מתה תחת ידיהם, אך את כבודה הצילה.

III

ביום 12 פיברואר, 1919, נכנסו אל עירנו הדיניקיים. חילים אחדים בעברם לפני ביתי התחילו לדפוק בשער בחזקה ובצעקות. אני ברחתי. בבית נשארו אשתי, שתי בנותי ובני הקטן. כאשר נכנסו המתנדבים דרשו, שיכינו בשבילם תה. כשישבו לשתות את התה אמרו: „אחרי כלותנו לשתות נהרוג את כלכם!" אחר כך אספו את העיפות שנמצאו בחצר, שחטו אותם וצוו שיכינו להם ארוחה. החילים עזבו את הבית לזמן מועט, ובני ביתי ברחו אל האכר איבאנאש מכרנו. ביום השני, בבקר השכם, הלכה אשתי לבקשני. היא מצאה אותי בקצה העיר, בבית גיסי, והציעה לפני, ללכת אתה לאיבאנאש. הלכנו יחד במשעולים, דרך גנים ופרדסים. היינו מלובשים בגדי אכרים ודברנו בינינו מולדובנית*). בבית איבאנאש נמצאה עוד, מלבד משפחתנו, משפחה אחת בת תשע נפשות. בית האכר היה סמוך לבית־הקברות. אנחנו כלנו ישבנו על גבי התנור הרחב.

פתאם נכנסו חילים לחדר השני, ששם נמצאו בעל־הבית ובני ביתו. אחר כך נכנסו אל המטבח. חיל אחד חפץ לגשת אל התנור. אך בעלת הבית הודיעתהו שלא יקרוב, כי בנפשו הוא, כי שם נמצאים אנשים חולים במחלת הטיפוס. אך החיל לא האמין לה. בשקרב אל התנור וראה אותנו צעק: „מהרו ורדו!" אחר כך רץ אל חבריו ובשר להם בשמחה:

— מצאתי מטמון. את כלם אתלה!

אני בין כך הספקתי לרדת והתחבאתי תחת ספסל. אחר כך יצאתי המסדרונה

*) בגריגוריופול דרים מולדבנים.

שם הסתתרתי תחת שתי חביות ומזרה, שעמדו שם. בששבו החילים רצו להתנקם בהיהודים ולהרגם, אך איבאנאש העתיר בעדם, או הסתפקו רק בעוניים ובהתקלסות. צעקותיה של אשתי ובכיותיה המסו את לבי. אני עזבתי את מחבואי ורצתי בין הגגים. כל הלילה תעיתי. השלג היה עמוק. הקור גדול. כמעט שלא נקפאתי בקור.

אחר כך ספרה לי אשתי: כאשר הסיקרים הרוו את צמאונם לנקמה עזבו אותם לנפשם. אחר כך הביאו בשר חזיר וצוו עליהם לבשל בשבילם פַּת פַּנְיָא, ולהביא אל החדר השני. אך הם עזבו את המטבח ובאו אל החצר השני. שם התחבאו כֻּלם תחת ערמה של תבן. הם חשבו שבבר בא קצם. אבל החילים לא הגיעו אליהם בקלשונים והלילה עבר בשלום. בבקר השכם ברחו המתנדבים מפני חיל המועצה, שקרבו אל העיר, אנחנו שבנו לבתינו והנה הכל נחמס. נשארו רק קירות ריקים.

(לזי פיכמן)

IV

ביום ד', 10 פיברואר, נסעתי לטירספול. בו ביום באו שמה הדיניקיים. הם אמרו שעזבים הם את אוקרינה ומגמת פניהם לבסרביה, לבענדער. כאשר שבתי לביתי, פגשתי בדרך חילים מתנדבים, וגם הם אמרו לי שפניהם מועדות לבענדער באתי לביתי, האמנתי כי הדיניקיים כבר עזבו את אוקרינה. הלילה עבר בשלום בבקר הלכתי אל הַבָּרָד לעשות תחתית לדלי. אחר כך שבתי לביתי, והנה נכנס אלי דימיטרינקא, מי שהיה ראש העיר בימי הצריום ואמר:

– הנה יושב לו הבורגני הראשון בעיר בלי שום דאגות!

– ומה אכפת לך?

– עתה לא יקחו עוד סכומים קטנים קונטריבוציה. כחמשה עשר אלף רובל ובדלתים סגורות – הוסיף לקנטרני – עתה פחות ממאה אלף רובל לא יקחו ודוקא בדלתים פתוחות! ואתה תהיה הראשון, או השני.

– חושב אנכי, שאתה בנפתול אחד הנך משתבר יותר ממה שאני מרויח בחרש שלם ואתה קורא אותי בורגני!

יצאתי החוצה. נשמע רעם יריות. אשה אחת אמרה אלי:

– עזוב את הרכוש והצל את נפשך!

עזבתי את ביתי סגור וברחתי, אני לצד אחר ואשתי וילדי לצד אחר. הלכנו להכפר אוֹדֶסָה גורוֹבִיץ, הרחוק מהעיר בחמש ווירסטאות. שמה נתאספו כארבעים יהודים.

בבקר שלחנו תגרה של יהודי ונוצרי להודע מה נשמע בעיר, אך לא יכלו לבוא העירה. הדיניקיים התחוללו כפראים. רעם היריות, וענק שבר של המעונים והנהרגים, להבות אש של הבנינים השרופים וערפלי עשן המתמרים ועולים מתוך הלהבה, חסמו בעדם את הדרך, והם שבו חזרה. במהרה נכנסה אל הכפר תגרה של דיניקיים. הם חפשו יהודים. האכרים אמרו להם שהיו בכפר יהודים. אך הם כבר ברחו. כאשר הדיניקיים עזבו את הכפר, יצאנו ממחבואינו ונסענו למושבה האשכנזית, לינאֶה. שם תקעו את אהלם גדוד גאליציאנים. באותו יום באו המתנדבים ללינאֶה, ופרצה מלחמה ביניהם ובין הגאליציאנים, אנחנו התחבאנו במרתפים שם, שכבנו יום ה', ו' ער יום השבת בצהרים. אז נכנסו חילי המועצה. אנחנו שבנו לבתינו

שם מצאנו בית ריק. הכל בזזו החילים, אפילו הכרים והכסתות, את הדהיטים שברו ואחר כך שלחו אותם באש. גם בבית אחוה האש. אך השכנים באו וכבו את השרפה. מהרפתקאות נחלתה אשתי ושכבה במטתה במשך שבועות אחדים ובתי הקטנה, ילדה בת ארבע שנים, מתה. (היכ פּלקנסקי 42 ג'ניס, סוחר)

V

אני באתי ביום ה', 12 פעברואר, מטומַנוב ביחד עם אחי יצחק. השעה היתה השתים עשרה בבקר. ישבנו לאכול פת־צהרים, והנה באו שכנים והודיעו לנו, שהדיניקים שודדים את העיר. אני ואחי ברחנו אל הכפר ולַנו בביתו של איבאנאש קאַלין. ביום ו' בבקר אמרו לנו שהדיניקים חומסים רק את הבתים הסגורים. שבנו הביתה. מצאנו את הדלת, הפונה אל החצר, פתוחה והרבה חפצים נשדדו. גם הפת שנשארה בתנור הוצאה. כעבור שעה נכנס הביתה אופיציר וצעק, שאתן לו סוסים ואים עלי להרגני, וכבר כוון עלי את האקדח. אמרתי לו שביום אתמול לקחו את סוסי. אך הוא לא הרפה ממני. או אמרתי לו, שיניחני ואלך אל איזה שכן לקחת בשבילו סוסים. האופיציר הלך אתי. ברחוב פגשתי אכר אחד ממכרי. או צוה האופיציר על האכר להשניח עלי. כאשר התרחקנו, עזבתי את האכר והלכתי להתחבא בבית מכרי האכר קיפער אַרקַמַן. שם נשארתי עד ליל יום ו'.

אחרי עזבו את ביתי באו דיניקים והתחילו לענות את אחי. אך הוא אמר להם שהוא איננו בעל־הבית. או התחילו לענות אשתי, ובני יצחק, נער בן ט"ו שנה, ואלצו אותם לגלות להם איפה החביאו את הכסף והתכשיטים. הסיקרים תלו אותם על חבלים. וכאשר כמעט לא נותרה בהם רוח, הורידו אותם והשיבום לתחיה, ואחר כך תלו אותם עוד פעם. כך שנו ושלשו כמה פעמים. גם את בני השני, בן י"ח שנה, ענו בענויים נוראים והעמידוהו שלש פעמים אל הכתל לידות בו. בני ביתי נתנו להם את כל הכסף, שנמצא בבית. גם את התכשיטים, ואז הרפו מהם.

(מסה טוקמאַער, בן 50 ג'ניס. בעל ליתייס)

גרידושינובקה (פלך קיוב, מחוז אומאן).

בתחלת מאי, 1919, התנפלו הפרטיזנים על העירה, חמסו את הבתים, אנסו נשים והרגו בעשרה יהודים.

גרינובצי (כפר סמוך לפרוסקורוב)

בגרינובצי נמצאו כארבעים נפש יהודים. שם המשפחה של כלם היה בחימר, כי כלם היו צאצאי איש אחד, בחור, שהתישב בכפר לפני הרבה שנים. בשעת הטבח בפרוסקורוב, תפשו ההידימקים שני צעירים ועשרה אחת מהבחורים והרגו אותם. זאטוטי הכפר גרינובצי חפצו גם בכפרם לערוך טבח להיהודים, ולמטרה זו הביאו מהעיר הידימקים אחדים, תפשו את כל היהודים גרי הכפר ובקשו להרגם. אך האכרים הזקנים התנגדו לזה, להרוג אנשים הדרים עמהם זה הרבה שנים בלי שום דין ומשפט. או הושיבו את „הבחורים" על עגלות והובילו אותם לפרוסקורוב. אך בין כך עברו ימים אחדים והצמאין לדם גם שם עבר. „הבחורים" היו כלואים ימים אחדים, אחר כך הוציאו אותם לחפשי.

גורודיץ, כפר (פלך ווילנא, 6 פרסא מסלובעשנה)

בגורודיץ היתה מנסורה, שהיתה שייכת לשני יהודים שותפים. בימי הפרעות בסלוביטשנה, בחדש תמוז, ת"ח בו נהרגו בגורודיץ עלידי אכרי הכפר שני השותפים בעלי־המנסורה, גם שני יהודים שעברו במנסורה מרדכי אליעזר בן 45 שנה וגיסו יצחק חיטריקם ליבמאן בן 24 שנה.

(מרדכי בן ליב קאגאנוביטש)

רשימת ההרוגים:

גולובניבסק

אויסערוי חיים 45 שנה
בנו יעקב 17 "
קלינוב אליהו 70 "
אשתו " 67 "
ישראל צבי גולדנבערג 45 שנה
ישראל דוד קליומאן 55 "
עם שני חתניו
צבי קליינערמאן 50 "
בניו { 18 "
16 "
חנא גארדובער 50 "
פיינשטיין שמחה 55 "
בנו 20 "
אויסערוי ליב 50 "
אשתו 47 "
בתו רבקה 20 "
בנו אליהו 14 "
אברהם לעפולסקי 53 "
משה קאליקע 45 "
משערנוב אייזיק " "
יוזיס קרייז 50 "
בתו של אריה הויכמאן "
עם בעלה 43, 40 "
ועם ארבעה ילדים "
יצחק פוסטמאן 55 "
מאיר בן אריה פרנס חדש 50 שנה
יוסף יאפע 45 שנה
בנימין בן אליהו 20 "
אברהם בן יאסעס 45 "
טוני בת חיים סערעבריאזסק 20 שנה
פיסנוי יעקב 18 "
ברוך גאמער 50 "
ברוישמאן אלטער 65 "
נתן ליב קאווועל 40 "
גיסו של אברהם גורדווער 35 שנה
עם ילד קטן
רחל די רימירקע 65 "
בתה 25 "
עם שני ילדים קטנים
זאב משה חיים איצעס 30 "
פריימאן משה 56 "
אשתו של יצחק דבובאפנו 40 שנה
ליפא וועלפער 40 "
חנה בוילה בת אברהם רעזניק 50 "
בתה 18 "
" 15 "
בתו של משה ליפוואק 60 שנה
נכדתו 30 "
חוה בתו של ברוך שוביה רבינוביטש 35 "
עם בעלה 30 שנה
גדליה הזיסמאן 45 "
אחיו ברוך 35 "
אינגער יוסף 40 "
יעקב בן אברהם מאיר ברג 23 שנה
וניגר פישל בן זלמן 45 "
גאלדענבערג יוסף 26 "
בנו של בעריל אברהם ראובנס 25 "
בנימין געצעס 25 "
בנו של בנימין קאווועל 26 "
דאס קליינע אידעלע 60 "
אהרן וואסערפירער 40 "
אשתו 37 "
ילדו—בן שבוע אחד
בתו של אייזיק גיבער 20 "
וויינבערג אברהם 38 "
בנו של מאלעס קירזנער 17 "
חנה שעפליצקי 20 "
דוד שמוקלער 30 "
בנו של מאני קירזנער 25 "
גאלפאנדין בעני 20 "
אמו של יוסף קוזמינסקי 65 "
בעני גיסו של גדליה הויכמאן 45 שנה

אשתו 42 שנה
עם 4 ילדים
אשר וואסערפירער 38 "
מאני שפעלמאך 35 "
וועלוויל בעל עגלה 32 "
יעקב לאזוס 50 "
אשתו 48 "
אליעזר ראזענפעלד 53 "
נחמן בער ראבינוביטש
בן ברוך טוביה 30 שנה
צילה סטערנער 19 שנה
אחותה 10 "
בנו של העניך זאסלאווסקי
14 שנה
חיים זעליוסק 40 "

גולובוב

השוחט בערקמאן
דראגינסקי הזקן
בנו

גולוסקוב

הירש לערנער 59 שנה
בנו יוסף 24 "

גולטה

שלמה לעסבערסקי 50 שנה
יוסף הויכבארג 21 "
שבתי אובורובסקי 53 "
אברהם שפראגא 16 "
אסתר יוריסק 50 "

גורודישצה

החרוגים שנהרגו ביום א׳ ערב יום הכפורים 1920 על ידי ראש הסיקרים גוליי.

אלה שנקברו בקבר כללי

אורטובו מאטיל
אפליך אהרן
בורטוב משה
לעוויאנט מאשיל
יודיצקי יחזקאל
קבאק הירש
קאגאן ראובן
סלאווין יעקב שוחט
פיסקא משה
סאסנובסקי משה חיים
קאזיאזנסקי אברהם הירש
עם 2 ילדים.
בעז פריזוואני פייוויל.
קאמינסקי ישראל
מאריאנובסקי אידל
קורוסטושבסקי מאיר
קאטאן ישעיה
שאפיר אירל
פעטרושאנסקי נח
קירזניר אפרים
זאסלאבסקי איצי
פערדיוקובסקי מאיר
קוסטאנטישובסקי וועלוויל
שעמפקי משה
עם שני ילדים

31 נשים, 9 ילדים } נקברו בקבר כללי לא הכירו אותם כי הכלבים כרסמום

אלה שנקברו כל אחד בקברו.

דוד דוחובנה
זאסלאבסקה אליעזר
חמעלניקוב משה שוחט
גאלדשטיין שמואל (רב)
חריפלוביטש יעקב משה
עם שני ילדים
בראדסקי יחזקאל
קורלאנדסקי שמואל
וואלאראסקי יחזקאל
ווינזאל עליק
האראלאוועצקי ישראל
ראסלאווער יוסף
גרושקוב דוד
הרדילקובסקי משה
קראסנוב וועלוויל
עם 3 בנים
באלאדיר משה
עם 4 ילדים
בעליולובסק מדראנקוביטצי
עם 2 בנים
מאסעלסקי דוד
משערניאקוב הירש
וויאזובסקי אברהם
סלובושסקי שלמה
פאליאקוב יהושע
גערשוביטש חותנו של החובש
אולשטיין הירש
טריגוב יוסף
יורובסקי ליב
פוקראסה משה
עם בנו
אשתו של בעני זולוטריב
עם אמה
אשתו של אביגדור באסיצקי
סוקולוב נחמיה
פלוגאמש בת שבע
" שמואל
קראסנוב חיה
בערלאדער באבע

מערים אחרות:

אשה עם ילדה, נרצחה בדרך העולה לבודקובה
שני יהודים, אצל בית התפלה לנוצרים על שם ספאס
חמשה יהודים נרצחו אצל הככר של סעמעריטשה

גורושינה

יצחק ברעגמאן
אליהו פרייסאן
בתו

נורנוסטיפול

סלוצקי יצחק
בעלארוסקי ראוץ 16 שנה
שאפירה לוי יצחק ב״ר שלמה
שפאק פעסר

נושיבה

המלמד } שניהם ישישים
השוחט }

נייסין

אורמאן אפרים בן זאב
אברמסון מלך הכהן
אשתו רבקה בת משה
בתו יהודית
״ טייבל
״ העני
אניובסקי פנחס בן יוסף
אינגמאן יעקב ב״ר ראובן
אדעסקי יוסף ב״ר בצלאל
ברומברג אליעזר ב״ר יוסף
ביין שמחה ב״ר ליפא
בירבריייער בענדיט ב״ר שמואל
ברייטמאן ישראל משה ב״ר פישל
״ שלום יוסף ב״ר ישראל משה
בענכוב משה ב״ר אפרים
בערקוביטש שמואל ב״ר דוד צבי
בנו חיים
בונומולני חיים ב״ר שלמה צבי
״ בנו זעליג
גישלמאן ניסן ב״ר זאב
״ זאב ב״ר משה
גולדמאן מאיר ב״ר צבי
גדליוב צבי ב״ר פישל
געסיוק נחום ב״ר ישראל הכהן
גרינבערג נתן ב״ר יוסף
גולדמאכער חנא
בנו נחום
גורודינסקי שרה בת ר׳ חיים יעקב
גולדמאכער פנחס בן חנא
גורודינסקי עזריאל ב״ר מיכל
אחיו יוסף
״ אלכסנדר
״ יצחק
גרינבערג איסר ב״ר חירץ
גלייבמאן זיסל בת ר׳ אהרן
״ אהרן ב״ר יוסף
געלמאן זאב ב״ר אשר
גורוביץ יעקב מרדכי בן חיים משה הלוי
גון מנדיל בן גדליה
אשתו חנה בת דוד
גרויסמאן שלום בן משה
גאפמאן פסח צבי בן משה
דיאכטיאר יצחק ב״ר נעצי
״ עזריאל ב״ר חיים
דראגען חיים בן פנחס
דוב בענשטיין רפאל בן יהודה
הויכמאן יוסף בן מרדכי
וואסקיבוויניק שלום
וויינשטיין לייביש בן נחום אחותו העני
וואלזדובער אברהם בן דניאל
וואלושען פעסי בת אליעזר זובקיס זאב בן ישראל הכהן
זבארסקי יצחק בן דוב
״ שלום בן יהודה ליב
חולזדובסק אנשיל בן אברהם נתן
״ אפרים בן חיים יצחק
חארישומסק שטעריל בן אליעזר
בנו אברהם
בנו יוסף
חארישאנסק זאב בן אליעזר
שארעס ישראל בן משה יהודה
שאליסניק חיים דוד בן זוסיא
שישרנובילסקי מאיר בן פנחס
שימינסקי יוחנן בן ישראל צבי
שונקונוגי יהושע בן חיים
שעפליצקי נחום מנעמירוב
שימינובסקי זאב בן אברהם יהודה
כהנובסקי מרים גישל בת מנדיל
כהן חיה בת ברוך
״ ניוסיה בת יצחק
״ דוד בן פנחס
ליטוואק יהושע בן אברהם אבא
ליפעווצקי יוסף בן יעקב
לאשאק מנדיל בן לוי
״ יצחק בן זלמן
״ אחיו אליעזר
לאשאק שלמה בן אליעזר
״ ברוך בן ניסן
״ אברהם בן זלמן
ליטוואק אליעזר בן שמחה
מוששניק ליב בן שלמה
מאקאגון ראובן בן שמואל
מרגולין אביגדור בן משה
מאשענזאן שמחה בן מיכל
מעלניקוב שכואל בן יעקב שלמה
״ אהרן בן שלמה
מאשינסקי יעקב בן נפטע
סוחרמאן יוסף בן שלמה
סניצארענקא אלישע בן ליפא
״ שמואל בן אלישע
סקיביטיאנסקי גרשון בן ישעיה
סוחרמאן יוסף בן יצחק
אייזיק

פורטנוי נטע יעקב בן יוסף
דוד 17 שנה
" שמשון בן נטע יעקב
42 שנה סוחר
" אנטשיל בן שמשון
" טויבה בת ר' יעקב
" זאב בן מיכל
פוריץ שלום בן מאיר
" וויטע בת דוב
פליד צבי ליב בן בנציון
17 שנה
פוקס טויבע בת אברהם
קריאנסנאנסקי משה בוני בן יצחק אייזיק
קירילובסקי שמואל גרשון בן יונה
קיבליצקי, ישראל יצחק בן דוב
קריס, דוד צבי בן אליהו הכהן 55 שנה, חנוני
קוניאנסקי שלום בן מודרוס
קוזמינסקי אברהם יוסף בן נתנאל
קוניצא משה בן אברהם
אביגדור 50 שנה, סוחר
קליינבורד ישעיהו בן צבי
קרימאן צבי בן נפתלי 40 שנה חנוני
אשתו רבקה בת אברהם
קירזנער חיים בן ישראל
קרימאן סענדער בן אברהם
" נחום בן נפתלי
אשתו האדעל בת אברהם
קונסטאנטינובסקי מרדכי בן יצחק
קאטליאר דוד בן מיכל
קויפמאן, אברהם בן יעקב
23 שנה חנוני
" שמשון בן יוסף 21 שנה
קערזנער מלכה
קוזמאן שלמה בן אהרן

קאגאן דוב בן פנחס
רעכלער יעקב בן דוד
" אחיו ירוחם
ראבינוביטש ישראל צבי בן משה 50 שנה, חנוני
אשתו סימע בת דוד 47 שנה
בתם רבקה 22 שנה
בנם נחום 25 "
ראבינוביטש יחיאל בן יצחק
רעזניק מרים בת צבי 23 שנה
רייזין אליהו בן דב
רעכטער אהרן בן געציל
שמיטאן יהודית בת אברהם
שיימאן יהודה בן בנימין
שיידערמאן יענטע בת קאפעל
שאך, יהודה בן מתתיהו
שונד, ליב ב"ר אברהם
טשערעטש נחום בן צבי
" פייגה בת נחום
שארנאפאלסקי מענדיל בן נתן

גירמאנובקה

ארניפול הירש 40 שנה
שני ילדיו { 12 " / 8 "
אישקים אלי 55 "
חתנו 25 "
האשה איזראילעווסק 40 "
בתה
בארציגסקי הירש 55 "
בראץ משה 56 "
בארניצקי ישראל 16 "
באליאסני מנחם-מנדיל 65 "
באסיאק יצחק הירש 50 "
בעלפער חיה 55 "
בתה 20 "
גורודעצקי רבקה 30 "
גערצבערג חוה 60 "
גורודעצקי חיה-רחל 50
בנה ראובן 30 שנה
ווארשאבויב יעקב 70 "
אשתו 70 "
חתנו 40 "
ווארוביוב קאפל זאב 60 "
אשתו 50 "
עם ארבעה ילדים
ווארוביוב הירש 60 "
חיה בוילה 50 "
שני בניה { 25 " / 20 "
חאנדראס יעקב 55 "
בנו 20 "
וואלפסאן בן־ציון בן הרב יצחק אייזיק 12 שנה
ויטומירסקי משה 70 "
בנו אריל 30 "
חתנו 30 "
אשתו של משה זינצאוו 45 "
משודנובסק שפרינע 60 "
בתה 35 "
משערקאסקי גדליה 30 "
שראצקובסקי ישראל, שוחט 35 שנה
אשתו של יהושע טופיפולסקי 40 שנה
מארניגורסקי לאה 65 "
מאפאלסקי ברוך מרדכי 45 "
יאמפולסקי ראסי מינדל 70 "
" זעליק 55 "
" משה ליב 50 "
" אשתו
יטפולסקי חיים משה 45 "
האשה לאוארובסקי " "
בנה 25 "
מרדרור אברהם 50 "
אשתו של חיים מוזיר

בנה ברוך 25 שנה
ספיוואק נחמן 50 "
בנו 30 "
פאשלאך יצחק 50 "
" פישל 65 "
פריימאן זלמה 50 "
בתה באסי 15 "
פינסקער יצחק 50 "
בנו 26 "
קראווטשענקא 35 "
כדד
קלארפעלד יעקב 60 שנה
קיסילענקא לוי 45 "
קלאמסון יעקב 50 "
אשתו 40 "
שני בניו { 14 " / 8 "
קאוולעלר אהרן 75 "
ראזענפעלד הירש 70 "
אשתו 60 "
שתי בנותיו { 40 " / 35 "
נכדו בן ירחים אחדים
רוגובוי פעסי 40 "
רעזניק נפתלי 70 "
חזן
אשתו מלכה 70 "
שיפשינסקי בנימין 70 "
בתו צירל 40 "
שטיקשין הירש 45 "
שפירא מרדכי 55 "
בתו 16 "
שתי אלמנות { 60 " / 58 "
בנימין מכפר יאצק 68 "
שני צעירים { 25 " / מכפר מערובקא 23 "

גראנוב

בולאנובסקי יצחק 75 שנים
פורסשיק דוד 80 "
קאגאן יחזקאל 35 "
שנייודער ליב 45 "
גיסתו רעצי 50 "
בעלא מאטיל 52 "

גרוסולובה

אווערבאך שמשון 35 שנה
חנוני
גרויסמאן שמשון 35 שנה
חנוני
אברמוביטש משה 22 שנה
גימנזיסט
טשערקעס שמואל 42 סוחר
גערשקוב גדליה 50 "
בנו יוסף 25 "
אווערבאך חיים 52 "
מנופקטוריסט
" אברהם 22
בנו של חיים וועלוויל 20
ווילדערמאן אברהם 45 אפט
מאלאמודוב מוני 24 ספר
ליסובסקי מיכל 50 סוחר
בנו ישראל 15
זיצער שלמה 22
פעלדמאן יוסף
בניו: { צבי / ליב
גערשטיין דוב
בלאך יעקב
רוזשמאן ליב
שטורמאן וועלוויל
אהרוגוב שפרה
בארגאניק
לופא ישראל
בארטניק יוסף
וואלאדארסקי מיכל
בנו ישראל נחמן
שמואל ווייגער
שוסטער מלך
קוישאנסקי עוזר
בצלאל גאבער
משה געלער.
גורוכובסקי חיים
מינצער אביגדור
סירוטה ש ג י אחים
נאדעל
סטאריקוב מלך
חתן ליבמאן

גרינוריופול

באקמאן פרודל בת י"ש שנים

גרינובצי

שני צעירים עלמה אחת
ממשפחת בחור

גורודיק

שני שותפים של המנסורה
העובדים:
מרדכי אלעזר 45 שנה
גיסו יצחק ליבמאן 24 "

מספר ההרוגים שנרשמו שמותיהם

גולובניבסק		גוצנוביטשי		גירמאנובקה	
גולפה	5	גורודישצה	123	גלוסק	
גולוכוב	3	גורודיה		גראנוב	6
גולוסקוב	2	גורקי		גרוסולובה	39
גומעל		גורושינה	3	גרידושינובקה	
גונוביטשי		גורטשיק		גריגוריופול	1
גוסטומעל		גושיבה	2	גייסין	143

מספר ההרוגים לפי המסורה

גולובניבסק	250	גוצנוביטשי	3	גירמאנובקה	400
גולפה	25	גורודישצה	300	גלוסק	
גולוכוב	100	גורודיה	2	גראנוב	35
גולוסקוב	319	גורקי		גרוסולובה	62
גומעל	40	גורושינה	3	גרידושינובקה	10
גונוביטשי		גורטשיק	3	גריגוריופול	15
גוסטומעל	40	גושיבה	2	גייסין	500

ס"ה 2100

ד.

דאביזובקה (כפר, מחוז אוברוטש, פלך וואלין).

בכפר גרו עשר משפחות יהודים. האכרים חיו בשלום עם שכניהם היהודים. אך מהעת שהפטלוריים לקחו את רסן הממשלה בידיהם, התחילו האכרים עוינים אותם ובאים עמהם בטרוניה: הם ראו שהיהודים הם הפקר, לית דין ולית דיין וכל אוכליהם לא יאשמו, ונמרו גם הם „למרוט מעט את הזידים". כשהתחילו הפרטיזנים להסתדר בכפרים, התחברו גם הרבה מאכרי דאביזובקה אל המתקוממים. הרוחות היו נרגשות. אנחנו, הקמץ הקטן של יהודים הדרים בכפר, ראינו שסכנה גדולה מרחפת על נפשנו. עזבנו את בתינו הפקר והלכנו אל האכרים מכרינו לבקש מהם להחביא אותנו בבתיהם. אך שני חוליגנים מבעלי אנרוף הזהירו את האכרים שלא יעזו להסתיר שום יהודי בבתיהם, כי בנפשם הוא.

בזמן הזה דר בכפר סנדלר מאוסטריה.

יהודים אחדים, גם אני בתוכם, התחבאו ברפת של אכר אחד. שם שכבנו ימים אחדים. והנה באו שני צעירים מן המערכה, כלומר מהכביש של מסלת הברזל, שהפרטיזנים עסקו בהריסתו. הצעירים הודיעו להאכרים בשם הקומנדנט שלהם, שיאספו את כל היהודים, שנמצאים בכפר, אל בית אחד, וישניחו עליהם שלא ימלטו. האכרים מלאו את הפקודה. והנה פתאם פרצו אל בית מאסרנו ארבעה סיקרים, מסיעתו של סוקולוב, וחפצו להרוג אותנו. אך בעל הבית, שקבל מאתנו שתי מאות רובל, עמד בפרץ, ולא נתן להם למלאות חפצם. הסיקרים עזבו את הבית. בעבור ימים אחדים באו סיקרים אחרים, חמסו מאתנו את כספנו והחפצים שהיו אתנו, וחפצו לעזוב את הבית.

והנה נכנס הסנדלר מזוין ברובה, והתחיל מקנטר את הסיקרים ומונה אותם בדברים, שהם מוגי לב כנשים, שהם אינם ממלאים את חובתם לארץ מולדתם להשמיד ולהרוג את היהודים. אך הסיקרים לא הקשיבו לדבריו ועזבו את הבית, מבלי נעץ בהיהודים. הסנדלר הלך אחריהם.

בני לא היה אתנו בבית. הוא התחבא ברפת. כאשר עברו הסיקרים ושמע את שיחתם שחפצים להרוג את היהודים, עזב את הרפת והלך להסתתר בשדה, בין השיפון.

אנחנו מכל זה לא ידענו מאומה.

אכר אחד הראה להסנדלר את המקום, ששם הסתתר בני. הסנדלר לקח אתו עוד אחד הסיקרים והלך לחפש את היהודים המתחבאים. הם מצאו את בני ועוד יהודי אחר. חמסו מהם את כספם ותעודותיהם והרגו אותם. אחר כך הלכו לבקש את הנשארים.

בעבור שעה באו ואמרו לי:

— הנה הכלבים מנרמים את הגוף של בנך.

עזבתי את הבית, רצתי אל השטב של הפרטיזנים, התנפלתי לרגליהם, התחננתי ברמעות ולא הרפיתי מהם עד שנתנו לי עגלה להביא את גופו של בני אל הכפר.

הבאתי את בני, כריתי לו קבר במזוה וקברתיו שם. אך האכרים צוו עלי להוציא את ההרוג מן המזוה, כדי שלא יעפש את האויר. הוצאתיו משם וקברתיו בשדה.

הפרטיזנים, אחרי הרסם את הכביש, עלו על קורוסטין לגרש משם את צבא המועצה. אך שם היתה מפלתם. חילי המועצה התגברו עליהם והפרטיזנים נסו בשבעה דרכים.

כאשר צבא המועצה התפרצו אל הכפר, שחררו אותנו האכרים וצוו עלינו לבקש מאת הרשות של המועצה, שלא ישלחו את כפרם באש.

פגשנו את חילי המועצה בלחם ומלה, ובכאב לב היינו מוכרחים להמליץ לפניהם על אכרי הכפר.

דַאשעב (טהוו ליפוביץ, פלך קיוב).

בשנת 1919, לפני פורים, נכנסו לדאשעב הפטלוריים; הם עשו בעיר כשני שבועות. חמסו את הבתים והחנויות, אנסו נשים והרגו כ ע ש ר י ם איש. היהודים עזבו את בתיהם הפקר וברחו, לכל אשר נשאו אותם עיניהם. אנחנו ברחנו אל השדה, התחבאנו תחת השלג, קפאנו מקור ורעבנו. אז עברה כפרית אחת מהכפר, היא לקחה אותנו אל ביתה. היינו עשר משפחות. היא בשלה לנו תפוחי־אדמה ובהם שברנו את רעבוננו.

בחדש מאי התפרץ אל עירתנו וואלינעץ ואוכלסיו. במשך שלשה ימים חמסו את העירה והרגו יהודים. אנחנו ברחנו לקיטינוזוד הרחוקה מדאשעב חמש וירסטאות. לפני שני שבועות היה גם שם וואלינעץ וקבל קונטריבוציה תשע עגלות טעונות עורות, ושלש תיבות פפירוסים, אך על יהודי דאשעב כעם והרג בתוכה חמש עשרה נ פ ש ו ת.

בקיץ, 1919, בחדש אב, פרצה מלחמה בין הפטלוריים והדיניקים. הדיניקים גרשו את הפטלוריים ועשו בעיר שבוע ימים, הם הרגו כארבעים איש. אנחנו התחבאנו בביתו של האכר הציר איבן באַנדאט. נשארנו בביתו עשרה ימים. סוחרים שלמו לו שכר לינה חמש מאות רובל. אני לא שלמתי לו מאומה, כי הבית שנרתי בו בעיר היה שייך לו.

עבר דרך עירנו גם האַטַמן סוקולוב, אך לא רצח נפשות.

גם זיליוני וטיטוניק עברו דרך עירנו והרגו כעשרים נפשות.

אחר הטבח שהיה בטיטיוב, התפרצה אל עירנו פלונה של פרטיזנים שבאה מטיטיוב. הם הרגו כ ש ת י מ א ו ת יהודים; כל העת שהתחוללו הסיקרים בעירה היינו חבוים בביתו של באַנדאַט. אשתו היא טובת לב מאד ובעלת רחמים.

(תנה תכרמזון, כת תמכים ותחת שנה)

דובובֶה (מחוז אומן, פלך קיוב).

I

אני הנני תושב תמידי של העירה הובובה והייתי עד ראיה של הפרעות והטביחות שנערכו בעירנו, מספרן חמש.

הפרעות הראשונות נערכו על ידי אכרי הסביבה, בעטיו של „הַמַמוסטיניק" בריזקוב, שעשה אגיטציה בהכפרים ועורר את האכרים להתנקם ביהודים. הוא האשים את כל היהודים, בלי יוצא מן הכלל, בקומוניזם. התעמולה שלו עשתה פרי. ביום אחד בחדש מאי (העשירי או החמש־עשרה — אינני זוכר בדיוק), התפרצו העירה אכרים מזוינים ברובים, גרונים, אתים ומגרפות והרגו ת ש ע ה יהודים. על פי רוב התגמו באלה שהיתה בלבם טינא פרטית עליהם, כך נהרג הסנדלר ב נ צ י ו ן ג ע ר ב ע ר, על ידי פועלו הרוסי, שבעם עליו על שפטרו מעבודתו. האכרים שדדו כל היום וכל הלילה גם ביום השני. ביום השלישי התאמץ ברישקוב בעצמו, שהוא היה הנורם לפרעות, להפסיקן. גם הבטיח להיהודים, שכל זמן שהוא יהיה בעיר, לא יתן למי שהוא לעריך פרעות.

בפעם השנית נערכו פרעות על ידי אוכלסי קלימענקא. אולם הם רק שדדו ובזזו את הבתים והחנויות, אך לא הרגו.

בפעם השלישית התפרצה העירה הכנופיה של קוזקוב: הם דרשו קונטריבוציה סך חמשה עשר אלף רובל וזמן קצבו חמשה עשר רגעים, ויאימו שבאם לא יביאו להם את הכסף במשך רבע שעה, יחריבו את העירה. דרישתם נתמלאה בריוק. אחר קבלם את הכסף, חמסו את הבתים ויצאו את העיר. הם חנו בכפר בבנקה במרחק 12 ווירסטאות מדובובה. משם שלחו שלוחים בכל יום ודרשו מנפים, כסף ולבנים. גם קבלו בכל יום סכומים של עשרה, או חמשה עשר אלף רובל. ברצח לא שלחו את ידם. אך הפחד היה גדול. היהודים התחבאו בכל לילה בעליות, במרתפים וברפתים. אחדים התחבאו בבתי האכרים מכריהם. האכרים לא קבלו אותם בסבר פנים יפות, מיראתם את הסיקרים.

כך עברו שני שבועות.

בפעם הרביעית התפרץ עוד הפעם העירה קוזקוב והכנופיה שלו. מספר הסיקרים שהיו אתו—כמאה איש. הפעם הזאת הודיע קוזקוב, כי כפר נפש לא יקח. הוא דורש דמים, וצוה על עושי דברו להשמיד ולהרוג את כל היהודים, וקנים ונערים טף ונשים, ולא יחיה כל נשמה, אז התחיל הטבח הנורא. הרוצחים התנפלו על קרבנותיהם כפריצי חיות, רצחו, טרפו, הרגו זקנים וצעירים, נשים ויונקי שדים, ובאכזריות שאין כמוה. את כלם הרגו בנשק קר, כי כך נצטוו מקוזקוב, באמרו שאין כדאי להשחית כדורים בשביל היהודים. קוזקוב בעצמו נשא על כידונו ילד מֵרַקר וצעק: „יהודים, איה אלהיכם?" את הנשים אנסו תחלה ואחר כך הרגו אותן בענוים קשים. את האשה שרה דייטשמאן סחבו הסיקרים אל בית נפח, ששם נמצא קוזקוב באותה שעה, והוא בעצמו מחץ את ראשה בפטיש. הרב הישיש מ. א. ברדיטשיבסקי, אביו של הסופר מיכה יוסף ברדיטשבסקי, זקן בן שמונים ושמונה שנים, נהרג בידי הרוצחים בענויים נוראים, הם התעללו בו, אלצו אותו לרקד, לזמר ועורו את עיניו. גם בנו של הרב, מנדל בן 30 שנים, נהרג ביום אחד עם אביו ביום ו', ערב שבת נחמו.

הרבה יהודים נקברו חיים.

את החללים לא נתנו החולינגים המקומיים להביאם לקבורה; הם אספו את ההרוגים והשליכו אותם אל מכרות הטיט, ששמה משליכים נבלות הבהמות והסוסים. שלוליות של דם שטפו ברחוב. כאשר הרוצחים גמרו להרוג את היהודים, הביאו עגלות וטענו עליהן את המחורות שהוציאו מן החנויות, ואת החפצים היותר טובים. את הרהיטים ושאר הכלים קטני ערך שברו ונפצו והשחיתו. האכרים המקומיים לקחו חלק רק בביזה אך לא בטבח. אכר רצען, וואסילי פוקם, מי שהיה חבר לועד האביונים, הציל הרבה יהודים ממות. הוא גם אסף אל ביתו את היתומים ודאג להם.

אחר הטבח נשארו בעיר רק שלשה נפחים עם משפחותיהם ועשה אופנים עם בני משפחתו, סך הכל עשרים ושבע נפשות, אנשים, נשים וילדים. אחר שמונה ימים עבר קוזקוב דרך דובובה וכאשר נודע לו שנשארו עוד יהודים בעיר, הרג את הזכרים עשרה אנשים.

הטבח ארך שלשה ימים. העירה נחרבה כלה.

מספר ההרוגים כשמונה מאות איש.

(המודיע דוד בן מנס לתכיוכיטש, סטודנט־מדיק של סאוניכרסיטה קיוכית).

II

ביום 17 יוני 1920 התפרץ דרך החלון אחד הסיקרים אל בית־המשקה שלי. שמו של הסיקר קוזאקיביטש, מסיעתו של פופוב. הוא היה מזוין ברובה וחרש וכסף. אני הייתי לבדי בחדר, זקן וחלש. כאשר נכנסה הפלוגה הסתרתי את בני ביתי במרתף. לסיקר נתתי מאה רובל. תיכף נכנס חיל אחר והודיע שהוא הראש, גם צוה על הסיקר להשיב את המעות שקבל. „הראש" עזב את הבית. בין כך באו הביתה סיקרים אחדים. אחרי בזזם את החפצים שנמצאו בבית, דרשו כסף. כאשר נתתי להם כסף, אמרו אלי: „קומוניסט, בוא אתנו אל השטב!" גם את בן ניסי מנדיל ווינוקר, בן חמשים שנה, שנמצא אתי, סחבו אל „השטב", שנמצא בקומה התחתונה בביתו של פעלדמאן. כשבאנו אל ה„שטב" מצאנו שם הרבה יהודים, שהובאו הנה להרינה. את האמללים הורידו אחד־אחד אל המרתף, על פי פקודתו של האדיוטנט טשעבטשענקה. הפקודה היתה: חצבו בסיפים, להשחית כרורים אין כראי.

במבוא המרתף עמדו שני תלינים בסיפים שלובים בידיהם, אחד רוסי והשני מולדבי. הקומנדה היתה: „אחת, שתים, שלש, חצוב!" כאשר רגלי ננעה בדרגא התחתונה של המרתף קבלתי תיכף שתי הכאות בסיף, אחת על היד, השניה על הראש, שהחרישו אותי. אף על פי שהרגשתי שיש בי כח לעמוד על רגלי, בכל זאת הפלתי את עצמי אל התהום האפל של המרתף. האינסטינקט לחש לי, שטוב להיות ברחוק מקום מהתלינים, נפלתי על רצפה רטובה מדם וחלקלקה, וכל גופי נרטב בדמי ובדמם של החללים שהתגוללו על הרצפה סביבי. רגלי נאחזה בגוף מקרטט וגוזר. התחלתי למשמש סביבי—הרצפה מרצפה בהרוגים. מצאתי שם שנים עשר הרוגים. פתאום נשמעו מרחוק אנחות בודדות של גוססים. בזה הרגיע נפל עלי גוף של נרצח. התבוננתי באפלה והכרתי את ידידי, שמואל פאסטערנאק, זקן בן 63 שנים. הוא הוציא אנחה ממושכה מפיו ובאותו זמן הרגיע אותי בלחשו: „ש, שא!"

אני התלבטתי עם רעי עד שעלה בידי להביאהו אל איזו פנה נסתרה. אנחנו

התחבאנו תחת חבית שנמצאה שם. בדרך הקצרה שוחלנו עד הפנה, משתי ידים כרותות ועוד חלקי גוף ורועים על הרצפה וזרקתי אותם הלאה.

אחרי עבור שעה נשמע קול קורא: „מי שחי עודנו יֵצֵא מהמרתף!" אני החשתי, כי יראתי שמא באו הסיקרים וחפצים לגמור את אלה, שנשארו בחיים. אך כאשר הטיתי את אזני, הקשבתי את הקולות של הנשים והאמות שהתחבאו לפני המרתף. או הבנתי שהרוצחים עזבו את העיר.

כך היה. הרוצחים עזבו את העיר והאכרים המקומיים, שנכמרו רחמיהם עלינו, באו להוציא מן הגוב את הנשארים בחיים. בעמל רב העמסתי על שכמי את פאסטערנאק וזחלתי עד הפתח. את בן גיסי, כאשר נודע לי, ענו הרוצחים בענויים קשים וגזרו אותו לגזרים. זוכר אני כאשר הביאוני אל „השטב" אמרו לי התלינים, שעוד מעט יגזרוני לגזרים. כאשר התחלתי לבקש מאתם שיהרגוני ביריה ענו: „כך נצטוו, לחצוב בסיפים". בדברם הרימו יד של אדם כרותה והראו לי: „הנך רואה, צריכים לקמץ בכדורים". אחר כך קבלתי את ההכאות על ידי ועל ראשי.

(כעני סוקערניק בן 65 בגה, מוזג)

דוברויה (מושבה, מחוז ניקולייוב).

המושבה דוברויה נמצאת על המסלה שבין ניקולַייוב וחרקוב; היא היתה לפנים מושבה רוכלת ורבת המסחר. אך בזמן הפרעות והטבח שנעשו בתוכה עזבו הסוחרים והעשירים את המושבה. נשארו בה רק האכרים העוסקים בעבודת אדמה.

הפרעות הראשונות נערכו ביום 27 אפריל 1919, על ידי הפטלוריים. הם חמסו את בתי היהודים והחנויות, אך לא הרגו.

הפרעות השניות קרו ביום 10 מאי 1919. הפרטיזנים של הסביבה ביחד עם הגיסות של מאכנא, שחנו בתחנה יאבקינה, במרחק ווירסטה אחת מהמושבה, התפרצו אל תוך הקולוניה. שדדו את הבתים, אנסו הרבה נשים והרגו יותר מ ש ש י ם נפש. נצלו רק היהודים שברחו מהמושבה וחשו מפלט להם. בכלל חמסו והרגו רק האכרים של הכפרים ראבקינה ופולטבקה. מספר הנוצרים הגרים במושבה דוברויה הם מתי מעט.

השחיטה ארכה כל הלילה והיום השני עד הצהרים. הבתים נשארו הפקר במשך שבועות אחדים. כאשר הגיע זמן הקציר של שעורים, שבו רק הגברים. הנשים יהילדים נשארו במקומות שנמלטו לשם, כל זמן ששלטה האַנַרכיה. כאשר חזרה ממשלת המועצה והמנוחה שבה, אז שבו גם בני המשפחות לבתיהם.

גם הדיניקיים בכניסתם חמסו המושבה והרגו איש אחד.

(בן ליון וולדמן בן 17, תלמיד כל גמנזיה יבעיסו דוברמיטשינסקי)

דובריאנקה (מושב, מחוז גרודניאסק, פלך טשערניגוב)

מספר היהודים במושב היו כמאה משפחות.

הדניקים שפרצו אל המושב, בשנת 1919, שלחו רק בביזה את ידיהם אך לא רצחו נפשות. החמסנים המקומיים עשו התנפלויות תכופות בלילות על בתי היהודים וחמסו ושדדו את הבתים והחנויות.

ביום 20 פעבריואר 1920, התפרץ אל המושב האַטַמן גוליאק עם ארבעים פרשים,

שלח באש בית אחד ועבר את הגשר אל העירה פודי־דוברי־אנקה הנמצאת מעבר השני, שמספר היהודים בתוכה כארבע מאות משפחות. הסיקרים שלחו באש שלשה רחובות, פצעו עשרים וחמשה יהודים ועשר נפשות, חמשה גברים וחמש נשים, נזרו לנזרים. כל היהודים עזבו את בתיהם הפקר וברחו אל החוות והכפרים הקרובים. אכרים אחדים החביאו יהודים בבתיהם בשכר. הסיקרים שדדו וחמסו כל הלילה. יותר ממאה בתים העלו על המוקד. כאשר נתבע לדין הפקיד של המכבים, מדוע לא צוה לכבות את השרפה, ענה, שכן נצטוה מאת האיספולקום, שלא לכבות. הקומנדנט של המושב דובריאנקה שתה ושכר ביחד עם הסיקרים.

החמסנים של דובריאנקה חמסו ובזזו את בתי היהודים, אך יראו להעלות את הבתים על המוקד, כי בתיהם של האכרים קרובים ומחֻברים אל בתי היהודים.

פעם אחת בא אכר של הכפר הסמוך אל המושב והודיע, שהסיקרים נמצאים בכפר הסמוך, בחתונתו של איזה אכר. או עזבו כל היהודים את המושב וברחו.

אחרי עזבי את המושב שמעתי, כי גוליאק התנפל על דובריאנקה והרג שם כ ע ש ר י ם נפש.

גוליאק אֵיבן אליקסעיביטש הוא יליד פיליפטשי, הנמצא במרחק עשרים וחמש ווירסטאות מהמושב באדול, הוא תקע את אהלו בבצות זַאמַלי, ביער אוכסקי, חמש עשרה ווירסטאות מהמושב.

(יענטע לשפופוט בת 19 שנה)

דובובשצינה (פלך סמולענסק).

בלילה אור ליום 30 נובימבר, התפרצו החוליגנים המקומיים, תחת הנהגתם של בני המאה השחורה, אל הבתים והמחסנים של היהודים. הם בזזו ושדדו כמה שיכלו לשאת ואת השאר החרימו. את היהודים ענו והכו מכות אכזריות. חלקו מהלומות גם לילדים ונשים. פליגת הנשים, שנשלחה לגרש את הפורעים, התחברה אל החוליגנים ויחד עמהם שדדו את רכוש היהודים. הפרעות פסקו לאחר שהבתים והמחסנים בבר היו ריקים ולא היה עוד מה לחמוס.

(Орловский голос)

דולינסקיה (תחנה).

בתחלת מאי התנפלו הסיקרים של גרינוריוב על המסעות העוברים דרך התחנה, הוציאו את היהודים מתוך הרכבות, ענום בעוויים קשים והרגו אותם ברסוק אברים. דקרו את העינים וקרטטו את הגופים. שבעה עשר הרוגים נמצאו לא רחוק מהתחנה.

דומאנובקה (פלך אודיסה).

מעת המהפכה הראשונה חיו יהודי דומאנובקה כמו על הר־שרפה מוריק אש והארץ התנודדה תמיד תחת רגליהם.

גם פה, כמו בשאר הגלילות, התחלף השולטן כל פעם כמו לבוש, והצד השוה שביניהם: כלם רעצו וירוצצו את היהודים.

בגליל דומאנובקה התדרדו והתפוררו הרבה מפלגות של פרטיזנים, מבלי

השאיר אחריהם שום רושם ניכר. אך כלם לא הצטיינו באהבה יתרה להיהודים, אף כי לא הבלישו את שנאתם. התנפלויות פומביות לא נעשו. רק כאשר השלטון עבר להפטלוריים, או התגברה השנאה להיהודים והתחילו התנפלויות תכופיות, חמם ושוד.

הצעדים הראשונים בדרך זה נעשו בשעת הריקביזיציות השונות והמלחמה עם הספקולציה. אז גולו מידי הסוחרים היהודים ברומאנובקה יותר מאלף שקים קמח, בשביל „מטרות ממשלתיות", וגם בסביבה הריקו את מחסני הקמח של היהודים. אחר כך מכרו „אבות המזיקים" (באַטקים) השונים את הקמח פה במקום, או לאכרים של הסביבה, וכסף הפדיון ירד לכיסיהם.

בחדש יולי התפרצה העירה בנופיה של סיקרים תחת הנהגתו של פאַבלוב. ואף כי עשו ברומאנובקה רק שעות אחדות, בכל זאת נשאר זכרונם לארך ימים. מספר הפאבלובים היו ערך מאה או מאה וחמשים פרשים. תיכף בבניסתם לקחו שנים עשר יהודים מנכבדי הקהלה לבני־תערובות, ודרשו פדיון נפשם שלש מאות אלף רובל וסכום וזנות של לבנים בשביל הגדוד. ואף כי הביאו להם את סכום הכסף שדרשו ועשרים וזג לבנים, בכל זאת הרגי את ג ר י נ ש ט י י ן (כרתו את ראשו בסיף), גם ענו ופצעו הרבה יהודים, פשטו את הבגדים מעל היהודים שנפלו בידיהם וחמסו את הבתים והחנויות. אחר כך עזבו את העירה והלכו לעבר ושידוביגקה.

כאשר החיל האדום עזב את הגליל מפני הדיניקים ונסוג אחור לעבר פיֶרבומַאיסק, התפלגה מהם סיעה קטנה של חמשה עשר איש, בני בליעל. הם התפרצו אל דומאנובקה, אנסו הרבה נשים, גם הכו ופצעו הרבה יהודים (את משה בריטמאן, שמואל מוגיליוסקי ועוד).

הדיניקים, לפני עזבם את אוקרינה, התחוללו בעירנו במשך ג׳ ימים, מן 25 עד 28 בדצמבר. להצלחתם של היהודים, גלה את אזנם ראשי־לגיון, שעבר דרך העירה, על דבר ביאתם של הדיניקים. ורוב התושבים החישו מפלט להם למקומות שונים. הדיניקים חמסו את הבתים והחנויות, ואת היהודים שלא הספיקו לברוח הרגו או פצעו אותם. את אויערבאך וקוישאנסקי תלו הסיקרים ברחוב. אך כאשר נפסק החבל והם נפלו לארץ, רחמו עליהם הסיקרים וקבלו כסף פדיון נפשותיהם.

בקרה את העירה גם הכנופיה של טושוניק. גם הם חמסו ושדדו את העיר.

כחמש מאות עגלות טעונות כל טוב מביות היהודים בוואזוסינסק, עברו דרך דומאנובקה.

מספר ניסותיו של טושוניק היו ערך ארבעת אלפים פרשים. ארבעה ימים עשו בדומאנובקה. מספר ההרוגים בעירה היה ערך מ א ה איש.

(ו. תלרין)

דומברוביצי (פלך וואלין).

סוף דצמבר 1918, נמצאה העירה תחת שלטונם של האכרים שנטו אחרי הבולשביקים. בהועד השתתפו גם שני יהודים בונדאים, אך השפעתם לא היתה גדולה. כאשר הבולשביקים ניסו את התישבים, פעלו היהודים שיַרשו להם לַנים פלוגה מיוחדת, כדי להגן על העיר. ביום 29 דיצמבר התפרץ העירה הצבא האוקריני — הקוזקים של הלגיון המוהלבי (לגיונו של פטלורה). הקוזקים ערכו פרעות ושסו וחמסו את העירה. מהזמן הזה התחילו מאורעות מבהילים, שנמשכו שני שבועות, עד 13 יאנואר

1919. בינתים התפרצה העירה סיעה של חיל המועצה ודרשו קונטריבוציה שלשים וחמשה אלפים רובל. אך הם עזבו את העירה טרם שהספיקו לקבל את הכסף. עוד הפעם נכנסו ה„סיטשעוויקים", „הלגיון של ווייטשענקא" ו„הלגיון של זוויאַגעלסקי", בהתחנה נהרגו כ ע ש ר ה יהודים. נהרגו גם שני הבונדואים, שלקחו חלק בהועד הרבילוציוני. על השתדלנות של היהודים ענה הקומנדיר נרעשקא:

— אין דבר, אתם רכשתם די והותר על ידי הספיקולציה, עתה הַרשו גם להחילים לנצל מעט את כיסיכם.

העירה שלחו דיפוטציה של שנים עשר בעלי־בתים נכבדים עם שני הרבנים בראשם להשתדל לפני הרשות להפסיק את הפרעות. הקוזקים תפשו אותם ושלחום ברגל בקור ובשלג, ואחר כך ברכבת לאמוסקה, לסטרילסק. כל העת נמצאו חייהם של הדיפוטציה בסכנה. הקוזקים לא חפצו לשחרר אותם עד שהבולשביקים שלחו לחפשי את השלשים ושנים הקוזקים שנפלו בידיהם. ברוב עמל עלתה להדיליצקיה להנצל ממות.

דוונקוב (פלך קיוב).

הפרעות הראשונות נערכו על־ידי הפרטיזנים המקומיים ביום 1 יוני 1919. הפרטיזנים אספו את היהודים לבית־הכנסת ודרשו מהם שלש מאות אלף רובל קונטריבוציה. היהודים אספו ביניהם רק חמשים אלף. אז הציעו לפני הסיקרים שישחררו אחדים מהם כדי שילכו אל הדירקטור של בית־התחרשת של סוכר לבקש ממנו בהלואה את רבע המיליון רובל החסר להם עוד. אך הסיקרים לא הסכימו לזה והתחילו תיכף מתנפלים על היהודים בחמה שפוכה והורגים בהם בירית. אחר כך עזבו את הרובים והתחילו חוצבים בהם בחרבותיהם והרגו ש ל ש י ם ו ח מ ש נפשות. כארבעים יהודים נפצעו קשה.

הפרעות השניות ערכו הסוקולובים בחדש אויגוסט 1919. הם חמסו את העירה והרגו ש ש ה יהודים.

בחדש דיצמבר התנפלו עוד הפעם החוליגנים המקומיים על העירה, בזזו את החנויות והמעונות והרגו ארבעה יהודים.

בחדש פיברואר התפרצה אל העיר סיעה של חיל המתנדבים. תיכף בכניסתם התחילו לחמס את הבתים והחנויות, אנסו נשים, הכו ועינו כל יהודי שנפל לידם. גם תפשו את הרב חיים דיגין, בן כ"ח שנה, ואת אליהו זינגער, בן כ"ד שנה, ושלחו אותם לאסוף סך מסוים קונטריבוציה בין היהודים. החוליגנים המקומיים, שנמצאו באותו מעמד, אמרו בצחוק:

— הלא שני אלה הם הקומוניסטים היותר מפורסמים בעיר!

אז קמו עליהם הדיניקיים והרגום.

הדיניקיים הרגו ש ב ע נפשות.

בחדש מרץ, 1920, התפרץ העירה הסיקר המקומי סטרימסקי, צעיר בן כ"ג שנים, שעבד בצבא הפטלוריים. הוא חמס את העירה והרג ע ש ר ה יהודים ופצע חמשה.

היהודים האמידים שבעירה, בראותם שחייהם תלויים להם מנגד על ידי ההתנפלויות והפרעות התדירות, וביחוד מהעת שהשודד המקומי, סטרימסקי, התחיל

להתנפל על העירה לעתים תכופות, עזבו את העירה והעתיקו את מעונות־הם לפונריבישצה, ששם נמצאה הגנה מאורגנת, מסודרת ומווינת ברובים, שהגינה על העיר.

גם בדזונקוב נתיסדה הגנה של שבעים איש, שהיו להם חמשים רובים. אך היא לא האריכה ימים. כשבאו הפטלוריים גזלו את הנשק מידי ההגנה.

עתה העיר חרבה. רק לפעמים באים אליה איזה יהודים מפונריבישצה העישים מסחר וקנין עם אכרי דזונקוב.

(דוד לפכמילב סטודנט, בן 31 בניס).

דיברובקה (כפר סמוך לטיטיוב, פלך קיוב)

בכפר דיברובקה גרו ארבע משפחות יהודיות. גם אנחנו חיינו שם. משפחתנו היתה בת שש נפשות. אני הייתי או ילדה קטנה, בת אחת עשרה שנה. כשהתחילו הפרעות בסביבה, עזבו שלש משפחות את הכפר, רק משפחה אחת נשארה לגור שם וקבלה את האמונה הנוצרית. אנחנו יצאנו לגור בטיטיוב, ששם נמצאו גיסי הגנה של יהודים וגם סלונה של חילים ארוסים. שם בעל המשפחה שנשארה בכפר היה שלמה. שם משפחתו איני יודעת.

כשבאו הסיקרים לטיטיוב והתחילו הפרעות והחריגות, התחבאנו במקום מסתר („סעקרעט"). היינו שם שש נפשות: אבא, אמא, שתי אחיות, אח אחד ואנכי. בבית נשארו שבנים חולים, שלא יכלו לעזוב את מטותיהם. כשהדרו הסיקרים אל תוך הבית והתחילו לעזות את החולים כדי שיגלו להם איפה מתחבאים שאר הדיָרים, לא יכלו לנשוא את העניים וגלו את מקום מחבואנו. הסיקרים הדרו אל „הסעקרעט", התחילו להכות את אבא ואמא גם את אחותי הגדולה בהרשם שנראו להם את המקום אשר שם הכסף טמון. אבא הראה להם, הסיקרים גזלו את כל הכסף. אך לא הסתפקו בזה ודרשו עוד. נתנו להם את החפצים שנמצאו אתנו, אחר כך חפצו לקחת אתם את אבא. אך אחותי הגדולה התקוממה להם. או אמר סיקר אחד: „אם כן תלך היא אתנו!" אחותי הלכה עמהם ובעבור שעה שבה ובכתה הרבה בכי...

עברו שבועות אחדים.

לפני חג הפסח. אנחנו בבר הכינונו הכל בשביל החג ועסקנו בבר בכבוס לבנים, והנה פתאם ראינו דרך החלונות יהודים רצים ברחוב במשתוללים. גם אנחנו עזבנו את הבית בחפזון ורצנו אל הסבתא. טפסנו על העליה, שם מצאנו כבר את אחיו של אבא עם משפחתו ועוד אנשים אחדים. פתח העליה נמצא בתקרה של החדר. ביום ירדנו הביתה דרך הפתח ובקשנו דברימה לאכול, כי לא היה אתנו לחם והיינו רעבים מאד. מצאנו סלק חמוץ ואכלנו אותו. אחותי הגדולה שֵׁינצי בת י"ט שנים והצעירה פעסי בת י"ז שנים לא יכלו נשוא את הרעב והלכו יחד עם אחי אבא, דוד, לבקש להם מקום להתחבאות בבתי האכרים. שם אפשר ימצאו גם פרוסת לחם. עד עתה לא שמעתי על אודותם ואינני יודעת מה קרה אותם. בודאי נהרגו.

ביום השני, בבקר השכם, נשמע רעש וצוחות. בלילה שלחו הסיקרים באש הרבה בתים וגם את הבית של הסבתא. העשן התחיל לחדור אל העליה. אבא לא חפץ לעזוב את העליה, באמרו ששוב לו למות פה בַּחֶנֶק מנפול בידי הסיקרים. אך אנחנו לא הפצנו להשאר. היינו צריכים לרדת בתחלה דרך הפתח של העליה על הַסַּמְטֵר. אך

הַקַּמָטָר עמד רחוק מפתח העליה וסלם לא היה בחדר. אחד מהאנשים שהתחבאו אתנו, קירנשנר, לקח חבל, קשר אותו אל פתח העליה ויחדר בעדו החדרה. שם מצא סלם, העמיד אותו אל התקרה וירדנו כלנו.

כשעזבנו את הבית פגשו אותנו סיקרים. אמר אבא, שנאחז כלנו זה את זה בידים ולא נפרד, ואם נגוֹר עלינו למות נמות כלנו יחד. הגוים המקומיים הביטו אל הבית הבוער וצחקו מטוב לב. הסיקרים כשראו אותנו התחילו צועקים, שנרפה זה מזה. כאשר לא שמענו בקולם הכו אותנו על הידים בסיפים והפרידו בינינו. הם לקחו את אבא, אמא ואחי, רק אני נשארתי לבדי ברחוב.

בעמדי כך שוממה ובוכיה, קרבה אלי אכרית אחת, שנשאה על שכמה שק מלא חפצים גוֹלים. אחזה אותי בידה והובילה אותי אל ביתה. היא גרה ביער. בלילה בכיתי וצעקתי: „איה אבא ואמא?" האכרית ובעלה הרגיעוני, באמרם, שאבא ואמא מתחבאים בקרבת שנמצא אחורי הבית.

אני נשארתי בביתם.

הסיקרים שעברו דרך היער הכירו בי שאני יהודית ונחרו בי. צוו עלי לָבַטֵּא את המלים „ערקו", „קוקורוזה" וכדומה. אני אמנם בטאתי את המלים כהוגן והריח לא חרחרה בגרוני, כי הלא גולדתי ונגדלתי בכפרי ועם חלב אמי יָנקתי גם את השפה האוקרינית, בכל זאת אימו על בעל ובעלת הבית, כי בנפשם הוא, אם יֵדַע שהם מחזיקים ילדה עבריה בתוך ביתם.

קִירגִיז מאַרקוב ואשתו פילאגייה, שבביתם נמצאתי, פחדו מאד פן יבַלַע להם בגללי, וביום השני הביאוני אל בית תפלתם והכניסוני באמונה הנוצרית. גם הלכישוני שמלות אבריות. לפני חג פסחם שאלוני אם חפצה אני לנסוע אל הכפר דיברובקה לבקר שם את משפחתו של שלמה. אני עניתי „הן", וכאשר גם להם היו קרובים ומכרים בכפר, שחפצו לבקרם, נסענו להג פסחם לדיברובקה. הם הביאו אותי אל ביתו של שלמה, ומרקוב ואשתו הלכו אל קרוביהם לחוג אתם את החג. שלמה ואשתו קבלו אותי בסבר פנים יפות, נחומיהם נכמרו עלי, הם כבר ידעו שנשארתי יתומה גלמודה. הם שאלו את כל הקורות אותנו, ספרתי להם הכל, והם בכו על צערי, נחמו אותי, ספרו לי שיש להם קרובים באמריקה ובנסעם שמה יקחו גם אותי אתם, גם תפרו לי שמלה חדשה.

בכפר הסמוך אל היער. גרה בתו של קירגיז, בת כ' שנה. היא קבלה את האמונה הנוצרית וחיה עם אכר אחד שלקחה לו לאשה. אביה ואמה גרו בבילוצירקוב. גם דודי משה אַלטער גר שם. כאשר נודע לקירושניר שבתו נמצאה בכפר, ולדודי שגם אני לא רחוק מהכפר, נמרו ביניהם לשכור אכר עם עגלה, שיגנוב אותנו ויביאנו לבילוצֶירקוב. ביד האכר נמצאה פתקא כתובה עברית, למסרה לבתו של קירגיז. וכאשר האכר ירא לבקר אותה, מסר את הפתקא לי וצוה עלי למסרה לה, גם שנעשה ככל הכתוב בה. נדברנו עם האכר שיחכה לנו בלילה בקצה היער. אנחנו יצאנו רק בשמלות תחתונות. האכר כבר חכה לנו. הוא תלה על ציארינו צלבים. הלכנו בכרתי־ארץ ברגל, אחר כך ישבנו בעגלה. האכר כסה אותנו באדרת של כבשים. לבילוצירקוב באנו עם אור הבקר. סרנו לבית קירגיז, אחר כך הלכתי לבית דודי, שם נודע לי שאבא ואמא, אחיותי ואחי כלם נרצחו. כמה שבועות נשארתי בבילוצירקוב. משם שלחו אותי לאודיסה אל הסבא שלי, גם הסבתא באה לאודיסה. הביאו אותה חיל המיעצה אתם.

לאודיסה באתי בעירום ובחוסר כל. כל חפצי, שנתן לי דודי, נגנבו ממני בניקוליוב.

נהרגו: אבא מיכל בר' יעקב אלטער 55 שנה.

אמא זלוטה 52 שנה.

אחיותי { מינצי 19 „ / פעסי 17 „

אחי יעקב 15 „

(כתיב כת מיכל אלטער 16 שנה).

דימיטרובּקה (פלך חרסון).

העיר דימיטרובקה נמצאת במרחק שמונה ווירסטאות מזנאמינקה. ששם התחילו הפרעות והטבח עוד ביום 3 מאי 1919. הרבה מיהודי זנאמינקה ברחו לדימיטרובקה. גם עירתנו כבר הרגישה את נשיבתן של הפרעות. היהודים הצטמצמו והתכוצו כמו לפני בוא הסער. ביום 10 מאי נכנס אלינו סופחונוב, יד ימינו של גריגוריוב, עם הפלוגה שלו. החילים פשטו על בתי היהודים, גזלו כסף, תכשיטים והפצים יקרי־ערך והלכו להם. אחרי שני ימים נודע בעיר, כי האכרים מתאספים באספות חשאיות. האוניברסל של גריגוריוב עבר מיד ליד, ברחובות התחילו נראים סובּיקטים חשודים.

האכר המקומי, שעבד באיספילקום, יעֶבסטַך סאַמבורסקי, קבל מהיהודים כסף והבטיח להם שאיקסצֶסים לא יהיו. אך השמועה העקשנית קוראה את שמו של סאמבורסקי בין ראשי המסדרים של הפרעות והטבח. היהודים רואים את הסכנה המרחפת על ראשם, אך יודעים הם את רפיונם וחֻלשָתם. יודעים הם שאין בכחם לעשות מאומה כדי להרחיקה, ויושבים הם בחבוק ידים ומחכים למר המות, והיאוש נוקב ויורד עד התהום של הלב. האכרים פוסקים מלהפגש עם היהודים מכריהם, או להכנס אתם בשיחה. אך לפעמים, באיזו פנה נסתרה, פוגש אכר שכור איזה יהודי והוא נופל על צוארו, מחבקו ומנשקו, מוחה דמעה מעיניו ואומר בקול עגום: „צר לי עליך, מישקה!"... אך עד מהרה ישים יד לפה... הפרעות תלויות באויר. ביום 16 מאי מתאספים האכרים ביחד עם הסיקרים לַעֲבֵר את הפרטים והתכן של הפרעות והטבח. ראשי המדברים הם הר"ר החקלאי אנדרייוב, סאמבורסקי ואחרים. היהודים שולחים דילגציה אל האספה בבקשה שיחוסו על העיר ומבטיחים חמשים אלף רובל. האספה מבטיחה להשיב להם אחרי עבור שעה. התשובה היתה:

—גם אם תתנו לנו מלוא בית כסף וזהב לא נדחה את הפרעות.

היה יום ו' בערב, אחר קבלת שבת. הזקנים שבים לבתיהם מבית הכנסת, מקדשים בגפן תשעה באב וברמעות על היין, טועמים בקצה המזלג חתיכה של דגים, אסור להשבית את השבת, אך הדמעות מחנקות בגרון והיאוש מוצץ ויונק את הלב בצפעוני, מחכים לנס.

בשעה העשירית בלילה נשמעו ארבע יריות מארבע כנפות העיר. זה היה סימן שהגיע זמן הפרעות. תיכף אחרי היריות התחילו צוחות פראים, רעש של זגוגיות מנופצות ורעם של יריות תכופות. מחנות של פראים מקיפים את העיר מכל עברים, רצים נרולים, רצים קטנים לבקש להם איזה מקום מפלט. הם דופקים בבתי הנוצרים. אך הללו פונשים אותם בלעג ובמהתלות וסוגרים את הדלתות לעיניהם. לברוח חוץ

לעיר אי אפשר. הרוצחים הקיפו את העיר וחסמו את הדרכים. נשמעו רק צוחות:

—חֲטוֹף, חָטוֹב, זְרֹה!

אני ושֶׁכֶנַי הדרים בחצר אחת לא ידענו מה לעשות, אין בכל החצר פנה חבויה, שיכולים להסתתר שמה. אך נזכרנו בפלג הזורם סמוך לבית. מהרנו אל הנהר. ירדנו המימה ואת הראש תחבנו בבצה. על החוף רצים הסיקרים בחפזון, טרודים בעבודתם. הפרעות והשחיטה היו מאורגנות ומסֻדרות בכל פרטיהן, היתה להם גם סִסְמָא, שבלעריה לא נתנו לשום איש לעבור.

שומע אני קולות מן החוף:

—הסמא!

—תֵּן בקתה!

—עֲבוֹד נַגְיָה!

צוחות של שכורים מתערבות עם נפץ הירויות... מחול השדים...

הלילה ארך לנו כנצח. נדמה שאין לו סוף. אך כאשר הלילה עבר, התחלנו מתנענעים עליו. לאור היום יכולים לגלות את מחבואינו. אנחנו עברנו הלאה מהחוף והתעמקנו במים. בבקר נעשה מעט שקט. נשמעו בכיות. יצאנו מתוך הנהר. בלילה ההוא נרצחו הרבה נפשות. בבית אחד שוכבים בשורה אחת עשרה הרוגים, זקנים, נשים וילדים. בבית אחר נרצח האב והאשה וילדיה מכבים את נותן לחמם ומפרנסם. בבית אחד נרצחה כל המשפחה, ורק אבי המשפחה, שנפצע קשה, נשאר בחיים. הרוגים, מתגוללים מכל עברים. כל החנויות והבתים שדדו והאכרים עסוקים לטעון את הסחורות והחפצים על עגלות. היו גם הרבה נפצעים, אך הד"ר אנדריוב הוציא פקודה חמורה שלא לקבל יהודים נפצעים אל בית החולים, ואלה שכבר נתקבלו להוציאם בחזקת היד. בבית־החולים נמצא צעיר אחד, ופצעים מסֻכנים בראשו וברגלו, שלא יכול גם לזוז ממקומו. האחיות הרחמניות סִכחו אותו בחזקה ממטתו והעמידוהו על רגליו—הוא נפל ומת. טשאקענקא, סוחר מקומי, שנחשב בין אוהבי היהודים, נהיה אחד מראשי הפורעים. כל הבקר ישב בבית המפח שלו, שהיה מלא סיקרים, ותקן ושחז את נשקם. הנה יוצאים מבית המפח שלו מיליציונרים ניטרלים, נכנסים אל בית יהודי, שכבר נתרוקן על ידי הסיקרים, ומחפשים שם נשק, לקיים את הפקודה, שכל הנשק הנמצא בעיר צריכים להביא אל בית־הפקודות של המיליציה.

עם ערוב היום ערכו את לבם יהודים אחדים בעלי־אומץ רוח, לטפל עם ההרוגים ולהביאם לקבורה. הרוצחים התנפלו עליהם והרגו שלשה מהם, הנשארים השליכו את החללים וברחו לבקש להם מקום מפלט. סיקרים אחדים התפרצו אל בית הכנסת, מצאו שם זקן אחד והרגוהו. שבת בבקר נשקטו מעט הפרעות והרציחות, כדי להתחדש ביתר עז ביום א' 18 מאי בערב.

בלילה הזה התחבאנו בחור שמצאנו תחת הרצפה. היינו ארבעה עשר איש. החור היה צר. אנחנו שכבנו אחד על גבי השני, ערמה אחת, מתאבקים באבק ואין לנו גם אויר לנשימה. שוכבים אנו בדומיה, מפחדים להוציא קול, שמא ישמעו הסיקרים וירצחו אותנו. מלמעלה הודרות אלינו צוחות פראים, נגינות שכורים ודפיקות של רגלים ההולכות ומתקרבות אל ביתנו. גם רעם יריות. טָרַךְ־טָרַךְ־טָרַךְ... מהקולות הללו פָּג הלב. איזה דבר מחניק בגרון, אפסה הנשימה. שם מלמעלה בבית נמצאו רק שתי נשים, בעלת־הבית ושכנה אחת. בעל השכנה שוכב נרצח גם כן בבית, ובעל־

הבית נרצח אתמול בבית הכנסת. ובנם שוכב אתנו בחור תחת הרצפה. טראדיטד־טד! התחילו שוברים את הדלת.

—תיכף! — צועקת בעלת־הבית וקרבה לפתוח את הדלת.

—עמודנה בשורה! — צוו הסיקרים.

הנשים בוכות, מתחננות, מוסרות כל מה שבידיהן להסיקרים, הרוצחים מקבלים את הכסף, ואחר כך מצוים:

—אל הקיר!

ושתי הנשים נופלות על הרצפה ונשמע אנחות נסיסתן האחרונות.

ובנה יחידה של בעלת הבית שוכב אותנו ושומע הכל, עוד רגע אחד וקול צוחה יתפרץ מגרונו, ואז הננו כלנו עדי אובד. אך הוא שוכב ומחשה. הוא אינו מוציא מפיו אף מלה אחת... אבדה בינתו...

ועוד הפעם בקר 19 מאי. דממה. הרבה חפצים לברות, אך אין כל אפשרות, הסיקרים אורבים על הדרכים ורוצחים את היהודים הנופלים בידיהם. בכלל מתאוננים על מר גורלם היהודים מזנאמינקה, שחשו מפלט להם בדימיטרובקה מפני חרב גריגוריוב. הם נצלו מן הפח ונפלו בפחת. אחדים נמרו לסכן את נפשותיהם ולנסות את הצלחתם, אולי תעלה בידם להמלט מן העיר. אך באשר נרצחו המעפילים הראשונים שולמאן, פולונסקי ואחרים, נרפו ידיהם ונשארו על מקומם.

פתאם נתקבלה פקודה מאלכסנדריה מהשטב של הגריגוריוב, להפסיק את הטבח. פוֹמה בּאמבורסקי, אחיו של יעבסטאך, בא לדימיטרובקה ודרש באספות לפני ההמון, שצריכים לשים קץ להריגות. ואף כי דבריו נאמרו רק מהשפה ולחוץ, בכל זאת נעשה מעט שקט. ביום ה' 22 מאי התחילו הגריגוריוביים לסגת אחור מזנאמינקה.

אך ביום ו' האירה ההצלחה הצבאית פתאם את פניה להגריגוריוביים. הם שבו לזנאמינקה, ובדימיטרובקה התחדשו הפרעות והטבח ביתר עז. ביום הזה היו הרבה נרצחים. אך יותר איום היה הלילה של יום ו'. הרבה נפשות נרצחו ונאנסו שלשים נערות, מהן ילדות בנות עשר שנה. חפצו לאנוס גם זקנה בת שבעים.

בשבת נכנסו לדימיטרובקה חילי המיעצה, הגריגוריוביים התפזרו בכפרים גם נמלטו אל היערות.

אך גם צבא המיעצה לא הביא אתו את המנוחה המקוה, כי כל הפקודות נשארו רק על הניר ולא הוצאו לפעולות. הצבא הוציא פקודה, שבמשך עשרים וארבע שעות יביאו את הנשק והחפצים הגזולים אל בית־הפקידות, ושום איש לא הביא כלום. היו כמה חפושים בבתי האברים, אך כל זה נעשה רק למראה עין. באופן כזה נקבע במוחם של החמסנים כי לית דין ולית דַיָן ומצב היהודים הורע יותר.

אחרי שלשה ימים עזבו חיל המיעצה את דימיטרובקה ועברו לזנאמינקה. אז התחדשו הפרעות ביותר אכזריות. חמם ורצה נעשו לעיני השמש. בראש הפורעים עמדו שלשה האחים סאמבורסקי, מי שהיה ראש של האיספולקום אנדרושטשוק, לענקה פיזנוב, האחים קוין, טשענער, הד"ר אנדריוב והחובש אסטָפוב. מבלי חשוב על הסכנה הרובצת על הדרכים התחילו היהודים לברוח בהמון. מן שלש מאות משפחות נשארו בעיר רק חמשים. בימים של חג השבועות ואחר החג נהרגו הרבה מהנשארים בעיר, הנמצעים לא נתקבלו בבית־החולים ומתו מפצעיהם. הנשארים שכבו מצומצמים בפנותיהם ערומים ויחפים ופחדו מקול עלה נדף. רק ביום 8 יוני עלתה בידינו להמלט

לילישבטנרד ולנשוא שם חרפת רעב. העירה דימיטריובקה נתרוקנה מיושביה. נשארו שם רק ג׳ יהודים, וכפי שהגידו לנו נהרגו שנים מהם, אחד בן שבעים והשני בן שבעים וארבע שנים. הרוצחים מצאו אותם בבית המדרש ורצחו אותם נפש, אחר שטמאו את הארון וקרעו את ספרי התורה.

נרצחו ערך מאה נפשות, לבר מאלה שמתו מפצעיהם. כמספר הזה נהרגו בדרכים והכפרים, על ידי הגרינוריובים.

אכרים אחרים חפצו בכל לבבם לעזור להיהודים בצרתם, אך פחדו שיהיו לשנינה בעיני חבריהם ויחשדו אותם באהבה להיהודים. מלבר זה נתפשטה האמונה בין ההמון, כי עון פלילי הוא לעשות חסד עם היהודים בזמן הזה. רק אכר אחד זקן ערב את לבו לאסוף אל ביתו יהודי נפצע. היהודי התגולל בחוץ. הדם שתת מפצעיו, הוא נשם בכבדות, סביבו עמד ההמון והביטו אל הנפצע בסקרנות. האכר הזקן קרב אל הנפצע, התחיל להרימו כדי לקחתו לביתו. כאשר אחדים מהנאספים הוכיחו את האכר על שהוא עומס על נפשו חטאה גדולה כזו, ענה:

—ה׳ יסלח לי!

ואת הנפצע לקח את׳ לביתו. (סיכ טיפליקי)

28 יולי 1919

דיראושנה (מחוז לעמיטשוב, פלך פודוליה).

חיל המצב של הדירקטוריום, שחנו בדיראושנה, רעצו וירוצצו את היהודים, התפרצו אל הבתים והחנויות, שדדו את רכושם, אנסו נשים, גם ענו את היהודים, שנפלו בידיהם, באכזריות נוראה, גם רם רב שפכו. כל זה נעשה בחדש דיצמבר 1918.

יהודי דיראושנה פנו אל קהלת היהודים בוויניצה, שהיא היתה בזמן הזה בירתו של פטלורי, בבקשה שישתדלו בהשטב להפסיק את הפרעות והרינות.

בחדש יאנואר 1919 פנתה המועצה של הקהלה הוויניצית אל ראש השטב של הקורפוס השני מצבא הדירקטוריום בגלוי דעת על אדות ההתנפלויות והרציחות, שעורכים חילי הגרינזון בדיראושנה ובכל המחוז ובקשה להוציא פקודה להפסיקן.

על השתדלותם קבלו ראשי הקהלה בוויניצה תשובה מהשטב, שזה תרגומה: להקהלה היהודית בוויניצה.

על בקשתכם הגיח הקומנדיר של הקורפוס את הריזולוציה הזו:

1) חוב יותר לאחוז באמצעים, שהקהלה שבדיראושנה לא תעשה שום תעמולה בשביל ה„סובֶּרפים" 2) אין צריכים לאחוז בשום אמצעים כדי להגן על התושבים של מחוז ליטיטשוב. כי אז גם שום קוזקים לא יועילו — הקוזקים, בחשבם, שהכחות המזוינים של מחוז ליטיטשוב תומכים את הבולשביזם, יהרגו אותם. עשו חקירה ודרישה מדויקת ותפשו בעצמכם את האילמנטים החשודים והאיגיטטורים, שמתיחסים באיבה אל הרפובליקה העממית של אוקרינה. ועל ידי זה תראו בחוש, שהנכם אוחזים אמתים של הרפובליקה העממית מאוקרינה, המודים בהדירקטוריום ותומכים אותה.

מצדי קובע אני חקירה ודרישה על אדות המאורעות של דיראושנה.

ראש השטב של הקורפוס השני הפודילי.

חורונוש גראלי (מקום החותם).

ראש המחלקה של הגנרל שטב (מקום החותם).

על הדניפר.

I

אנכי בת ארבעים שנה, אלמנה תגרנית. ביום 7 אפריל 1919 ישבתי בקיוב על אניית הקיטור „בַּרון גינצבורג". האניה נסעה לכפר סוכוֹבישט, להביא משם סוכר. בשעליתי על האניה, היתי עיפה מאד. השֵנה תקפתני ולא שמתי את לבי לדעת מי הם הנוסעים וכמה מספרם. צמצמתי את עצמי באחת הפנות ונרדמתי. פתאם התחילו רועשים, אני הקיצותי. הנוסעים היהודים היו נפעמים, נרעשים ונפחדים.

נשמע רעם ירוּת. ירו אל דפנות האניה.

כמעט שלא נשאר מאומה בזכרוני מכל אשר קרה באותה שעה. אז הכל ראיתי ושמעתי, אך איזה מצב ליטרני תקפני, אף כי היתי עֵרה, רק זאת זוכרת אני: כאשר הספינה קרבה אל החוף, עלו אליה חמסנים מזוינים, עיניהם מזרות אימה וחוות פניהם כחיות פראות צמאות לדם.

הם דפקו ברגליהם על קרשי הרצפה וצעקו:

—יהודים לחוד, ורוסים לחוד!

אחר כך צוו להציג גם את הנשים לבדן.

את הגברים הוציאו מהאניה. במדומתני שנשארנו שלש נשים, תחת השגחתם של סיקרים אחרים.

הרוצחים סחבו אותנו אל הספון של הספינה; הם תפשו אשה זקנה והשליכוה אל הנהר. אחר כך השליכו גם אותי.

כיצד הגעתי אל החוף—אינני יודעת. חושבת אני, שהזרם נשאני. משתי בידי ארמת בצה וטפסתי בידי וברגלי על אי בצה המכוסה בסוף. כמה זמן שכבתי על האי—אינני זוכרת. כשהתעוררתי והבטתי סביבי, ראיתי שמהחוף השני יורים, רועשים וצועקים. אני התחבאתי בין הסוף. שלמותי היו רטובות ונדבקו לעורי. כל אברי נקפאו מקור. הרעב הציקני ושאלתי את נפשי למות. כך עברו עלי שני ימים ושני לילות.

ביום השלישי בעלות השחר, ראיתי שני אברים יושבים בסירה. יצאתי ממחבואי ובקשתי אותם להעבירני את הנהר. הם הסכימו ויביאוני אל הכפר מידיזיגוריה.

נכנסתי אל המסדרון של בית המנזר לנשים והתחבאתי תחת הדרגות.

כמה זמן נמצאתי שם—אינני זוכרת. כאשר פקחתי את עיני, ראיתי אחות רחמניה עומדת עלי. היא העירה אותי מהתעלפותי, לקחתני אל תאה, השקתה אותי חלב חם, הפשיטה מעלי את שמלותי, נגבה אותן על האח, הושיבתני מול התנור וברחמים רבים החליקה את ראשי ותנחם אותי בדברים חמים יוצאים מן הלב. כשתי שעות נשארתי בחדרה, אחר כך צותה עלי לעזוב את המנזר, כי יבולע לה, כאשר יֵדע כי המתירה יהודית בתאה.

יצאתי אל החצר והתחבאתי במכלה של חזירים, שכבתי על אדמה רטובה, מרפשת ומלאה דומן, אך גם שם לא ארכה מנוחתי.

באותו ערב הביא הרועה את החזירים מן האפר.

גם הוא לא נער בי. ארדבה, נחומו נכמרו עלי וגד עלי בראשו, אך אף הוא צוה עלי לעזוב את מחבואי.

במשך ששה ימים התגוללתי ממכלה למכלה ומבור לבור, התפלשתי ברפש, הִבְנה אכלתני. במה כלכלתי את נפשי? ברברים כאלה, שאי אפשר לי עתה להניע אל פ. כל העת נסר בכפר קול סואן והמולה, רעש יריות, נגינות ההרמוניקה וקול זמרה. כך עברו הלילות. כפי שנודע לי אחר כך, טבעו הסיקרים בדניפר ארבעים יהודים.

(ספרה זקלונסקי).

II

ביום 7 אפריל, 1919, נסעתי מקיוב לטשירנובל באניה „קוזק". מספר הנוסעים היהודים היה עשרים וחמשה. רוסים נמצאו על הספינה עשרים איש. בבר התפשטה אז השמועה, שעל החוף אורבים סיקרים מזוינים, מוציאים את היהודים מתוך הספינות להטביעם בדניפר. אך אנחנו היינו שלוים ושקטים, כי אתנו נסעו חמשה עשר חילים מזוינים ברובים וגם תותחים הובילו עמהם, ותבה מלאה רובים וכדורים.

לא רחוק מהכפר מירושינוריה התחילו לירות על הספינה.

הקומיסר הצבאי מטשירנובל, שנסע אתנו, יצא אל הספון וראה שמנפנפים בדגלים לבנים מן החוף. הוא חשב, שמבקרים חפצים לבדוק את האניה ולכן צוה לרב החובל לחתור אל החוף.

תיכף עלו אל הספון שמונה אכרים צעירים מלובשים אדרות עור בבשים קצרות ומזוינים מי ברובה ומי במקל. הם צעקו בזרקם למעלה את נשקם:

—הרוסים הצדה! הזידים, הרימו את הידים!

הנוסעים הרוסים והחילים עזבו אותנו תיכף.

הסיקרים הקיפו אותנו, חפשו בכיסינו, וכל מה שנמצא אתנו, כסף, שעונים — לקחו להם. מאוני הנשים תלשו גם את הנזמים. אחר כך קרעו מאתנו את בגדינו.

אחריהם באו עוד סיקרים אחדים מזוינים, העמידו אותנו שנים־שנים בשורה והובילו אותנו אל החוף.

שם, על החוף, כבר עמדו כל היהודים הגרים בכפר פֶּטרוביטשי, בנעריהם ובזקניהם, גם נשים עם ילדיהן על זרועותיהן. הרוצחים צברו כלם ביחד. יהודי פטרוביטשי ספרו לנו, שכל היהודים שנסעו בספינה „בַּרון ניצבורג" טבעו הרוצחים בדניפר. עתה אספו את היהודים הדרים בכפר פטרוביטשי והביאו אותם אל החוף לטבע גם אותם בנהר. כפי שנודע להם התאספו אכרי הכפר פטרוביטשי בלילה הזה ודנו בדבר, כדת מה לעשות עם היהודים.

האכרים הזקנים, שנתגדלו ביחד מנעוריהם עם היהודים, חוו את דעתם, כי הכפר איננו יכול לקבל על עצמו עון פלילי כזה, לשפוך דם היהודים שכניהם בידים.

—אנחנו—אמרו הזקנים—מסכימים לגרש את היהודים מן הכפר. אז על כל פנים לא נראה בעינינו את הרעה אשר תמצא אותם.

אך הצעירים עמדו על דעתם, שרק עתה היא שעת הכשר לכלות את היהודים.

— בכל מלוא רוחב אוקריינה הורגים וטובחים את היהודים ורק אנחנו נשב בחבוק ידים. הלא בושה וכלימה היא!

זמן רב עצרו אותנו על החוף. אחר כך הובילונו אל הכפר, לעשות חקירה וחרישה — כמו שאמרו — הביאו אותנו אל האכסניה של מנוּר הנשים. את כלנו דחקו לתוך חדר אחד, הגיפו את התריסים וסגרו את הדלת.

עד מהרה באו סיקרים מווינים וכיניהם אכרים באים בימים; הם עשו בדיקה בכיסיני והדיקו מה שנמצא עוד. אחריהם באה סיעה אחרת. כאשר הכיסים היו כבר ריקים התחילו להפשיט מעליהם את בגדיהם. אחרי הסיעה השניה, באה סיעה שלישית. אנחנו נשארנו רק בלבנים שעל בשרינו. ואלה שחלוקיהם היו טובים וחדשים, פשטו גם אותם ונשארו עירומים, כיום צאתם מבטן אמם.

בין אלה האכרים נמצאו הרבה ממכריהם של היהודים מפטרוביטשי. היהודים התחילו להתחנן ולבקש מלפניהם שיחוסו עליהם. אך האכרים אטמו את אזניהם ויתורו בעיניהם, מה יש עוד לקחת מחפצי היהודים. אכרים אחרים קנטרו את היהודים בדברים:

—יודים קומוניסטים. העוד יש לכם פה להתחנן? אתם הפכתם את מקומות קדשינו לארוות סוסים, בקיוב הרגתם את אחינו והגכם דורשים רחמים?

אחרים ספרו בענג לב איך בכל המקומות שוחטים את היהודים, מנקרים את עיניהם וכורתים את שדי הנשים.

במשך היום הובאו עוד שנים־עשר־יהודים, שנפגעו על הדניפר בסירה ותפשו אותם הסיקרים. גם את היהודי הקומוניסט שאפובלוב, שנסע עמנו מקיוב. והוציאו אותו ביחד עם החילים האדומים, הביאו עתה אל הכפר. את שאפובלוב הביא איש כבן ארבעים, בריא וחזק. לבוש בבגדי צבא מצבע אדום. אחר כך נודע לנו שזה הוא האטמן, וכפי שלחש לנו שאפובלוב, האטמן אינו מואם בכסף, ויכולים לקנות ממנו את חרותנו בסכום יחוץ.

אנחנו השתטחנו לרגליו, נשקנו את עקביו ובקשנו מאתו לרחם עלינו.

—שלשים אלף! — קָנן בין שיניו חמוץ הבגדים.

יהודי פטרוביטשי הציעו לפניו לשחרר מהם שני אנשים והם ילכו אל הכפר ויביאו לו את הכסף.

—ששים אלף!

—גם מאה אלף נשלם בנפש חפצה — ענו יהודי פטרוביטשי — נשותינו וילדינו גם כן ישארו פה לבני־ערובות עד כי נביא את הכסף.

האטמן עזב את החדר. נכנסו אכרים אחדים. וכאשר ראו כי אלה שקדמם שדדו הכל, גם את בגדינו, ולמעגם לא השאירו כלום, התנעשו וקללו.

האטמן שב.

—תשע מאות אלף!

הבטחנו.

הוא חשב זמן־מה ואחר כך דרש, שנדיע לו את האדריסות של האנשים שבידיהם נמצא הכסף והוא בעצמו יקבל מהם.

קראנו בשם אנשים אחדים. האטמן עזב את החדר. אתא לילה, הוא לא שב, או נוכחנו כי כלנו אבדנו. התחלנו להכין את עצמנו אל המות. שפכנו את לבותינו בתפלה, התנדבו על חשאתינו, לקחנו את ברכת הפרידה איש מרעהו וצמצמנו את עצמנו כל אחד בפנתו. כל אחד התיחד עם מחשבותיו ועשה את חשבון נפשו. אני מצאתי בכיסי ניר ושפרת, התחלתי לכתוב את צוואתיני, אך באשר פסת הניר לא הספיקה לכלנו, חרתו רבים את שמותיהם על קירות החדר. את הצוואות מסרנו בידי אשה וקנה בתקותנו, שעל כל פנים היא תנצל ממות.

בשעה הראשונה בלילה נכנסו ששה סיקרים. הם הבדילו מאתנו ש ב ע ה ־ ע ש ר איש וצוו עליהם ללכת אחריהם. אלה לקחו מאתנו ברכת הפרידה ועזבו את החדר.

הבטנו דרך התריסים וראינו, שמובילים אותם אל הנהר.

כעבור שעה שבו הרוצחים ולקחו עוד אתם ח מ ש ה ע ש ר איש. אחר כך שבו לקחת את הנשארים. כל אחד מאתנו חפץ להיות ביחד עם קרוביו ומיודעיו. אני נמצאתי בתוך הסיעה האחרונה. כאשר הובילונו כבר היתה שעה מאוחרת בלילה. אני הלכתי ביחד עם שני מבֶרי, גמרנו למות ביחד. הסיקרים הובילו אותנו אל הספינה ועכבו אותנו שם. הספינה הפליגה בנהר. הרוצחים לקחו את אחד מאתנו. חפצתי ללכת אתו ביחד, אך הם דחפוני הצדה.

הנני נוטה את אוזי—דומיה מסביב. אך פתאם נשמע רעש, כמו שמשליכים קורה אל המים. הסיקרים שבו, לקחו אתם את חברי השני ועוד הפעם נשמע קולי־זריקה אל תוך המים. אחר כך אחזו בי והוציאוני.

מכל בנדי נשארו עלי רק תחתונים קרועים וטלית־קטן. אחד מהרוצחים קרע מעלי את הטלית־קטן.

התחננתי להשיבו לי בחשבי שעל ידו יבירוני שאני יהודי ויקברוני בקבר ישראל, אך הסיקרים לא חפצו למלאות גם את בקשתי זו האחרונה.

הוציאוני אל הספון. שני סיקרים אחזו בי, טלטלוני הנה והנה והשליכוני המימה. אני עצמתי את עיני, קראתי: „שמע ישראל" וקפצתי אל הנהר.

הספינה הפליגה הלאה. הורם נשא אותי, עוד לא אבדתי את חישי ומשכתי את עצמי לצד שמאל, אל החוף המשוריגיבי. כמדומני, שידי נאחזו בבול־עץ שצף על פני המים. כחותי עזבוני. כאשר ראיתי שהנני קרוב אל החוף, והמים אינם עמוקים, וחלתי על ידי ורגלי אל הבצה. שם שכבתי לנוח כשעה אחת. ואחר כך הלכתי ערום בליל קר ורטוב, אל האיר שנצנץ לי מרחוק, מתוך האפלה.

פתאום מהרו אלי שני אכרים ויצוני לעמוד על מקומי. על שאלותיהם, מי אנכי ומאין באתי, ספרתי להם את ההרפתקאות שעברו עלי, שאני הנני השוחט של העירה הקרובה ובדרך התנפלו עלי רוצחים, גזלו ממני את כל הפצי וגם את בגדי והשליכוני אל הדניפר, ורק בחמלת ה' עלי נצלתי ממות. אז קראו האכרים לאיש אחד שעמד מרחוק. האיש בא והתחיל לדבר אתי יהודית. הוא שמע על אדותי, נפל על צואריי ונחם אותי, גם המליץ טוב בעדי לפני האכרים שהיו שותפיו במסחר הדגים.

האכרים נאותו לקחת אותי אל סירתם ויתנו לי אדרת מעור כבשים לכסות את מערומי.

כשהאיר היום, באנו אל הכפר סטראַבולֶמסיה וסרנו לבית אכר. הוא היה איש טוב לבב. רחמיו נכמרו עלי. הוא נעגע בראשו מתוך השתתפות בצערי, גם נתן לי איזו סחבות להתעטף בהן.

חשבתי שהסכנה כבר עברה, והנה פתאום נכנסו שני אכרים צעירים מזוינים ברובים

—ישנם פה זידים?

—עזבו אותם לנפשם.

—יש פקודה להביל את כל היהודים אל השטֶב. בימים האלו צריכים להשמיד ולהרוג את כל היהודים.

בעל־הבית העתיר אליהם את בקשותיו לעזוב אותנו לנפשנו, כי אלהים בעצמו הציל אותנו מן המות.

–עון פלילי הוא – הוסיף האכר – להתערב במעשי אלהים.

הצעירים ישבו על הספסל ופקפקו, מבלי דעת מה לעשות.

בין כך הוריד האכר אתי ואת היהודי הדיג דרך החלון של החדר השני שנמצאנו שם וציוה לנו:

–המלטו!

רצנו אל היער ומשם אל ארמת בצה הנשכחה מני רגל. בקושי וברב עמל שרבנו את רגלינו. טבענו כל פעם בבצה עד הטבור וכפשע היה בינינו ובין המות. עברנו במקומות שלא עבר שם איש. הרבה תלאות עברו עלינו, רעבנו וקפאנו בלילה מקור, עד שהגענו אל איזה בית חרשת, שם חמלו עלינו הפועלים הנוצרים, נתנו לנו בגדים ללבוש, השביעו את רעבוננו גם שברו בשבילנו עגלה, שהובילה אותנו עד קיוב. יותר מארבעים איש נטבעו בדנ־פר.

(דוד מוגילויפסקי בן ל"ט בניס. בומט)

רשימת ההרוגים:

דובובה

אוקעלמאן אברהם	20	שנה
אסנת יחיאל	90	"
אוקעלמאן יעקב	30	"
חנות ארג		
אלשאניצקי זיני	50	שנה, חיט
ברדישיבסקי ישראל אהרן		
88 שנה הרב		
" בנו מנדיל		
40 שנה, סוכן		
בראסלאווסקי ליב	30	שנה
אופה		
אחיו יוסף	35	שנה
כובעני		
געלבער בעני	40	שנה
סנדלר		
גלוזבערג יעקב	28	שנה
חנות ארג		
גורודצקי שמואל	38	שנה
חנוני		
דניסטרובסקי	65	שנה
עורך־דין		
אשתו חיוקה	62	שנה
וויניצקי חתנו	29	"
טחסן של הפסק		
דינשטיין נחום	35	שנה
טוזג		
ווין יעקב	60	שנה
בלן		
ווידרע יוסף	35	שנה
סנדלר		
ווילפובסקי אברהם	40	שנה
שוור חבלים		
וויטנזקור מנדיל	50	שנה
שורנוב לוי	28	"
עושה גריסים		
מאליאנסקי אברהם	35	שנה
אופה		
יאספולסקי מיכל	42	שנה
מלמד		
אשתו	40	שנה
שתי בנותיו	17 שנה 16 שנה	
ילדו	1½	"
יוחנים יהושע	40	שנה
אביו	63	" קטחן
מלמד זעטי	65	" מלמד
בנו יעקב	38	"
סוחר עצים		
נאשקין שטחה	75	שנה
סימיאנובסק מאשיל	55	שנה
חנוני		
סמעקון גדליה	45	שנה
חנוני		
אברהם סטוליאר	35	שנה
נגר		
זאליכוי אברהם	45	שנה
קצב		
דודי טשה	56	שנה, קצב
פאסטערנאק שמואל	63	שנה
פעקיר לעביש	32	"
חנות עור		
אחיו שלום	28	שנה
חנות עור		
וועלוויל חתנו של מושיל		
פעקער,	35	שנה קטחן

קוזלינסקי עקיבא 60 שנה מוזג
קורעצקי גדליה 55 שנה
רמבם אברהם 30 " זגג

דוברויה

אליעזר לעשטשי 28 שנה חנוני
מאיר בן הרב 50 שנה עובד אדמה
דאנקין פייוויל 50 שנה מלמד
גבור בעריל 50 שנה חנוני
בליגערמאן יעקב 35 שנה קומיסער
בושטין מאטיל 35 שנה מלמד
גלאנץ אהרן 55 שנה חובש
בניו { דוד 26 שנה / משה 36 "
כלתו לובא אשתו של דוד 29 שנה
אשתו של משה 32 "
גולויב ליב 60 " עובד אדמה
בנו שמואל 30 שנה עובד אדמה
יורקאנסקי נחום אבא 28 שנה עובד אדמה
רויטבארט יוסף 40 שנה עושה סוכריות
בראווערמאן מאטיל 30 שנה עובד אדמה

אחיו חירש עובד אדמה 28 שנה
פאסיק נחום עובד אדמה 35 "
סעגל יוסעל 22 שנה, בית הבד
רובינשטיין מירקי 40 שנה
פאסיק אסנה 40 "
דאלגאנוס איסאק 45 " עקספעדישטור

דוברינקה

רוקין גישל 47 שנה
ריבניקוב חיה 47 "
נייטשולער טייבל 17 "
ריבקין אברהם 70 "
בתו קוקלין 35 "
ליפקין אליעזר 50 "
האנדלער צדוק 17 "
פארבער יחיאל 28 "
בנו של דן נאמען 28 "

דומאנובקה

גרינשטיין

דוינקוב

יחזקאל ליטוואק 50 שנה חנוני
ישראל שערמאן 50 שנה חנוני
אהרן אלפאנט 55 שנה מוזג
מיכל ספעקטיר 32 שנה סוחר
משה ראבינאוויטש 45 שנה סוחר
אהרן שוחט 32 שנה שוחט
חיים דינן 28 שנה, רב דמתא

אליק פוסטלניק 16 שנה
אליק זינגער 24 " סוחר
שלום חמילינסקי 55 שנה בעל רחיים
יענטעל קאלאדאטש 50 שנה חנות ארג
פייגה בתו של הבלן 30 שנה
בתו של יעקב באסים 22 "
בניו של ישראל קושליאר { 20 " / 15 "
בנו של אהרן קבצ"ב 25 "
רבקה שכטר בת שמואל שוחט 20 שנה טחה מחמת אונס
משה רוזין 35 שנה פ"ק
לייב לערנער 52 שנה
שמואל צאלינקע 54 שנה חנוני
ישראל משיזיק בן סנדר 63 שנה, סוחר
בנו אייזיק 43 "
משיזיק ישראל בן יצחק יעקב 75 שנה
רודניק נחום 42 "
משיזיק וואווי 55 שנה
סוטשניק יצחק דוד 50 " קמחן
גאלאנט יענקל 38 שנה חנוני
יאראסלאווסקי 12 שנה
ראכמאן ישעיה 70 "
בעזעניץ יצחק מחעלם 60 " בע"ג

דובאוויא
מחוז אוטן, סלק קיוב.
מבאבאנקע
נהרגו 14 אור 1919 ע"י ברישקא
פארשנוי אברהם 43 שנה קצב
אשתו באבע 40 שנה
קאזארוי מאטיל ב"ר הירשל 20 שנה, קצב
אחותו
שפרה אסתר בת משה 45 שנה
משערנאוועצקי באסי
בת שמואל 65 שנה
געלבער בעני ב"ר אברהם מאיר 45 שנה
אשתו צביה 40 "
וועקסלער משה 75 "
בנו וועמיל 35 "
אזארען נפתלי ב"ר מאטיל 42 שנה
גלויזבארג יענקל ב"ר דוד 37 שנה
פאלעוואוי יוסף ב"ר אברהם 20 שנה
אביו אברהם 43 "
ווינשטיין יוסף 50 "
שוחערמאן בעני 40 "
גולפענבין אברהם ב"ר חיים 38 שנה
פעקאר נחמן ב"ר מאטיל
משערנאוו משה ב"ר אייזיק 20 שנה
שאליושאנסקי משה ב"ר חיים מרדכי 50 שנה
טעפליצקי אהרן ב"ר מרדכי 45 שנה
פארשנוי הירשל 37 "
" בניסן

מסטעפקובקע
סאפארניק ברוך ב"ר אייזיק 73 שנה
מכפר אקסאניאקו
מאטעס ישראל ליב 50 שנה
אויסטרייך פאסי 50 "
נהרגו 17 סיון 1919 ע"י קווקוב
דוישמאן ישעיה ב"ר שמואל 38 שנה
בנו דוד 18 "
פאסטערנאק שמואל ב"ר מאטיל 70 שנה
בנו רפאל 38 "
קוסוי משה ב"ר חיים אהרן 58 שנה
ספיוואק אברהם ב"ר משה 73 שנה
ווידגוב אידל ב"ר משה 30 "
מחסן קרשים
ווירגוב יוסף אופה
יוקעלמאן אברהם ב"ר שוביה ליב 22 שנה סוחר
לויפמאן בנו של ליפמאן 18 שנה
קארעצקי אליקים ב"ר גדליה 23 שנה סוכן לסכונות תפירה

מסטעפקאוו
קארעצקי יחזקאל
פרשיגול געציל ב"ר דוד 75 שנה סוחר
נהרגו 10 אב 1919
משערנאוו אייזיק ב"ר אליה 45 שנה מחסן אספיק
טעפליצקי שפרה 65 שנה עגלון

מטאלנע
ווידרא אידל 28 שנה רצען
אשתו דאברוש בת אברהם מאיר 25 שנה

חאלדאווסקי איטע 40 שנה
בתה שפרה בת ישראל 20 "
שווארצמאן יצחק ב"ר שמחה 66 שנה, סוחר
אשתו זלאטע 63 "
נודעלמאן יוחנן 75 "
אשתו מלכה בת יצחק לייזער 70 שנה
ליפעס יהושקע 48 שנה
מבוקי
אשתו שפרה 45 שנה
עוסק בסחר
בתם רבקה 22 שנה
עוד ילדה בת 3 "
פלעטנעצקי ישראל ב"ר יעקב 18 שנה, תלמיד
מגולובניבסק
בראצלבסקי יוסף 36 שנה כובעני
בנו
אחיו ליב 25 שנה, אופה
אשתו של ליב חיה 23 שנה
ילדם
סאליאנסקי אברהם 28 "
ברדישעווסקי שרה בת אברהם 40 שנה
שווארצמאן חנניה 16 "
שפיצבורד שמואל ב"ר אבא 73 שנה, סוחר
אשתו מרים 70 "
בנו בעריל 22 "
ראבינאוויטש חוה שרה עם ארבעה ילדים
קאפקין שמחה ב"ר מרדכי 70 שנה חבר בית הקפידות
קארעצקי גדליה 33 שנה סוכן לסכונות מכונות
בנו
גראדעצקי מאטיל
אשתו בת יצחק לייזר, חזן

בנם אהרן 5 שנה
ועוד ילד אחד
בעליאנאווסקי 68 שנה
אשתו 65 " סוחר
קאזדוי 52 " קצב
אשתו 50 "
עם נכר
סירוטה יצחק
בתו עטיל 18 שנה
בנו שמואל 10 "
מסטעפקאווק
בחור שלא נודע בשמו
שפיצבורד אהרן בר שמואל
54 שנה, סוחר
בתו 18 "
אשתו של פליישמן איידיל
40 שנה
רויזנבלום בעריל 58 "
בנו שמחה 20 "
סוחר
סאלאראוניק יוסף 58 שנה
אשתו רחל 55 "
בנם ליב 30 "
" זלמן 25 "
" הירשל 20 "
בתם סימע 22 "
קארעצקי גדליה 65 "
אשתו גיסיה 60 "
גרינבערג חיים ארצי בר
מאיר 32 שנה, סוחר
אשתו 30 "
בנם
ראבינאוויטש אברהם 73 שנה
נפח
אשתו של סמיל ספיוואק,
חיה 70 שנה
שוחערמאן חייקה 40 "
מבשר
גערשקאוויטש הירש 73 שנה
בית מסחר

רוויטמאן משה ב"ר שמעיה
22 שנה סוחר
" באבע 43 "
עם ילד
פאלעוואי יהושע ב"ר אידל
58 שנה עובד
אשתו של רינשטיין נחום
28 שנה
רויטמן שלום ב"ר מרדכי 68 "
סוחר
פעלדמאן קלמן ב"ר סרדכי
38 שנה
אשתו שינדיל 36 "
נעמירובסקי אפרים ב"ר יעקב
68 שנה
קראסניאנסקי חיים לייזער
ב"ר רפאל 53 שנה, אכסניה
פעקער שלום ב"ר מרדכי
22 שנה
ווידגוב אפרים ב"ר משה
חיים 28 שנה, סוחר
פאסטערנאק נחמן 67 שנ' מלמד
שפירא ליב ב"ר ישראל
66 שנה חזן
אשתו חיה פייגה 63 שנה
שקולניק שמואל יצחק 55 "
סוחר
אשתו חיה 53 שנה
זויטשיק אברהם משה ב"ר ליב
37 שנה
אבראמסון ברוך 45 "
אשתו נחמה 40 "
בנו יוזיק 21 "
משערנענקא—פתח
אשתו ובנו
מאראחאווסי שרה 68 "
קוויטקא ליב ואשתו
קוויטקא מאיר ובנו
זדאראוויטק
שלשה ילדיו

פארטנוי משה ב"ר דוד
63 שנה קצב
אשתו לאה בת פסח 60 שנה
פארסנוי געצל 50 "
ברדיטשעווסקי משה ב"ר
הירש 73 שנה הרב
בנו מנדיל 38 "
נעמטשוק שרה אשתו של
אברהם יוסיל 68 שנה
דאנסקוי לאה 68 "
אשתו של בוזי טארגאווא
37 שנה
עם שלשה ילדים
אשתו של השוחט שמואל
פעלדמאן 68 שנה
מסטיפקאווקא
פאליאנובסקי משה 58 שנה
חנוני
אשתו 53 שנה
מעדווינסקי חיים ב"ר ישעיה
25 שנה
אחיו דוד ב"ר ישעיה 18 "
וואלעווסקי אברהם
בנו
יאמפולסקי מיכל 55 שנה
מלמד
אשתו אלטע 52 שנה
עם שלשה ילדים
אסנאס יחיאל 85 שנה
שואב כוס
גערבער אברהם מאיר 78 שנה
אשתו חייה לאה בת זיידל
70 שנה
הויכמאן ראובן 68 "
אשתו נעסי 65 "
עם שלשה נכדים
קאזדוי בנציון ב"ר חיים
68 שנה, מלמד
זבארסקי יעקב ב"ר פייסי
35 שנה, מחסן קרשים

אשתו נעסי 30 שנה
עם שני ילדים 8 " 6 "
זבארסקי פייסי ב"ר ליב אבא
של יעקב 69 שנה, מלמד
אשתו לאה בת אידל 65 שנה
לויפמאן ליפא 45 שנה, זגג
וויס יעקב ב"ר מרדכי
63 שנה, סוחר
זכאריעוויטש מנשה ב"ר זעליג
25 שנה, שוחר חבלים
אשתו של מילשער
סאשקיסאני בת יוסי 20 שנה
בדר יחזקאל 28 "
אשתו רבקה 25 שנה
עם ילד

געלבער נפתלי ב"ר בעני
20 שנה, ספר
באסאק מרדכי ב"ר בעריל
18 שנה, תלמיד
" בעריל
מבעליווקע
באסאק אליה 35 שנה, סוחר,
בנו
פילווערק משה ב"ר דוד
25 שנה, סוחר
מאנצא עם בנה
אשתו של נעציל פורטוגל
67 שנה
חמותו של משה קאראגונסקי
עם שני בנים
ליטוואק פייסי 69 שנה, חנוני
ח מ ש ה יהודים מסטפקאווקי
שלא נודעו שמותיהם
ש ל ש ה ע ש ר יהודים
מראדאנסקא שלא נודעו
שמותיהם
פעקער ליבוש ב"ר מרדכי
24 שנה
" גיטל בתו של פייסי
ליטוואק 29 שנה, חנות
נעפטירובסקי 59 ", עורך דין
חתן בתו משה
אשתו של אפנאס 55 שנה
בתו 23 "
צון־משערנאוועצקי משה
68 שנה

מספר ההרוגים לפי המסורה

דאבידובקה		דובריאנקה	30	דומברוביצי	10
דאשעוו	255	דוכובישצינה		דזונקוב	60
דובובה	800	דוליגסקיה	17	דעראשנה	
דוברויה	60	דומאנובקה	100	רניפר	80

ס"ה 1412

מספר ההרוגים לפי הרשימות

דאבידובקה		דובריאנקה	9	דומברוביצי	
דאשעוו		דוכובישצינה		דזונקוב	30
דובובה	42	דוליאנסקה		דעראשנה	
דוברויה	22	דומאנובקה	1	רניפר	

ס"ה 104

ו.

וואוניסענסק (מחוז ניקולויב)

דברי ימי הפרעות בוואוניסענסק מתחילים מהעת שעזבו הגרמנים את אוקרינה. בשל עוזר וגפל עזור. בסא ההטמן התמוטט תחתיו ורסן הממשלה עבר לידי הדירקטוריום. אמנם הפלוגות הראשונות של הפרטיזנים נתגלו בוואוניסענסק עוד לפני נפילתו של ההטמן, בימים הראשונים לחדש אקטובר, 1919, אך אז לא הבליטו עוד תיכף את פרצופם הלאומי והפילוטי.

על פי רוב עמדו בראשי המפלגות אוקרינים לאומיים, שובוניסטים, מאלה שנוטים לסיציאליזם (זעלינסקי, וואסיליוב וסוקולוב).

הפרטיזנים הסתדרו מתוך אלה האכרים, שלא היו נוחים ממעשיהם של הגרמנים והאויסטריים על התנהגותם שהתנהגו במרות ובאכזריות עם האכרים. הפרטיזנים התגודדו והתנפלו פעם בפעם על סיעות בודדות של גרמנים ואויסטריים והרגון.

הפלוגות הראשונות בריון הוואוניסענסקאי התנהגו יותר או פחות כשורה: לא ערכו פרעות, לא שפכו דם והסתפקו רק בקונטריבוציות שקבלו כל פעם מהיהודים. (מפלגתו של חַסלובסקי, נצר מהמפלגה של וועדושעבינסקי, מי שהיה ראש הצבא של חיל המיעצה בריון שנמשך מיעליסאבעטגראד עד יעקאטערינוסלאַב).

מהפלוגות האחרות התפרסמה ביותר פלוגתו של קווובסקי, שהופיעה בוואוניסענסק תיכף אחר מפלתו של ההטמאן וברויחתם של הגרמנים והאויסטריים.

אבא קיווובסקי (באַטקע קווובסקי).—קווובסקי היה הראשון שהראה ליהודי וואוניסענסק כיצד עורכים פרעות.

בפלוגה שלו נמצאו יותר מאלף איש „בחור". הלינון שלו נקרא בשם „נדוד המות". כלם היו מלובשים בגדי שרד, שהיו מכֻרכָּבים בפיפות ופסים של כסף. על ראשיהם חבשו כובעים גבוהים, שצמרותיהם יורדות למטה ואשכולות של נוצים מחברים אל קצוותיהן.

קווובסקי בעצמו, עם חלק מלינונו, דר במסעי־שריון, שעבר בין התחנות פימושצנויה וקולוסובסק. יתר אנשיו חנו בעיר, התהוללו ביהודים, שתו ושכרו, התפרצו פעם בפעם אל בתי היהודים „לעשות חפושים" ואת החפצים היותר טובים שמו בכליהם. בראשונה נעשו החפושים רק בלילה. אחר כך התחילו לחדור אל תוך הבתים גם ביום. ענו את היהודים, כדי שיגלו להם את המקומות שהחביאו שם את כספם ותכשיטיהם. סיקרים אחדים התפרצו אל חנויות היהודים, התלבשו שם מכף רגל ועד ראש בבגדים חדשים, כובעים ומגפים, ואחר כך הלכו לְצַלָּם עברי וצוו עליו לצלם את תמונותיהם, וכמובן—לא על מנת לקבל שכר.

לבסוף, כאשר גמר קווובסקי להלביש את כל הכנופיה שלו בבגדי שרד על

פּי טפּוס אחד, בא בעצמו העירה, גזל מהמחסנים של וַאסַלבסקי, קובונובסקי ודראַבניר את האריג היותר טוב, ומהכובעניק רוימטמאן, ספיוואק וטארובסקי את כל הכובעים המוכנים שנמצאו אצלם, והשאיר רק מחסנים ריקים.

גם את התנויות של צרכי אוכל הריק קווובסקי וגזל את הקמח, הגרסים, השמן והסיכר ושאר צרכי אכל שנמצאו בתוכן, ואת בעלי התנויות לקח אתו אל המסע וציוה להכותם במרוכים של הרובים, וזאת קרא: „מלחמה בספֶקוּלַציה".

היהודים שהעיזו לבטא את אי־רצונם ממעשיהם ותעלוליהם של החילים או ממעשי קווובסקי בעצמו, גם־כן קבלו למטרפסם באופן כזה (בַּרסקי, בעזונסי והרבה אחרים). הכנופיה של אבא קווובסקי התחוללה יותר משני חדשים, מן סוף נובמבר 1918 עד תחילת פעברואר. הם התחוללו לא רק בוואוניסענסק אך גם בכל הסביבה בין התחנות פּומשצניה וקולוסובסקי. מדותיהם נשחתו מיום ליום ונתהפכו לפריצי חיות. כל הימים שתו ושכרו, בזזו ושסו את בתי היהודים, וענו אותם בכל מיני ענוים, גם ארבו על הדרכים והתנפלו על העוברים. כך נמשך עד תחלת פברואר. כשנכנסו צבא המועצה נרשו אותם מהגליל.

הפרטיזנים הפטלוריים. — ביום 7 אוגוסט, 1919, התפרצו העירה האכרים של כפרי הסביבה, המון גדול מאד של כמה אלפים, והקיפו את העיר מכל עבריה.

בחיות שורפות התפרצו העירה והתפשטו בכל הרחובות לחפש „קומוניסטים ונשק".

התחילה וואקַנַליה איומה. כל יהודי שנפל לידם נחשב לקומוניסט, ובלי שום דרישה וחקירה נהרגו האמללים האלה בענוים קשים.

את קרבנותיהם הרגו בנשק קר, כי רק חלק קטן מהאכרים היו מזוינים ברובים ואקדחים. הנשארים היו מזוינים בקלשונים, חרמשים, מגרפות, גרזנים ויתדות.

בשלשה ימים הראשונים נהרגו יותר מ ח מ ש י ם איש. הנרצחים התגוללו בחוצות, כי הפרטיזנים אימו על אלה שיעסקו בקבורתם של „הקומוניסטים" להתנקם בהם ולקברם חיים. את ההרוגים אי אפשר היה להכיר, כי היו מקורטטים ונגזרים ומְקֻרָעים על ידי כַּידונים וקלשונים.

אחדים מהתישבים הרוסים התיחסו באי־רצון אל מעשי הרציחות של הפרטיזנים. גם הקלידום עם הכמר טֶשַיקובסקי בראש נגו את מעשיהם של הרוצחים ודרשו על ענין זה בבית תפלתם.

הפרטיזנים עסקו בביזה אך מעט, בדרך אגב, בשעת החפושים.

ביום הרביעי בסקה ההריגה. הפרטיזנים דרשו שתתאסף הדומה העירונית. דרימה התאספה, ובאספה הראשונה גמרה להוציא את היהודים ממספר חבריה.

שמונה ימים עשו הפרטיזנים בעיר, מן 7 אויגוסט עד 15 בו, ורצחו בששים נפש.

הפרעות על ידי הדיניקים.—ביום 29 אויגוסט, 1919, עזבו הפלוגות האחרונות של חיל האדום את וואוניסענסק ומצד צפון, מבולנַרקה, נראתה תגרה של דיניקים.

נדודי הדיניקים נכנסו העירה לפנות ערב. אלה היו החלוצים (אַוואַנגַרד), בראשם עמד הגנרל סקליארוב.

הרוב הגדול מהם היו קוזקים מקובַן. הם התאכסנו בבתי היהודים ותיכף בהכנסם, עם עריב השמש, התפשטו בעיר, התפרצו אל בתי היהודים והתחילו שוסים

ובווזים, אונסים נשים ומענים את היהודים, שנפלו בידיהם, מכים אותם מכות מרדות והורגים בחמה שפוכה אנשים ונשים, זקנים ונערים.

הפרעות והשחיטות היו מאורגנות ומסודרות מראש, על פי תכנית קבועה. צעקות האנוסות והמעונים הקדישו את המה.

גם האופיצרים לקחו חלק בשוד ובהריגות.

הדלגציות, שנשלחו אל הראשים והפקידים בבקשה להפסיק את הפרעות וההריגות, לא הֵבִיאו כל פרי. גם אל הגנרל סקליארוב נשלחה דלגציה, לבקש רחמים על היהודים האמללים. גם תועפות כסף הזילו היהודים מכיסם „לטובת היל המתנדבים"; אך הכל היה לשוא. שערי רחמים ננעלו. הפרעות וההריגות לא פסקו.

ברובע היותר מרֻבה באוכלסין נשארו תלויות על עמודי הטלגרף גופות היהודים במשך כמה ימים עם כתובות שונות מחוברות אליהן. ברחובות ובשדות התגוללו גבלות ההרוגים. הרבה הרוגים קברו הרוצחים בעצמם באדמה, אך הקבורה נעשתה כלאחר יד. חפרו רק בעומק טפחים אחדים וזרו על החללים רק מכסה דק של עפר. הכלבים עד מהרה פקחו את הגלים וגררו את גופות הנרצחים לכל עברים.

הפרעות וההריגות ארכו שבעה ימים, אחר כך במשך שלשה ירחים היה שקט, כביכול, אך מקרי התנפלויות, שוד וחמס לא פסקו. הימים האלה היו נקראים אצלנו „פרעות בלחש". אחר כך התחילה הנסיגה לאחור, הדיניקיים היו מוברחים לעזוב את אוקרינה והפרעות וההריגות האחרונות היו גדולות ומרֻבות מהראשונות.

הרבה פלוגות של הדיניקיים, שנסוגו אחור בדרך העולה לאודיסה, היו צריכות לעבור דרך וואוניסענסק. הַחֶלמות (אֶישולונים) הללו התנקמו בהיהודים את נקמת מפלתם וכלו את חמתם בתושבים של הערים והעירות שעברו.

יתר הפליטה מהרכוש והחפצים שנשארו מהפרעות הראשונות נחמסו עתה. בפרעות הראשונות שדדו, על פי רוב, רק בלילה. עתה הסירו את מסוה הבושה מעל פניהם. שדדו וחמסו ביום ובלילה. שברו את הדלתות של החנויות והמחסנים והוציאו את כל הסחורות שנמצאו בהם. השאירו רק קירות ריקים. צעקות המעונות והאנוסות נשמעו גם ביום וגם בלילה. היו מקרים, שהדיניקיים אכפו על הבעלים להיות עדי ראיה בשעה שאנסו את נשותיהם.

מעשי האונס נעשו, על פי רוב, על ידי החילים והאופיצירים של הלגיון השלישי הקוּבַּלְגרדי. אך גם חילים של פלוגות אחרות השתתפו בזה.

שיטוניק והבנופיה שלו—בוואוניסענסק נתקבלה ידיעה כי פלוגה של סיקרים עולה על העיר.

בו ביום היתה אספה של „ועדי האבזונים". באספה הערבית הודיע ראש ועד הפועל, סיניאקוב, להדלגטים, כי אמנם באמת נראה גדוד סיקרים לא רחוק מהעיר, אך חילי המועצה גרשו אותם. עתה אין כל פחד, כי התגרה שנשלחה באוטומוביל, הגלה במרחק ארבעים ווירסטאות סביב העיר ולא נלתה שום עקבות של סיקרים, לכן היתה יכולה האספה לעסוק במנוחה בעניניה.

בחפזון הודיעו אחדים מהעוברים בבתי הקהות של המועצה, על פי רוב צעירים שלא הגיעו עוד לפרקם והדלגטים של ועד האבזונים.

הלילה היה נורא מאד.

גסי ההגנה הקיפו את העיר בשלשלת.

והנה לפנות בקר התפרצה אל העיר מחנה גדולה של סיקרים, בשני אלפים איש, מהכנופיה של טיטוניק. הם הקיפו את השלשלת והרגו את כלם. אחר כך התפשטו בעיר והתחילו שוסים וביזזים, מעגים והורגים יהודים.

בין הסיקרים נקל היה להכיר מספר גדול של אינטליגנטים אויסטריים, שנשארו ברוסיה אחרי אשר עזבו האויסטריים את אוקרינה. עליהם נלוו גם החוליגנים המקומיים.

הפורעים לא פסחו אף על בית אהה, החל מקצה העיר וגומר בקצה השני. הסיקרים הלכו סיעות־סיעות של חמשה או ששה אנשים בבת אחת. למען אחד סרו כמה פעמים זו אחר זו. האחרונים היו מעוללים את יתר הפליטה, שהשאירו אלה שהקדימום. הרדיפות, שנשארו מהפרעות הראשונות, נפצו ושברו לשבבים.

העניים, מעשי אנס והתרוצות עברו כל גבול. הרבה מהאנוסות נחלו במחלות ערָיות.

הפרעות ארכו שני ימים, מן 18 עד 20 אויגוסט, והצטינו באכזריות נוראות. את הבתים, שהתחבאו שם היהודים, צוה טיטוניק לשלח באש.

מספר ההרוגים היו בשלש מאות איש.

(י. קרן)

וואבנובקה (סחוז ברדיטשוב, פלך קיוב)

I

מספר התושבים היהודים בוואבנובקה היה כשבע מאות משפחות.

בימים הללו התחוללה בהסביבה הכנופיה של טיטוניק. ביום י"ז בתמוז הגיעה אלינו השמועה, כי טיטוניק עם ניסותיו התפרצו להעירה הקרובה סאמגורפוק. יהודי וואבנובקה נמוגו מפחד. והנה פתאם המציאו לנו טילפונוגרמה מסאמגורוד, כי הטיטוניקים אינם נוגעים לרעה בתושבים היהודים. הם מתנקמים רק בקומוניסטים. במובן, גם הטלפונוגרמה הזו לא הרגיעה אותנו. אחר כך נודע לנו, כי בדותא זו נשלחה אלינו על ידי אחד מסוכני טיטוניק, כדי שיהודי וואַבנובקה ישארו שקטים על מקומותיהם.

כדי לקדם את פני הרעה, נמרנו ליסד ועד משלשים איש, יהודים ונוצרים, כאשר יתפרצו העירה איזו כנופיות של סיקרים, לקבל את פניהם בדורון ובמנחה. מובן שחברינו הנוצרים יכלו להיות לעזר לנו רק בדברי שתדלנות, מה שנוגע ל„דורן" צריכים היינו לדאוג לזה אנחנו בעצמנו.

בהועד נמצאו חמשה עשר יהודים וחמשה עשר נוצרים. בתוכם הכמר הצעיר, איש נכבד, בעל מדות טובות ואוהב כל אדם בלי הבדל.

ביום כ' תמוז, 1919, בבקר, נכנסה העירה תגרה של הטיטוניקיים. תיכף בהכנסם כרתו את חוטי הטלגרף. אחרי עבור שעות אחדות נכנסו הניסות של טיטוניק, פרשים ורַגלים, מחנה גדולה מאד, ואתם הרבה עגלות טעונות מביות היהודים.

עד מהרה התאספו חברי הועד והלכו לקבל את פני טיטוניק. אך הוא קרא לבוא לפניו רק את החברים הנוצרים ושאל אותם על אדות חבריהם היהודים ומהותם. הנוצרים עָנו, שיהודי וואבנובקו הם אנשים ישרים, נושאים ונותנים באמונה ורחוקים מכל פוליטיקה, התושבים הנוצרים חיים עם שכניהם היהודים בשלום ומתפרנסים זה מזה, אז קרא לפניו את חברי הועד היהודים ודרש מהם, שיערכו לו רשימה של הקומוניסטים

הנמצאים בעירה. ענינו לו, שקומוניסטים אינם כלל בעירנו. העירה רחוקה מכל מרכז, גם ממסלת הברזל, ואין ליהודים שום עסק בפוליטיקה. כל אחד דואג רק לפרנס את בני ביתו, ובראנות הללו שקועים הם בראשם ורכבם. אז מסר לנו רשימה, להמציא לו במשך שש שעות לא יאוחר, סך 200 פוד ש"ש, 250 כברות לחם, 50 זוג מנפים חדשים וסך 200 זוג לבנים. והזהיר הזהיר אותנו, כי אם לא נמציא לו הכל בדיוק ולמועד הקצוב—רמינו בראשנו.

אנחנו הלכנו תיכף לבית־הכנסת, ששמה כבר נתאספו התושבים היהודים, ופרטנו לפניהם את הדרישותיו של טיטוניק והזמן הקצוב. והוספנו, שהכל צריך להמלא בדיוק בלי שום תירוצים ואמתלאות.

לא עברו עשרה רגעים והנה באו שלוחי טיטוניק רחופים בפקודה, שהדלנציה של היהודים תשוב תיכף אל השטב. אנחנו שבנו. טיטוניק צוה לאסור עשרה אנשים מאתנו בתור בני תערובות, וחמשה יעסקו באספת הקונטריבוציה.

בין החמשה שנשלחו לאסוף את הקונטריבוציות נמצאתי גם אנכי. באנו לבית־המדרש, וזרנו את הערה, שכל אחד יביא מה שנמצא תחת ידו. היהודים גם בלא זה היו זריזים, כי ידעו את הסכנה המרחפת עליהם והתחילו נושאים לבית־הכנסת זה וזה מנפים, זה לבנים. ש"ש אי אפשר היה למציא בעיר, אך בעלי־העגלות הביאו כל אחד מהמוכן בביתו, בשביל סוסיו. כלם נחפזים לגמור את ענין הקונטריבוציה ולהפטר מצרה זו. והנה באה סיעה של סיקרים סמוך לבית־הכנסת, חסמו את הדרך, וגזלו את החפצים מידי המביאים ושלמו להם בעדם במהלומות ומכות מרדות.

ראינו שבאופן כזה לא יעלה בידינו לגמור דבר הקונטריבוציה. אנחנו רצנו אל השטב והודענו לטיטוניק את כל הנעשה. הוא שלח תיכף נדוד פרשים, שישגיחו שהסיקרים לא יגזלו מידי המביאים מאומה, והכל נאסף עוד לפני הזמן הקצוב.

בין כך התפשטו הסיקרים בעיר, חמסו, שדדו ואת היהודים שנפלו בידיהם הכו מכות מות. גם אני נפלתי בידיהם. הם גזלו ממני את כספי ושעוני ויעניקוני גם מהלומות והכאות די והותר. נמלטתי מידיהם לביתו של מכרי, מתקן שעונים. והנה התחילו באים סיקרים עם שעונים של זהב בידיהם, מביות היהודים, לתקנם ולנקותם. אז אמר לי בעל הבית בעברית:

—שב אל השלחן, קח את מכשירי העבודה בידך ועסוק בשעונים, כדי שיחשב שהנך עוזר, ולא יגעו בך.

קצת מומחה הייתי במלאכה זו ועשיתי כדבריו.

והסיקרים מתחוללים בעיר. את יונה קלוזנר פצעו בידיה, גם תפשו צעירים אחדים והביאו אותם אל השטב. כאשר מסרו לטיטוניק את הקונטריבוציה, צוה לגיסותיו לעזוב את העיר. אך את העשרה חברי הועד שעצרם לבני תערובות לא שחרר טיטוניק. הוא עזב בעיר עשרה פרשים ומסר בידם את בני התערובות עם הצעירים שתפשו הסיקרים, וצוו עליהם, שאחרי עזבו את העיר יוציאו אותם השדה ויהרגום.

הפרשים מלאו את פקודתו של טיטוניק, הוציאו השדה את בני התערובות ביחד עם הצעירים התפשים, פשטו מהם את בגדיהם וחצבו בהם בסיפים ויגזרו אותם ער שאי אפשר היה להכירם.

הטבה נעשה במעט בהסח הדעת. כאשר נודע הדבר בעיר התאבלו גם הנוצרים, וביותר היה נרגז הכמר שהר הלב. וכאשר הפרשים שבו חזרה העירה ותפשו עוד

שלשה צעירים, את יצחק וויינער, יצחק שעכטמאן ועוד אחד וסחבו אותם אל השרה לרצחם שם נפש, חבש הכמר בחפזון את סוסו ורץ לקראת טיטיוניק ולא הרפה ממנו עד כי מסר בידו פקודה לשחרר את שלשה הצעירים.

בכלל הרבה הכמר הזה להיטיב ליהודים; הוא החביא הרבה יהודים בביתו וגם בבית התפלה לנוצרים ותמיד עמד לימינם.

כאשר טיטיוניק, כעבור חדש ימים, שב עוד הפעם לוואכנובקי, יצא הכמר לקראתו והודיע לו בהחלט, כי הוא בנופו יחסום את הדרך בעד הרוצחים. ואם כלה נחרצה היא מלפניו לערוך גם הפעם טבח להיהודים, אז רק דרך גופו המובס ימצאו את דרכם ליהודים.

II

אף על פי שהכנופיה של טיטיוניק עזבה את העיר, אך הפחד היה גדול, היהודים נשארו חבואים במחבואיהם ופחדו להראות החוצה. בפעם בפעם התפרצו העירה סיעות של סיקרים, שדדו את הבתים, היו גם רציחות, נהרגו שני יהודים.

כך שכבו היהודים חבויים במסתריהם, עד יום ה', כ"ג בתמוז. אך הרעב התחיל להציק להם. זה שלשה ימים היו שרויים בתענית ולחם לא בא אל פיהם. גם לא נמצא לחם למכירה בכל העיר. אז עזבו היהודים את חוריהם, התאספו לאספה ושלחו מביניהם אנשים אחדים לפריליקי, הרחוקה מוואכנובקה עשר ווירסטאות, לבקש לחם בשביל השדודים.

אכל גם על פריליקי עבר הכוס. באותו יום התפרץ לפריליקי השודד סוקולוב וניסותיו ויערוך שם טבח להיהודים. גם מאלה שנשלחו להביא לחם נהרג אחד, שמו מישל פוטאפ. הנשארים הספיקו לברוח בעור שניהם. גם יהודי פריליקי, אלה שנמלטו מחרב סוקולוב, עזבו את עירם וביום ו' באו בנעריהם ובזקניהם, בנשיהם ובטפיהם לוואכנובקה.

כאשר ראו יהודי וואכנובקה את פליטי פריליקי באים אליהם ושמעו את פרטי ההרג שנעשה על ידי סוקולוב, נמוגו לבותיהם ולא קם בהם עוד רוח. הם נמרו לעזוב את עירם וביחד עם פליטי פריליקי לברוח לליבוביץ הרחוקה עשרים ווירסטאות מוואכנובקה.

עד מהרה הצטידה כל העדה לדרך. הבתים והחנויות נשארו פתוחים. היהודים עזבו את רכושם הפקר. נשארו בעיר רק חולים שלא יכלו לעזוב את ערשם, או נמושות, שכבר קצו בחייהם וחכו לקראת המות בנפש שקטה.

ומחנה גדולה מאד עזבת את העיר ובורחת מנוסת חרב. הולכים הם בלי סדרים ובערבוביה. הילדים מתלכטים בין רגלי הגדולים. הנמושות משרכים את רגליהם לאט, נשענים על מקלותיהם. נשים חמרמרות, שצפר עורן על בשרן, נושאות את ילדיהן על זרועותיהן. הילדים משתפכים בבכיות וצעקות. האמות חולצות להם שדים צומקים וריקים. הפעוטים יונקים ומושכים בהתמרמרות את שדי אמותיהם. וכאשר הדדים הללו אינם יכולים להשקיט את רעבונם, הם עוזבים את הפטומות בשאט נפש, ומתפרצים בצוחות ובצעקות.

כשראו האכרים העובדים בשרה את מנוסתם של היהודים נכמרו רחמיהם עליהם מאד. הם בקשו מאתם גם דברו על לבם שישובו לבתיהם, גם הבטיחו להם להגן עליהם מפני כנופיות השודדים המשוטטים בסביבה. אך היהודים הנמוגים מפחד לא

נתנו אזן קשבת לדבריהם, ידע ידעו שבכל חפצם הטוב קצרי אינים הם להתקומם לנדודי הסיקרים הרבים והעצומים, המוזנים מכף רגל ועד ראש.

אז עזבו האכרים את עבודתם בשדה, אספו את העגלות, הושיבו בהן את כל המחנה בנערהם ובזקניהם ויובילו אותם לליפוביץ. ותהי זאת המעט בעיניהם ויבחרו מביניהם אנשים לשמור על רכוש היהודים, שנשאר הפקר. השומרים נצטוו להשניח בעין פקוחה על כל העוברים דרך העירה, שלא יתעכבו בה אף רגע.

ביום הראשון התיחדו אכרי טורבוב לעלות על וואכנובקה ולבזו את בתי היהודים וחנויותיהם. אז אסף הכומר את האכרים אל בית תפלתם ובדברים חמים עורר אותם להגן על רכוש היהודים מפני השודדים. האכרים הבטיחו, שלא יתנו לכל מעול וחומס לנגוע ברכוש היהודים, גם קימו את הבטחתם. כאשר אכרי טורבוב הפצו להתפרץ העירה, קמו עליהם אכרי וואכנובקה וינרשום. וכאשר אכרי טורבוב עשו בערמה, התנגבו דרך היער וחפצו להתפרץ העירה מהעבר השני, פגשו אותם אכרי וואכנובקה במקלות ובמגרפות ויכום ויכתום וינרשום מגבול וואכנובקה.

כך לא החסירו אכרי וואכנובקה מעמל נפשם וישמרו את רכוש היהודים במשך שמונה ימים. הם עזבו כמעט את עבודתם בשדה, ואחרי עבור שמונה ימים כאשר עזבו את ליפוביץ ושבו חזרה לבתינו, מצאנו הכל על מקומו, דבר לא נערה. אפילו הביצים שהטילו העופות נשארו מונחות על מקומן.

III

עברו כשני חדשים. בעיר לא נמצאה שום רשות. שלטה אנרכיה גמורה. כל איש הישר בעיניו יעשה. סיעות של סיקרים משוטטות בדרכים ואורבות לכל עובר ושב, וקובעות את הרכוש עם הנפש. גם אל העירה התפרצו כפעם בפעם תחת מכסה הלילה סיקרים וחמסנים ובעיר אין שום שוטר ומשל ואין מוראה של מלכות. היהודים חיים בפחד תמידי. בכל לילה עוזבים הם את מעונותיהם ומתגלגלים תחת שואה ומתאבקים באבק העליות והרפתים, ישנים בבגדיהם וחרדים לקול עלה נדף.

כדי לשום קץ להאנרכיה השוררת, קראנו אספה של יהודים ונוצרים ונמדני ליסד בעיר איזו שמירה. על הנוצרים היה לשמור על העיר ביום ועל היהודים בלילות. זה היה בחדש אלול. הלילה היה תורי. אני עם עוד צעירים אחדים סבבנו את העיר.

היה לפני עמוד השחר. אנחנו יצאנו חוץ לעיר, להשניח על הדרכים. והנה פתאם באה סיעה של סיקרים, הקיפו אותנו ושאלו:

—איפה נרים הקומיסרים?

—בעירנו אין קומיסרים.

הסיקרים עזבו אחדים לשמור עלינו וכעבור חצי שעה שבו ביחד עם טישוניק. כאשר ראיתיו נקרש בקרבי החלב שינקתי משדי אמי. זכרתי את חברי בהיער שנזהרו מידו והאמנתי שהגיעו רגעי האחרונים.

גם הוא פנה אלינו בשאלה:

—ומי הוא הקומיסר?

גם לו השבנו, שאין בעירנו שום רשות ושלטון, כי רחוקים אנחנו מכל מרכז, גם ממסלת הברזל

—ומי אתם?

—שומרים, בכל לילה ישמרו חליפות סיעה של צעירים על העיר, הלילה הזה הוא תורנו.

ואיה נשקכם ?

—אין לנו נשק.

—ואיך זה שומרים בלי נשק ? — התפלא טיטיניק.

—אנחנו נשמור על העיר רק מפני הגנבים, כשביל אלה דַיָם מקלות פשוטים.

—ימי הראש ?

חברי הראו עלי.

—אתה הקומיסר ?

—הלא אמרנו לך, שאצלנו אין שום שלטון מאורגן, עבודתנו היא רק לשמור על העיר מפני גנבים וחמסנים. הנה זה ימים אחדים חתרו גנבים לבית אבר אחד וחפצו לגנוב את סוסיו. והודות להשמירה גרשנו את הגנבים והצלנו את הסוסים.

אז שאלני להראות לו את הדרך העולה לזוזוב.

אני תארתי לו באיזה דרך עליו לעבור.

הוא הוציא מחיקו מפה ויעיין בה. כפי הנראה חפץ להוכח אם לא רמיתיו. אחר כך נתן אות לאנשיו, והם עזבו אותנו ויסעו לזוזוב.

אני שאפתי רוח.

IV

בחול המועד סכות קפץ עלינו רגום של פליטי חיל המועצה, שהתפרצו אל עירנו אחר שובם מפולניה, הם סרו בכל יום אל בית משרפות היין הסמוך לעירנו שם שתו ושכרו עד כי אבד להם כל רגש אנושי, ובשובם העירה שבורים התנקמו ביהודים, התפרצו אל הבתים וחמסו בכל אשר יכלו שאת ואת השאר החרימו. אנסו הרבה נשים. את היהודים, שנפלו בידיהם, הכו מכות רצח, גם טרפו באפם הרבה נפשות. כאשר תפשו יהודי שאלוהו :

—הנך קומיניסט ?

אם ענה : ל א ו, התנפלו עליו בשצף קצף, הכוהו מכות מרדות, ענו אותו בענוים קשים, וצעקו :

—זיד ארור, איך זה אינך קומיניסט בשעה שאתה אורח של ממשלת המועצה? וכבן אתה מורד במלכות ?

והוא הדין אם היהודי ענה שהוא קומוניסט, גם אז „בא על שכרו".

—כך, הנך קומוניסט ? ביא ונלמד אתך פרק בקומוניזם !

ולמוד התחיל בהכאות, ענוים והתקלסות. היהודי שנצל מידיהם בעור שניו היה מן המאושרים.

האכרים המקומיים חפצו בכל לבם להיות לעזר ליהודים האמללים. הם לקחו את נשי היהודים, הלבישו אותן בגדי אכריות והחביאו אותן. גם כאשר נשלחו הרבה בתים באש, מסרו האכרים את נפשם לכבות את השרפה, ורק בזכותם לא נכחדה כל העיר, רק עשרים בתים עלו על המוקד.

כאשר שמענו, שקלו הרוצחים הללו למטרפסם והועלו לגרדום בבית המשפט הגבוה בחרקוב.

מספר ההרוגים כמאה וחמשים איש.

(מצקויסמן, מי שסיפר תכר נכונה)

וואלודארקה (פלך קיוב)

בוואלודארקה נמצאו בארבע מאות משפחות יהודים.

הפרעות הראשונות קרו לפני חג הפסח 1919, על ידי הבנופיה של האטמן שעלעזניאק. הם חמסו את העיר והרגו ששה יהודים. בפעם השנית הרגו עשר נפשות. מספר הנפצעים היה נדול מאד.

הפרעות השניות נערכו על ידי גיסיתיו של סוקולוב. בפעם הראשונה הסתפקו רק בבזה, אך בפעם השנית רצחו הרבה נפשות.

ביום 9 יולי 1919 התפרצה העירה הבנופיה של סוקולוב. תיכף אספו את האכרים על ידי מצלת ההתרעה. האכרים של הסביבה נתאספו עד מהרה. סיקרים אחדים פנו אליהם בנאומים, שהגיעה השעה להשמיד את היהודים. האכרים התחברו עם הסיקרים והתפשטו בעיר. חמסו את הבתים, אנסו את הנשים והיהודים שנפלו בידיהם הרגו בחמת רצח ובענוים קשים. סוקולוב בעצמו אמר:

—תנו לי יהודי ואמוצץ את דמו!

נהרגו ביום ההוא שבעים ושלש נפשות. הנשארים עזבו הכל הפקר וברחו בדרך העולה לז׳ילי־צירקוב, אך גם בדרך התנפלו עליהם סיקרים, פשטו מעליהם את בגדיהם, גם הכו ופצעו אותם. הסיקרים לא הסתפקו רק בשוד ורצח וישלחו אש בבתי היהודים. במעט כל העירה נכחדה באש. גם הרבה יהודים, שהיו מונחים חבואים בבתיהם, נשרפו ונחנקו בעשן. רוב ההרוגים היו זקנים, נשים וילדים.

יותר מכולם התחולל מי שהיה אוריארניק, קובאלסקי; הוא בעצמו שלח באש שלשה בתים, שעלו על המוקד ביחד עם יושביהם היהודים. גם בנו של נושא המכתבים, רודומסקי, התנקם בהיהודים ויהרוג אחדים מהם. גם האכר בעדושקה, שהנרמנים העלוהו כבר לנרדום ורק בהשתדלותם של היהודים נצל ממות, „שלם" להם עתה בעד הטובה שעשו עמו ובעצמו רצח נפשות אחדות.

מהבתים שנשארו, עקרו האכרים את החלונות והדלתות, גם את הפחים מהנגות, ולקחו איתם לבתיהם.

היו מקרים, ששיחה קלה של איזה אכר היתה דיה להציל יהודים ממות.

פעם אחת עבר אכר וראה סיקרים שתפשו יהודים אחדים וכבר התכוננו להרגם, אז פנה האכר להסיקרים ואמר:

—איך לא תבושו להרוג אנשים כבלבים?

מיד פעלה על הסיקרים. הם משכו את ידיהם מהריגה ושחררו את היהודים.

באשר הסיקרים עזבו את העירה, שבו חמשים איש מפליטי וואלודארקה שברחו לסקבירה, חורה לבתיהם. אך כלם נהרגו בדרך. רק אחד מהם, היהודי מייערבערג, נצל ממות.

כשבאו חיל המועצה, נכנסו הרבה מהפורעים אל החיל האדום כדי להנצל. מספר ההרוגים יותר משתי מאות נפש.

(המודיעים סיינוואלד, לאנוויצקי)

וואלוכונסק (פלך פודוליה)

העירה וואלוכונסק סבלה חמש פעמים מהפרעות.

הפרעות הראשונות ערכו הפטלוריים לפני פסח, בשנת 1919. הם חמסו, אך לא רצחו נפשות.

בקיץ 1919 בקר קוזקוב שלש פעמים את העירה. בפעם הראשון הרג ע ש ר י ם י א ח ד יהודים, בפעם השנית—א ח ד ע ש ר יהודים ובפעם השלישית—ח מ ש נ פ ש ו ת.

בחרף 1920 התפרצו הדיניקים, לפני עזבם את אוקרינה, העירה. הם חמסו הרבה בתים, הרגו ש נ י י ה ו ד י ם ושלחו שני בתים באש.

גם אחדים מהאכרים המקומיים נלוו אל הסיקרים וביחד עמהם חמסו ובזזו את בתי היהודים.

(רבקה שפוטשניק)

וואלקובה (טושבה גרמנית, מחוז אודיסה)

לא רחוק מוואלקובה נמצאו הרבה הרוגים, שנרצחו על ידי האַטמן שַׁרוב, מי שהיה פקיד של מלחים ובגד בחיל המועצה, ועל ידי כנופיות אחרות שהתחוללו בגליל הזה. הגרמנים, גרי המושבה וואלקובה, אספו עשרים וחמשה חללים, וכרים ונקבות, וקברו אותם בקבר כללי בהמושבה. אחר כך נודע כי ששה עשר מהנרצחים הם תושבי יאנובקה, וביום י"ט אלול 1920 הוצאו מהקבר הכללי בוואלקובה והביאו אותם לקבורה בעיר מולדתם. תשעה הנשארים לא נודע מי הם. יהודי בעריזובקה, שהרבה מתושביה נרצחו בדרך על ידי סיקרים, חשבו שהללו הם בני עירם, וכבר שלחו קרשים לעשות בשבילם ארונות, וסדינים להביא את הנרצחים לבעריזובקה לקבורה. אך הגרמנים מבולקובה הודיעו שההרוגים הם סטודנטים מאודיסה, שהלכו לבקש עבודה בשדה ויהרגו בדרך.

(רחל פיינברג)

וואסקוביטשי (פלך וואלין)

בחדש מערץ 1919 התנפלו פלוגה של הפטלוריים על העירה, חמסו את הבתים והחנויות והרגו יותר מעשרים נפשות.

וואסילקוב (פלך קיוב)

ביום 6 פעברואר 1919 כבשה את העיר פלוגה קטנה של צבא המועצה. נסתדרה אז תהלוכה פומבית, שהשתתפו בה גם פועלים יהודים. ביום השני עלו על העיר הפטלוריים, ירו עליה מתותחים וכבשוה חזרה. או התחיל תיכף הטבח בעיר. עד השעה השתים עשרה בלילה נהרגו ח מ ש י ם יהודים וששים רוסים שנחשדו בקומוניזם. העורך את הטבח היה הקומנדיר רודענקא: הוא הוציא פקודה אופיציאלית:

„בער כל קוואק נרצח, יהרגו מאה יהודים; בער כל קוואק שנפצע קשה — חמשים יהודים ובער פצע קל—עשרים וחמשה יהודים".

אחר השחיטה דרש רודענקא מהיהודים קונטריבוציה. סכומים נדולים בכסף מזומן, גם בגדים ולבנים, מנפים וצרכי אכל. הוא יסד גם „משפט־שדה" וצרף אל השופטים גם את הכמר והרב. אך בנאסרים לא מצאו כל עון ושחררו אותם.

ביום 11 אפריל נכנס העירה הלגיון הששי האוקריני. גם הם שסו את בתי היהודים, לא פסחו גם על בתי העניים. ההזיקים עולים להרבה מיליונים. העיר היא הרוסה.

וואפניארקה (פלך פודוליה)

I

ביום 18 מאי 1919 נתקבלה ידיעה, שכנופיה של אכרים, תחת הנהגתו של האטמן וואלינעץ, הולכים וקרבים לוואפניארקה. היהודים נמנו מפחד: הם פנו אל העד הריבולויציוני, שבראשו עמד דיאקוב, בבקשה לאחוז באמצעים כדי להרחיק את הפרטיזנים מן העיר. דיאקוב שלח דליגציה אל וואלינעץ וקבל את התשובה הזו:

א) שינרשו את היהודים מהועד הרבולויציוני. ב) שיוציאו את הנשק הנמצא בידי היהודים וימסרו להם.

אז הוציא דיאקוב פקודה, שכל מי שנמצא בידו נשק יביא אותו במשך שש שעות. אחר הזמן יֵעשו חפושים במעונות. וכל מי שימצא בידו רובה או אקדח ירה יירה; גם שיפתחו היהודים את החנויות. הרבה יהודים הביאו את נשקם אל הרבק"ם. הרבה יהודים הלכו להתחבא בבית הקברות, או באו במרתפים כרפתים, ובמטמורות, החנויות לא נפתחו.

בשעבדי שש שעות צוה וואלינעץ להפרטיזנים לחפש את היהודים ולסחבם אל התחנה. הפקודה נתמלאה בדיוק. הסיקרים טפסו על העליות, זחלו אל המרתפים וכל יהודי שמצאו, סחבוהו אל התחנה. כפר נפש לא לקחו.

נאספו סך־הכל מאה וחמשים גברים, זקנים ונערים. את הנשים והילדים עזבו לנפשם. את היהודים העמידו על הכבר שלפני התחנה, ותותח העמידו עם לוע פתוח לנגדם.

אז יצא הכמר הזקן עם בתו, שָׂרו בתחנה, והשתדל שלא יהרגו על כל פנים את הזקנים. שהם בודאי אינם קומוניסטים. וואלינעץ נענה לו וצוה להבדיל את הזקנים ולהציגם לבדם. והצעירים במספר שמונים וחמשה אנשים העמידו כנגד התותח וירו בהם. הנשארים, שלא נהרגו בירייה, חצב בהם וואלינעץ וסיעתו בסיפים עד שעשו אותם ככברות.

אחר כך התחילו לענות את הזקנים. התקלסו בהם, קנתרו אותם, צוו עליהם לנגן, לשיר, לבכות. אחר כך הניחו אותם שוטחים על הארץ, פניהם למטה ומנו לכל אחד שלשים הכאות במדוך של הרובה.

אחר כך הלכו הסיקרים אל העיר ושסו את הבתים והחנויות עד היסוד. לא פסחו גם על בתי העניים.

אכרי וואפניארקה והפיעלים של התחנה לא התחברו אל הסיקרים ולא לקחו חלק בפרעות ובהריגה.

נשים אחדות נפצעו על פי מקרה.

בסוף דיצמבר 1919 נכנסו הדיניקיים. גם הם שלחו בביזה את ידם וגזלו את החפצים האחרונים. הרבה נשארו רק בחלוקיהם שעל בשרם; הדיניקיים הרסו את הבתים, שברו ונפצו את הרהיטים והרגו שלשה יהודים.

(להמשך)

II

אחר הטבח של וואלינץ התפרצו פעמים אחדות לווואפניארקה סיעות של פּטלוריים. הם חמסו את היהודים גם רצחו נפשות אחדות. שלשה וקנים ממכובדי הקהלה, את מוטיל קיפניס, שמחה גירפינקל וראבינוביטש, סחבו הסיקרים אל השדה, השליכו אותם אל בור עמוק והרגו אותם בירייה. אחרי עבור שני שבועות מצאו את שלדיהם מגרמים מכלבים.

(רחל פיינגנרג)

וואַרונובִיצי (פלך פּודוליה)

בחודש פברואר 1919 התנפלה סיעה של פּטלוריים על העירה. הם חמסו, אנסו ושים נם הרגו כשלשים יהודים.

גם מכונפיות שונות סבלה העירה הרבה. בפעם בפעם התפרצו העירה סיעות של סיקרים תחת הנהגתם של אטמנים שונים וירעצו את העירה וימלאוה שוד ורצח.

ביותר התחולל בעירה ובהגליל האטמן ליאבוביטש. הוא היה בנו של סנן האיספראבניק מינימירוב וחתנו של הכמר מסוקוליץ. כמה ערים החריב והרבה דם נשפך על ידו.

הוא נהרג בוואדונובִיצי על ידי גיסו, בן הכומר מסוקוליץ. אומרים שניסו הרגו, אף כי היה בן בריתו ונם כן מיסודו של הפּטלוריים, אך הוא התנגד לרציחות ושפיכות דמים של יהודים.

את נבלתו הביאו לנימירוב, אך הכומרים פחדו לעסוק בקבורתו (בנימירוב היתה או רשות המיעצה). משם הובילוהו לברצלב. נם שם לא חפצו הכומרים לטפל בקבורתו. כך נשאר מונח שני ימים. או שברה אמו ארבעה נוצרים. הם כרו לו קבר וקברוהו.

(פלוויץ)

וואַדוּני (כפר, מחוז אומן, פלך קיוב)

ברחיים בוואדוני הסתתרו הרבה יהודים. בחג הסכות 1920 התנפלו עליהם סיקרים מהכפר פעביב והרגו מהם שלשים איש.

(חנה סופרדליוק)

וואַרכִיבקה (פלך פּודוליה)

I

היה אחר חג השבועות, שנת 1919.

משברי הפרעות וההרג, שפערו במלא רוחב אוקרינה, הגיעו נם לווארכיבקה.

סוכניו של פּטלורי, הפקידים שנשארו מימי הצרִיום, בני המאה השחורה, בעלי האחוזות, והרבה שוביניסטים מהמורים האוקרינים, שוטטו בכפרים, הקהילו קהלות ויעוררו אותם בבדיות שונות להתנקם ביהודים.

האכרים התנודדו, הסתערו על העירות כשוט שוטף וירצחו נפשות למאות ולאלפים ודם ישראל נשפך ארצה כדם כרים ואלים.

ביום ו' 9 מאי, התפרצה לווארכיבקה כנופיה של פרטיזנים מזוינים בקרַמות קלשונים וחרמשים, אחדים נם ברובים ואקדחים.

מיד התחילו לצלצל במצלת ההתרעה. המונים אכרים מכפרי הסביבה התכנשו

העירה. תיכף התפשטו בעיר, חדרו אל המעונות ואל המחבואים, הוציאו את היהודים ממחבואיהם וסחבו אותם אל המגרש שלפני בית כניסתם. נאספו אנשים ונשים, זקנים וילדים. הסיקרים צוו עליהם לכרוע על ברכיהם, ומן רב החזיקו אותם במצב כזה, התקלסו בם וענו אותם.

אחר כך נכנסו לישיבה וישבו לדין מה לעשות ביהודים, נגזר דינם להשמיד ולהרוג את כלם.

היהודים נעו בבכיה והשתטחו על הארץ לפני מרצחיהם, לבקש ולהתחנן על נפשם. צוחות הנשים והילדים בקעו שמים.

הבכיות והיללות פעלו הפעם. אחר שעה קלה של ישוב־הדעת, פנה הראש אל היהודים ואמר להם ששמעו אל תחנותיהם וגמרו לקבל כסף פדיון נפשותיהם. היהודים קבלו על עצמם לשלם סכום גדול קונטריבוציה וזמן קצבו להם להזמין את הכסף עד יום א׳.

אז עזבה הכנופיה את ווארכיבקה והלכה לטרוסטינעץ וביחד עם האכרים של הסביבה ערכו שם טבח ליהודים, ערך ארבע מאות איש נגזרו שם מידם.

בווארכיבקה נשארו רק איזו עשרות אכרים מזוינים. בלילה שמו הרבה בתים, אנסו נשים גם הרגו יהודים אחדים.

שבת אחרי הצהרים שבה סיעה של סיקרים מטרוסטינעץ לווארכיבקה, או התחילו בעיר הביזה והשוד ומעשי אונס והרינות.

הפרטיזנים התפרצו אל הבתים, הוציאו את היהודים מהמקומות שהתחבאו שם וסחבו אותם אל הנהר, אל המקום היותר עמוק. שם נתנו בידיהם עששיות מוארות וצוו עליהם לרקד ולנגן את הנגון שמנגנים בשמחת־תורה, בשעת ההקפות.

אלה שלא מלאו את הפקודות בדיוק או שרקודם או רינתם לא מצאו חן בעיני הסיקרים, הכו אותם מכות רצח, סטרום על פיהם עד שהדם נזל מנחרותם. ובאותה שעה שעלעו דם אלצו אותם לרקד ולזמר, והפראים רקדו, מחאו כף וישמחו ויעלזו מרב עגג.

אחר כך לקחו את היהודים אחד אחד והשליכו אותם המימה וירו בהם עד שהרגו אותם.

ובכל פעם, כאשר ראו איך היהודי מתאבק עם מר המות, לענו לו וחקו את תנועותיו, מלאו את פיהם צחוק, הריעו בקול שמחה. קפצו ודלנו והריעו בפרזות יהודיות: „אוי, וועה איז מיר האטשקע! אוי, וועה איז מיר לאהאיטשקע!"

כאשר הגיע תורו של ליב שטעקלבערג למות, והסיקרים כבר הניפו אותו הנה והנה להשליכו המימה, פנה אליו סיקר אחד מכרו ואמר לו:

—שמע נא, לייבקה, אם תמסור בידינו קומוניסט אחד תמורתך, אז נשלח אותך לחפשי, התסכים לזה?

—הן—ענה לייבקה.

הסיקרים הובילו אותו חזרה אל העיר ועל כל בית שעברו ושאלהו אם נמצא שם קומוניסט, ענה, ששם אין. הסיקרים הכו אותו מכות רצח, וענו אותו בענוים קשים, פתאם נשמע איזה קול רעש—הסיקרים נבהלו, ועזבו אותו לרגע. הוא הספיק לברוח ולהתחבא תחת ערמה של תבן. שם שכב במשך יממה שלמה מתעלף בלי שום רגש של חיים. רק ביום השני מצאוהו והשיבו אותו לתחיה. אך הוא נשאר עור ואלם. הוא כל כך מגמגם בשעה שהוא מדבר, עד שאי אפשר להבין מה הוא שח.

II

באשר נמרו להשליך את היהודים המימה, שבו העירה ושם התחיל הטבח והענויים.

את משה איצעם הוציאו ממחבואו וסחבו אותו להרינה. בנו הילה, בן עשר, חבק את צוארי אביו והחזיק בו. סיקר אחד קצץ את ידי הילד בסיף. הסיקר השני הרג את אביו בשעה שידי הילד הכרותות נשארו תלויות על צווארו.

את יצחק האדמוני הניחו הסיקרים על מטה וישבו סביבו בפנים רציניים כרופאים. נדו בראשם עליו וערכו „קונסיליום", במה לעלות ארוכה למחלתו המסֻכנת, ונמנו וגמרו „כי אין תרופה אחרת להצילו ממות רק לברת את רגלו!"

הרוצחים לקחו שכין והתחילו לנזור את הרגל. היהודי האמלל צעק מעצמת מכאוביו והתחנן לפניהם שיעזבו אותו לנפשו. אך הסיקרים נדו ליהודי „הפחדן" שירא מהאומל ואיננו נותן לעשות לו נתות, שכל כך נחוץ הוא לרוחתו, לישועתו. יממה שלמה סבל האמלל מכאובים נוראים ורק ביום השני עשו אתו את החסד האחרון והרגוהו בירוי.

את ישראל קרופניק פשטו הסיקרים ערום וקשרו חבל אל הגיד וכיס הבצים וכך סחבוהו ברחובות, אחריו המון אדם ימשוך, נוצרים צעירים וזקנים, נשים ועזרות כלם ששים ושמחים, רועשים, צוחקים, מוחאים כף, שורקים ומצפצפים ועליצותם הולכת ומתגברת ביחד עם התגברות ציחותיו של האמלל המקרישות את המה שבעצמות.

את הישיש דוד קוזמינסקי בן שמנים שנה, חטפו הסיקרים וכרתו את אזנו האחת באמרם שמשתוקקים לראות בפרצופו של יהודי בעל אזן אחת. אחר כך חתכו את אזנו השניה ועשו שריטות ופצעים בפניו ולבסוף הרגו אותו בעניים קשים ונוראים.

גם את איציק ציבילבסקי ניסו של הנהרג דוד קוזמינסקי ויוסף שנידער הרגו הסיקרים באכזריות נוראה.

את סענדער ציבילסקי תפשו הסיקרים ברחוב. סיקר אחד אמר לחברו: „בוא ואלמדך ביצר צדים כלבים". הוא קשר חבל אל רגלו של ציבילסקי וסחבו ברחוב, האמלל צעק והסיקרים התענגו על צעקותיו. כה סחבוהו עד אחורי המרחץ, במקום שהורגים את הכלבים, ושם הרגוהו.

הסיקרים תפשו גם את בעל ההפתק הירש בירבריער ואת החנוני אברהם בן חיים טולטשינסקי, אך שני אלה היו חביבים ורצוים מאד בעיני האכרים של הסביבה, לכן דברו הפרטיזנים על לבם שיקבלו את האמונה הנוצרית וינשקו את הצלב ואז ישאירו אותם בחיים. טולטשינסקי ענה, שנולד יהודי וימות יהודי ואת אמונתו לא ימיר. אז קמו עליו הרוצחים והרגוהו, בירבריער קבל את אמונת הנוצרים לפנים ונצל ממות, אחר כך שב לאמונת היהודים.

מספר הנרצחים היה שלשים וחמש נפשות. מספר הנפצעים פי שלשה. הרבה נשים נאנסו.

III

שבת בצהרים הביאו הסיקרים מנגן יהודי עם אשתו, עליו צוו לנגן בכנור ולאשתו נתנו מסרק לנגן עליו, גם אספו את האלמנות והיתומים של הנרצחים, והכו אותם מכות רצח שירקדו, והפראים התענגו על המחזה הזה וימחאו כף.

יום א׳ בבקר נשמע עוד הפעם קול מצלת ההתרעה, נתאספו הפרטיזנים מהכפרים

הקרובים, ללכת לאובודובקה הרחוקה שבע ווירסטאות מווארכיבקה, ונמרו לקחת אתם גם את יהודי ווארכיבקה ולהרגם ביחד עם יהודי אובודובקה.

היה יום סגריר, בחוץ ירד גשם, יהודי ווארכיבקה היו רעבים וצמאים, במשך שלשה ימים לא בא אכל אל פיהם, כלם היו תשושי כח וחלשים ולא היה בהם כח לשרך את רגליהם ברפש, אך הרוצחים הכו את המפגרים בדרך והעיפם, מכות רצח, עד כי היו מוכרחים לקום ולפסוע הלאה, נהוגים בידי הסיקרים כעדר כבשים, במגלים ארוכים בידיהם, ש„כברו" בהם כל פעם את הנחשלים.

את העלמה שיינדיל סינאל עגו הרוצחים בדרך בענוים קשים עד כי מתה תחת ידי מעניה.

הסיקרים לקחו את הישיש אלקנה ניטלים בן שבעים, את מאיר שיינצעם ואת שמשון טויבעם, ויתנו בידיהם קרדמים וסכינים ויאמרו להם: „הנה גם אתם סיקרים כמונו, אתם תהיו אתנו בחבורה אחת, יחדיו נארוב לעוברי דרכים, נבוז את כספם ונהרגם והתחילו להראות להם, כיצד מתנפלים על עוברי דרך והרוצחים אותם, עד כי כל השלשה נפלו מתים בדרך.

באובודובקה עוד הפעם הריעה מצלת ההתרעה. נתאספו האכרים המקומיים וביחד עם הפרטיזנים התפשטו בעירה, חפשו את היהודים וסחבו אותם אל הככר שלפני בית־תפלתם. את יהודי אובורובקה הצינו לבדם ואת יהודי ווארכיבקה לבדם, את הנשים הובילו לבית הכנסת ושם סגרו אותן.

אחר כך התאספו ראשי הבריונים ונכנסו לדין, כדת מה לעשות ליהודים. עברה כשעה קלה. הראשים יצאו והודיעו, שנגמר דינם של יהודי ווארכיבקה ויהודי אובודובקה למיתה.

אז קם היהודי צבי ליעצקי מתושבי ווארכיבה ויפן אל ראשי הבריונים ויאמר אליהם:

—ההבטחה שהבטחתם לנו לפני בית תפלתכם לקבל פדיון נפשותינו מה תהא עליה? חושבים אנחנו שיודעים אתם, שהבטחה פומבית כזו לפני בית־התפלה איננה נרועה משבועה על האיבנגליום לפני הכומר, ולא תחפצו להעמים על נפשותיכם עון פלילי כזה, כחלול שבועה.

אחרי שקלא וטריא קצרה ביניהם הודיעו ליהודי ווארכיבקה, שיכולים הם לשוב לבתיהם לאסוף את הקונטריבוציה, גם שלחו אתם סיעה של פרטיזנים ללוותם בדרך.

יהודי ווארכיבקה נצלו ממות וישובו לבתיהם, אך גם שם לא הונח להם. החוליגנים המקומיים רעצו וירוצצו אותם במשך חדשים שלמים. בכל לילה סבבו ברחובות, הקימו שאון, ירו מרובים, היהודים הנמיגים מפחד עזבו את בתיהם הפקר, התחבאו בעליות של בתי התפלה, במרתפים ובשאר מקומות נסתרים, והסיקרים חמסו וגזזו את הבתים באין מפריע, גם רצחו נפשות. בין הנרצחים היה גם העסקן הצבורי טוביה בן אברהם רופשטיינסקי, שתפשוהו הסיקרים בחוץ והרגוהו בענוים קשים.

ראשי הבריונים היו המורה של השפה האוקרינית והאכר גרינורי לעבקעם, עם שלשה בניו. הם החזיקו את העירה בפחד תמידי גם דם רב שפכו.

כאשר התארגן שלטון המועצה התעוררו צעירים אחדים מבני הנרצחים ולא נחו ולא שקטו עד שנתפשו ראשי הבריונים ובתוכם המורה, גם האכר לעבקעם ושלשה בניו, והועלו לגרדום.

(דוב טלית־מלכפר)

וויזנא (מחוז סלוצק, פלך מינסק)

בחדש אוגוסט 1919 כבשו הפולנים את הגליל והתפרצו בלילה אל העיירה. תיכף בהכנסם חדרו אל הבתים והתחילו לעשות חפושים ובדיקות, כאלו מחפשים קומוניסטים חולי המועצה, שמסתתרים בעיר, ובין כך חמסו את החפצים היותר טובים ישמו אותם בכליהם. כך עברו מבית לבית ושדדו כלי כסף וזהב, שעונים, תכשיטים גם בגדים מגפים ולבנים. נחמסו אז ערך ששים משפחות.

החילים הפולנים ערכו תעמולה פומבית בין האכרים ושנגו להם, כי היהודים הם קומוניסטים, שונאיהם של האכרים וחפצים להשתרר עליהם, ולכן עליהם להרוג ולהשמיד את היהודים. גם הפקידים עסקו בתעמולה זו.

תיכף ביום הראשון לבואם התנפלו על היהודים, התעוללו בהם, הכום מכות מרדות וכרתו את זקנם. בין המעונים היו: נטע בן משה מובשוביטש, יוסף קלעצקי ויעקב קפלן. את הנערות העבריות אספו לקלף בשבת בולבוסים ולשפשף את הרצפה בבתים שהתארחו בהם הראשים, גם לשמור על הטלפון העמידו רק יהודים.

דילנציה יהודית פנתה אל השטב הפולני בבקשה להפסיק את הפרעות והעושק בעירה. בין חברי השטב היה גם הדוכס הצעיר ראדזיביל. הדילנציה קבלה תשובה שכאשר יסגרו היהודים ביד הרשות הפולנית את הקומוניסטים, או יוציאו פקודה להחילים שלא יבזזו את בתי היהודים. על תשובת הדילנציה שאין בעיר קומוניסטים כלל, קראו הפולנים בשם את היהודי פיש, שארון האחוזה, פרושינסקי, הלשון עליו, שהוא קומוניסט ונושא את הרגל הראשי בשעת תהלוכות פומביות. הדילנציה בארה להפולנים שלפריושינסקי יש חשבונות פרטים עם פיש וכל הספור הוא בדוי מראשו ועד סופו. פיש הוא איש בא בימים, איננו עוסק בפוליטיקה ואיננו שייך לשום מפלגה, ומעולם לא ערכו בעיר תהלוכות עם דגלים, וכפלו את בקשתם להפסיק את הפרעות. השטב שלח אותם אל הקומנדנט של העירה, דוקטור עברי. הקומנדנט הבטיח להם, ובלילה הזה לא נשבתה המנוחה.

(מרגולין)

ווינוגראדוב (מחוז זוועניגורודקי, פלך קיוב)

בחדש אפריל 1919 התפרצה לווינוגראדוב סיעה של שבעה סיקרים וחרשו בגדים, לבנים וצרכי אבל, הקהלה מלאה את כל דרישותיהם. לפני עזבם את העירה הרגו בירייה את משה אַנאַפולסקי בן 35 שנה ואת טוביה שוויארצבורד בן 15 שנים, גם פצעו אנשים אחרים. בדרך פגשו עגלה עם אחד עשר נוסעים יהודים, שנסעו מזוועניגורודקי לבוגוסלאב. הסיקרים התנפלו עליהם, גזלו את המחורות שהובילו עמהם, הרגו את היהודים והשליכו אותם אל באר. בין ההרוגים היו: אהרן טשיטשעלניקר, זקן בן שמונים שנה, עם נכדו, יצחק לישטשינער, בן חמש עשרה שנה.

אחר השחיטה בטיטוב, עברה משם בנופיה של סיקרים לסטאבישטשה להתנקם ביהודים. הרבה יהודים ברחו לווינאגראדוב. בסטאבישטשה נשארו רק בעלי־מומים, זקנים וחולים נשים ואנשים. רבם התחבאו בבית המדרש. הסיקרים מצאו אותם, עקדום בחבלים והשאירו אותם שם. אחר כך נכנסו לבית כנסת אחר, ומצאו שם ערך 35 אנשים ונשים. הסיקרים הרגו אותם בגרזנים ובסיפים. אחר כך התפשטו בעיר, שדדו את הבתים ואת החנויות. חפצו לשלח גם את הבתים באש, אך הנוצרים המקומיים עכבו בעדם, מיראתם שגם בתיהם יעלו על המוקד.

אל בית התפלה, שנשארו שם היהודים עקודים, נכנס על פי מקרה נער נוצרי. הוא התיר את היהודים מחרצֻבותם ועל ידי זה הצילם ממות.

פליטי סטאביסטשה שנמלטו לווינוגראדוב היו לצנינים בעיני האכרים המקומיים ואימו על היהודים המקומיים, שאם לא יתאמצו שיהודי סטאבישטשה יעזבו בלי עכוב את העירה, אז יתנקמו ביהודי ווינוגראדוב.

הרב דסטאבישטשה אסף את בני עדתו. הם נערו מעל רגליהם את עפרה של ווינוגראדוב, ושבו בדרך שבאו בה. הרב הולך לפניהם והעדה נמשכת אחריו. בדרך פגשו פליטים מטאראשצה, בילוצירקוב ולוקשיבקה, שעזבו את עירותיהם מפני חרב היונה ויחדיו לנו בשדה ושהו שם יום תמים.

הכנופיה שערכה את הטבח בסטאבישטשה הלכו משם ללוקשיבקה. הם באו שמה בצהרים. הרבה יהודים הספיקו להתחבא בבתי הנוצרים. הסיקרים הרגו ח מ ש י ם איש והרבה פצעו. משם עברו אל הכפר אלאֶיקה ותפשו שם יהודים, יצאו לקראתם האכרים המקומיים וינרשום. הם חפצו לעלות על ווינוגראדוב, אך כאשר נודע להם, כי שם נמצא גיסי הגנה הלכו להם בדרך אחרת.

ביום 1 מאי באה מליסענקה, הרחוקה עשרים וחמש ווירסטאות מווינוגראדוב, סיעה של עשרה אנשים. אמרו שהם פרטיזנים ולנו חוץ לעיר. בלילה התפרצו אל הבתים, שידעו שנמצאו שמה סיקרים, ותפשו שם שבעה אנשים. הסיקרים הבטיחו לעזוב את העיר ולא יוסיפו לבא לתוכה, אז שלחו אותם לחפשי.

ביום 5 מאי באה עוד הפעם מליסענקא חמשה אנשים ותפשו ששה סיקרים ובתוכם את ראש הבריונים, ניקולי סטאקובסקי ואחיו סאשע, שהיו ידועים לרוצחים והרגו אותם ביריה.

וויניצה (פלך פודוליה)

הפולנים בימים הראשונים לבניסתם לוויניצה, שמרו על הסדר ולא הפריעו את המנוחה בעיר, אך כעבור שבוע ימים התחילו לרדוף את היהודים באף וחמה, אלצו יהודים באים בימים לעבוד, גם הכו אותם מכות רצח. בפגשם איש יהודי שאלוהו בלעג: „הנך קומוניסט? אביך קומוניסט?" והכו את הנשאל מכות מרדות. הפולנים המקומיים מצאו אז שעת הכשר להתנקם ביהודים, ועל אלה שהיתה בלבם טינא עליהם, הלשינו לפני הרשות הפולנית, שהם קומוניסטים והללו אסרו אותם ועני אותם בכל מיני ענויים, כאשר הפולנים היו צריכים לעזוב את העיר, התנפלו על החנויות של היהודים, ושסו את הסחורות. הרבה משפחות נשארו בערום ובחסר כל.

וואלדימירובקה (כפר במרחק 12 ווירסטאות מדובעיאנקה פלך משערניגוב)

בוואלדימירובקה גרו ארבע משפחות יהודים, הפרטיזנים רצחו משפחה אחת בת שלש נפשות, אב ואם ובתם. גם את היהודי קאַנטער תפשו הסיקרים, שפכו עליו זפת רותחת והיהודי מת במכאובים נוראים.

(יענטע לאפופלט)

וועסיולי פודול

בחדש מאי 1919 התפרצו הפרטיזנים של הסביבה אל העירה, שדדו את הבתים ואת החנויות, אנסו הרבה נשים והרגו יותר ממאה נפש.

וועסלי קובה (תחנה, פלך חרסון)

הפרעות והטבח ערכו שם הדיניקיים והאברים המקומיים לקחו חלק בהחמס והרציחות. כפריצי חיות התנפלו על קומץ היהודים שנרו שם, חטפו את כל הועד, הריקו את החנויות של היהודים והרגו שלש עשרה נפשות, נשארו אחריהם יהודים שלשים ושנים, מהם יתומים משני הצדדים שמונה עשר.

(י. זוקערמאן)

וועסעלינויה (פלך חרסון)

I

בשנת 1918 שבתי לעיר מולדתי, אחרי הרבה שנים של נדודים, בקרתי את כל המקומות שהיו חביבים עלי בימי חרפי וחדשתי את זכרונותי, שמחתי בחברי שעובתי אותם כמעט ילדים ומצאתי אותם אנשים בעלי צורה. אך שמחתי היתה עד ארגיעה. משברי פרעות, מאורעות ומרעין בישין התרגזו ובאו על עירנו. צרה על צרה והוָה על הוָה בתומן באו עליה, עד כי נחרבה כלה.

המאורע הראשון שהתריד את העירה היה ההתנפלויות של גדוד פטלוריים. בחדש כסלו 1918 פרצה אל עירנו פלוגה של פטלוריים. תיכף בבואם התפשטו בבתים ובחנויות ובזזו כל מה שמצאו, כסף מזומן, תכשיטים, בגדים וחפצים. מהחנויות הריקו את כל הסחורות שנמצאו בתוכן: צרכי אכל, בגדים וגלנטרי. העלמות והנשים היו מוכרחות להתחבא בבתי האברים מכריהן, באותו יום עברו דרך עירנו יהודים מקריבוי־איזורה, שהובילו אחת עשרה חביות שמן למכירה. הפטלוריים התנפלו עליהם וגזלו מהם את השמן. כאשר היהודים לא היו שבעי־רצון מהלקיחה בחנם, שלמו להם הסיקרים בהכאות ומהלומות. הפטלוריים עשו בעיר יום אחד. אחרי עזבם את העיר שררה מנוחה במשך שני חדשים.

אחר כך התחילו התנפלויות של החוליגנים המקומיים, כפעם בפעם התפרצו אל בתי האמידים ובזזו וחמס רים. בבית אחד מצאו עלם צעיר, החוליגנים עקדו אותו ובצאתם ירו בו ופצעוהו.

אחרי זמן־מה התפרצה העירה הכנופיה של האטמן קוזובסקי, הפחד והבהלה היו גדולים מאד. אך הם הסתפקו רק בביזה. מקום חניתם היה לא רחוק מהתחנה, ובמשך שני שבועות בקרו בכל יום את העירה.

II

בשנת 1919, לפני פורים, כבשו צבאות המיעצה את אוקריינה. הפלוגה הראשונה נכנסה לעירנו ערב פורים. בימים הראשונים היתה הממשלה רפת ידים ובעיר שלטה אנרכיה, אך לאט לאט התבסס השלטון, הוקם הסדר ואנחנו שאפנו רוח.

הרוב הגדול של היהודים תושבי עירנו קבלו חלקי ארמה והתחילו לעסוק בעבודה. בשמחה זרענו ובדמעה קצרנו. ענינים שחורים כסו פתאום את השמים הבהירים, היה יום תשעה באב, יום מוכן לפרעניות, ועד הפועל אסף ביום ההוא את הצעירים והצעירות ושלח אותנו אל האחוזות הסמוכות, לעבוד שם בשדה.

כשראו אותנו האברים, צעקו בכעס:

—הזידים הקומוניסטים הולכים לנזול את התבואות של בעלי האחוזות.

במשך שני ימים עברנו בהאחוזה, והנה נתקבלה ידיעה, כי סיקרים התפרצו אל העיר. בקשנו רשיון מהמשגיח לשוב העירה, הוא לא הרשה לנו. אך אנחנו לא שמענו בקולו. עזבנו את האחוזה והלכנו דרך החורשה הסמוכה העירה. תיכף כשיצאנו מן האחוזה פגשנו עגלה מלאה חילים שנסעו אל התחנה, אנחני הסתתרנו תחת השיחים והם לא ראו אותנו, החילים באו אל האחוזה והרגו את המשגיח.

אנחנו באנו העירה לפנות ערב, עיפים ויגעים, שכבנו לנוח ונרדמנו, רעם של יריות העיר אותנו. מבית הסמיך נשמע קול פחדים. חפצנו לסור שמה והנה שני סיקרים מזוינים באו לקראתנו והושיבונו חזרה אל הבית. או התאכסן בביתנו המורה גולינקער, אותנו הגברים העמידו הסיקרים אל הקיר ויצעקו: „אם לא תתנו לנו כסף נהרוג את כלכם!" ובאותה שעה נשמע קול צעקה מבית שכנינו: „האם מתה!" וצוחות ובכיות. אנחנו מסרנו את כל הכסף שנמצא בידינו, אחר כך הוציאו אותנו הסיקרים החיצה. על הנשים צוו לשוב הביתה ואותי עם אבא ואחי והמורה גולינקער הובילו אתם, כל פעם נתוסף עלינו עוד יהודי, שהסיקרים פגשו ברחוב, עד כי כבר היינו תשעה יהודים. הסיקרים הובילונו אל התחנה, הושיבו אותנו ברכבת וסערו בערנו, אנחנו חבינו למר המות. אחדים קראו „שמע", שפכו את לבותיהם בתפלה. אני והמורה גולינקער ישבנו בפנתנו דומם... אחר זמן־מה שבו הסיקרים, ירו פעמים אחדות ובקול צעקה „ילדים, אל העבודה!" פתחו את הדלת, קראו את כל אחד בשמו ואמרו:

— „מי שהוא קומוניסט יגיד את האמת, כי גם בלאו הכי נהרוג את כלכם!"

הם לקחו את החלף של אבא (הוא שוחט) והכו אותו ואת אחי מכות רצח, יען כי לא עמדו כהוגן בשורה, ואחר כך שלחו אותנו לחפשו.

אני והמורה גולינקער מהרנו אל ביתו של שליאפאק, שמשם נשמעו בראשונה הצעקות, שם מצאתי את חברי שליאפאק שוכב מת, גם אמו, שהיתה עדיין צעירה ומלאה חיים, נהרגה בידי הסיקרים ושוכבת על יד בנה. בקרוב מקום שוכב שליאפאק האב, פצוע קשה. בחדר השני מצאנו את הבת הבכירה של שליאפאק, המונחת בתוך שלולית של דם, הקולח מהרבה פצעים מסכנים, אצלה שוכב ילד קטן עם ששה פצעים כבדים. התחלנו תיכף לחפש את הנפצעים. גם מידבידוב נפצע קשה. בקשנו ומצאנו עגלות. את הנפצעים הובלנו לבית־החולים ואת ההרוגים—לליאבוב, שם קברנו אותם בקבר ישראל. הסיקרים בזזו את כל הנמצא בחדרים, הבית נשאר ריק.

III

אחר כך התחילו לעבור דרך עירנו פלוגות של פרטיזנים. בביתנו התחבאו הרבה יהודים, הרוב הגדול מהם נהרגו. במשך שלשה לילות פרצו סיקרים אל ביתנו ובארח פלא נצלנו ממות. אחרי עבור שמונה ימים מהטבח סרו אלינו שלשה סיקרים, העירו את אבא משנתו והוציאוהו החוצה, הם התבוננו בו זמן רב, ואחר כך אמרו שלא אותו הם מבקשים. הם עברו אל שכנינו פידל ולקחו אותו עם שני בניו והובילו אותם אל ההר, אחרי שעה נודע שהסיקרים הרגו אותו ואת בניו. רק את מיתתו של בנו הקטן לא גמרו ונשאר בחיים. גם הבכור חי עוד שני ימים. בערב קרב אל התחנה מסע־שריון של חיל המועצה והתחיל לירות במחי־קבל, אחר כך נכנסו החילים העירה, אתם שבו הרבה פליטים שברחו בימי הפרעות, זה היה ביום השבת.

אחרי שני שבועות עזבו חיל המועצה את הגליל, הדיניקיים נכנסו העירה והצרות

האחרונות השביחו את הראשונות. צבא המועצה, לפני עזבם את העיר, הרסו את הגשר וכל נדוד שעבר היה צריך להתמהמה ולחכות להמסע ובין כך סרו אל העיר והתנקמו ביהודים.

פעם אחת נכנס אל עירנו נדוד של מלחים והתחילו מתפרצים אל הבתים; הם סרו גם אלינו. בראשונה נכנסו אל החדר של המורה גולינקער, אחר כך נכנסו אל חדרי, הם קראו אותי „קומוניסט" גם הלקוני במגלבים. אחר כך לקחו את אחי הקטן הביאוהו אל חדר ריק והתחילו להכות אותו שיגלה להם איפה טמנו את הכסף, שמענו את קול בכיתו: „אינני יודע כלום!" (אבא ואמא היו בוואונישענסק).

הסיקרים הללו עזבו את הבית ואחרים נכנסו. כלם חפשו ובדקו עד מקום שידם מגעת וכל מה שמצאו שמו בכליהם: הם שפכו החוצה שק מלא קמח וקרעו בחמתם את כל ספרי. הבנתי שאחותי הגדולה נמצאת בסכנה ולחשתי לה שתברח אל המושבה ראַשטאַט הרחוקה 8 ווירסטאות מעירנו. הסיקרים שבו חזרה ושאלוני: „איה אחותך?" כאשר עניתי שאינני יודע, התלקחה בהם חמתם, הם הושיבו אותי ואת המורה על מטה והתחילו מכים אותנו בכל מה שבא לידם, ועל כל המקומות שבגוף. חשתי שדם חם נוזל מעל פני והכאב היה גדול מאד. התחננתי אליהם שיהרגוני, אך הם בחרו לענות אותנו בעניים קשים; צוו עלי לפתח את פי ואחר מהסיקרים הכה בכדור על השפתים והשיניים. הרגשתי כאב חד בשפה וסגרתי את עיני, כאשר פתחתי אותן ראיתי והנה המורה עומד אצלי ובמטפחת לבנה הוא חובש את ראשי. שני פצעים היו לי בראשי ופני צבו. גם המורה גולינקער ואחי הקטן היו מוכים ופצועים. המטה היתה שטופה בדם. השכנים באו ולקחו אותנו לביתם, שם מצאנו ערך שלשים יהודים מכים ופצועים. הרבה מהם בעיניים צבות. כשני שבועות עברו עלינו בפחד ורעדה, היינו ערים בלילה. והנה בא סיקר ואמר שצריך להרוג את אבא. נמרנו להמלט על נפשנו, וכאשר שמענו כי הדרך לוואונישענסק איננו בחזקת סכנה נמלטנו שמה. גם שאר התושבים היהודים עזבו את בתיהם הפקר וברחו לוואונישענסק, לראבובה, בעריזובקה ואודיסה. העירה התרוקנה גם בוואונישענסק לא הונח לנו, סבלנו מהרדיקיים, לפני עזבם את העיר, גם מהטיטויניקים מספר ההרוגים בוועסעליניה היו בארבעים נפש.

(פּסח תּודעניס, מורה)

ווראדיובקה (פלך חרסון)

מווראדיובקה מודיעים:

„עירנו המונה יותר ממאה משפחות נשדדה כלה. יותר משמונים בעלי־בתים נשארו ערומים ויחפים, הרבה בתים עלו על המוקד, נשרף באש גם בית־הכנסת עם ספרי התורה, העיר כמעט חרבה, בעלי הבתים היותר אמידים נשארו עניים ואביונים",

(יהודה ליב גלעזער, רב ומו"ס יוסף קלינמאן, מגרסם גלי תוכטרוגרוב, מגרסם ניעסטאל)

וואונישענסק

רודמאן ישראל 37 שנה
רעזניקוב הירש 60 "
גרינמאן מרדכי 60 "
קארצובניק אליהו 54 "
דארפמאן משה 36 "
גודוביטש ישראל 28 "
קלייגמאן מאיר 28 "
קופשיקובסקי חיים משה יעקב 36 שנה
שורנער גדליה 20 "
בורד חיים 20 "
ברונשטיין ישעיה 37 "
דולישאנסקי זוסיה 49 "
שווארץ שלמה 19 "
ארבוז שמואל 20 "
מעלניקוב יעקב 20 "
טיכלזון הירש 28 "
באכאטסקי מאטי 47 "
יאמפולסקי אידל 50 "
מעסעק חיים ישראל 45 "
שווארצמאן סאניה 20 "
געלער אידל 32 "
ווייסביין ליב 44 "
קונטשורוביטש יצחק 39 "
גאפאן נטע 51 "
" ברוך 23 "
גולובורודקה יחיאל 28 "
ניקוליובסקי מארקום 45 "
ניסילעוויטש וואלף 54 "
אישקין יוסף 50 "
סאניטאר
דאלאפניקוב משה 30 "
סירושה ישראל 55 "
בערנאדסקי מאיר 33 "
קונטשורוביטש נפתלי 32 "
חאשמענול בנימין 56 "
דראפמאן משה 24 "
פאסעצעלסקי פישל 43 "
סלובעסניק רבקה 20 "
סלובעסניק סוניה 18 שנה
" ישעיה 17 "
קילשטיין דבורה 50 "
" פנחס 28 "
" ליב 17 "
" אישה 2 "
דוראדני איסאק 56 "
דאנזאן דוד 50 "
" גולדה 45 "
דארמאן ליב 47 "
" מלכה 49 "
פוסאטש יוזי 18 "
מעסעק שמואל 20 "
דינמאן טוביה 35 "
דורודני רבקה 60 "
פאטריק נחום 25 "
אחיו 18 "
קרימטשאנסק זעליק 20 "
בארטניק גרישא 20 "
רויכווארגער אפרים 29 "
קויפמאן אברהם 20 "
אסטרובסקי משה 20 "
טעפליצקי ברוך 22 "
טינקעלמאן ישראל 22 "
גולדענבערג 30 "
פוזשארסקי אברהם 35 "
פאטיק בורים 40 "
וולאנעין יעקב 65 "
קונטשורוביטש זלאטשגרוב 33 "
קלייגער חסיד
זאגורודסקי 25 "
עשרים וחמשה הרוגים מערים אחרות שאי אפשר היה להכירם

וואכנובקה

יוסף פילפש
שלמה בעליאנסקי
שמואל דבורהס
שלמה שווארצמאן
יחזקאל וויינשטיין
ישעיה וויסוצקי
יצחק שעכטמאן
ישעיהו פעלדשטיין
אריה דוד סופושניק
ישעיהו רייגורודסקי
גיסו שמואל
יוסף זאשקובסקי
ש נ י בניו של גרשון רוקס חתנו
בנימין קובל
ש נ י גיסיו
מאשיל פולטאפ
מאיר בלינדוואג 55 שנים
יעקב רויט 95 "
יצחק ליב פייגערמאן 70 "
חיים ליב לעדערווארגער 34 "
אמו של יצחק ליב אלטמן
כל משפחתו של קוליטניק
בנים ובני בנים
סך הכל שבע נפשות

וואלודארקה

אברהם סירושה
אשר מאנסקי
אשתו
האשה בורשטיין בת מאה שנה
יענקל ליווראנט
חיים ואחיו דוד
דוד גערשמאן

וואפניארקה

מאשיל קיפניס
שמחה גארפינקל
ראבינאוויטש

וואדביבקה

יצחק האדמוני

ישראל קרופניק
דוד קוזטינסקי 80 שנה
יצחק ציבילבסקי
אחיו סענדער
יוסף שנייזער
אברהם בן חיים טולטשינסקי
שיינדל סענאל
אלקנה גיטיש 70 שנה
מאיר שיינצעס

שמשון טויבעס
טוביה בן אברהם משה
רוסטשינסקי

ווינוגראדוב

משה יאמפולסקי 35 שנה
טוביה שווארצבורד 45 "
אהרן־משה־שעלניקער 80 "
נכדו יצחק לישטשינער 15 "

וויעסעלינויה

משה שליאפמאן
אמו
אחותו
פידל האב
בנו

וולאדימירובקה

קנטור

ס"ה 159

מספר ההרוגים לפי הרשימות:

וואוניסענסק	95	וואסילקוב		ווינוגראדוב	4
וואכנובקה	31	וואסניארקה	3	וולאדימירובקה	1
וואלודורקה	8	וואוניביצי		וויעסיולי פודול	
וואלוכונסק		וואוכיבקה	12	וויעסעלינויה	5
וואסקוביטשי		ווייזנה		וויראיובקה	

ס"ה 159

מספר ההרוגים לפי המסורה:

וואוניסענסק	300	וואסילקוב	50	ווינוגראדוב	35
וואכנובקה	150	וואסניארקה	100	וולאדימירובקה	4
וואלודורקה	200	וואוניביצי	100	וויעסיולי פודול	100
וואלוכונסק	39	וואוכיבקה	50	וויעסעלינויה	40
וואסקוביטשי	20	ווייזנה		וויראיובקה	

ס"ה 1178

ז.

זאבוקריטש (מחוז אלגופול, שלך פודוליה)

זאבוקריטש היא עירה קטנה, סמוכה לתחנה קריזשופול. הפרעות הראשונות נעשו בתוכה על ידי סיעה של פטלוריים, לפני חג הפסח 1919, בטרם עזבם את אוקרינה. הם הרגו יותר משלשים נפש במיתות אכזריות. אבינדור בן אליעזר התחבא הוא ובני ביתו בבית ברפת. הסיקרים גלו את מחבואם, גרשו את הפרה מהרפת והרגו שם אותו, את אשתו ושני ילדיו במות אכזרי.

הסיקרים תפשו צעיר אחד, שנודע להם על פי מקרה שיש לו כלה יפה ושמה ראזה. בשעת הענוים התנרו בו וקראו בלעג:

—לא תוסף לראות את רויזשקה שלך!

אחר כך מחצו את ראשו במורג ונמרו את מיתתו.

כשלשים נפש הרגו הסיקרים בענוים קשים.

הנוצרים, תושבי זאבוקריטש, לא יכלו לראות את הרציחות וההריגות. לבם המה להם על היהודים האמללים, הנתונים לטבח. וכאשר בחדש מאי באותה השנה נכנסה כנופיה של פרטיזנים מוארחיבקה, אחרי ההרג שערכו שם להיהודים, לזאבוקריטש להתנקם גם שם ביהודים, לא נתנו אותם האכרים המקומיים לנגוע בהם, גם עכבו בעדם ולא נתנום ללכת לקריזופול.

בכל זאת באו על יהודי זאבוקריטש עוד פרעות. אחר שבועות התפרצו עוד הפעם סיעה של פטלוריים והרגו יהודים אחרים. גם טיטיוניק בקר את העירה בשנת 1920 אחר חג השבועות וחמס את היהודים, גם גאנסו או הרבה נשים ונרצחו נפשות אחרות.

מספר ההרוגים כחמשים איש.

(דוב טליתמלכער)

זאבריבקה (פלך חרסון)

סיעות הדיניקיים התפרצו אל העירה בחדש אויגוסט 1919. הם חמסו את העיר במשך שלש שעות, גם הרגו ש ל ש ה יהודים. הכמר ומי שהיה שופט השלום השתדלו אצל הרשות להפסיק את הפרעות. הדיניקיים עזבו את העיר. אך אחרי עבור שלשה ימים שבו ועוד הפעם שדדו וכזזו את בתי היהודים.

גם לפני הדיניקיים פרצו העירה כפעם בפעם כנופיות שונות של חמסנים. אך היהודים פדו כל פעם את נפשותיהם בכסף.

האכרים המקומיים בזזו ביחד עם החמסנים.

(ח. גרינבערג)

זאמעבוב (מחוז גובואושיצה, פלך זורוסלויה)

מספר היהודים תושבי זאמעבוב היה כשלש מאות משפחות.

הפשלוריים התפרצו לזאמעבוב שתי פעמים. אך הם רק חמסו את העירה, ולא רצחו נפשות.

בשנת 1919, לפני פורים, התפרצה לזאמעבוב סיעה של חיל המתנדבים והחריבו את העירה. תיקף בבניסתם עברו מבית לבית ושסו ושדדו את רכושם של היהודים. הם לא פסחו אף על בית אחד. אנסו במעט את כל הנשים שבעירה, מבנות שתים־עשרה עד בנות שבעים שנה. נצלו רק אלה שברחו אל הכפרים. את היהודים שנפלו בידיהם ענו, הכו מכות מרדות והרגו כארבעים איש באכזריות שאין רוגמתה.

כשנודע להם שהיהודים מתחבאים בבית המדרש, הדליקו את הבית מכל עבריו. באשר העשן התחיל לחנק את המתחבאים וברחו החוצה, התנפלו עליהם הדיניקיים וחצבו בהם בסיפיהם כמו שחוצבים בכרוב. קרטטו את הגופים ועשו אותם ככברה. הסיקרים לא השתמשו ברובים ברצחם את היהודים, כי אמרו, "שאין היהודים כראים לאבד עליהם כחורים".

את המוהל של העירה משה יחיאלם, ישיש בן שבעים, תפשו הדיניקיים וענו אותו בענוים קשים ואכזריים. חתכו את גופו בסיפים ואחר כך השליכוהו אל תוך מרתף של קרח. שם נשאר ימים, עד כי צלח בידו לזחול מהמרתף החוצה, אחר כך חי עוד שני ימים ומת.

את אשתו של משה שמחהים, שהיתה חולה במחלת טיפוס חברברי, הכו הסיקרים בסיפים עד כי נפחה נפשה תחת ידי מעניה.

את אשתו של אליהו קאשקעטניק אנסו הסיקרים תחלה ואחר כך ענו אותה, ויכוה מכות אנושות, ולבסוף שלחו את הבית באש והאשה האמללה נשרפה.

לבית הרב של העירה באו שלשה פרשים. בקתים של הרובים שברו את התריסים והדלתות ופרצו אל תוך הבית, כשהם רוכבים על סוסיהם. באשר דרשו כסף מסר הרב להם את כל בספו שנמצא אתו. אך הם לא הסתפקו בזה והתחילו להכות אותו במלובים שבידיהם. הילדים התחילו לבכות ולהתחנן לפניהם לרחם על אבא שהוא ישיש בן שבעים, איש חלש ורב העירה.

על זה קבלו תשובה:

—זמה בבך, אם הוא רב, אבל הלא יהודי הוא!

ויוסיפו להכותו.

אחרי עזבם את הבית, נמלט הרב עם בני ביתו אל הכמר, איש נכבד ואוהב ארם. הכמר קבל אותם בסבר פנים יפות והחביאם בביתו. אחר שעה קלה שבו הסיקרים, כאשר מצאו את הבית ריק, חמסו כל מה שמצאו. אחר כך שפכו נפט על הקורות והדליקו את הבית מכל עבריו. כך שלחו באש יותר משלשים בתים.

לניבואושיצה, שנמצאה אז בידי הפולנים, הגיעה השמועה על אודות החורבן שעשו הדיניקיים בואמעבוב והעניים שענו את הרב. היהודים שלחו משם עגלה בלוית חילים אחדים יהודים, להביא את הרב ובני ביתו לניבואושיצה. אל הרב נשפלו גם נשים אחדות שיראו להשאר בעיר. הרב לקח גם אותן, ועל ידי זה נצלו מידי הדיניקיים.

(יצחק שלמון בן הרב מזאמעבוב)

זאניטקובה (פלך פודוליה)

זאניטקובה היא עירה קטנה, סמוך לראשקוב. מספר תושביה היהודים בשבעים משפחות. בחדש אדר 1920 התפרצה אל העירה סיעה של דיניקים, בדרכם לבסרביה. כמעט כל יהודי העירה ברחו והשאירו את בתיהם הפקר. הדיניקיים בזזו את הבתים והחנויות, והרגו א ר ב ע ה יהודים, בתוכם גם את השוחט של העירה. הסיקרים התפרצו אל ביתו והפצו לאנוס את בתו. כאשר השוחט התקומם להם, הכו אותו מכות אנושות. הביאו אותו לראשקוב וביום השני מת.

(יחיאל טולידוקפר)

זאשקוב (פלך קיוב)

כאשר לפני חג הפסח 1919 נערך טבח להיהודים בטיטיוב ובערים הסמוכות, חיו להם יהודי זאשקוב כמעט במנוחה, כי ברית היתה כרותה בינם ובין האכרים המקומיים. שהם צריכים להגן עליהם מכל צר ואויב ולבלי לתת להפרטיזנים להתפרץ העירה. כמובן, נקנתה "הידידות" הזו בכסף מלא ובמשקה. כה ארך עד 6 מאי 1920.

אחר כך נפלה הברה בעיר, כי האכרים ניערים את כפיהם מהגן על היהודים. ואם יתפרצו סיקרים העירה לא יפריעו בעדם.

ביום ד' 6 מאי, בשעה האחת עשרה בלילה, התפרצה העירה בעיפה של סיקרים, מאלה שהחריבו את טיטיוב, עם סטעפאניוק בראשם והפרעות והשחיטה התחילו בכל איומן. הסיקרים התפשטו בעיר, הריקו את הבתים והחנויות, ענו הרבה נשים, ורצחו כל יהודי שנפל בידם. נהרגו אז בלילה יותר מששים נפש. שלש נשים חנקו בידיהן את ילדיהן, כדי שעל ידי צעקותיהם וכביותיהם לא יגלו מקומות מחבואיהן. ביום השני, בבקר השכם, עזבו הסיקרים את העיר. אותו היום (יום ה') הוא יום השוק בעירה. כשראו האכרים הנאספים על השוק את המהפכה, שנעשתה בעיר, הריקו גם הם את יתר הפלטה מתוך הבתים והחנויות. את החפצים והסחורות טענו על עגלותיהם והובילו את השלל לבתיהם.

ביום 10 מאי התפשטה השמועה, שהפולנים הולכים וקרבים אל העירה. היהודים חדרו מאד. האכרים חדשו את בריתם עם היהודים והבטיחו להם להגן עליהם מהיום והלאה. ביום ב' 11 מאי, באה העירה תגרה של שמונה פולנים ושהו בעיר יום אחד. בעיר אמרו, שהללו לא היו פולנים כלל, אלא סיקרים פשוטים, מלובשים בגדי שרד של חילים פולנים.

ביום ה' 14 מאי נכנסה עוד הפעם העירה הכנופיה הטיטיובית, הם אספו את היהודים לבית הכנסת, שמה הודיעו להם, שאם לא יעזבו את העירה יהרגו את כלם. הסיקרים לקחו אתם שבעים ושלש נפשות, בתוכם גם נשים וילדים. הם הובילו את היהודים לסטאבישצה. בדרך צוו עליהם לרקד ולנגן, ענו אותם, גזלו את כספם וחפציהם, גם פשטו מהם את מלבושיהם והרגו בעשרים צעירים. להנשארים הודיעו שימירו את דתם. שש משפחות הודיעו, שמקבלים עליהם את האמונה הנוצרית. שתים מהן ברחו וארבע התנצרו.

הפרטיזנים מנו לקומנדנט בעירה את אחד האכרים המקומיים. הקומנדנט הוציא פקודה, שכל היהודים הנמצאים בעירה יעזבוה לא יאוחר מיום ו' בשעה הרביעית. האכר

פוליטשטוק, שהיה תמיד למנן להיהודים, פגש ברחוב ביהודי אחד ביום ו׳ אחר השעה הרביעית והכה אותו מכות רצח.

בכל זאת נשארו עוד בעיר כעשרים משפחות. ביום השבת שבו הסיקרים עוד הפעם, הציאו מבית החולים החקלאי את יעקב ברוצקי, שכרתו שם את רגלו. הסיקרים לקחו אותו ואת בנו וקברו אותם חיים. גם אבא קרעניצל ואבא פעלדמאן נקברו חיים. בין ההרוגים היה גם הישיש דוד שרה׳ס. נהרגו אז יותר מ ע ש ר י ם איש.

עתה העירה חרבה, את הבתים הישנים הרסו האכרים המקומיים ולקחו את העצים להסקה ובבתים החדשים התישבו בעצמם.

גם את הגדר של בית־הקברות הרסו וסללו דרך שם את הדרך.

יהודים אחדים מכרו את בתיהם עם הרהיטים להאכרים המקומיים כמעט בפרוטות. אך הקונים לא שלמו גם את המעט שהבטיחו. כך מכר גדליה ספקטור את ביתו עם הרהיטים, שעלו לו ביותר מרבע מליון רובל, להאכר סטיפן צימבאל במחיר ששים וחמשה אלפים רובל וקבל ממנו דמי קדימה חמשה אלפים רובל. צימבאל החזיק בהבית ובכליו ורהיטיו, וחוץ מהחמשה אלפים דמי קדימה לא שלם אף פרוטה אחת.

(ב. זילנרט).

זגורובצי (פלך פולטבה)

לפני חג הפסח 1919 התפרץ להעירה הלגיון הטשורנומורי, הם דרשו קונטריבוציה חמשה עשר אלף רובל, לאחר קבלת הכסף התפשטו בעיר, חמסו את הבתים, אנסו נשים והרגו בעשר נפשות.

זולטונושה (פלך פולטבה)

הפרעות הראשונות ערכו סיעות הפטלוריים, שהתפרצו אל בתי היהודים וגזלו מעיט, תכשיטים וחפצים יקרי ערך. בין השדודים היה גם היהודי וואלף בן אליהו איטקינד. הפטלוריים גזלו ממנו ארבעים אלף רובל שנמצאו בידו, הכסף היה שייך להיהודי שמואל סרולעוויטש, הדר בטשערקאסי, הכסף לקח מידי איטקינד באמתלא שחושדים בו, שמא הכסף, שנמצא בידו, נועד בשביל ספיקולציה או בשביל תעמולה נגד ממשלת הדירקטוריום.

על הכסף שנגזל מידו קבל איטקינד מהקומנדנט קבלה כזו:

„הדיפוליקה העממית של אוקרינה, קומנדנט של העיר זולטונושה והגליל. די 27 מבר יום העשרים 1918, 490. NO. זולטונושה.

ק ב ל ה

בזה הנני מאשר, כי לקחתי מתושב קרולעביץ, פלך טשערניגוב, וואלף בן אליהו איטקינד, סך ארבעים אלף רובל (40,000) רובל, שיהיו מונחים עד שאיטקינד יביא אמנה מהקומנדנט הגלילי מטשערקאס והקומיסר, שהכסף לא נועד בשביל ספיקולציה או תעמולה נגד הדיפוליקה העממית של אוקרינה והדירקטוריום.

„קומנדנט עסאל א. רודענקע."

ביד איטקינד עלה לקבל אמנה כזו:

„הרפובליקה העממית של אוקרינה, קומיסאר הגלילי של הסעקריטאריאט הנרלי
21 דצמבר, 1918, NO 429. טשערקאסי פלך קיוב.
להקומנדנט של זולוטונושה והגליל.

בנוגע להקבלה שמסרת ביום 20 דעצעמבר לוואלף בן אליהו איטקינד על הסך ארבעים אלף רובל שלקחו ממנו. הנני מאשר, שאיטקינד הוביל את הכסף לא בשביל ספיקולציה או תעמולה. ולכן הנני מבקש מהסך ארבעים אלף רובל להחזיר לאיטקינד או לבעל הכסף שמואל בן ישראל לאנצוקי חמשה אלפים רובל. ואת הסך הנשאר שלושים וחמשה אלפים רובל לשלחם, על שם לאנצוקי, לאוצר המליכה המחוזית של טשערקאסי, לפקדון בשביל בית המשפט הגלילי בטשערקאסי.

קומיסר הגלילי (חתימתו)

המזכיר (חתימתו)

סוף דבר היה: הקומנדנט מזולוטונושה השיב רק חמשה אלפים רובל והסך שלשים וחמשה אלפים ירדו לטמיון.

סוף אפריל התפרצו לזולוטונושה גיסותיו של מאכנו וביחד עם האברים המקומיים שמו את בתי היהודים והרגו בעשרים נפש.

אחרי המבנאים התפרץ העירה נדוד של הגריגוריובים, ביום 17 מאי 1919. הם עשו בעיר שני ימים, יום ג׳ וד׳, שמו את העיר, אנסו הרבה נשים, גם רצחו הרבה נפשות.

בחדש ספטמבר נכנסו לזולוטונושה הדיניקים; הם עשו בעיר בשני חדשים. בעת הראשונה הסתפקו רק בחמס ומעשי אונס, אך כאשר היו מוכרחים לעזוב את אוקרינה מפני צבא המועצה, כלו את חמתם ביהודים ורצחו באכזריות נוראה כל יהודי שנפל לידם.

בחדש פברואר התפרץ העירה טוטיוניק וגיסותיו. הם עשו בעיר רק שעות אחדות. אך במשך הזמן הקצר הזה הספיקו להשמיד להרוג ולאבד הרבה נפשות. גם בהסביבה הרבו חללים. עשרים יהודים נסעו מזולוטונושה לקרימנטשוק. בדרך פגע בהם טיטיוניק, הרג את כלם וגזר אותם לגזרים עד שאי אפשר היה להבירם.

מספר ההרוגים בזולוטונושה היה יותר משלש מאות איש,

(יוסף זאסלאנסקי)

זולץ (מחוז אודיסה)

זולץ היא מושבה גרמנית. גרו בה יהודים כשלשים משפחות.

כאשר מרדו הגרמנים, גרי המושבות של גליל אודיסה, בממשלת המועצה, היו גם תושבי המושבה זולץ בקושרים. גדוד של חיל האדום התפרץ אל המושבה, תפש ארבעים גרמנים מהקושרים. ביניהם יהודי אחד, ליב פסחוביטש, הוציאו אותם אל השדה ושם הגירו אותם על ידי חרב. כאשר נודע הדבר בהקולוניה, נפל פחד אלהים על הגרמנים ורבים מהם התחבאו בבתי היהודים. אך עברתם היתה שמורה להיהודים, אף על פי שהיהודים לא עשו להם כל רעה.

כאשר חילי המועצה הוכרחו לעזוב את אוקרינה מפני חילי המתנדבים, מצאו או הגרמנים שעת הכשר להתנקם בהיהודים. סיעות סיעות התפרצו לבתי היהודים הישבים לבטח עמהם, כלו בהם כל חמתם ורצחו אותם באכזריות שאין כמוה.

מהקרבנות הראשונים היו השוחט נחמן דוד רעקון ובני ביתו. בלבם של הקולוניסטים היתה טינא על בני משפחתו של השוחט זה מכבר. בנו הבכור של השוחט הרשה לעצמו פעם אחת לגלות את דעתו כי הקיסר ווילהלם היה הגורם להמלחמה. גלוי הדעת הזה העלה את חמת הקולוניסטים עד להשחית. הם לא יכלו להבין, איך זה יהודי פשוט יעיז להתריז כנגד הוד מלכותו של קיסר הגרמנים. וכאשר הגרמנים כבשו את אוקרינה, הביאו את דבתו אל ראשי הצבא. בן השוחט נתפש, החילים כרכו חבל על צווארו ואת החבל קשרו אל הענלה וטרדו את הסוסים שירוצו בכל כחם. בן השוחט היה מוכרח לרוץ בכל כחו, אך לא יכול להתחרות את הסוסים. הוא נפל על הארץ והסוסים סחבוהו, ברסוק אברים נמלט מידיהם וברח לניקולויב. עתה מצאו הקולוניסטים שעת הכשר להתנקם על הלול בכבודו של הוד מלכותו, קיסר הגרמנים. את השוחט הזקן, בן ששים, תפשו הקולוניסטים תושבי זולץ וכרתו את חצי לחיו ויד אחת. בתו של השוחט, סוסי, בת כ"ד שנים, ובנו נפתלי בן כ"ב שנים, נהרגו ביריה. באותה חצר שדר השוחט, נר גם מנדיל וואליכמאן. הקולוניסטים התנפלו על בני משפחתו של וואליכמאן והרגו אותם באכזריות נוראה. כך נהרגו בתו של וואליכמאן, מינדל בת כ"ב שנים, בנו יצחק בן כ' שנה, גם את בנו ליב. שהיה חולה מסוכן, ענו הגרמנים בכל מיני ענויים; הוא חי עוד ג' ימים ומת במכאובים נוראים. בביתו של וואליכמאן נהרגו גם קרוביו, בנה של אחות אשתו, מנדיל סובראנסקי בן 30 שנה עם אשתו, בת כ"ח שנים. נשאר רק ילד קטן, בן חצי שנה. לאחר ההריגה הוציאו את הזוג סובראנסקי החוצה, הניחו אותם זה אצל זו ואת הילד ביניהם. ישראל חסיד בן 35 שנים וניסו שלמה נראניק גרו בניקולַיוב ובאו לזולץ לרגלי עסקיהם. הם התחבאו על העליה. הרוצחים מצאו אותם, סחבום אל החצר ושם הרגו אותם בקלשוני ברזל והחזירים לקקו את דמם. כאשר אמו של חסיד עמדה ובכתה, גערו בה הגרמנים: „אם לא תחדלי לבכות נהרוג גם אותך!" הגרמנים העלילו על חסיד שהוא שָׁחַד את חיל המועצה שיתנקמו בהם. ליב טשערני ובנו טוביה התחבאו בביתו של גרמני. אך אחר כך גרש אותם הגרמני החוצה והרוצחים התנפלו עליהם והרגום. מעשמאן התחבא בביתו של אכר אוקריני. אשתו של האכר הלכה והודיעה להסיקרים, הללו באו, סחבו אותו החוצה, כרתו את לשונו והרגוהו, רק הגרמני דַניל ומטלער החביא בביתו עשרים ותשעה יהודים.

ההריגות נעשו ביום כ' בשבוע השני לאחר תשעה באב, שנת 1910. ביום ג' הוציאו ראשי הסיקרים צו, שכל היהודים יתאספו לבית הפקידות וכל מי שלא יבוא דמו בראשו. היהודים לא נועזו למרות את הפקודה וכלם באו לבית הפקידות, שם עכבו אותם אחד עשר ימים. כל פעם התפרצו סיעות אחרות לבית הפקידות, התנפלו על היהודים, עמו אותם, פשטו מעליהם את בגדיהם ואימו עליהם להרגם. שני חולינגים מקומיים, קריסטיאן וָרפָאֵל וויעטש, עשו תעמולה בין הגרמנים שיהרגו את היהודים האסורים בבית הפקידות. הדבר הזה נודע להכהן של המושבה והוא גלה את אזן שכנתו, אמו של חסיד הנהרג. היא עשתה תעמולה בין הגרמנים, גם שחדה את שני הסיקרים קריסטיאן ודניל וויעטש בעשרים אלפים רובל. גם כהן המושבה מצדו השתדל ביום השני לשבוע השני נשתחררו. נשארו בבית הפקידות רק שני סטודנטים, שהיו מורים בהקולוניה, ונאסרו כאשר נודע שהם יהודים. הגרמנים הרגו אותם ביום ו' בלילה על ידי יריה.

הראש של הפרטיזנים היה נַבריל יוזעף.

אחרי ימים אחדים נכנסה אל המושבה פלוגה של חיל הארום. הם שמו להם סתר פנים ודגלם היה כדגל הדיניקיים, כשבאו אל המושבה קראו את הגרמנים לאספה ושאלו:

—מי הוא הראש?

או יצא נבריל יוזף מלובש בכגדי שרד, ויודיע שהוא מנהיגם של הפרטיזנים. החילים לקחו אותו ואתם ובדרך הרגוהו.

עתה נשארו בזולץ רק שתים, שלש משפחות יהודים.

(ו. וועלדמאן)

זיטומיר

I.

הפרעות הראשונות.

7 יאנואר 1919 בלילה נכנסה לזיטומיר הפלוגה הצבאית של הריפובליקה — „לגיון המות" עם פאלענקא בראשו; הוא הודיע מזה תכף בטלפונגרמי אל בית־הפקידות העירוני. כאשר באו אל התחנה סגן הראש עם חברי בית הפקידות חבק ונשק להם פאלענקא (סגן־הראש הוא קדֶט). גם הודיע לו את מטרת בואו: „את הבולשביקים צריכים לעקור מן השרש". כאשר בקש ממנו סגן־הראש לשמור על הסדר שבעיר, ענהו פאלענקא: „פליאה היא בעיני, שאתה משתדל בעד הזדים. עצתי לגרש את כלם משלטון העיר". על הערתו של סגן־הראש שאין לו רשות לזה, ענהו פאלענקא, שהוא יעין בדבר, ויוציא פקודה מיוחדה בנוגע לזה.

ביום 8 יאנואר בבקר התפשטו החילים המקומיים סיעות־סיעות ברחובות והתחילו לחמוס את בתי היהודים. אך תיכף נשלח אוטומוביל משאי טעון בתותחים. עליו ישבו חילים של „לגיון המות". החילים כוננו את לועות התותחים מול פני ההמון הפרוע והודיעו שלא יתנו לשום איש לשלח בחמס את ידיו. האֵיים פעל. החילים המקומיים עזבו את הרחובות. פחדם של היהודים פג. הם קוו, שהלגיון ינן עליהם ויכלו לשבת בשלוה, אך תקותם היתה מפח נפש. מטרתו של „לגיון המות" היתה רק להפטר מהתחרות... אחרי גרשם את החילים ואת האספסוף, קרבו בעצמם אל „העבודה"; הם שברו את הדלתות והתריסים של החנויות בקתי הרובים וכבדורים מפוצצים והריקו את הסחורות מתוך החנויות. את מעשיהם עשו בישוב הדעת ובמתינות, טענו את הסחורות על עגלות או על אוטומוביליס ושלחו אותם אל התחנה, ששם נמצא השטב של הלגיון. הלגיונרים לא הבדילו בין חנויות של עשירים וחנויות של עניים. הם הריקו את כלן מבלי הבדל. את הסחורות והחפצים יקרי ערך בזזו להם ואת השאר השחיתו. בכל זאת לא עלתה ביד הליגיונרים להשאר מונופוליסטים יחידיים. עד מהרה התאסף המון רב מהכפרים הסמוכים פלוגות של חילים מזויינים, שלקחו גם הם חבל בביזה. אך הליגיונרים לא הסתפקו רק בגזל ועשק, כל יהודי, שנפל לידם, הכה מכות חדרי בטן. רבים נהרגו באכזריות גדולה. היהודים עזבו את בתיהם הפקר ובאו להתחבאות בחורים ובסדקים, במערות ומרתפים. כאשר הליגיונרים גמרו ביזת החנויות, התחילו לבזז את הבתים. בתחלה שסו את הדחובות הקרובים אל

התחנה, אחר כך את שאר חלקי העיר. הגזל, העניים והרציחות נמשכו חמשה ימים, מן 7 עד 11 ינואר 1919.

פאַלענקא מנה לקומנדנט על העיר את דימיטרובקא, ושניהם ביחד ערכו ציד על היהודים האמידים ותפשו אותם, כדי להוציא מהם סכומים גדולים של כסף פדיון נפשותיהם.

מספר ההרוגים, שנרשמו תיכף אחרי הפרעות, שמונים איש. נפצעים, שהרוב מהם אנשים—הרבה מאה. בבית אחד נפצעו עשרים וחמשה אנשים. אנוסות הרבה מאד... נהרגו ונפצעו, על פי רוב, אנשים באים בימים. ההיזקות מגיעים להרבה מיליונים.

(תולדות מההודעה של עליאסבערג, תכר של הדלנציה מזיטומיר).

II

הפרעות השניות.

ביום 21 מערץ 1919 עזבו חיל המועצה את זיטומיר, וביום השני 22 מערץ נכנסו לזוראנגעליובקה (פרור העיר) גדודי הפטלוריים. תיכף, כאשר עזבו חיל האדום את העיר, נמרו עסקני הערה לשלוח דלנציה, לקבל את פני הצבא של הדירקטוריה ולהשתדל לפניהם שלא יתנו להפריע את הסדר. כי ידעו שבעיר נתעוררה אנימציה גדולה נגד היהודים, ובעלי המאה השחורה עשו כל מה שביכלתם, להכשיר את הקרקע לפרעות ולהרינות. אך הפיצו את הבדותא, שהבולשביקים לפני עזבם את העיר, הרגו שבע עשרה מאות נוצרים. באמת נהרגו מן 12 עד 21 מערץ רק 21 נוצרים, וגם מאלה נפלו אחדים במלחמה הפרטיזנית. מובן, שהברותא הפרובוקציונית נערכה בעיקרה רק נגד היהודים. כך העלילו הפקידים שנשארו מימי הצריזם, שכל המשרות נמצאות בידי היהודים, בשעה שהרוב הגדול מהתישבים היהודים, כהבורגנים, הסוחרים, התגונים וכו' וכו', היו המתנגדים היותר גדולים של הבולשביזם. וכאשר הרשות הבולשבית לקחו בזיטומיר בני־תערובת, כדי שתהא בטוחה בקונטריבוציה ששמה על העיר, נמצא בין בני התערובת גם מספר גדול של יהודים.

כל הבדותות הללו הגיעו גם לאזני החילים הפטלוריים, ואיש לא הסתפק שהפרעות יפרצו בעיר. הרבה יהודים, ובפרט הצעירים, עזבו את העיר, אף כי לא היתה להם שום שיכות להבולשביזם. הם נמלטו רק מיראתם את הפרעות. כל הבודחים נחתמו בחותם הבולשביזם ופקודה יצאה, שאם ישובו העירה, או אחת דינם למות וירה יורו. רק לסיָעה אחת של צעירים, ששבה מברדישטוב, הצליח להנצל ממות על ידי השתדלותו של השלטן העצמי. גם אחדים מעסקני הקהלה נכנסו בעובי הקורה.

בין חברי הדלנציה, שנשלחו ביום 22 מערץ, לקבל את פני הפטלוריים נמצאו: ראש העיר פיוועצקי, סגנו יאניצקי, חבר הקונגרס של עבודה, דוֶיבלטובסקי ויהודי חבר של ועד הקהלה. כלם נסעו במרכבה אחת. אופיציר אחד, שפגש אותם בדרך, יעץ להם לשוב חזרה, גם גלה את אזנם, כי חיי הדלנט היהודי הם בסכנה גדולה. הדלנציה החליטה שהחבר היהודי ישוב לביתו. היהודי שב העירה דרך סמטאות ואורחות עקלקלים. בדרכו כבר ראה את הקרבנות הראשונים, שנהרגו על ידי הפטלוריים. כך, בעברו מפרור זוראנגעליובקה העירה, ראה את גופתו של איש זקן כבן שבעים שנהרג ביריה בשעה שהלך לבית־המדרש עם הטלית תחת זרועו.

השאלה הראשונה, שנשאלה הדלנציה, היתה על דבר האלף ושבע מאות הנוצרים שנהרגו על ידי הזידים. הדלנציה ענתה שזה שקר גמור, והבטיחו על דברתם שמספר הנהרגים לא היה יותר משתי עשרות.

הדלנציה קבלה מענה, כי אמנם אנשים אינטליגנטים אשר יָכחו ויאמינו בדבריהם. אבל להוציא מלבותיהם של החילים השנאה השרושה בלבם, זה דבר שאי אפשר וגם השטב הוא חסר אונים לבצור את רוחם.

הפרעות התחילו 22 מערץ וארכו חמשה ימים. בזוטומיר לבדה (מלבר הכפרים הסמוכים) נהרגו שלש מאות ושבע עשרה נפשות. רוב הנהרגים היו זקנים, נשים וילדים. מספר הצעירים בין הנהרגים היה מעט מאד, כי הצעירים נמלטו ביחד עם חיל המוצא, או התחבאו. אחדים הצליחו לפדות את נפשותיהם בכסף. אך היו מקרים, שהסיקרים קבלו כסף ואחר כך הרגו את קרבנותיהם.

ההריגות נעשו באכזריות נוראה. לולא החביאו הנוצרים הרבה יהודים, כי אז היה מספר ההרוגים בודאי כפלי כפלים. זאת ועוד אחרת: ביום 24 מערץ ערכו הבולשביים התנפלות חדשה על זיטומיר והפטלוריים הוכרחו להפסיק את הפרעות, כי נשלחו אל הפרונט.

ביום 23 מערץ, בשעה שהפרעות התגברו למעלה ראש, בקר פטלורי את זיטומיר. כאשר הודיעו לו על אדות הנעשה בעיר, הבטיח כי כבר הוציא פקודה לשים קץ לפרעות. אך באמת עד 25 מערץ לא נעשה שום דבר. רק ביום 25 מערץ התקוממה הזנדרמיה החקלאית בראש עם בוגוצקי נגד ההתנפלויות והפרעות נפסקו בפעם אחת.

אם חפצים אנו לדעת, איזה תפקיד מלאו הפקידים, שעמדו בראש הצבא, די לנו רק להזכיר את תשובתו של הפולקובניק פטרוף, השֶׂה של הגרניזון. כאשר הודיעו לו שהקומיסיה האופציאלית, שנקבעה לעשות חקירה ודרישה בדבר הפרעות, באה אליו, אמר:

— אַה, זו היא קומיסיה זידית! אין מה לדבר! — ולא הרשה לה לבוא לפניו.

רק כאשר הדלנציה הודיעה לו שחבריה נמנו על ידי הדירקטוריום, אז בא אתם בדברים ואמר להם:

— הסיסמא שלנו היא: הכו את היהודים, הכו את הבולשביים!

היו גם מספר גדול של נפצעים. להביא את כלם בחשבון לא היתה כל אפשרות, כי הנפצעים לא יכלו לצאת מבתיהם לקבל עזרה מדיצינית. רק ביום הרביעי של הפרעות, על פי האיניציאטיבה של חבר הדומה העירונית, דומנובסקי, נתארגנה פלונה סניטרית מעופפת לחבש את הנפצעים. אך החילים הסובבים בעיר שמו מפריעים על דרכם ולא נתנו להם לעבוד את עבודתם. אחיות רחמניות אחדות נשאו לבית החולים יהודי זקן שנפצע קשה. בדרך עצרו אותן חילים וחפצו להרוג את הזקן, ורק ברוב עמל ובתחנונים עלתה בידי האחיות להציל את הנפצע ממות. החילים הסכימו רק בתנאי שהאחיות ישאו את החולה חזרה לביתו.

תמונה מעציבה ומזעזעה את הנפש, הציג בית הקברות ביום שהובאו הנרצחים לקבורה. בית הטהרה היה מלא מפה לפה חללים, שהרוב מהם היו זקנים, נשים וילדים עד אפס מקום. וסביב הבית המון יתומים ויתומות, נשים שכולות מבעליהן, שקוראים שמים בבכיותיהם ויללותיהם.

ביום 24 מערץ, כאשר התנפל צבא המועצה על זיטומיר, נתפשטו שמועות בעיר, שכאשר יגיעו הבולשביים אז ישמידו את כל הנוצרים, הנמצאים בעיר. מחמת שמועות כאלה, התנדבו הרבה נוצרים לצאת למלחמה על חיל המועצה. בין אלה שהתחברו עם הפטלוריים, היו הרבה פקידים מימי הצאריזם, תלמידי בתי הספר וכמעט כל הזכרים מהפרורים ווראנגעליבקה ומאלעבאנקה, מקום מגורם של בני ההמון הנבער. הם נלוו אל הפטלוריים לא מאהבתם אותם, אך משנאתם את היהודים. בכל זאת נמצאו הרבה נוצרים שהיו למגן ליהודים והסתירו אותם בבתיהם.

ביום 25 מערץ, כשהפרעות עוד לא נפסקו לגמרי וקרו עוד מקרים של התנפלויות על היהודים, הוציא קומנדנט המצור פקודה, שבתוכה נמצא גם הסעיף הזה:

„באשר המנוחה כבר הוקמה בעיר, לכן מציע אני להתושבים ובפרט להיהודים, שלא ישבו חבואים בבתיהם. רק יצאו אל הרחוב".

חבר הרומה, פרוקודין, בקש מאת הקומנדנט וואָזני, למחוק את הסעיף על דבר היהודים. כי איך אפשר להכריח אותם לסכן את נפשותיהם ולצאת אל הרחוב אחרי הפרעות וההריגות שעברו עליהם, ושעיד לא פסקו לגמרי. אך וואזני לא רצה בשום אופן למחוק את הסעיף הזה.

רוב ההרוגים היו עניים. האמידים, על פי רוב, פדו את נפשותיהם בכסף. איש זקן בן ע"ד שנים נהרג, יען היה לו בכיסו רק שמונה עשר רובלים, בשעה שהרשו ממנו כפר נפש אלף רובל.

בעיר נדפסו ונתפשטו כרוזים: „הכו את היהודים"! ועוד כאלה.

(על פי הידיעות בתוך ליפקין, מורכה על ועד העיר המרכזי בלוקריגה).

III

משברי הפרעות שהתחוללו בימים האחרונים במלא רחב אוקרינה, הגיעו בזיטומיר למדום קצם. אם הערים ברדיטשוב, אברוטש, קורוסטין, דוברוביצה וקוטוזובה סבלו הרבה—הנה זיטומיר נהרסה כלה. עיר מֵרבה באוכלסין, שנמצאים בתוכה תשעים אלפים תושבים, נחמסה כלה עד היסוד. המחסנים מהמחלקה הראשונה ביחד עם החנויות הפעוטות. מרכז העיר ביחד עם הפרורים, בתי העשירים וצריפי העניים, כלם — בלי יוצא מן הכלל—היו לבז ולמשיסה. הסיקרים התחוללו בעיר כשוד משדי במשך ששה ימים. הם חמסו, הרסו, רמסו וטרפו בחיות טרף.

והחורבן וההרס הנורא הזה, שהיו דרושים כחות ענקיים כדי להוציאם לפעולות, נעשו ונגמרו בידיהם של איזו עשרות סיקרים. הנני מדגיש „איזו עשרות". אף כי בחמס ושוד לקחו חלק מחנות שלמות של חוליגנים מאֻלמנטים שונים, שנתחברו יחד. אנשים ונשים, פועלים פשוטים ואינטלגנטים. אך כל אלה המחנות היו רק המאסף, אשר לקטו את הפרורים, שהשאירו להם הסיקרים. העובדים האקטיבים, אלה שהרסו את המחסנים, הבעירו אש בבתים, הרגו, ענו ואנסו—היו רק איזו עשרות. בכל אופן — לא יותר ממאה.

אמנם מחזה עגום וקורע לבב היה מראה העיר ההרוסה. אך יותר נורא ומעורר נועל נפש היה לפגוש בקהל החוליגנים גם אנשים עטופים בבגדי בהונה, פקידים ומורים של בתי הספר העירונים, שהסירו את מסוה הבושה מעל פניהם ולקחו חלק בביזה ביחד עם האספסוף.

באותה שעה שהסיקרים הרעימו בירויותיהם, כדי להפחיד את ההמון, שלחו המחנכים של אחד מבתי המחסה לילדים, המתפרנס גם על חשבון היהודים, את חניכיהם החוצה, כדי לזכות גם אותם במצות פרעות". והפעוטים הללו עשו את משלחתם באמונה: חמסו ובזזו והביאו את החפצים השרודים אל מחנכיהם.

הפרעות והטבח בזיטומיר לא באו בהסח הדעת. הכל היה מוכן ומסדר מכבר. הפרעות בברדיטשוב התחילו ביום 23 מערץ 1919 (למנין ישן) ונמשכו רק שעות אחדות, ובאותו יום הודיעו לקיוב. ובכל זאת לא אחזו בשום אמצעים. וכאשר, אחרי עבור שלשה ימים, התפרצו החילים לזיטומיר והתחוללו שם באין מפריע ששה ימים, לא נקפה הרשות המרכזית אפילו באצבע קטנה. על ההשתדלות להפסיק את הפרעות, נתקבל מענה: „הננו קצרי אונים". וכאשר שלטון העצמי של העיר רצה לסדר פלוגות מגן, אימה עליו הרשות, כי מיד יאסרו את כל החברים של שלטון המועצה בבית הסוהר. כעשרה ימים אחרי הפרעות עלה בידי שלטון העצמי לקבל רובים אחדים בשביל השומרים, על פי הרשיון שנתן מהקומנדנט של המצור. אך כל הרשיון היה רק מין „קומדיה של בֶבות" ומעשי התעללות. התירו להשתמש בנשק רק ביום, ולהשיב בכל ערב את הנשק חזרה. ביום 11 ינואר 1919 הבטיח הקומנדנט של המצור, שיצוה שלא להוציא את הנשק מידי השומרים גם בלילה, וביום השני הוציא פקודה, שהועדים של הבתים מחויבים להמציא את כל הנשק שנמצא בידיהם במשך שעות אחדות. מובן, שבתנאים כאלה נקל היה לארבעים המסנים מזוינים לחמום ולבזו את כל הרחוב הווילסקי, שגרים שם ערך עשרה אלפים נפשות, מבלי פסוח אפילו על בית אחד, והמיליונרים של אתמול היו צריכים היום להושיט יד ולבקש פרוסת לחם. הפקידות העירונית אמנם דרשה עזרה מקיוב עשרה מיליון רובל. הממשלה קצבה רק שני מיליון רובל. וגם הסכום הזה לא נתקבל. כאשר שבה הדלגציה מקיוב, עוד לא קבל בית האוצר בזיטומיר את הפקודה. וכאשר הפקודה נתקבלה — שוב לא היה כסף בבית האוצר.

(כוגנלנד)

זלוטופולי (מחוז טשיגורין, פלך קיוב)

I

ביום 1 מאי 1919, שחל ביום החמשי בשבוע, חגגה העיר זלוטופולי את חג הפועלים, כל המפלגות והחבורות התאספו אל הככר הנרחב שלפני הווילוסט. עם דגליהם האדומים, עם הסיסמאות השונות, הרשומות עליהם. באו גם ראשי המועצה של הפועלים ונאמו נאומים לכבוד החג. אחר כך התחילה התהלוכה בעיר.

גם המפלגה האוקרינית באה בדגלה הלאומי, שעליו היה רשום „בעד אוקרינה החפשית", להשתתף בחגיגה. אך נפל סכסוך ביניהם ובין הפועלים; הם דרשו שיתנו להם ללכת בראש התהלוכה והפועלים לא הסכימו לזה. אז עזבו האוקריינים „הסַמוסטיינים" (העומדים ברשות עצמם) את התהלוכה בחרי־אף ושבו לבתיהם.

ביום השני נודע בעיר, שנשלחה פלוגה של פרשים לכפר הסמוך, ליסטופאדוב תחת פקודתו של הקומנדנט הרוסי. המפקד את נַיְסֵי המגן של נובומירגורוב. לשם איזו מטרה נשלחה הפלוגה לא ידענו. העיר היתה נבוכה.

הפרטיזנים של הכפר ליסטופאדוב פגשו את חיל המגן מזויינים בנשקם. המלחמה פרצה ביניהם, אך ידי חילי המגן היו על התחתונה; בעמל רב עלה להם להמלט מן הכפר. הם נסו בדרך אחרת ולא שבו העירה.

הפרטיזנים של הכפר ליסטופאדוב, בידעם שהעיר נשארה בלי הגנה, השתמשו בשעת הכשר הזו, התגודדו לגדודים והתפרצו העירה, התחלקו לסיעות והתפשטו ברחובות. הללו בוזזים וחומסים את הבתים ואת החנויות, ואלה דולקים אחר היהודים הנסים מניסת הרב והורגים בהם.

פתאם נשמע רעם של יריות ונפץ של זגוגיות. אל הפרטיזנים התחברו החוליגנים המקומיים גם אכרי הסביבה. הרחובות, שנמצאו בהם בלאו הכי אנשים מועטים מסבת הגשם שירד בזעף מאז הבקר, נשארו עתה ריקים. היהודים באו במרתפים, בעליות ובשאר המחבואים. רק סיעות של חוליגנים עוברות לעתים תכופות, מטילות ברחובות, מתפרצות אל הבתים. שוסים, בוזזים, הורסים.

„אני—מספר המודיע—ראיתי הרבה יחפים במכנסים מפושלים עד לארכובותיהם ומזויינים ברובים, שעברו, דרך רחוב הטיאטרלי, אל רחוב הגדול. שם הקיפו את בית המועצה והתחילו לירות בו. אך הבית היה ריק, כלם הספיקו להמלט על נפשם.

„באותה שעה עברו דרך ביתי אחדים מנכבדי הרוסים ושמעתי אותם משוחחים ביניהם: בעיר נתאספו לא רק האכרים מליסטופאדובה, אלא גם האכרים מקושארקי, טוריאן, מעוערקי ומכל הסביבה".

במשך שעה אחת, עד שהספיקו חיל המגן לשוב חורה, הרגו הפרטיזנים שמונה יהודים. שנופותיהם התגוללו בחוץ, גם פצעו הרבה אנשים.

כאשר שבו העירה גיסי ההגנה ונכנסו גם חיל המגן של נובומירגורוד עלה בידם לגרש את הפרטיזנים מן העיר.

II

הפרטיזנים עזבו את העיר, אך לא את שדה המערכה; הם התבצרו מחוץ לעיר וערכו מלחמה עם גיסי ההגנה, שנמצאו בתחומה של העיר, ורעם היריות לא פסק כל היום.

היהודים, שגרו בחלק העיר הפונה אל הכפר, עזבו את בתיהם וכל רכושם הפקר והלכו לבקש להם מקומות להתחבא בהם. מקצתם ברחו אל העיר הסמוכה, נובומירגורוד, ומקצתם התחבאו בעליות ובמרתפים שבבית החולים העברי. היריות לא פסקו גם בלילה. היהודים לא נתנו שינה לעיניהם מפחד התנפלויות פתאומיות. הלילה ארך „כאורך הגלות". כלם נמוגו מפחד. גדודי ההגנה היו חדלי כח לעצור בעד הפרטיזנים מהתפרץ העירה, והעזר שקוו לקבל מ"ליסאֶביטגראד, מהפועלים העובדים בבית החרשת של העלוארט, לא בא. ואוכלסי הפרטיזנים הולכים הלוך וגדול, הלוך והתרבה. אליהם נלוו כל פעם גדודים חדשים מכפרי הסביבה, מחנה כבד מאד.

באותו הלילה התפרצו אחדים מהפרטיזנים אל הבתים הנמצאים בקצה העיר, גם התנפלו על ביתו של הזקן ב ו ר ש ט י י ן והרגו אותו ואת בנו.

בבקר השכם של יום השלישי, הוא יום השבת, התלקחה המלחמה בין הפרטיזנים וחיל המגן ביתר עז. הפרטיזנים המטירו על העיר גשם של כדורים. חיל

ההגנה לא יכלו להחזיק מעמד. הם נסוגו אחור, התפזרו וברחו. הפרטיזנים התפרצו העירה. וכאשר הרחובות הקרובים אל הכפר נתרוקנו לגמרי מיושביהם והבתים וההנויות נשארו הפקר, חדרו לתוכם החוליגנים המקומיים, שדדו וחמסו, נפצו ורמסו באין מפריע. השוד וההרס ארכו עד הצהרים.

פתאום רעדה הארץ מרעם היריות ומתוך הרעם נשמע קולות הפרטיזנים:

— בוז לכם, מגינים של הזידים! על מי אתם יורים, על אחיכם?

היהודים בשמעם את הקולות והצוחות, חשבו שבודאי באו הפועלים מיליסא־ביטגראד לעזרתם, והתחילו לעזוב את מחבואותיהם.

אך במהרה עמדו על טעותם. אלה לא היו הפועלים ההעליוארטים, אך ניסי ההגנה שנשלחו מהכפר „הרוטה השמינית", גדוד של חמשים איש מזויינים כדבעי ברובים ובפצצות. על פי השתדלותה של המועצה העירונית. גם ניסות ההגנה הנובגורודים החליפו כח בינתים והתחברו עם הגיסים של „הרוטה השמינית". עד מהרה עלתה בידם לגרש את הפורעים מהעיר. היהודים יצאו מחוריהם, מודים ומשתחוים על הפדות והגאולה וישבו לקיים את „הסעודה השלישית", כל איש מצרורו, שהביא אתו, אחרי תענית של שני ימים. אנחנו ישבנו ברחוב בכפיפה אחת. לשוב לביתנו לא עלתה על דעתנו. מי יודע אם יש לנו לאָן לשוב. בודאי הריקו הפורעים את הבתים ואנחנו נשארנו בערום ובחוסר כל. אך גם על זה לא דאגנו כלל — „מאן דיהיב חיי יהיב מזוני".

III

אך שלותינו לא ארכה.

עוד באותו הלילה התחדשו היריות ביתר שאת.

כנראה, גיסי ההגנה של „הרוטה השמינית". שהיו כלם נוצרים, השלימו עם הפרטיזנים, וביום הראשון התחדשו הפרעות בכל נוראותיהן. אל הפורעים של ליסטופאַדוב והסביבה נספחה גם האינטליגנציה העירונית: פקידי הפוסטה, המורים והתלמידים של הגימנסיה ושל בית הספר לאגרונומיה, גם הנוטריון שערבאן, הצַלָם ראדזוביל־סקי ושאר סלתה ושמנה של העדה הרוסית. גם בניו של הכומר הזקן זיליניצקי השתתפו במצוה זו, להרוג ולהשמיד את היהודים.

האינטליגנטים היו גם המפקדים הראשים של בנופיות הפורעים. הם הלכו לפני המחנה מזויינים ברובים, אקדחים וסיפים ואחריהם נהרו המונים־המונים זקנים ונערים, אנשים ונשים, כלם מזויינים בשכינים, שפידים, קרדומות ופטישים. המפקדים הלכו בראש המחנה. ידיהם ובגדיהם חמוצים מדם הקרבנות. בפריצי חיות התנפלו הרוצחים הללו על היהודים האמללים שנפלו בידיהם, והגירו אותם לטבח. על זקנים ותשושי כח לא חסו וילדים קטנים יונקי שדים לא רחמו.

מעשה בששה אנשים שנהרגו שם במערה אחת: אב ואם עם שני ילדיהם ועוד שתי נשים, שהתחבאו עמהם ביחד.

מעשה באשה צעירה, אֵם לשלוש ילדות פעוטות, שחפצה לסוכך בגופה על בעלה שלָקח למות. הרוצחים הרגו את שניהם בחמת רצח. והפעוטות נשארו יתומות בלי אב ואם.

ועוד מעשיות באלה, שמנקרות את המח, מקרישות את הדם ופולחות את הלב.

האינטלגנציה לא היתה אסטנסית כלל וגם בביזה לקחו חלק בראש. הם שברו בקתית של הרובים את הדלתות והחלונות, גם נכנסו תחלה אל הבתים והחנויות. ברקו עד המקום שידם מגעת. את „המזומנים", כלי הכסף והזהב. גם את המעולים והמשובחים בהחפצים לקחו להם, וכאשר הם גמרו את עבודתם, קראו לבני האספסוף והללו גמרו את העבודה, קפלו חבילות מהחפצים הנשארים והריקו את הבתים והחנויות.

הַיְרִיוֹת לא נפסקו כל היום. קולות הירית, תרועות הידד ורעש של צלצול הזגגיות בהתפוצצן התערבו עם לעג הבוז ומשוש פראים, בשעה שהחולינגים גלו את מחבוא של איזה יהודי וסחבו אותו החוצה להרינה. והקולות עלו בלולים ומסֻבכים והחרישו את האזנים. בין הקולות הללו נשמע לפעמים גם קול עגות חלושה — אנקתו האחרונה של יהודי נרצה, שהתפרפר בין החיים והמות.

פתאום נשמע קול תרועה וצחוק מחריש את האזנים. ההצלחה שחקה להפורעים. ציד יפה עלה במצודתם: הם גלו מערה, שהתחבאו בתוכה יותר מעשרים יהודים.

— צאו, זידים! — נשמע קול המפקד.

היהודים זחלו מתוך המערה.

— אל הקיר!

בפיק ברכים קרבו האומללים אל הקיר.

נשמעו ירויות תכופות. המשה יהודים נהרגו. הנשארים נפצעו פצעים אנושים.

ומעשים כאלו נשנו בהרבה מקומות.

השבנו שכל העיר, שמספר תושביה היהודים כעשרת אלפים נפש, נגזר עליה כליה וכל אחד חכה לתורו.

IV

בצהרים הגיעו ההשתוכבות, ההתהוללות והרציחות למרום קצן. הכדורים עפו מכל צד ועבר בצפרים עפות. הסיקרים עברו מבית לבית, אנסו, שדדו, חמסו והרגו בקראם איש לחברו:

— אברן ומות ליהודים!

— ערו את הזידים עד היסוד!

כאשר כבר שדדו ובזזו דים, גמרו להעלות את העיר על המוקד.

— טפליא, אל העבודה — נשמעו קולות המפקדים.

ששים ושמחים לעשות רצון מפקדיהם קרב האספסוף אל העבודה. הביאו נפט ושפכו על הרצפות, צברו קש וחשש והציתו בתים אחדים. ההבערה ללהב יצאה. האש התלקחה למרות הגשם השוטף, שלא פסק כל היום. לשונות הלהבה התארכו והשתרבבו, התנשאו למעלה. פחי הברזל של הגגות התפתלו והתקפלו על ידי האש והגביהו עוף, לפידי אש עפו מכל עבר וענני עשן הליטו את כל העיר.

לפנות ערב פנעו בנו הסיקרים בחורבה אחת, שנמלטנו שמה אחרי סדרה ארוכה של נדודים מרפת למערה, ממערה לעליה, ומעליה למרתף, עד כי הגענו לאיתה חורבה. בתנו הבכירה, בת שבע שנים, אבדה מאתנו, במשך הנדודים הללו אני ואשתי רבצנו בחורבה באחת הפנות. בני הילה, בן שנה ומחצה, חבוק בזרועותי, והואנים לבתנו.

פתאום התפרצו אל החורבה סיקרים אחדים מזוינים ברובים וקרדומות. אחד מהם קרב אלינו, הרים את הקרדום וצעק בכעס:

— זידים, התכוננו למות!

לשוא בכינו והתחננו שיחוסו עלינו. מסרתי להם את שעוני, התכשיטים של אשתי, וזהב ופנינים; גם מעות מזומנות, כשלשה אלפים רובל, שנמצאו בידי, מסרתי להם. הם לקחו את הכל ואחר כך הניפו את הקרדומות והכו אותנו על ראשינו. אני ואשתי נפלנו על הרצפה. הדם זנק בחזקה מהפצעים. הסיקרים האמינו כי כלו אותנו ועזבו את החורבה. לאשרנו, לא היו הפצעים אנושים. בתחבושות ובתחבולות שונות עצרנו את הדם. נשארנו בחורבה עד כי האיר היום. לפנות בקר, כאשר הוריות שקטו מעט, עזבנוה. אנחנו דלנו חרש, דרך הגדרות, מחצר לחצר, התגנבנו דרך מבואות אפלים ועקומים, עד שהגענו לבית החולים העברי. שם נתנו לנו עזרה וחבשו את הפצעים.

V.

ביום השני התחדשו הפרעות ביותר תקף ועוז. לזולוטופולי בא האטמן קוצורי עם הכנופיה שלו. וכאיש צבא ומומחה לפרעות ולהריגות, למד להפרטיזנים כיצד ערכים טבח להיהודים. כל זאת נודע לנו מהמון הנפצעים, שעלתה להם להגיע לבית־החולים כדי לחבוש שם את פצעיהם.

היו מקרים שנשים השליכו את ילדיהן ברחוב, כדי שיוכלו לטפס על הגדרות למלט את נפשותיהן בבית החולים העברי, ששם, בעליות ובמרתפים, מצאו להם מקלט אנשים למאות. שם שכבו הפליטים ערומים ומעוטפים בבלויי סחבות, כי הסיקרים פשטו מעליהם את בגדיהם והצינו אותם ערומים. במשך חמשה ימים התגוללו האומללים האלה באבק וברפש של העליות והמרתפים, אכולי כנה, רעבים וצמאים, לשונם בצמא נשתה ומעיהם חמרמרו.

ביום השני הוציא קוצורי פקודה לשלח באש גם את החניות. הפקודה נתמלאה בדיוק. יותר משתי מאות חניות היו לשרפה מאכלת אש. אך, כמובן, התרוקנה הסחורה קודם על ידי הסיקרים.

הבטתי דרך החלונות של בית החולים וראיתי שכל העיר אחוזת להבה. לבי התכוץ בקרבי ונפשי שאלה למות. הלהבה הלכה הלוך וגדול, הלוך והתרומם למעלה והאירה באור נוגהות את חשכת הלילה. לשונות אש משתרבבות למעלה, ורעם הוריות וצוחות פראים אינם פוסקים. אנחנו כמעט שיצאנו מדעתנו ומחשבה אחת מנקרת במח של כלנו:

— „רבונו של עולם, עד מתי, עד אנה? הכלה אתה עושה אתנו?"

גם ביום השלישי הלכו ונמשכו השוד וההריגות. לפנות ערב יצאה פקודה מקוצורי להפסיק את הפרעות. גם צוה על היהודים שיתאספו בשני רחובות, הנמצאים בקצה העיר. היהודים התאספו בחמשים איש בכל בית, ושומרים העמידו שלא יתנו להחוליגנים להתנפל עליהם.

ביום הרביעי נתקבל הרשיון להביא את הנרצחים לקבורה. במשך שני ימים עבדה פלוגה של מתנדבים לאסוף את ההרוגים, שהתגוללו בעליות ובמרתפים ושהיו

משלכים ברחובות, בשדות ועל הדרכים זה שבעה ימים. רבים מהם כבר היו לברות לשני הכלבים וחיות טורפות.

מספר ההרוגים היה יותר ממאה איש, בתוכם הרבה זקנים, נשים וילדים ויותר משתי מאות נפצעים.

כאשר נפסקו הפרעות והטבח, הריק נדודי קוצורי את החפצים מתוך הבתים העזובים והביאו אותם אל הגמנזיה העירונית. ששם נמצא השטב של קוצורי, חלק מהשלל קבלו הפרטיזנים מליסטופאדוב והגלוים עליהם. ומה שעלה בחלקו של קוצורי והכנופיה שלו טענו על עגלות והובילו למאורתו שנמצאה בהיער, „חולודני יאַר".

VI

המנוחה בעיר ארכה כעשרה ימים, כל זמן שקוצורי נמצא בעיר. אך כאשר העביר את כל השלל אל מקום חנָיתו ועזב את העיר, התחדשו הפרעות—ועוד הפעם רציחות, מעשי אונס, חמס ושוד וגלגולים מעליה לרפת ומרפת למרתף.

אנחנו כבר קצנו בחיינו. מזוהמים, מרָפשים ואכולי כינה התאבקנו במחבואותינו. גם הרעב הציק לנו עד מאד. עזבנו את מחבואותינו. התאספנו כלנו בנערינו ובזקנינו, בנשינו וטפינו. לקחנו דגל לבן בידינו ונמדנו לצאת אל הסיקרים. יעשו אתנו כטוב בעיניהם. אם יהרגו אותנו—„טובים חללי הרב מחללי רעב".

כשנפגשנו עם הפורעים נעה כל העדה בבכיה.

הסיקרים נחלקו בדעותיהם: יש אומרים „שצריכים להשמיד ולאבד את כל היהודים מבלי השאיר להם שריד ופליט. אך המתונים שבהם אמרו, שצריכים להתישב ולעיין בדבר. נצחו המתונים את הפיוחים וקבלנו תשובה:

– שובו למקומותיכם וחכו לתשובה!

הלכנו כלנו לבית המדרש המירנגורודי שבעירנו וחכינו לגורלנו, שהיה נתון בידיהם של שני איבַים: איבן טרעביץ מזלוטופולי ואיבן קורעצקי הטוריאני ראש הבריונים.

כך ישבנו בבית המדרש וחכינו לתשובה. עברו שני ימים וכל מענה לא נתקבל. או בחרנו מבינינו דלגציה של חמשה עשר איש, בתוכם גם הכותב, והלכנו במסירות נפש אל הרוסים בעלי ההשפעה, גם אל הכומר הצעיר לֶבוב. אחר כך הלכנו אל הכפר ליסטופאדוב לבקש רחמים מאת הפורעים, אך הם השיבונו מאמצע הדרך באמתלא שאינם פנויים עתה לדבר עמנו, כי טרודים הם בחזית הקומוניסטים.

ובאמת היו אז ידיהם מלאות עבודה:

הם ערכו אז פרעות והרינות בערים: נובומירגורוד, וויסק, מאטוסובה, ליבידין.

בנובומיגורוד הרגו	150 נפשות
בויסקו	20 „
במאטוסובה	80 „
ובליבידין	40 „

ולפיכך לא היה לבם פנוי לבא אתנו בדברים.

עברו עוד כשני ימים והנה פתאם הזמינו אותנו אל המיליציה. שם מצאנו את מורשי הכפר ליסטופאדוב; הם הציעו לפנינו את הדרישות הללו:

א) לענוש את הקומוניסטים, הנמצאים בעיר.

ב) להבטיח להם, שאין שום טינא בלבנו עליהם ולא נביא עליהם את הבולשביקים לענוש אותם.

ג) להוציא את הנשק הנמצא ביד צעירינו ולמסור להם את הסך חמש מאות רובים ושאר מכשירי מלחמה שנמצאים בידי אלה.

אם נמלא את התנאים האלה, יהיו לנו נפשותינו לשלל.

אנחנו בבינו לפניהם, בארנו להם שאין שום כח בידנו לענוש את מי שהוא, גם רובים במספר גדול כזה אין כלל בנמצא בעירנו.

אז הסכימו שנמסור להם את הנשק הנמצא בידי היהודים, כמה שיש, ואותי, בתור רב העיר, הכריחו להטיל חרם על כל מי שלא יביא את נשקו. וביחס לקומוניסטים הם לבדם ימצו את עמק הדין.

אנחנו שבנו לבית־המדרש, ששם נתאספה כל הקהלה. אנחנו מסרנו להם את המשא ומתן שהיה לנו עם המורשים מליסטופאדובה, והתנאים אשר התנו אתנו, וכל העדה נעה בבכיה. אני בלב נשבר הייתי נאלץ למלא את פקודתם. את הזמן של מסירת הנשק הגבילו עד השעה השניה אחר הצהרים. את ספרי התורה הוציאו לחצר בית־המדרש ובמעמד כל העדה הוטל החרם. במשך שעות אחדות נצברו כארבעים רובים, גם סיפים אחדים וכדורים ושאר מכשירי מלחמה. בשעה השניה באה לבית המדרש סיעה של צעירים, בניהם של בעלי האחוזות מהסביבה, כלם לבושים בגדי שרד עם כתפות (אֶפּוֹלֶטים), גם הנוטריון המקומי בא לבוש בבגדי שרד של אופיציר, וקבלו את הנשק.

בו ביום הוציאו כרוז, כי הרשות עברה לידי „הגבורים הלבנים".

אחרי ימים מועטים עלו על זלוטופולי פלוגות של חיל המועצה ומן התחנה המטירו גשם של כדורים מתותחים. כאשר נכבשה העיר, הקימו על כנה את שלטון המועצה של הפועלים והאכרים, גם נסו להקים סדרים בעיר. אך הסדר לא הוקם. מספר החילים של המועצה היה מעט, ומספר המתפרצים היה גדול מאד. והאנרכיה לא פסקה. התנפלויות ופרעות הלכו ותכפו. היהודים חרדו מקול עלה נדף וכל גוי קטן דרך ברגל נאוה על ראש היהודים.

באותם הימים התחילו התושבים היהודים לעזוב את העיר, וגם אני הכותב לקחתי את מקל הנודדים בידי ויצאתי בגולה, ביחד עם בני ביתי.

(נתמן פוזיס, רב זלוטופולי)

ב

(ידיעות שנאספו על ידי ועד הפועל לעזור לנגועי הפרעות).

הפרעות והטבח התחילו בזלוטופולי ביום 2 מאי 1919, ונמשכו כמעט ארבעה שבועות. ועד הפועל ידע עוד לפני שני חדשים, שעושים תעמולה לפרעות בסביבה, ואם לא יאחזו באמצעים הנחוצים, או ההבערה ללהב תצא. כל המפלגות הפרטיזניות שבאו לזלוטופולי, הביאו עמהן אתמוספירה של אנטיסמיטיזם. ביחוד הצטינה בזה המפלגה שנמצאה תחת הנהגתו של לוּפַטָה. הוא בכל האספות של הכפרים, עשה

אניטציה פומבית ועורר את האכרים להתנקם ביהודים. לופטה ומפלגתו עזבו את טשיגירין בתחלת אפריל ועברו ללעבעדיק ומשם, דרך הכפרים לעפיאַנקה, טוכלא ועוד—לזלוטפולי. עוד טרם בואם, הודיעו האכרים של הסביבה כי לופטה וסיעתו דורשים לפרעות. יום אחד לפני ביאתו של לופטה כבר היה מורגש בעיר ריח של פרעות. לופטה נלה את דעתו גם לפני ועד הפועל, שצריכים להשמיד את היהודים. או הביא ועד הפועל פלוגה של חילים מיליסאביטנראד והם הוציאו את הנשק מידי בני מפלגתו של לופטה. ההכרח אלצם לזה. כאשר לופטה התנהג כדיקטטור, תפש חמשה חברים של הועד ליסר בעיר מצב של מצור. גם הודיע, שבמשך יממה מחויבים התושבים לשלם את החובות הישנים מהמסים של הזימסטבה שהם חיבים, ואת המפגרים לשלם יענוש קשה, גם לא ימנע את עצמו מלירות על העיר. מזלוטופולי נשלח דלגציה לקיוב עם מכתב מפורט על אדות מעשיו של לופטה. בא משם באַ־כחה של הממשלה. הוא אסף הרבה תעודות וחמר על אדות מעשיו של לופטה וכני מפלגתו במחוז טשיגירין, המורשה של הממשלה הודיע את תוצאות חקירותיו על ידי הטלגרף גם להקומיסריאט של המשפטים וגלה את דעתו, שנחוץ תיכף למסור לדין את לופטה וסיעתו.

מזלוטופולי נסע המורשה ביום 23 אפריל, באמרו שנוסע הוא לקיוב להביא משם פלוגה של חילים לטשיגירין לאחוז באמצעים הנחוצים, כדי לטהר את כל המחוז מסיקרים.

מה היה סופה של החקירה והדרישה — אין אנו יודעים. אך זאת יודעים אנחנו כי לופטה וחבריו נמצאים עד היום בטשיגירין ואין פוצה פה כנגדם ומרגיז את מנוחתם.

שני ימים אחרי הפרעות בא לזלוטופולי גדוד של חילים תחת הנהגתו של קוצורי הצעיר. אך קוצורי והכנופיה שלו התחברו עם הפרטיזנים וביחד עמהם המסו את רכוש היהודים ורצחו נפשות.

זלינקי (כפר, מחוז חרסון, סמוך לנובואוקרינקה)

בכפר זלינקי נרצחו יהודים בשנת 1919 על ידי הפטלוריים, ובשנת 1920, על ידי הכנופיה של מאכנו. מהם הביאו לקבורה בנובואוקרינקה: את גילבורג חיים, זבארסקי נחום, ופוליאקוב אהרן.

(תכרס רלוות 34)

ונאמינקה (מחוז אלקסנדריה פלך חרסון)

בונאמינקה גרו כמאה ועשרים משפחות יהודים.

בחדש פעברואר 1919 התפרצו הפטלוריים אל המושבה ובמשך שלשה ימים עשקו וחמסו את בתי היהודים, שלחו באש את החנויות ואנסו נשים. היהודים עזבו את המושבה וברחו אל הערים והכפרים הקרובים.

אחר כך, כל סלמה (אישולון) שעברה דרך התחנה פשטה על המושבה וחמסו את בתי היהודים.

בסוף אפריל, 1919, התפרצו גדודי גריגוריוב לואמינקה. מתחלה חשבו שהם חילי המועצה, מפני שגם הם נשאו פסים אדומים כמו הצבא האדום. הם נכנסו אל המושבה בשבת לעת המנחה. שני חילים קרבו אל בית הכנסת בשעה שהיהודים התפללו

תפלת המנחה והתחילו לנפץ את הזגוגיות בידיהם. כאשר פצעו את ידיהם בשברי זכוכית רצו החוצה בצעקה, שהיהודים התנפלו עליהם ופצעו אותם. תיכף הקיפו החילים את המושבה והתחילו לירות על היהודים. נמלטו רק אלה שהצליחו להמלט אל היער הקרוב. מספר ההרוגים היו אז ארבעים נפש.

(אכרסס לוינשטיין 39, פוע)

זשוליאן (כפר סמוך לקיוב)

בחדש ספטמבר נרצחו בכפר זשוליאן שמונה עשר יהודים על ידי הדיניקיים.

זשיבוטובה (פלך קיוב)

א.

I

זשיבוטובה היא עירה קטנה, מספר תושביה היהודים היה בשש מאות משפחות. עשירים גדולים לא היו ביניהם.

בתחלת שנת 1919 התחיל בסביבה זרם של פרעות. הסוכנים של פטלורי שוטטו בעיר ובכפרים והעירו את האכרים להתנקם בהיהודים על פי הסיסמה הידועה: „הכו את היהודים, הצילו את רוסיה!". הסוכנים הללו השתמשו בכל האמצעים. גנבו עלילות, כדהות ושקרים אויליים, שאין להם שחר כלל, בידעם במה לתפוש בלבם את ההמון הגס. למשל, ספרו כי היהודים אספו ששים פוד עינים מהנוצרים שרצחו, וקברו אותן תחת הרצפה של בית התפלה. נמצאו גם עדי ראיה. כך הכשירו את הקרקע לפרעות.

מפסח ועד עצרת נערכו פרעות בהרבה עירות של הסביבה. לזשיבוטובה באו פליטים של העירות החרבות.

חיל ורעדה אחזו את יהודי זשיבוטובה. נתקבלו ידיעות על דבר הפרעות והטבח בבורשבשאנובקה ובלוקאשובקה. הסמוכות. היהודים התאספו לבית הכנסת לטכס עצה מה לעשות. הצעירים הציעו ליסד גיסי הגנה. אך הזקנים לא הסכימו. נתיסדה שמירה בלילות. הפחד הלך הלוך וגדול. בכל רגע היו נכונים לברח. גם בלילה לא פשטו את בגדיהם מעליהם.

ביום השבת 10 מאי 1919, בשעה השלישית לפנות בקר, נשמע רעם ירות לא רחוק מהעירה. להשומרים נודע שסיעה של סיקרים הולכת וקרבה אל העיר.

עם אור הבקר התפרצו הסיקרים העירה וצוו על היהודים להתאסף בבית הכנסת. אך היהודים הבינו את הסכנה הכרוכה בעקבי אספתם בבית סגור, והתאספו על המגרש שלפני בית תפלתם של הנוצרים. סיקרים מזוינים הקיפו את היהודים והאטמן שלהם פנה אליהם בנאום כזה:

—„זידים קומוניסטים! יודעים אנחנו את מעשיכם: אתם אספתם את כל הנשק, הכינותם לכם רובים ותותחאות והנכם חושבים להשתרר עלינו ולגזול את תבואותינו. אך זאת היה לא תהיה: הנני נותן לכם ארבה שתי שעות. במשך הזמן הזה תביאו אלי ארבעה תותחים, מאה רובים ועשרה אקדוחים. וכדי שתקימו הכל בדיוק הנני לוקח מכם עשרים איש בני תערובות".

את בני־התערובות הובילו אל הוולוסט. שמה התאספו גם האכרים המקומיים וגם אליהם פנה האטמן בנאום, שהיהודים הפצים לכבשם לעבדים, לקחת מהם את בהמתם ואת שדותיהם. ולכן — כדי להקדים פני הרעה — עליהם להרוג ולהשמיד את כל היהודים, או, על כל פנים, לגרשם כלה מן העירה.

בין כך התפשטו הסיקרים בעיר והתחילו לבזוז את הבתים. היהודים אספו את כל הנשק שנמצא בעיר (שמונה רובים וארבעה אקדוחים) והביאו אל האטמן. אך הוא בעם עליהם, רקע ברגליו, חרף ונדף אותם על שחפצים לרמות אותו, ודרש דוקא מאה רובים, ארבעה תותחים וכו', וכדי להראות להיהודים שאיננו משטה עמהם, צוה להביא תיכף אחדים מבני־התערובות ולהעמידם אל הקיר. האכרים המקומיים, שנמצאו באותו מעמד, מלאו צחוק פיהם ולא נקפו אף באצבע קטנה להציל את הלקוחים למות. אך שלמה סקבירסקי ויוסף פלאשטשאנסקי התחילו באים בדברים עם הסיקרים והציעו לפניהם לשחרר את בני־התערובות ולקבל במקומם ערבון ששים אלף רובל במזומנים, וחרבנים יביאו באלה את נפשם, כי, מלבד הרובים והאקדוחים שנמסרו, אין בעיר יותר שום נשק; ואם ימצא בעיר עוד רובה או אקדח, או ישאר הכסף בידם ומלבד זה יתנקמו ביהודים כאות נפשם. הסיקרים, שמספרם היה מעט, התרצו אל התנאים שהציעו לפניהם והסתפקו רק בזה שבזזו בתים אחדים.

אך בזה עוד לא נגמרה הסאה. האכרים המקומיים למדו קל־וחמר בעצמם: ומה אם באים איזו סיקרים מן החוץ והיהודים ששים ושמחים למלאות את כל דרישותיהם ומשלמים להם קונטריבוציה, הלא קל־וחמר בן בנו של קל־וחמר הוא, שהם אדוני העירה, יש להם בודאי הרשות והצדק לדרוש מהיהודים קונטריבוציה. והנה ערכו רשימה שלמה של סחורות בתור קונטריבוציה: חמשים פוד בורית, חמשים זוג מגפים, ארג לבגדים, חמש תבות נפרורים, חמש תבות מאבורקה, נפט ועוד רשימה אריכה של חפצים, שאינם נמצאים כלל בעיר. אך גם הפעם נכנסו בעובי הקורה שלמה סקווירסקי ויוסף פלאשטשאנסקי והציעו לפני האכרים ליסד חנות קופרַטיבות, ששם ימכרו סחורות בזול בלי הבדל לנוצרים וליהודים.

אך המנוחה לא שבה. העירה היתה שרויה בפחד פנימי. השלטון התחלף כל פעם. בעמל רב ובסכומים גדולים של שוחד, שנתנו כל פעם להעומדים בראש, הצליח להגן על העירה ולשמור על הסדר.

II.

תיכף אחרי תשעה באב, ביום ד', נתקבל מכתב מהעירה וראטוב, שחנה בתובה ויליוני ואיכלסיו, אל יהודי זשיבוטובה, להמציא להוראטוב בשביל השטב של ויליוני מאה וזג מגפים, שתי מאות זוג לבנים, בורית, טבק, נפרורים ועוד. ובסוף המכתב היה כתוב לאמור: „אם יהודי זשיבוטובה ימלאו את כל הדרוש או נדודי ויליוני לא יבואו בשערי זשיבוטובה".

היהודים התאספו לבית־המדרש, אספו ביניהם סכום גדול בכסף ושלחו את המעות שנאספו על ידי שמואל חאַין ואליעזר נימירובסקי להוראטוב אל השטב. אך בדרך התנפלו עליהם שודדים וגזלו את הכסף מידיהם.

ביום ההוא באה סיעה של פרשים, מהכנופיה של ויליוני, לזשיבוטובה. הם פגשו את הנער שמואל באביטש, בנו של מרדכי וואָלויק, וירו בו באבק שרפה ויעזבו

את עיניו. הבהלה היתה גדולה. היהודים התחילו לברוח אל הגשר השני. אך הסיקרים חסמו בעדם את הדרכים. רק לאחדים הצליח להמלט. הנשארים היו מוכרחים לשוב העירה ולהתחבא בעליות ומרתפים. הסיקרים התפשטו בעיר, התפרצו אל הבתים, ירו ברובים, עקרו דלתות וצעקו:

—זידים, התאספו!

היהודים התאספו לבית־הכנסת, אספו ביניהם כסף ונתנו להסיקרים. אך הסיקרים לא הסתפקו במה שקבלו ועשקו בתים אחדים. לעת ערב עזבו את העיר.

ביום השני, יום ה׳ בבקר, שבו הסיקרים העירה ביחד עם זיליוני בעצמו. היהודים השתוללו מפחד, התחבאו בחורים ובסדקים. רק שני יהודים, שלמה סקווירסקי וזאב גלאזמאן, שמו את נפשם בכפם ובאו במשא ומתן עם הסיקרים. התחילו לאסוף כסף, מגפים, לבנים, לחם, בורית ועור. את הנאסף הביאו לזיליוני ופעלו אצלו שהקוזקים יעזבו את העירה. אך בין כך אתא לילה, הסיקרים נשארו ללון בעיר, זיליוני צוה להעמיד פטרולים. ולכל פטרול לצרף שני יהודים. גם קוזקים מוזינים שמרו על הגשרים.

הלילה עבר בשלום. אך בבקר השכם, בשעה הרביעית, התחילו הפרעות. הקוזקים התפשטו בעיר. עקרו דלתות, נפצו חלונות, שדדו, חמסו ואת כל מי שמצאו הכו מכות רצח. צעקותיהם של היהודים ויללתם בקעו שמים. בחמס השתתפו גם האכרים המקומיים. באו הם וילדיהם ונשיהם עם שקים ריקים, שמלאו אותם משלל היהודים וסחבו אותם לבתיהם.

לאסונם של היהודים מצאו הסיקרים בביתו של שלמה פלאשטשינסקי שני הין יי״ש מזוקק. הם שתו ושכרו ואז התלקח „מחול השדים". הלומי יין התפרצו הקוזקים אל בתי היהודים, עשקו את רכושם, התהוללו והתקלסו בהם וכל מי שנפל לידם הכו מכות מרדות. זיליוני בעצמו מעיל ברחובות ומתענג על „צחקם" של הקוזקים.

— הקוזקים מצחקים! — אמר זיליוני.

היהודים עזבו את הבתים הפקר ויבואו במערות ובמחלות, התחבאו בשדות, בגנים, בבורות ותעלות, גם בבתי האכרים מכיריהם, אחדים הסתתרו גם בבית הקברות.

מספר היהודים שנשארו בעיר היה מעט מאד. ביניהם היו גם שלמה סקווירסקי וזאב גלאזמאן, הם באו לפני זיליוני בבקשה, שיצוה להפסיק את הפרעות. זיליוני דרש בכל פעם חפצים שונים. וכאשר הביאו לו את החפצים הדרושים, העמיד פנים זועפים ואמר שהחפצים הללו אינם מוצאים חן בעיניו ודרש אחרים. לסוף דרש, שיביאו לו שתי טבעות ואחת מהן תהיה משבצת באבן טובה. היהודים כבר התיאשו. הם חשבו, שהוא רוחה אותם בקש.

בין כך עשו הסיקרים את שלהם, חמסו את הבתים והחנויות וכבר היו כלם מלבשים בבגדים ומגפים הדשים משלל היהודים. אחדים התעטפו גם באדרות ושמיכות של קטיפה וטילו ברחובות בשירה ובזמרה.

סיקר אחד זמר ביהודית:

„אוי וויעה, וואס טויג מיר לעבן!
בעסר שוין דער טויט, איידער אונטערן באנדיטס מעסר לינן!
הוי — כאַ־כא־כא־כא! חייהטשקה!
הוי — כאַ־כא־כא־כא! קלארעטשקה!

היהודים חפשו ומצאו את הטבעות שדדש זיליוני והביאו אותן אליו. אז צוה להפסיק את הפרעות, מנה קומנדנט על העירה ועזב את העיר.

הקומנדנט סידעלוצקי, שמנה זיליוני, רעץ וירוצץ את היהודים. בכל לילה הרים רעש יריות, כדי להפחיד את היהודים ולהוציא מהם את שארית כספם. כך עשק את היהודים כל ימי היותו בזשיבוטובה.

III.

ביום השבת, 18 אוגוסט בבקר, בשעה שהיהודים התפללו בבית־הכנסת, באו והודיעו, שנדוד חילים הולך וקרב אל העירה. היהודים נמוגו מפחד לכל אשר נשאו אותם עיניהם. בין כך התפרצו העירה פרשים אחדים. היהודים התאספו כשלשה מניינים, עם ספרי תורה בידיהם ועם לחם ומלח, ערוך על שלחן קטן, ויצאו אל הגשר לקבל את פני החילים והאטמן שלהם.

שלמה סקווירסקי ויוסף פלאשטשאנסקי קדמו בברכת שלום את פני האטמן, גם הראו לו את התעודה שקבלו מזיליוני. שבה הוא מביע הכרת טובתו ליהודי זשיבוטובה, על שקבלו את חיילי כאורחים חשובים וכבדו אותם במאכל ובמשתה גם בכסף ובבגדים.

האטמן שבח את היהודים, גם הבטיח להשגיח על הקוזקים שלא יערכו פרעות, אך את הלחם והמלח לא חפץ לקבל. היהודים התחלחלו וראו בזה סימן רע להם. הם הלכו אחריו העירה, העתירו עליו את בקשותיהם והתחבטו לפניו עד שהואיל לקבל את הלחם והמלח מידם. דעתם של יהודי זשיבוטובה התישבה עליהם.

בין כך התחילו החיילים לעשוק את הבתים ואת החנויות, הכו את היהודים ופצעו אותם, חלצו מהם את המגפים ופשטו את הבגדים. האטמן דרש קונטריבוציה ארבעה שקים מלח (מלח לא היה או בנמצא ומחירו גדול מאד), מאה זוג לבנים ועוד רשימה ארוכה והבטית, שכאשר היהודים ימלאו את כל דרישותיו, אז יעזוב את העירה. העסקנים התפשטו בעיר לאסוף את הקונטריבוציה. בין כך נפלה הברה בעיר שהאטמן הוא הרוצח הידוע סוקולוב, אשר החריב הרבה עירות ורחץ את פעמיו בדם היהודים.

חיל ורעדה אחזו את היהודים. רבים ברחו לכל אשר נשאו אותם עיניהם. עוותם וחצפתם של הסיקרים התגברו מרגע לרגע. היהודים, שנפלו בידיהם, ענו באזוריות נוראה. הם אנסו נשים גם שלחו ברצח את ידיהם. הצעקה הקיפה את כל העירה. רבים פשטו מעליהם את חלוקיהם ברחוב ונתנו לאלה שהלכו לאסוף את הקונטריבוציה. כדי למלאות את הסכום הדרוש. סוקולוב טייל ברחוב, כשהוא רוכב על סוסו, בלוית אשה מלבשה בגדי גבר.

כאשר הביאו לו את הקונטריבוציה, עזב סוקולוב עם הכנופיה שלו את העירה והלך לטיטיוב.

הסיקרים, מלבד החמס והעושק, אנסו נשים אחדות. הרגו שמנה יהודים ופצעו בעשרים איש.

ביום א׳ בבקר עזבו היהודים את חוריהם והתחילו לאסוף את ההרוגים. אך פתאם נשמע רעש יריות. סיקרים אחרים התעכבו עוד בעירה. עשו חפושים בבתי היהודים ופצעו אנשים אחרים. היהודים שבו עוד הפעם אל חוריהם והקבורה נדחתה ליום השני.

IV.

בתחלת ספטמבר התפרץ לושיבוטובה האטמן טיטיוניק ואובלוסיו. הוא שלח לקרוא אליו את ראשי הקהלה ודרש מהם צרכי אוכל בשביל ניסותיו. הדרישה לא היתה מרֻבה, ועסקני הקהלה מלאו הכל בריוח. אך הדרישות נשנו בכל יום. במשך ארבעה שבועות עשו ניסותיו של טיטיוניק בעירה, ועל היהודים נטל לכלכלם ולמלאות את כל צרכיהם. אך בכלל התנהגו כשורה. גזל פומבי והריגות לא נעשו.

ניסותיו של טיטיוניק עזבו את העירה, בעת שהחיל האדום עזב את אודיסה מפני הדיניקים ופלונה אחת עברה דרך זשיבוטובה, אך צבאות המועצה לא התעכבו הרבה בזשיבוטובה והעיר עברה עוד הפעם לידי הפטלוריים.

בעת ההיא נערכה בטיטיוב שחיטה נוראה ומאות יהודים ברחו משם ובאו לזשיבוטובה. בין הפליטים נמצאו גם חולי טיפוס. המחלה התפשטה גם בזשיבוטובה והרבתה את חללים. הישוב היהודי בזשיבוטובה נתרושש, הפטלוריים עשקו ורעצו את היהודים. סוף ספטמבר התנפלו על העירה הגליצאנים „הסטשעביקים" ועוד הפעם סדרה ארוכה של חמס וקונטריבוציות. אנשים בצללים נהלכו, רעבים, חלשים, עם עינים כבות, מפחדים מפני קול עלה נדף. רק תקוה אחת החייתה עוד את היהודים האומללים – הדיניקים! „הם יבואו אתם סדר ומורא של מלכות, וחיי היהודים לא יהיו עוד הפקר בידי כל מעול וחומץ".

רננו שאת צבא הדיניקים מלוים גם חיל אינטרנציונלי נהודים אנגליים וצרפתים, והיהודים חכו בכליון עינים לביאתם של הגואלים – הדיניקים.

V.

באוקטובר 1919 באו הדיניקים לזשיבוטובה; הם התעכבו על השוק והודיעו ליהודים, כי להצלב האדום שלהם נחוץ כסף. ואם היהודים יפתחו את כיסיהם ויעניקו די כסף, אז לא יתנו להחילים לנגוע בהם לרעה. עסקני העיר התחילו תיכף סובבים בבתים. שמו על כל בית מס של שתי מאות רובל בשטרות קֶרֶנקיים. את הכסף הנאסף מסרו להדיניקים. והנה תיכף אחרי קבלם את הכסף התפשטו החילים בעיר והתחילו שוסים ובוזזים את בתי היהודים.

השטב הראשי שלהם חנה בכפר סלוכודקי. ובכל יום באו מן הכפר חמש־עשרה או עשרים עגלות מלאות חילים, שהתפשטו ברחובות ולא פסחו אפילו על בית אחד של יהודי. כל מה שבא לידם חמסו וטענו על עגלות. האכרים המקומיים גם כן לא ישבו בחבוק ידים; הם עקרו דלתות, תריסים ושערים מבתי היהודים ויביאו אותם לבתיהם להסקה. החילים פשטו מהיהודים את בגדיהם.

היהודים לא יכלו גם להתחבאות מפני החמסנים. האכרים המקומיים לא נתנו ליהודים להתחבאות בבתיהם.

בכל ערב ערכו האופיצירים ציד על בנות היהודים. הם חטפו נערות בנות חמש עשרה, שש עשרה שנה, סחבו אותן לאכסניותיהם ושם ענו אותן. כך רעצו הדיניקים את היהודים תושבי זשיבוטובא במשך ששה שבועות. ההריבו את מנוחתם של היהודים גם ביום וגם בלילה. ביום עסקו חיל המתנדבים בבזזה ועישק, עקרו את הרצפות, נצתו את התנורים, עדרו את הארמה בחצרות, הרסו קירות וחפשו את המטמונים שהטמינו היהודים. ובלילה חטפו נשים ונערות עבריות וענו אותן. גם חולות

במחלת הטיפוס לא היו בטוחות בבתיהן והיו צריכות לבקש להן איזו פִּנה נסתרה להתחבא שם.

כך נמשך עד שהרוסיקים גורשו מן החבל על ידי חיל המועצה בסוף חודש דצמבר 1919.

VI.

תשעה ימים לפני פסח 1920 היה יום השוק. האכרים מהסביבה, שבאו העירה אל הוריד, הודיעו שכנופיות של פרטיזנים מתנודדות ועולות על זשיבוטובה להרוג ולהשמיד את כל היהודים. לפנות ערב התפרצה פלוגה של פרשים העירה ותיכף התחילה התנגשות ביניהם ובין המיליציה העירונית. העירה כמו מתה. הרחובות נתרוקנו. מי שהיתה היכולת בידו לברוח – נמלט על נפשו, והנשארים הסתתרו בכל פנה נסתרה וחכו במחבואיהם למר המות. עם חשכה נכנס העירה פלוגה של חילים והודיות חדלו. תיכף נודע, שהחילים הם מצבא המועצה, שעוברים מפונֶרֶבישטשה לאומן; הם גרשו את הפרטיזנים שעברו דרך זשיבוטובה לטיטיוב, היהודים נחו מעצבם ומרגזם והודו על הגאולה ועל הפדות.

אך שמחתם היתה עד ארגיעה. ביום השני בא נער פליט והודיע, שמעבר השני של הכפר בונאיזבקה, הרגו הסיקרים את בעל־העגלה הטיטיובי עם ישראל שומשער ועוד ארבעה נוסעים. באותו יום נודע מהשחיטה הנוראה, שהיתה בטיטיוב, וכי הפרטיזנים הרליקו אה העיר בכל ארבע פנותיה.

התחילה בהלה נוראה. היהודים דרשו הגנה מהמיליציה, אך היא בעצמה היתה חסרת אונים. הם חשבו לבקש עזר מהשטב של חיל המועצה. אך השטב נמצא חוץ לעיר ופטרולים העמידו לבלי תת לשום איש לצאת ולבוא. הפחד היה גדול מאד. היהודים ידעו, שחיל המועצה לא יכלו להתעכב זמן רב, כי שֻלחו לאומן. היהודים התחילו לצור את הפציהם ולהבין את עצמם לדרך ביחד עם חיל המועצה. כך עזבו רוב התישבים היהודים את העירה ועברו להערים: לונעץ, ליפוביץ, ווויניצה.

עברו ימים אחדים. ביום 20 מרץ התגפלו גדודי סליפאַנסקי (הכנופיה הטיטיובית) על זשיבוטובי והרגו שמונה יהודים וחמסו את המעט הנשאר עוד. יתר הפליטה שנשארה בעיר ברחו לכל אשר נשאו אותם עיניהם. האכרים המקומיים הרסו את הבתים ולקחו להם את העצים להסקה. הרחובות מכֻסים בדשאים פראים, שמביניהם יציצו גלים נצים של הבתים ההרוסים.

VII.

מאורעותיו של המספר.

בזמן שהרוסיקים התחוללו בעירנו התפרצו שני חילים מתנדבים אל ביתי ותפשו אותי. אחד מהסיקרים הכה אותי באקדחו על ראשי וצעק: „זיד, תן כסף!" אני אך זה קמתי ממחלת הטיפוס וכסף לא היה בידי. הם לקחו חבל וכרכו על צוארי, המטירו עלי הבאות ומהלומות. אחר כך סחבוני אל המריש, השליכו עליו את קצותיו של החבל והתחילו מושכים אותי למעלה ומורידים למטה. לשוני נשתרבבה מפי ונחבלטה החוצה. הרגשתי כי עוד מעט אֶחנק. התחננתי לפניהם שירשו לי ללכת ולבקש כסף. הם הסירו את החבל מעל צוארי ושחררו אותי על מנת שאביא להם

פדיון נפשי. אחר כך חטפו את משה וויניצקי וגם אתו התנהגו באופן כזה. את ביתו של יוסף ציפים שלחו באש.

ביום השני הרגו את אהרן רויטש. גם ממנו דרשו כסף. וכאשר לא היה לו, ירו בו והרגוהו, כך ענו אותנו במשך ששה שבועות. בעיר לא נמצא צרכי אכל, ומהכפרים לא הביאו למכירה, היינו ערומים ויחפים, כרכנו את רגלינו במטליות וכיסונו את גופתנו בשקים.

(תחד מפליטי זשיטומיר ב. ב.)

ב.

בסוף ירח אוינוסט 1919 התפרץ לזשיבוטובה ריש־הבריונים סוקולוב עם גיסותיו. היה שבת בבקר. היהודים נמצאו בבית־הכנסת, והנה נפלה הברה שנדודי פרטיזנים קרבים אל העירה. קמה מהומה בעיר, היהודים התחילו בורחים, אך ראש הקהלה, שלמה סקווירסקי, הציע, שהיהודים יתאספו ללכת לקבל את פני הגדוד ולבקש מאת האטמן לחוס על העירה. עדה גדולה עם נשיהם וטפיהם יצאו מבית־הכנסת. ראש הקהלה עם חבורה של זקנים, שנשאו ספרי תורה בידיהם, גם לחם ומלח, הלכו בראש העדה. עברו רגעים אחדים והנה בא לקראתם גדוד פרטיזנים. בראש הגדוד נסעה מרכבה, שאופניה היו מלכלכים בדם. במרכבה ישב האטמן עם אשה צעירה, כבת עשרים. ראשי הקהלה העתירה אל האטמן ושגלתו לקבל מידם את הלחם והמלח ולחוס על היהודים. אך הם לא חפצו לקבל. אחרי בקשות רבות ותחנונים נעתרה האשה וקבלה מידיהם את הלחם והמלח והבטיחה כי הקוזקים „יצחקו" רק במשך שעה אחת ובלי קרבנות אדם, אך דרשה שהיהודים יכינו תיכף בשביל הגדוד לחם צהרים, גם סכום גדול כסף, של מגפים, לבגים ועוד. כעבור חצי שעה הביאו היהודים את הקונטריבוציה. ככל אשר דרשו מהם, אך בין כך התפשטו הסיקרים בעירה, בזזו את בתי היהודים, ענו כל יהודי שנפל בידיהם באכזריות גדולה, אנסו נשים גם רצחו נפשות. אפשר שלא היה נשאר מיהודי זשיבוטובה אף שריד ופליט. לולא ראש הקהל שחטף את נויית אחותו, שהסיקרים הרגוה וגזרה לאורים, ורץ אל המרכבה וצעק: „רחמי עלינו, הלא הבטחת לנו שקרבנות אדם לא יהיו!" ומיד נפל באין אונים אצל המרכבה והתעלף. האשה העיפה מבט אל האטמן, הוא הוציא שריקה מפיו וכרגע עזבו הסיקרים את עבודתם בעיר והתאספו סביבו.

ג.

המיליציה הזשיבוטובית נתיסדה מנוצרים מקומיים, שקופה של שרצים היתה תלויה להם מאחוריהם. תושבי זשיבוטובה היהודים ידעו את סודם ועד כמה יש לסמוך עליהם בעת צרה. ביום אחד, 20 מרץ 1919, התחילו פתאם המיליציונרים מתגבאים, שבלילה הזה יהרגו את כל היהודים שבעירה. הדבר הזה נודע ראשונה לחיים פוליאקוב. היהודים התמוגגו מפחד.

לפנות ערב נשמע רעם ירות. זה באה פלוגה של חיל המועצה מהתחנה פוגריבישטשה להודע את הנעשה בעירה. הפלוגה שלחה תגרה. כאשר התגרה קרבה אל

הוולוסט, פנשו אותה המליציונרים ברעם של ירויות, חילי המועצה צעקו: „חברים, חדלו לירות!" אך הירייה לא נפסקה, אחר כך ברח ברוצקי (מי שהיה פטלוריי) מקיד המיליציה ביחד עם המיליציונרים אל מחוץ לעיר.

בעירה נמצא חבר של ניסים יהודים, שהיתה היכולת בידם לדבר את האויב בשער. אך זה חדשים אחדים שנריגוריוב גזל מהם את נשקם, והיהודים בשמעם את קולות הירייה ברחו על נפשם והתחבאו בבורות שיחין ומערות.

חיל המועצה נכנסו העירה, הרגיעו את היהודים, הללו התחילו לאט־לאט לעזוב את חוריהם, הלילה עבר בשלום.

היה השבוע שלפני פסח, שנת 1920.

ביום השני, הוא יום ד׳ בשבוע, נהרג בדרך בעל־העגלה, הנוסע מזשיבוטובה לטיטיוב. עם כל הנוסעים. בדרך התנפלו עליהם פרטיזנים ורצחום נפש. נמלט רק נער אחד, שהודיע שבדרך העולה לטיטיוב נשמע רעם של ירויות ברובים ותותחים וצעקות נוראות פולחות שמים.

באותו יום כחצות הלילה, בא פליט מטיטיוב, העיר את יהודי זשיבוטובה משנתם וספר שטיטיוב נחרבה, חצי העירה כבר נכחדה והשחיטה הולכת ונמשכת. כאשר יצאו החוצה והביטו אל הדרך העולה לטיטיוב, ראו כי השמים מאדימים וכל העיר טבולה באש. כל העירה קמה משנתה והיהודים התחילו לחשוב מחשבות איך לקדם את פני הרעה. חילי המועצה שלחו בין כך תגרה ללוקשיבקה, להודע אם הדרך חפשי ויכולים דרך שם לעבור לאומן.

התגרה שבה והודיעה, שדרך לוקשיבקה עברו סיעה של עשרים ושבע פרטיזנים מזויינים ומגמת פניהם לטיטיוב. יהודי זשיבוטובה שאלו את פיהם של חילי המועצה אם נמרו להשאר בזשיבוטובה וקבלו מענה, שהיום, בשעה השמינית בבקר, יעזבו את העיר, כי נשלחו לאומן לגרש משם את טיטיוניק.

הציעו למיליציה החדשה שתאסוף את ההרוגים, שמתגוללים חוץ לעיר, ולהביאם העירה. אך המיליציונרים אמרו, שהם מתי מעט וירא הם מפני הפרטיזנים האורבים בדרכים.

הבהלה בעיר היתה גדולה. במעט כל היהודים עזבו את העיר ביחד עם חיל האדום. כשראו האכרים, כי העירה התרוקנה מיושביה היהודים, פשטו בבתים וחמסו את כל החפצים שנשארו. הפרחחים שלחו אש בבתים והרבה בתים נשרפו.

השטב של הפרטיזנים נמצא בכפר טילזשיניץ. במרחק שמונה ווירסטאות מזשיבוטובה ושמונה עשרה ווירסטאות מטיטיוב. ראשי השטב היו האופיצירים, שעבדו בחיל הפטלוריים. הם ארגנו את הפרטיזנים ויוציאו פקודה שלא יתנו לשום יהודי לעבור את הדרך, אפילו מנוצרים דרשו תעודות.

הפרטיזנים הטיטיובים דרשו מהפרטיזנים של זשיבוטובה עזרה מאה וחמשים פרשים, והדיעו ששלחו דילגציה גם לטיטיוניק שיבא לעזרתם להכחיד את היהודים מהגליל.

בזשיבוטובה אסף מי שהיה ראש המיליציה בימי פטלורי את „המאה" שלו והוציא צו, שכל יהודי שיפול בירם יהרגוהו. מצאו נער ששב העירה לקחת את חפציו ורצחוהו נפש.

יהודי זשיבוטובה עזבו את העירה וחבו בדיפובין במשך ארבעה שבועות שיבואו

חילי המועצה וישימו קץ לפרעות ולהשחיטות, כשראו שתוחלתם מאסף לקחו את מקל הנודדים בידיהם והלכו לכל אשר נשאו אותם עיניהם.

מספר ההרוגים בזשיבוטובה היה כמאה וחמשים.

(י. קוגנופסקי).

זשיליאנקה (פרוּר של קיוב).

כאשר כבשו הדיניקיים את קיוב והתנקמו ביהודים, אז גם אנחנו, תושבי הפרוּר זשיליאנקה, שתינו מכוס הינונים—מספרת אשה אחת, שבעצמה סבלה מהפרעות. גם על ביתנו, כעל כל הבתים המרֻבים באוכלסין, לא פסחו הסיקרים והרוצחים. יבבות של נואשים, ואנחות של נוססים ביחד עם קולות הנפץ של רחיטים נשברים ודלתות חרוקות, צוחות משוש של הפראים ופרֻצות מנונות של נבול פה שמתנגחים בהן הסיקרים, עולים בלולים ומתערבים עם קול השאון של יריות בודדות, סיעה של סיקרים באה וסיעה הולכת. כלם לבושים בגדי שרד. לכלם תכנית אחת לעבודתם ובדותות בפיהם: על דבר מים רותחים, שיצקו היהודים על החילים בבואם העירה, ועל דבר הפצצות שזרקו.

היה יום 2 אוקטובר 1919. הרבה מעונות כבר היו הרוסים ער היסוד. הרחיטים שבורים לשבבים. העשירים של אתמול נשארו בעירום ובחסר כל, פושטים את ידיהם לבקש לחם. אך העתיד לבוא עלינו היה עוד יותר נורא.

היתה השעה השמינית בערב. בחוץ חשך וחלקלקות. אל הבית סר אוטומוביל, בו ישבו כחמשה עשר חילים.

השערים והדלתות של מבוא הכבוד כבר נעקרו ונשברו. האוטימוביל סר ישר אל החצר בלי עכוב. החילים, שהיו ביניהם גם אופיצירים אחדים, התפזרו אל מעונותיהם של היהודים.

התחילו כנהוג בשוד, חמס, יריות ואֵימים. אך עבודתם בבתינו לא ארכה זמן רב. היו זריזים מקדימים ומה שאפשר היה לבזז כבר שסו וחמסו אלה שבאו לפניהם.

לפני עובם את הבית פנה חיל אחד אל האופיציר המפקד בשאלה:

— המותר להרוג יהודים אחדים?

— נסתפק הפעם בלי שפיכות דמים — ענה האופיציר, ובחשבו מעט הראה באצבעו על שתי עלמות צעירות, שנמצאו בחדר.

— הושיבו אותן באוטומוביל!

אמותיהן של הנערות התמוגגו בבכי, נשקו את רגליו של האופיציר, העתירו עליו את בקשותיהן, התפללו לרגליו, אך הוא אטם את אזניו משמוע את תחינותיהן.

ביום השני נמצא בקצה הרחוב הזשיליאני גוף נשחת ומקֻרטט של אחת מהעלמות. הגוף היה מלא פצעים וחבורות. החוטם כרות, ניכרים בו גם עקבות של נשיכות בשינים.

השניה נשארה בחיים ושבה הביתה. אך אוי ואבוי לחיים כאלה!... פניה נשתנו, נזדקנו, נתחורו ומלאו שריטות. קומתה נכפפה... היא נעשתה שתקנית ואיננה מוציאה מפיה אף מלה אחת... עיניה הגובלות והעכורות מֻשפלות לארץ... מה קרה אותה?...

היא איננה מספרת כלום, ומי זה יתאבזר לשאול את פיה?... רק לפעמים, כאשר תתקפנה מחלת העצבים, יגלה סודה הכמוס עמרה...

זאבולוטני

האַטמן ועוזריו

I.

זאבולוטני הוא בן אכרים, נולד בכפר סמוך לפיסטנאה מחוז בלטה, פלך פודוליה. הוא התנגד גם לשלטון המועצה, גם להפטלוריים, וחלם על שלטון אכרים. אליו התחברו צעירים מבני האכרים, שגם הם שאפו לשלטון אכרים באוקרינה. וזאבולוטני ועוזריו היו האידיאלוגים של התלומות הללו. התשוקה לשפיכות דמים לא שררה בכנופיה של זאבולוטני בעת הראשונה. אך עד מהרה נפוגו האידיאלים, נשארה רק המלחמה עם העיר, פראות ושפיכות דמם של היהודים.

הכנופיה של זאבולוטני תקעה את אהלה בהיערות: דוניטש, במרחק 5 ווירסטאות מפיסטשאַנקה. קטעבָה — 12 ווירסטאות מהעירה ושאר יערות וחורשות הנמצאים בסביבות בלטה, סָברן וקרייוויה־אוזירה.

העוזרים הראשיים של זאבולוטני היו:

1) איבן אודוטשענקא. בן אכר, צעיר כבן שלשים. מורה לעם, נולד בפיטשאנקה, בימי ההטמן עבד במיליציה, אחר כך, כשהשלטון עבר לממשלת המועצה, מנו אותו לראש המיליציה של כל הגליל. וכאשר הדיניקיים תפשו את השלטון עבר גם אצלם.

2) פרוקודי לעשטשענקא, גם כן צעיר כבן שלשים, בן אכרים, גמר בית־ספר בקיוב בשנת 1915־16, חבר ספר „שאלות החשבון", היה מורה בסברן ובכפר סאבאטינובקה וחבר של מפיצי השכלה (פרוסביטי), עבד בתור מיליציונר גם בימי ההטמן, גם בימי שלטון המועצה והדיניקיים.

3) אנטושקה באנאסיוק בן 28 שנה, בן אכרים ובעצמו אכר. שואף לדם. היה מיליציונר בשלטון המועצה. רצח בעצמו הרבה אנשים.

4) איבן גוביצקי בן 30 שנה. נולד בפיסטשאנקה, גמר סעמינאר למורים, היה מורה בכפר סאבאטינובקה. בשנת 1919 נשא משרות נכבדות בשלטון המועצה, נואם ברוסית ואוקרינית. אביו הוא חרש־מסגר בעל־בית בפיסטשאנקה. כאשר הדינקיים עזבו את אוקרינה, הרג או גוביצקי פקיד רובע, נַטריון וחמשה פקידים של הדינקיים.

II.

יהודי בכנופיה של זאבולוטני.

בכנופיה של זאבולוטני נמצא גם עזר יהודי, בנטשיק בחוריבטש צעיר, יליד אוליאופול. הוא התגדל ביער, התרועע כל ימיו שם עם נערי הגויים. אביו אברהם בחוריבטש היה סוחר תבואה ויערות. עד המהפכה גר בבית אביו ונכנס אל הכנופיה של זאבולוטני בתחלת חרף 1919. הוא בעצמו, בעזרת סיקרים אחרים, התנפל על הפרוסטרמאנים וגזל מהם סָכָר גם כסף מזומן. גם על אכרים עשה התנפלויות. בזמן שהרשות בפיסטשאנקה נמצאה בידי הבנדיטים. הכה בנטשיק את היהודים השומרים בלילות, כאשר ראה שהם עושים את מלאכתם רמיה. בשעת הפרעות בברשד, בקיץ

1920, לקח גם בנטשיק חלק, וביחד עם הסקרים אחרים הרג את האחים משה ומאיר קופערמאן.

אחר כך עזב בנטשיק את הסיקרים, התישב באלנופול והתחיל להתעסק במסחר וספיקולציה.

שם באלנופול נפל בינו ובין איזה סוחר סכסוך. בנטשיק קנה ממנו סחורה על מנת לשלם לו בשטרות קירענקיום, ואחר כך חפץ לשלם בשטרות של המועצה, הסכסוך הובא לפני המיליציה. בין כך נתגלה הסוד שהוא היה מבני סיעתו של זאבולוטני ובשנת 1920 נהרג.

ימים אחדים אחרי הרינתו של בנטשיק, נהרג דודו על ידי הסיקרים. אמרו שהם נקמו בו את נקמת קרובו בנטשיק, יען פעם אחת גלה הדוד את דעתו ששבע רצון הוא מהרינתו של בנטשיק שהיה סיקר ושם חרפה על כל המשפחה.

(פעמי ספיווק בת 20 שנה, פועלת)

III.

כיצד נתפס זאבולוטני.

אני שלחתי מהרשות לתפוס את האטמן זאבולוטני ונמרתי להקריב את כל כחותי ולמלאות את הפקודה שהונחה עלי.

במשך שני שבועות בקרתי את כל המקומות סביב לבלטה, שהיה משוטט בהם זאבולוטני והכנופיה שלו.

בזמן קצר עלה בידי לאסוף הרבה ידיעות על אודותיו. אני לקחתי אתי שמונה פרשים מהפלוגה שלי, עזבנו את הכפר ויצאנו אל השדה. במרחק ארבעה ווירסטאות מהכפר, שם התעכבנו. התחלנו לרגל את הסביבה, מקרוב נראה היער, ירד שלג. הקרח הקפיא את הכל. סרנו אל היער להתחמם. כאשר הגענו לעבי היער מצאנו שם סֻכָּה של נוטר, וסביב הסֻכָּה עקבות חדשים של פרסות סוסים ושל עגלות חרש. שאלנו את הנוטר הזקן:

—מה אלה העקבות?

—אינני יודע —ענה הזקן—אינני יודע כלום!

הלכנו אחרי העקבות, השגחנו בהצעדים. הם הביאונו אל יער שני, הרחוק מהראשון כשתי ווירסטאות. העקבות התפתלו באופן זיגזגי, הביאו אותנו חזרה אל היער הראשון, אך מהעבר השני.

הבנתי, כי העקמומית הזו נעשתה בכוון על ידי סיעתו של זאבולוטני, כדי לכסות את עקבותיהם במשאון. אנחנו צמצמנו את עצמנו וישבנו דחוקים ביחד, גם הבערנו אש, כדי לחמם את אברינו הנקפאים מקור. כאשר התחממנו מעט, טכסנו עצה מה לעשות וגמרנו להמשיך את הרגול, אף כי היינו עיפים מאד.

האש כבתה. רכבתי על סוסי ושוטטתי ביער. פתאם הגיע אל חטמי ריח של עשן. הרימותי את עיני וראיתי עמוד עשן דק מתמר ועולה מבקעה קרובה, שסוכבים עליה אילנות, גם סוללה של שלג על מסגרתה של הבקעה.

בחפזון אספתי את אנשי. לקחנו ארצנו תותח. את הסוסים קשרנו אל האילנות והלכנו אחרי עמוד העשן.

מספר הסיקרים שנמצאים בבקעה לא היה ידוע לי. אך זאת הבנתי ברור, אם

פה נמצאים סיקרים מסיעתו של זאבוטולוני, אז אין לפנינו מוצא אחר, רק להתגפל ולעשות אתם מלחמה.

אני ושנים מאנשי קרבנו אל הסוללה שנצברה על חוף הבקעה: הסיקרים ישבו בעגול סביב האח, בקרוב מקום היו מונחים כלי נשק ופצצות. הרימותי קולי עליהם:

— אל תזיזו ממקומותיכם, השליכו את הנשק!

אך הם לא נבהלו. חטפו את נשקם והתחילו לירות. אנחנו עינו להם. אך כאשר הם לא יכלו לדעת את מספרנו, רצו הנה והנה כמשתוללים.

אתנו היו שלשה סוסים. רכבנו עליהם והתחלנו דולקים אחרי הסיקרים. סיקר אחד שרכב על סוס אביר ושחור בא לקראתי. יריתי והכדור פצע את הסוס. הסיקר ירד במהרה מהסוס וברח. אני יריתי עליו פעמים אחדות, אך הוא התעקל בין האילנות והכדור לא נגע בו. לקחתי את הסוס השחור והתחלתי לרדוף אחרי סיקר אחר. בכדור השני הפלתיו מן הסוס. אך הסיקר היה בריא וחזק. הוא הסתבך ברעמתו של הסוס. הסוס רץ ונשא את הסיקר. יריתי אל הסוס ופצעתיו. הסיקר נמלט ועוד סוס אחד נפל בידי—וכזה ננמר הקרב.

אתא לילה. עזבנו את היער ורכבנו אל הכפר הקרוב ללון שם. שם נודע לי, שמתנגדי היה זאבוטולוני בכבודו ובעצמו. האכרים הבירו את הסוס השחור שרכב עליו זאבולוטני.

אני נקטתי בפני על אי־הצלחתי ושפלות ידי. זאבולוטני בעצמו נפל לידי ואני נתתי לו להמלט!

כל הלילה לא נתתי שנת לעיני. שקעתי במחשבות. בקשתי עצות איך לתקן את המעות. לשוב חזרה אל היער מצאתי למותר. הסיקרים מעתה בודאי יהיו זהירים ויתחבאו במאורותיהם. לבסוף גמרתי להשתמש בתחבולה זו: לתפוס איזה סיקר ועל ידו להודע את המקומות, שזאבולוטני מבקר פעם בפעם.

ההצלחה עמדה לי. בלילה השני נתפס סיקר אחד בכפר ביריזובקה, שהביאו אותו אלי. הבטחתיו סליחה ומחילה גמורה על כל פשעיו, אם ימסור בידי את חבריו. הוא הסכים.

בשעה מאוחרת בלילה שחררתיו. ובאשר הוא נתפס בלילה ואיש לא ידע מזה, יכול היה לשוב לחבריו מבלי עורר ביניהם שום חשד. עברו שלשה ימים. ביום הרביעי קבלתי ממנו הודעה שנודעה לו האכסניה של דאטשענקה, האדיוטנט של זאבולוטני. כעבור שעות אחדות כבר נמצא דאטשענקא בידי.

אך מפיו לא היתה שום אפשרות להוציא מלים.

— הלא בכל איפן יהרגוני, ולמה זה אבגד בחברי?

ודאטשענקא, מי שהיה הקומנדנט של העיר בלטה והתחנה בורשצי, לא הוציא מפיו יותר אף מלה אחת.

הכרחתי עוד הפעם לפנות אל הסיקר שנפל בידי. אחרי שלשה ימים קבלתי ממנו הודעה, שזאבולוטני מבקר לעתים קרובות את הכפר ס. היתי בטוח שהפעם יפול בידי. שבתי לבלטה והודעתי, שבמשך ארבעה ימים אמסור בידי הרשות את זאבולוטני כשהוא חי.

לבשתי בגדי אכרים, לקחתי אתי עזר ובלילה שמנו דרכנו אל הכפר ס. בכבדות שרכבנו את דרכנו. טבענו עד הצואר בשלג. כך תעינו כל הלילה.

לפנות בוקר באנו אל הכפר פ. סרנו לבתים אחדים, באנו בשיחה עם האכרים, ספרנו להם שאנחנו פליטים מצבא הפטלוריים ובאופן כזה עלתה בידינו להודע את מקומה של הדיוה הקונספירטיבית, גם נודע לנו כי האטמן נתן לסנדלר אחד ארבעה זוג מגפים לתפירה ובימים הללו צריך הוא לבוא אל הכפר ולקבל את המגפים.

אני עזבתי בכפר פ. את עזרי. שם גם נמצא הסיקר המודיע. עליהם היה להודיעני כאשר יבוא ואבולוטני אל הכפר. אני בעצמי נמצאתי בכפר אחר, הרחוק שמונה ווירסטאות מפ., כדי שלא לעורר בסיקרים שום חשד.

בשעה השניה בלילה קבלתי הודעה שואבולוטני נמצא בכפר פ. עזרי, שכנה את עצמו פרופיסור אוקריני, ששלח הנה מחוץ לארץ „לעבוד", נמצא בהשטב של הסיקרים באספה. היינו צריכים למהר. אי־זהירות כל שהוא היתה יכולה לקלקל את הכל. איזה חשד קטן יכול היה לגרום, שהסיקרים יתפזרו ויתעלמו.

לקחתי אתי חמשה עשר פרשים ושלשה תותחים. באנו לא רחוק מהבית ששם נמצאו הסיקרים.

קרבתי אל החלון. הזונויות היו מכסות בפרחי קרח. שמעתי קולות אשומים. לאזני הגיעו מלים בודדות וקטעים של פזות. חדרו לאזני המלים: „מסלת הברזל". כנראה, נסב קטב שיחתם על דבר הריסת המסילה.

פתאם התחילו הפרשים, שנמצאו אתי, משוחחים ביניהם. קולותיהם נשמעו בבית. התבוננתי דרך החלון. הסיקרים התרוממו בחפזון ממקומותיהם וחטפו את נשקם.

אני צעקתי דרך החלון:

— סימיון פיודורוביטש, מסור את עצמך בידי!

הסיקרים התעסקו עם הרובים. נשמעו דפיקותיהם של המסגרות.

עוד הפעם קראתי:

— סימיון פיודורוביטש, מסור את עצמך! מבעוד אני לך, שאיש לא יגע בך. אם תתחילו לירות, או אנפץ את כלכם.

ואבולוטני שאל: (הברתי את קולו).

— מי אתה?

— קומנדיר של מפלגת פרשים.

— ושמך?

— דימיטראשקה.

אחרי רגעים אחדים.

— שלח אחד מאנשיך לדבר אתו על דבר התנאים.

אני לא חפצתי לשלוח שום איש, מיראתי שמא יהרגהו. ברי היה לי, שואבולוטני ישלח יד בנפשו.

— סימיון פיודורוביטש—קראתי שלישית—חמשה רגעים לא יותר! אם לא תמסרו את עצמכם אשלח את הבית באש.

הסיקרים השליחו את נשקם. מהבית נשמע קולו של האטמן:

— כבוד ותהלה לך! כלם בקשו לתפשני, גם ההטמן, גם הגרמנים, גם הרניקים ושלטון המועצה. אך כל עמלם היה לשוא. רק לך יאה כבוד ותהלה!

הדלת נפתחה, הפרוזדור היה מואר באור כהה. בראשונה יצא התליון של השטב, פוטי ראַקי.

הוא הוריד את עיניו לארץ, השליך את האקדח אל השלג וקרב אלינו. אנחנו עקדנו אותו והנחנוהו מן הצד.

עברו עוד שלשה רגעים. נשמע קולו של זאבולוטני:

— הבר דימיטראשקה, הגני מוסר את עצמי בידך על ההן שלך.

— ההן של קומנדיר הוא קדש—עניתיו.

זאבולוטני קרב אלינו בצעדים מהירים. חפשנו בכיסו, אחר כך אסרנו את ידיו אחורנית.

אחרין יצאו הליטננט קיטייסקי וכל סיעתו של זאבולוטני. כל השטב נמצא בידי הקפנו אותם בשלשלת צרה. התנהלנו לאט. כל פעם טבענו בשלג. ביער היה שקט. אך בשדה התחוללה סערה וזרקה כל פעם על פנינו מלוא הפנים שלג. עם עלות השחר באנו לבלטה.

(פיזור דימיטרענקא קומנדיר על פלוגת פרשים)

רשימת ההרוגים:

זאבוקריטש.

אביגדור בן אליעזר
אשתו
שני ילדיו
יחיאל קולפושטניק בן 70 שנה
באסיס חיים צבי בן 72 "
בענעלמאן אריה " 72 "
נארבאטי ישראל " 35 "
העגדילמאן אביגדור בן 60 שנה
לעמפערט שמעון בן 60 "
בנו יוסיל " 17 "
ברוך טוקער " 34 "
הירשבארג שמואל " 20 "
קאנטערמאן מרדכי בן 32 שנה
גינדעלמאן אריה בן 56 "
פפאשענער פריידה " 50 "
קאפאשענער משה " 34 "
קאהן יוחנן " 22 "

זאמיכוב

יוסיל ברכות בן 23 שנה
מאטי פלאם " 22 "
נפתלי בנו של יעקב יוסיל
יוסיל שימערמאן
שמואל זנביל מוריינעס
משה אפרוימוביטש
דוד בראנשטיין
אשתו של אליהו קאשקעשניק
בתו של אליעזר חַרפּשטניק בעלה
ושני ילדים
מרדכי ליפעס
משה שמחה
אשתו של משה שמחה
מלכה גינזבורג
מרדכי שימערמאן
ישראל פייערשטיין
חתנו של מתית
בנו של ליב קרופניק
יוסף דאנורמאן
מאשיל בלעך
משה יחיאל מוהל בן 70 שנה

זאניטקובה

השוחט של העיריה

זאשקוב

יעקב ברוצקי
בנו
יעקב קוזאשטשקוב
עם כל משפחתו שבע נפשות
דוד שרה'ס
אבא קרענדל
אבא פעלדמאן
כל אלו נקברו חיים

זולטוגושה

סלוניפסקי ירוחם בן 60 שנה
ליכובצקי מענדיל " 56 "
בראווערמאן שלום 57 "
בעל רחיים לוצקי 21 שנה

זשוקובסקי מאני 27 שנה
רוזינסקי נח 45 שנה
בנו הירש 18 שנה
אחיו משה 30 "
קאפילענקא משה 40 "
חנוני
לוסאזוב רבקה 40 שנה
" חיים 19 "
מאנאסטירסקי 45 "
ראבינסקי 16 "
ווישניבסקי 21 "
אומאנסקי 21 "
סלובודסקי זלמן 60 "
סוחר
לוזובסקי אברהם משה
68 שנה, בעל רחיים

זולץ

ליב פסחוביטש
ישראל חסיד 35 שנה
גיסו שלמה גראניק 18 "
נחמן דוד רעקון 60 "
שוחט
בתו סאני 24 שנה
בנו נפתלי 22 "
יצחק וואליכמאן 20 "
אחיו ליב 18 "
אחותו מינדל 22 "
סובראנסקי מנדיל 30 "
אשתו 28 "
משערנענקי ליב 48 "
בנו טוביה 20 "
מעשמאן 50 "
שני סטודינטים מניקולויב

זיטומיר

אורלובסקי יהושע
אייזענבערג אהרן
א יידעלמאן ישעיה
אייזעלשטיין ישעיה
איבניצקי שפטיל
גארפשיק שמואל
גזבר איסאק
געלער אברהם
גרושיבסקי משה
גורוויץ משה
געראצענשטיין שמעון
געזמאן זלמן
געראש חסיה
גימנאזיסט צימרינג
דיברין אהרן
דינצים ליב
דאל זרח
הויכמאן שרה
וואקס טאבל
וואסלוביטש הירש
וואראשוער אלטע
" דוד
וואסלוביטש דוב
וואנילוד אלטער משה
חזין אליעזר
חירנאן משה
לינדערמאן
מודיליבסקי אהרן יוסף
מאריגוסקאיה חסיה
" טלך
מאזילס זיסל
נערסעל שמואל
סורסקי יצחק בן ישראל
עפשטיין נחום
פעלדמאן משה
פסחם יוסף חיים
פרעסמאן משה
פרענקל זעליק
קרויטשמאר אברהם
קולטעניק
קובליבסקי פייגה
קושליאר חיים
קופין אליעזר
קאטשינאק דוד בן משה
רויטבלאט לאה
" רחל
רויט חאסי
רודענקא איסאק
בניו מיכל
" יעקב
עפילבוים ליב
סערעלצוויג איסאק סטודינט
" אברהם
שניידערמאן יוסיל

זלוטופולי

בורשטיין
בנו של בורשטיין
קישיגורודסקי
אשתו
מאליברודסקי יהושע
אשתו
ש נ י ילדיו
פודולסקי
סאמורודניצקי יעקב
עלובופסקי היים ליב
חזן יוסיל
דוד שמש
בנו
אשתו של פודולסקי
זוסיה רעזניקוב
אשתו
ו ש נ י ילדים
נפתלי גולדבערג
עם אשתו

זנאמענקה

אשתו של השמש משה
בוגוליבסקי
אפרים איסיה סגן הרב הצבורי
שלמה דוד נעמירובסקי
בנו אליעזר
שליפער זנביל

זשיבוטובה

מארסשאנסקה חוה
קורסונסקי נחום
בתו עמיל
בתו של חיים פוליאקוב
פלונסקי מאיר
פודינקער אהרן
זאסלאבסקי יעקב
סטופסקי ניסן
לעמבערג עקיבא
רוישש אהרן
באביטש יעקב
סמאליאר אברהם
אשתו
בנו של שלום מסלובודקה

בחור מסלובודקה
יחזקאל בן משה
ש' ילדיו
בירגהאלץ אהרן ניסן
סיגאל יצחק ישעיה
בילה גולדפעלד מסקולה
בנה מאיר
מאבטשניק יואל
" מנדיל
ראזענבערג שרה
סירוטה יעקב
בעזנאסי רחל
אשתו של פיינגולד מכפר
סילזוינעם
בנו

גרינבערג חיים הירש
אשתו
בנו אליהו
רוגשטיין יונה
מאטיל בנו של החרש (טוקער)
ציפערואק יעקב
כלתו של אליהו דראשטניק
ניסן בנו של שפרינצע רויזע
גאראלניק שלמה
סאמגורודעצקי ליב
בנו אברהם
ישראל שוסטער

מספר ההרוגים לפי הרשימות

זאבוקריטש	18	זגורובצי		זנאמענקה	5
זאכארובקה		זילוטונושה	17	זשוליאן	
זאטיכוב	23	זולץ	16	זשיבוטובה	40
זאניטקובה	1	זלוטופולי	21	זשוליאנקה	
זאשקוב	12	זימוטיר	54	ס"ה	208

מספר ההרוגים לפי המסורה

זאבוקריטש	50	זגורובצי	10	זנאמענקה	40
זאכארובקה	3	זולוטונושה	300	זשוליאן	18
זאטיכוב	40	זולץ	16	זשיבוטובה	150
זאניטקובה	4	זלוטופולי	100	זשיליאנקה	
זאשקוב	100	זימוטיר	400	ס"ה	1231
